

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

HECEÖYKÜ'DE BU SAYI

ÖYKÜ GÜNDEMİ

Emine Batar	<i>Kayıtlı Saatler-II</i>	3
Recep Şükrü Güngör	<i>Öykünün Bedeli</i>	4
Büşra Nur Turinay	<i>Farklı Olmak: Ayrıcılık ya da Kabahat!</i>	5

ÖYKÜLER

Necati Mert	<i>Ateşle Barut</i>	10
Cemal Şakar	<i>Defter</i>	13
Necip Tosun	<i>Sesler ve Öteki Sesler</i>	16
Yunus Develi	<i>Mezmurlar Arasında</i>	21
Köksal Alver	<i>Bahane</i>	27
Recep Seyhan	<i>Sarmal</i>	30
Handan Acar Yıldız	<i>İlmek</i>	34
Fikri Özçelikçi	<i>Cam Kırığı Bir Hayat</i>	38
Muhammet Erdevir	<i>Nehri Tutuşturan</i>	43
Alper Gürkan	<i>Unutmak Makâmı</i>	46
Ali Işık	<i>Merdiven Boşluğu</i>	50
Hasan Aycın	<i>Çizgi</i>	56

DOSYA

ÖYKÜDE ERİL BAKIŞ

Necati Mert	<i>Öykülerde Türkçe Fiillerin Eril Bakış Açısından Kullanılışı</i>	58
Ertan Örgen	<i>Erillik, Ergenlik, Özgürlük Sürecinde Kadın Öykücünün Dili</i>	66
Abdullah Harmancı	<i>Türk Öyküsünün Şafağında Erkekliğin Tezahürleri</i>	74
Hatice Bildirici	<i>Öyküye Bürünen Er/Ki/Ek</i>	82
Mihriban İnan Karatepe	<i>Erkek Duyarlılığı</i>	87
Merve Koçak Kurt	<i>Anlam Yükümüz ya da 'Yüklü' Anlamlarımız</i>	90
Ahmet Yavuz Koç	<i>Geleneksel Anlatılardan Mesnevilerin Eril Sesi</i>	92
Canan Olpak Koç	<i>Eril Baktı, Baktı da Ne Gördü? Ahmet Mithat Efendi...</i>	96

ÖYKÜLER

Emine Batar	<i>Uzayan Gölgeler</i>	102
Murat Taş	<i>Baba</i>	112
Mehmet Öztunç	<i>Son Kez</i>	114
Akif Hasan Kaya	<i>Kurban</i>	119
Yıldırım Türk	<i>Geçtim Dünya Üzerinden</i>	122
Recep Şükrü Güngör	<i>Banu</i>	127
Esra Demirci	<i>Kıyı</i>	131
Akın Çokuğurluel	<i>Nuh Tufanı</i>	134
Murat Çelik	<i>Tiren</i>	137
Müzeyyen Çelik	<i>Çiçek Asr'ı</i>	140
Şeniz Bayır	<i>Gülmeyen</i>	144
Özlem Gürhan	<i>Her Şeye Rağmen</i>	145
Ayla Coşkun Ceren	<i>Çöpünü Gezdiren Adam</i>	148
Suzan Nur Başarslan	<i>Batın</i>	150
Senem Gezeroglu	<i>Makam</i>	152
Hanife Altun	<i>Dede</i>	154
Selma Türköz	<i>Bana Bir Yalan Söyle</i>	158

SÖYLEŞİ

Güray Süngü	<i>Mihriban İnan Karatepe'yle Söyleşi</i>	161
Mihriban İnan Karatepe	<i>Acı</i>	165
Handan Acar Yıldız	<i>Kadife Durağı</i>	168
Zeynep Delav	<i>Zeynep Hicret'le Söyleşi...</i>	170
Zeynep Hicret	<i>Fiyonklu Bir Öpücük</i>	173
Zeynep Delav	<i>Kırmızının Çağrısı</i>	178

KİTAPLIK

Hatice Bildirici	<i>Biraz Sonbahar Biraz Hüznün</i>	180
Mehmet Kahraman	<i>Kurmacanın Büyülü Sureti</i>	181
Akif Hasan Kaya	<i>Evden Eve Gezen Ölüm</i>	183

Ö Y K Ü

İki Aylık Öykü Dergisi

YIL: 10 SAYI: 60 ARALIK-OCAK 2013-2014

Yayın Türü: Yerel Süreli

Hece Yayıncılık Ltd. Şti. Adına
Sahibi: Ö. Faruk Ergezen

Yazı İşleri Müdürü: İbrahim Çelik

Yayın Yönetmeni: Hüseyin Su

Yönetim Yeri
Konur Sk. No: 39/1
Kızılay/Ankara

Yazışma: P.K. 79 Yenişehir/Ankara

Tel: (312) 419 69 13 **Fax:** (312) 419 69 14

İnternet Adresi: www.hece.com.tr
e-mail: hece@hece.com.tr

Teknik Hazırlık: Bülent Güler

Kapak: Sarakusta **web:** www.sarakusta.com

Baskı: Öncü Basımevi **Tel:** 384 31 20
K. Karabekir Cad. Ali Kabakçı İş Hanı No:85/2
İskitler/ ANKARA

2014 Yılı Abone Bedeli:
Yıllık: 50 TL.
Kurumlar İçin: 150 TL.
Yurt Dışı: 100 Euro

Posta Çeki: 149582
Hece Basın Yayın Ltd. Şti.

Gelen yazılar yayınlansa da yayınlanmasa da geri verilmez. İlkelerimize uymayan ilânlar alınmaz.

Baskı Tarihi: 30.11.2013

EMİNE BATAR

KAYITLI SAATLER-II

Otobüse bindin. Elinde kitap olan bir kızın yanındaki boş koltuğa oturmayı seçtin. Bu bilinçli bir tercih çünkü kitapların çekim gücünden kendini oldum olası alamamışsındır. Belki de sadece kitaplar değil okurlardan da etkileniyorsun: “Kitapların varlık amacı okurlardır. O halde kitap, ancak okurla bir araya gelince anlam kazanır.” diye düşünüyorsun. Doğanın bir hakikati ile bağlantı kuruyorsun: “Kuru toprağa ekilen tohum yeşermez, ta ki suyu görene kadar. Kitaptakini yeşertecek olan da okurdur.”

Kitabın adını okuyorsun: *Bir Kış Gecesi Eğer Bir Yolcu* Bu kitabı iki kere okudun. Kız ile kitap üzerine konuşmak istiyorsun. Fakat biraz beklemek ve okurla kitap arasında nasıl bir yakınlık olduğunu görmek istiyorsun. Kitap, kızın elinde suskun ve itaatkar, bekliyor. O sırada bir sinek, kızın başının etrafında dönmeye başlıyor. Kız, sineği uzaklaştırmak için kitabı boşlukta sağa sola sallıyor (Kitabı tutuşu bile onun kitaba olan uzaklığı veya yakınlığı hakkında sana fikir verebilir). Kitapla okur arasındaki bağın ne zaman kurulacağını merak ediyorsun.

Kendinle konuşuyorsun: “Okumak, anlamı bulmak için girilmiş bir eylemdir. Sadece olay örgüsü için okuyanlar bana dedikodu yapan insanları hatırlatıyor: Okur, yazarla bir araya gelir ve dedikodu yapmaya başlar. Yazar anlatır, okur görünüşte dinler. Dinlemesinin asıl sebebi ona katılmasıdır. Diğer taraftan aynı kitabı okuyan bir başka okur; tasvirlerdeki zenginliği, baş döndüren ironiyi, kelimelerin kıvrımları arasına saklanmış anlamı ve dildeki ustalığı bulur ve yazara bu açıdan eşlik eder. Bu okur, olayı daha olgun bir süzgeçten geçirir fırsatı sunar kendine.”

Bir taraftan kızın sineği kovalamak için verdiği çabayı seyre diyorsun. Şimdi en büyük meselesi küçük, siyah sinek. O giderse bütün sorun çözülecek. Ayakta kalan yolcuların edi-

ÖYKÜ GÜNDEMİ

nemediği rahatlığın keyfini sürecek. Sinek kı-zı oyalıyor ve sen havada yelpaze gibi sallanan kitaba bakıp düşünüyorsun: “Yazarın yazdıklarını asıl değerli kılan, doğru okuyucular bulmasıdır. Okuma ahlakı edinmiş ve eleştirel gözlüğünü takmış okur, yazarla bütünleştiği ve ayrıştığı anları iyi analiz eder. Bu, yazarın yazdıklarına ayrı bir anlam katar, onları çoğaltır. Doğru okur, yazarı iletir. Diğer taraftan eleştirel okuma yapmayan, olduğu gibi kabul eden veya tamamen reddeden okur, yazarı geriletir. Yazılanları ‘olay’dan ibaret gören okur; satırları kabaca geçer, kelimelere incitici bir göz gezdirmeye dokunur. Aslında yazarın emeğinin saklı olduğu öğeleri görmezden gelir. Bu, yazarın emeğine saygısızlıktır. Çünkü ucuz bir okuma seçilmiştir.”

Sinek pes ediyor; açılan pencereden kendini sonsuzluğa bırakıyor. Kız kitabın sayfaları arasında bakışlarını gezdiriyor, sayfaları peş peşe çeviriyor ve kitabı açıp kapatıyor. İsteksizliğini sezinlemek zor değil. Anlaşılan, kitap onu kendine çağırıyor veya kız, kitabın kendini çağırın sesine kapalı.

Okumayı bıraktığı sayfada, ucunda püskülü olan parlak bir ayraç var. Ayraç olduğu sayfanın içeriğini tahmin etmeye çalışıyorsun: Imerio karakterinin ilk anlatıldığı veya Prof. Uzzi Tuzzii’nin, *Sarp Yamaçtan Sarkarken* romanının çevirisini yaptığı sayfalar olabilir. Birden kız ile konuşmak ve sormak istiyorsun: “Sizce Imerio kitapları okumak yerine oymakla ne anlatmak istiyor? Bildiğimiz ‘okuma’ya doymuş ve yeni bir okuma şekli deniyor olabilir mi? Onları oymak, şekiller vermek okumanın ötesine geçmek anlamına mı geliyor? Bence saçma. Ama şu sözünü yabana atmadığım için ezberledim: “İşin sırrı yazılı sözcüklere bakmayı reddetmek değildir; onlar yok olana dek dikkatle bakmaktır.”

Konuşmuyorsun.

Güneş oturduğunuz yöne geçiyor ve - kendi yüzünüzde değil- ancak diğerinin yüzünde görebileceğiniz bir aydınlık bırakıyor. Bu kez kitabı bir gölgelik olarak kullanıyor. Belki de bu, ismine bakarak aldığı bir kitap

ve aldığı için de okumak zorunda hissediyor kendini. Ya da cümleleri harcamak istemiyor, ancak sessiz bir ortamda olay örgüsünü kavrayabileceğini düşünüyor.

Onun kitapta senden farklı olarak neler bulabileceğini merak ediyorsun: “Okumak uzak bir hayali tanınmanın en kolay yoludur. Aynı kitabı birçok kişi okur ve hepsi farklı yerlerine odaklanır, farklı tamamlar ve farklı değerlendirir. Böylece o hayal, okur sayısınca çeşitlenir. Okurken okuduklarımıza kendimizden bir şeyler katmadığımız zaman gerçekten okumuş sayılmayız. Bu, yazarın söylediklerini yargılamadan kabul etmek olur ki muhakemesi olmayan okuma faydasız bir okumadır. Kaldı ki bir yemek tarifini bile birer uygulamak değil, ona yeni bir şeyler ekleyerek kullanmak gerekir. Çünkü o tarif zaten bulunmuştur. Bir başkasına aittir. Bizim kullanacağımızı bize ait hale getirmeliyiz.”

“Ben böyle mi okuyorum peki?” diye soruyorsun kendine. Birden otobüste, ayakta duran ve oturan -görüş alanına giren- yüzlere tek tek bakıyorsun. Elinde olmadan inceliyorsun onları; bazılarını biraz daha uzun. Reflekslerden, alışkanlıklardan ve edimlerden ibaretmiş gibi geliyor hepsi. Bedenlerin, -ve hafif düşüncelerin, duyguların- hamalı olarak görüyorsun onları. Gördüğün veya gördüğünü sandığın anlamsızlık seni korkutuyor. “Kullanılmadığı için gitikçe derine gömülen bir şeyler” olduğunu düşünüyorsun: “Kendini okuyamayan insan, okuduklarına hep biraz yabancıdır.” diyorsun.

Dudakların aralanıyor ama sesin çıkmıyor: Sadece sen duyuyorsun.

Sonra gördüğün yüzlerin arasında, onlara tıpa tıp benzeyen kendi yüzünü görüyorsun.

RECEP ŞÜKRÜ GÜNGÖR

ÖYKÜNÜN BEDELİ

Yolun bir yerde Sait Faik’le kesişeceğini tahmin ediyordum.

On sekiz yıldan beri özel okullarda öğretmenlik yaptım. Mili Eğitim Bakanlığı öğret-

menlik bursu ile okumuştum. Devlete beş yıl borçluydum. Devletin istediği yerde beş yıl çalışacaktım karşılığında. Devletin istediği yere gitmedim. Lise yıllarımda aynı evi paylaştığım matematik öğretmenimin isteği ve ısrarı üzerine Maraş'ın Elbistan ilçesinde göreve başladım. Oradan Maraş merkeze geçtim. Öğretmenlik yolculuğu İstanbul, Sakarya ve Batman şehirlerinde sürdü. Batman'da 2013 Eylül'ünde öğretmenlik mesleğini sonlandırdım. Ben mi bıraktım, o mu beni bıraktı kestiremiyorum. Bırakmamı sağlayan öğrenciler değil de başka faktörler var. En önemli faktör artık tükenmiş olmamdı. Beni idare edenlerin gözündeki bitmiş ve artık bir anlam ifade etmez olmuştum. Ben de anlam taşımadığım yerde durmak istemedim. Şimdilerde *tükenmişlik sendromu* diyorlar ya, böyle bir hale düşmüş olabilirim.

Öyküye öğrencilik yıllarımda gönül vermiştim. Düzenli olarak ilk defa Martı dergisinde öykü yazdım. İlk öyküm ise Hüseyin ve Hasan Kaya'nın -soy isimleri ortaktır, ak-raba da değıller- çıkardığı Ruzigar dergisinde yayımlandı.

Öykü okuduğum, yazdığım saatler, günler en güzel, en tedavi edici saatler, günlerdi.

Özel okullarda iş yükü çok olmasına rağmen öyküden hiç ayrılmadım. 2002-2003 yıllarında bir karara varmak istedim. Bünyamin K., Cafer Keklikçi, İbrahim Gökburun ve birkaç arkadaşımın olduğu ortamda -Bünyamin K.'nın evinde- bir yıl süre verdim kendime. Ya ulusal yayınlarda yazacaktım yahut hiç yazmayacaktım. O güne kadar ulusal dergilerde yazmıştım ama o dergiler benim de içinde bulunduğum dergilerdi. İçinde bulunmadığım dergilerden söz ediyordum.

Bir yıl sonra aynı arkadaşlarla bir araya geldik. Bütün arkadaşların devam demesi üzerine o günden sonra öyküye devam dedim, öyküye daha bir sarıldım. Bıraksaydım bırakabilir miydim, ben bıraksam o beni bırakır mıydı bilemiyorum.

Yazarın -işini ciddiye alan yazarların- bir bedel ödediğini okuyor, duyuyordum. Sait Faik'in Ermeni lisesinden kovulduğunu okurken kafamı kaldırmış, kendim kovulmuşum

gibi hüüzlenmiştim. Sait Faik, her şeyi öyküye feda ediyordu. Okulları, kariyeri, iş yerini, şöhreti... ne varsa feda ediyordu. Sonra Selim İleri, Orhan Pamuk gibi yazarlar... Okul hayatlarını bile feda ediyorlardı. Dostoveski, askerlik mesleğini ve muhtemel Rusya devlet başkanlığını feda ediyordu.

Öyküyü sevdiğimi söylüyordum ama onun için kitap almak ve biraz zaman ayırmak dışında bir bedel ödememişim. Kısmet 2013 Eylül'üneymiş. Artık hürüm. Tahliye oldun, dedi geçenlerde bir arkadaşım. Evet, bir meslek tasallutunda çalışmanın mahkûmiyetinden tahliye oldum.

Necati Mert'e 2011 yılında kitabevinin dip köşesinde, kelepirci sepetin arkasındaki sohbetlerden birinde 2013'te öğretmenliği bırakacağımı, sadece yazı ile uğraşacağımı söylediğimde, "Deli olma! Hem işini yap, hem öykünü yaz." demişti. Fakat içimden bir ses, her şeyi bırak sadece öykünü yaz, diyordu.

İşte o gün bugümmüş: Eylül 2013. Sait Faik okuldan bir kış günü kovulmuştu. Çocukları susturamadığı gerekçesiyle... Yıllardır, öyküye neyi feda ettim soruma cevap buldum. Mesleğimi feda ettim.

Bundan sonra öykü yazacağım.

Neyle geçineceğim? Allah kerim. Tok karınla da gün geçiyor, aç karınla da.

Evdeyim artık. Öykü karın doyurmaz. Öykü sadece bedel ister. Roman faturaları öder. Bedeli ödemişken ona da selam vermeli.

Öğretmenlik mi? O artık öykünün ben-den aldığıdır. Öykücünün ödediği bedelidir.

BÜŞRA NUR TURİNAY

FARKLI OLMAK: AYRICALIK YA DA KABAHAHAT!

Psikolojik yabancılaşma, yalnızlık, dışlanmışlık, daralma, bunalım gibi konular Yusuf Atılgan'ın öykü ve romanlarının vazgeçilmez bir parçasını oluşturur. Daha kapsamlı bir perdeden söylersek yukarıda belirtilen

problemlerle “ötekileşen” birey “farklı olma” ayrıcalığı ya da kabahatiyle toplumsal normların ve bunun beraberinde gelen yargılamaların kurbanı olur. Atılğan’ın “Köyden” bölümündeki “Tutku” ve “Kentten” bölümündeki “Yaşanmaz” adlı öykülerin ana karakterleri, “kasabada, köyde ya da kentte olsun, daralan dünyalarda yaşayan kişilerdir. Toplumsal bağlamlara yerleşme biçimleri, kişilerin kendi gözlerinden, kendi açılarından değerlendirilerek aktarılıyor.”¹ İki öyküde de kişilerin ortak bir yarısı var: farklı olmak.

“Tutku”da herkes tarafında hor görülen, herkesin alay ettiği, “deli” olarak bildiği, ağa kızı Hatçe’ye âşık, yalnız, dışlanmış, mutsuz, “taşra sıkıntısı”²nı çeken Boncuk Osman karakteri vardır. Boncuk Osman kim ve neye göre “deli” olarak etiketlenmiş? O gerçekten sözümona delilik emareleri, bir deliden beklenebilecek hareketler, sergilediği için mi, yoksa çevresindeki insanlardan, diğer taşralılardan “farklı” olduğu ve/veya algılandığı için mi “deli”? Osman’ın deli olma varsayımı, hem onun gerçekten bir akıl rahatsızlığına sahip olma ihtimalini hem de dar anlamda köydeki insanların, geniş çerçevede ise toplumun önyargılarından ve toplumsal normlardan doğan yaptırım gücünün ve algılamının kurbanı olma ihtimalini kapsıyor. Bu bağlamda “delilik”, akli denge yitiminden kaynaklanan bir hastalığın ötesinde, toplumun alışageldiği sıradan bir birey olmamanın, kural dışı olmanın bir sonucu gibi de görülebilir.

“Tutku”nun aksine mekân taşra değil “Yaşanmaz”da, bir kent. Fakat yine dışlanmış bir karakter anlatıcı koltuğunda. Bunun dışında farklılıkları da yok değil. Mesela “Yaşanmaz”da anlatıcı kendi farklılığının bilincinde, “Tutku”daki Osman’ın aksine. O

bir cüce, yalnızca uzak çevresinin değil basının da “Bacaksız”³ diyerek takıldığı “farklı” biri. “Kendi farklılığını bilme” anlatıcıya Osman’ın tadamadığı bir güç ve özgüven vermiş. Biz bunu, anlatıcının ağzına pelesenk yaptığı “Bütün dünya bana bir yaşama borçlu.”⁴ ifadesinden çıkarabiliyoruz. Yine “Tutku”dan farklı olarak bu öyküde anlatıcının diğer insanlardan farklı olma gerçekliği hem anlatıcı hem de toplum tarafından bilinip açıkça ifade ediliyor. Karakterin öğretmeni “Sen başkasın,”⁵ derken bile, “... yüzünde belli belirsiz pis bir gülüş “Değil mi filozof?”⁶ ilavesiyle, aslında “Sen başkasın” söylemindeki ironiyi dile getiriyor.

Yusuf Atılğan

Genel olarak “Tutku”da ve “Yaşanmaz”da anlatıcılar çevrelerinden kaçıp, kendilerini daha iyi hissedecekleri, belki de kendileri olabilecekleri, toplumun o iğreti ve dışlayıcı bakışlarından uzaklaşabilecekleri bir yere sığınma özlemi çekiyorlar. Çünkü öyle bir sığınmakta kendilerini anlayabilen biricik “asıl kendileri” bekliyor. Örneğin, “Tutku”da Boncuk Osman bulunduğu sığınagında rahatsız edilmeden durabilme sevincini

şöyle ifade ediyor: “Bu dümdüz ovada her şeye alıştıkları gibi bana da alıştılar. (...) Artık çocuklar da gelmiyordu buraya. Öyle rahatım ki, öğleyin ayrılmıyayım diye ekmeğimi yanımda getiriyorum.”⁷ “Yaşanmaz”da ise bu sevinç “Perdeler inik, bir de kapı sürgülü oldu mu kendi ülkemdeyim burada.”⁸ cümlesinde görülüyor.

“Yaşanmaz”daki anlatıcının “farklı” olduğunu ve bu yüzden alaya alınıp ötekileştirildiğini zaten söylemiştik. Fakat Füsun Akatlı ilginç bir yorum yapıyor bu farklı kişiyle ilgili: “Kendisine yakınlık gösteren biricik kişiyi, yaşanmaz olan bu hayattan kurtarmak ise,

onun gönül borcudur. Şimdi artık kendini öldürecektir.” Buradaki kendisine yakınlık gösteren biricik kişi elbette anlatıcı oluyor.

Her iki anlatıcı da sadece kendi sığınaklarının sahibiler. Sadece kendi “ülke”lerinde söz sahibiler, rahat ve mutlular. Bu yaşam alanı öyle bir gizemli çekiciliğe sahip ki “Yaşanmaz”daki anlatıcı kendini öldürmek için “yeniden ötekilerin arasına”⁹ çıkmaya cesaret edemiyor.

KAYNAKÇA

- Akatlı, Füsün. “Öyküleriyle Yusuf Atılgan”, 64, *İmge Öyküler Yıl 1*, Sayı 2, Nisan-Mayıs 2005
Gürbilek, Nurdan. *Yer Değiştiren Gölge*, “Taşra Sıkıntısı”, 50
Atılgan, Yusuf. *Bütün Öyküleri*, “Tutku” ve “Yaşanmaz” 10. Baskı, YKY Yayınları, Ağustos 2012

- ¹ Akatlı, Füsün. “Öyküleriyle Yusuf Atılgan”, 64, *İmge Öyküler Yıl 1*, Sayı 2, Nisan-Mayıs 2005
² Gürbilek, Nurdan. *Yer Değiştiren Gölge*, “Taşra Sıkıntısı”, 50
³ Atılgan, Yusuf. *Bütün Öyküleri*, “Yaşanmaz”, 58
⁴ A.g.e Sf 58
⁵ A.g.e Sf 58
⁶ A.g.e Sf 58
⁷ Atılgan, Yusuf. *Bütün Öyküleri*, “Tutku”. 30
⁸ A.g.e Sf 58
⁹ Atılgan, Yusuf. *Bütün Öyküleri*, “Yaşanmaz”, 59

YENİ ÖYKÜ KİTAPLARI

FİKRİ ÖZÇELİKÇİ, BİRAZ SONBAHAR BİRAZ HÜZÜN (Ebabil Yayınları, Ankara 2013, 13 öykü: Baktığımdı, Denizdi, Sendin; Akşamsefası Ömrüm; Pötlemiş Hayat; Âraf Yolcusu; Giden...; Ayın Işığdı Düşüyordu Şehrin Kör Sokaklarına; Biraz Sonbahar, Biraz Hüzün; Çıkıp Geliversen Saçlarında O Kokuyla; Nar, Nâr, Yâr; O Kıyıda Ben; Sis; Şahika; İşte Böyle)

SEDAT SAYIN, YALNIZLIK KORİDORU (Meseret Yayınları, İstanbul 2013, 12 öykü: Tunca’nın Bulanık Rüyasında; Elimde Patlıyor Çocukluğum; Uzak Yakalar; Tüü Bö-

cek; Yalnızlık Koridoru; Buğulu Gözlerin Yansıdı Göğüme; Yağmur; Uyanış; Solan Karanfil; Eşik; Ellerimin Mahcubiyeti; Beyaz Kurdele)

ŞENGÜL CAN, SARKAÇ (Varlık Yayınları, İstanbul 2013) 19 öykü: Sarkaç; Şık. Şık. Şık.; Buluşma; Yaşlı; Ala; Deniz Bitti; Kuşlar; Düğüne; Oyuna; Gidelim Hayatım!; Hiç Kadın Olmadı; Hortlak; Değil; Helva; Birkiğ; Kaç, Kaç, Pişmanlık; Başkaları Gibi; Bunları Sustum)

HÜDAVERDİ AYDOĞDU, GÜNE UYANAN ŞEHİR (IQ Yayınları, İstanbul 2013, 30 öykü: Güne Uyanan Şehir; Çocuk; Tomurcuk Neyi Bekler; Lodos ve Kadın; Kuşbaz; Ziyaret; Kemancı; Kâfiroğlan; Ebe-nine; Hacı Emmi; Osman; Mektup; Yamalı Pabuçlar; Kamyon; Cemşir Dede; Ay Küreğimin Ucunda; Tır Ahmet; Amerikanya; Babam; Kadınlar; Bekleyen Kadın; Esmanî; Kar; Serinlik; Pamuk Şeker; Cin Rıfkı; Hadi Küheylân; Eskimeyen Yanımız; Geçmiş Geçmemiştir; Düş Güzeli)

NAİME ERKOVAN, ASILSIZ HİKÂ-YELER (Şule Yayınları, İstanbul 2013, 21 öykü: Her Şeyi Bilen; Dipnotlu Dualar; Çocukların Erişemeyeceği Yerlerde; Neredeyse Kahraman; Kontrolör; Şişeyle Sohbet; Kendini Anlatan Öykü; Ne Biçim; Takvim Hikâyetleri; Pedallı Dünya; Sahipsiz Mektuplar; Bir Gün; Çorba Marşı; Ebedi Huzursuzluk; Bakarız; Dipsiz; Ş Denemesi; Tani’nin Doğuşu; Tani’nin Dünyası; Tani’nin Kaderi; Prospektüs)

ŞÜMEYRA İKİZ, TARUMAR (Şule Yayınları, İstanbul 2013) 20 öykü: Catena Fina; Hastalıklı Nefes; Ahırvan Suyu; Asi Baston; Seine Kıyısında Bir Osmanlı Efendisi; Tırtıldan Damlayan Mürekkep; Kan Pişiren Kazan; Ceylan Derisi; Azazil; Mahcup Bir Ruhtu Onunki; Kara Su; Kırkçeşme Hamamı Kurum Kustu; Luthier Ölmeden; Sadekâr; Hayreddin’in Taşları; Ucube; Yüzüğün Gölgesi; Roma’da Tespih Satıcısı; Tarumar)

HASİBE ÇERKO, DIANA’NIN KANLI KAVAKLARI (Şule Yayınları, İstanbul 2013, 13 öykü: Akşam, Deniz, Çilede İp; Bir Sokak Lambasının Düşü-Masal; Bir Sonba-

harda Koleksiyoncu; Diana'nın Kanlı Kavakları; Guguklu Ölüm; Gülperi'nin Dönüşü; Güz Ağacı; Kanca; Klinik; Kuşlar Düşer; Nâlân; Portakalın İkili Yaşamı; Tekerlek)

KEMAL GÜNDÜZALP, YANGIN GÜLLERİ (Nezih-Er Yayınları, İstanbul 2013, 7 öykü: Babamla Konuşma; Yangın Gülleri; Topal Kılavuz; Aşk Ölmüş Olsun (Bir Gündüz Rüyası); Bir Gecenin Üç Düşü; Jassel Hayyen Adlı Yeryüzlü; Burası Neresi?)

GÜRGEN ÖZ, NEVROTİK (Yitik Ülke Yayınları, İstanbul 2013, 4 öykü: Nevrotik; Likya Yolu; Yalnız; Gidersem Kızarmısın?)

HİKMET TEMEL AKARSU, ŞAİRLERİN BARBAR SOFRALARI (Doğan Kitap, İstanbul 2013, 20 öykü: *Şairlerin Barbar Sofraları*; Kadıköylü Şairlerin Barbar Sofraları; Beyoğlu'nda Şairlerin Barbar Sofraları; Taşra Şairlerinin Barbar Sofraları; Gurbette Şairlerin Barbar Sofraları; *Ukteler*; Dolunay Partisi; Şafak Vakti Cihangir; Neşide'm; Marina Marina; *Dipler*; Külrengi Sabahlar; Cânım Yavru; Çakmak Köprüsü; İki Cihangir'in Öyküsü; *Hüzünler*; Berlin Duygusu; Hekimbaşı Kabristanları; Ay Işığında Her Şey Taş Keser; Akşamcının Masası)

KÂMİL YEŞİL, YOL DURUMU (Profil Yayınları, İstanbul 2013, 49 öykü: Uzun Yola Çıkmaya Niyet Ettim; Tâbirinden Hareketle Görülmüş Rüya; Mecburi İstikamet; Çıkmaz Sokak-1 (İlim Köle); Çıkmaz Sokak-2 (Ticaret Kesad); Çıkmaz Sokak-3 (Si-yaset Kavas); Zuhûrât-1; Çıkmaz Sokak-4 (Sanat İhtilâç); Çıkmaz Sokak-5 (Şiir Öldü (Allah Rahmet Eylesin)); Çıkmaz Sokak-6 (Kırlı Ekran); Çıkmaz Sokak-7 (Bürokrasi Berbat); Adımlar; Yol Haritası; Hatarat-1; Yol Hali; Mola; *Yoldaki İşaretler*; Önce Refik Sonra Tarik; Yoldaki İşaretler-1 (Gözü Olana Sabah Işımıştır); Yoldaki İşaretler-2 (Her Zaman Galip); Yoldaki İşaretler-3 (Yedi Uyandıranların Üçüncüsü); Yoldaki İşaretler-4 (Postu Kendinden Sonra Boş); Yoldaki İşaretler-5 (Asla ve Daima); Yoldaki İşaretler-6 (Sırr'ın Görünen Yüzü); Evrak

Kayıt; Zuhûrât-2; *Hakiki Mürşid Gerek Hayatta, İlim Bir Kıyl u Kâl İmiş Ancak*; Mürşid-1 (Ben Nefsimi Katlettim, Hem Şehidim Hem Gazi); Mürşid-2 (Kırkların Birincisi); Mürşid-3 (Allah Bes, Baki Heves); Mürşid-4 (Yol İçinde Yol/Yolun Yolu); Mürşid-5 (Keremeti Kendinden Menkûl); Mürşid-6 (Kes-tirmeden); Mürşid-7 (Yedilerden); Mürşid-8 (Hacı Kadın); Mürşid-9 (Yolcu Yolunda Ge-rek); Mürşid-10 (–Evet mi? “–Evet”, “–Hayır”); Mürşid-11 (İcazet); Mürşid-12 (Gö-rünmeyen); O Yolum Yolcusu; Mürşid-13 (İlla Edeb, İlla Edeb); Mürşid-14 (Sahib-i Vefâ); Hepsi Bir Arada; Zuhûrât-3 (Müridin Rüyasındaki Türkiye); Ne Ararsan Bulunur; Sınav; Zuhûrât-4; Kırmızı Işık; Hatarat-2; Son İstasyon; Bütün Yollar Birleşir; Yolum Sonu (Her Şey Yerli Yerinde); Son söz)

İSMAİL ÖZEN, GÜNLER NE KADAR KISALDI (Profil Yayınları, İstanbul 2013, 13 öykü: Öğleden Sonra; Salyangoz Toplamaya Gidiyoruz; Uzun, Eski Bir Kasım; Arap Muharrem; El Teke Dönüyor; Be-şiktaş-Fenerbahçe Maçını Nasıl İzledim?; Akşam Yemeğinden Sonra; Dört Kişilik Aile Oyunu; Ürkü; Karda Derin İzler; Düşbozumu Dans Ederken Yalnızlık Çeken Bir Kadın)

YILMAZ KARAKOYUNLU, EKİNLER GECE BÜYÜR (Doğan Kitap, İstanbul 2013, 10 öykü: Neşide Hanım'ın Revaklı Ayvalık Konağı; Ferhunde Hanım'ın Kuru-yemiş Tabağı; Parduz Hanım'ın Kazayağı Dikişi; Afife Hanım'ın Altınkadeh Çiçeği; Meddah Hanım'ın Mühür Mahareti; Medlûl Hanım'ın Menevişleri; Mebrure Hanım'ın Erken Vakit Nikâhu)

MAVİSEL YENER, GÖLGELER IS-LANMAZ (Bilgi Yayınları, Ankara 2013, 27 öykü: Gölgele İslanmaz; Gitme Umut, Avuçların Belleği; Oyuncak Tren; Üşüttük; Kanat; Hayalet Hanım; Uçak Kaçırdım Anne; Soparnik'in Sarmısakları; Bozan Manyagı; Balonlu Öykü; Sidikli; Güvercin Çağı; Su Yeşili; İdam Şöleni; Gurbet; Gündüşü; Utanç; Gönül; Doğum Günü; Kedi; Tuz; Di-

yelim ki...; Seninle...; Mağara Gülleri; Derin Yırtmaç; Alzheimer; Haşhaş Çiçeği)

OZAN ÇINAR, MAZGALLARIN ALTINDA (Raskol'un Baltası Yayınları, İstanbul 2013, 27 öykü: Mikro Öyküler; Bütün Mesailere...; Don Kişot Tramvay Duraklarına Karşı; Nazmi ve Üşüyen Battaniye; Dım!-Tıs!; Kırk Adım; Simit ve Son; Emprovizasyonlar; Azrail ile Üç Dakika; Aklın Sınırlarında; Basit Bir Karar; Kesişme; Peki Niçin Bir Şeyler Yapmıyor Tanrı?; İstenmeyen Misafirler; İlk ve Son Kez Ölüirken; [Üç Nokta]; Koridor; Hasbıhal; Ziyaret; Sıra Dışı Bir Akşam Yemeği; Tek Başına; Otelde; Eflatun Süit; Sıradaki İlklerin İlk; Kehanetler; Şehrin Hayaleti)

AYSUN UZAL, NEHİR VE MÜZ'ÜN BÜYÜLÜ DÜNYASI (Potkal Kitap, İstanbul 2013, 18 öykü: Uvertür; Dem; Ritim; Seda; Mürebbiye; Eşlikçi; Şarkısını Arayan Kız; Sessizlik Mührü; Nehir ve Müz'ün Büyülü Dünyası; Metronom; Gramofon; Gece, Müzik ve O; Esin; RENklerin Sesi; Disonanslar ve Konsonanslar; Anfora'nın Kutusu; Ağustosböceği ile Karınca; Es)

GÜRGEN ÖZ, NEVROTİK (Yitik Ülke Yayınları, İstanbul 2013, 4 öykü: Nevrotik; Likya Yolu; Yalnız; Gidersem Kızarmısın?)

BAŞAR BAŞAR, TEKLİFİNİZLE İLGİLENMİYORUM (Can Yayınları, İstanbul 2013, 9 öykü: Seher; Müzedeki Çocuk; Teklifinizle İlgilenmiyorum; Fotofiniş; Drakula; Yuh Deveci; Distolcüler; Anam Ateş Babam Kor; Hangi Şeyler?)

AZİZ GÖKDEMİR, GÖKYÜZÜ DEFİNİ (Aylak Adam Yayınları, İstanbul 2013, 14 öykü: Birinci Bölüm: Kenardakiler; Örümcek Adam; Hepimize Yer Var; Buraların Yabancıları; Biz O Gece Lunapark'a Gitmedik; İkinci Bölüm: Yolcular; Murad'ın Manastırı; Odyseus'un Yedi Günü; Üçüncü Bölüm: Geride Kalanlar; Oğlum; Karabasan; Tepedeki Bayrak; Q; Notlar/Teşekkürler)

AYŞEGÜL URAL, İYİ PAZARLAR İYİ PAZARTESİLER (Aylak Adam Yayınları, İstanbul 2013, 13 öykü: Tosbağa; Cengiz Bey'e; İyi Pazarlar, İyi Pazartesiler; Kuzguncuk; Patobur; Fren Testi; Kırmızı Başlıklı Kız; Baklavadan Taş Çıktı; Lütfen Ama; İs/İm/Sis; Şehrazat; Yağmursuz; Tombala)

NECATİ MERT

ATEŞLE BARUT

Necat'ın ateşle ilk oyunu bu. Ders olur da bir ikincisini denemez inşallah! Gerçi erkeğe yakışıyor. Ablası kızken oynadı ya ateşle. Başka bildiği yoktu zaten: Hisara çıkar. İskeleye iner. Şemsiye almaz. Deli kız! Sonunda, olacak oldu.

N' olmuş? Uçurtma uçursun seviyor kızcağız. Hisar rüzgârlı, tam uçurtmalık, korkma, sal babam sal, uçurtma alır başını gider de gider. Kızlar gelmez, Sevsevil de kızlarda mahana bulur, erkeklerle çıkar. Kim onlar? Mahallenin oğlanları. Aynı gayrı olmamış aralarında hiç. Oğlanlar kâh göldedir, suda oynuyorlardır, haberi gelir gelmez Sevsevil de iner, iskelede durur, oğlancıklar yan yana, yan yana olurlar iskele boyunda, bakarlar alttan alttan. "Haydin sandal yarışı!" Kızın haydiniyle sular heyecanlanır, karışır, köpürür, ses ses olur, lahzada sandallara doluşulur. Sevsevil her bir sandalın önünde ayrı ayrı durup göğsüne sağ bacağının başparmağıyla basar, binecekmış gibi yapar, binmişçesine koparılan vaveylalar içinden ağır çekimle geçer, eni boyu küçük, kürekleri zayıf olanına bu sefer sahiden biner. Bir vaveyla daha, sandal bir açılır ki sanırsın hisarda uçurtmadır. Şemsiyesi dedikodu edilir bir de. Yani şemsiye almazlığı. Her yağmurda, özellikle ilkbaharın rüzgârsız, ılık, sicim sicim yağmurlarında herkes bir saçak altına sığınmışken Sevsevil bütün hürriyetiyle sokağa atar kendini, ıslanır, ıslanır. Doğru konuşmuyorlar. Ne anası ne babası ne de babasının çok bilmiş arkadaşı. Dillerinin altındakini saklıyorlar. Saklamayıp söylerlerse kız kirlenecek sanki. Erkek periliymiş Sevsevil; bütün dedikleri bu. Evet, erkek perili. Kundaktan çıkalıdan beri böyle. Ama onları rahatsız eden bu değil. Hisar da değil, iskele de değil, yağmurda şemsiye almamak da değil. Eteğinden rahatsızlar. Hafiftir. Bol kesimdir. Dizin de üstünde. Açılır, uçuşur, gösterir. Sinema gibi. Hardal renkli penye bluz eşlik eder eteğine, beli de açıktadır. Bu ne şimdi? Hele ki yağmurda? Ama kendileri böyle bir filme seyirci olabilirler. Sosyal demokrat şeyler!

Doğuştan erkek perilidir Sevsevil. Kızlar tamam da erkekler meçhulüdür. "Bende olmayan bir şey var erkeklerde" der, onun merakıyla onlar nereye Sevsevil de oraya. Gitmediği bir erkekler hamamı kalmıştır herhalde, bir de malumhane diyeyim sen anla. Âsım çok uğraştı: Aldı kızı karşısına iyi iyi konuştu. Her bir şeyi anlattı. "Ateşle barut bir yerde olmaz" dedi, "Ateşle oynama"

ma.” Daha ne desin! Dinletemedi. Kız yağmurla yıkanmış gökyüzünün mavi aydınlığıyla geldi sokaktan her seferinde. Arkadaşım acı da söyledi. Dövdüğü de oldu. “Kabartırsın ha! Omuzuna dökersin ha!” deyip buklelerini kesti makasla, kızgın saç maşasını sağ kabasına bastı. Nafile! Kız iyice serkeşleşti, babası, “Gidecek misin erkeklere kız?” dediğinde, “Ben erkeklere gitmiyorum, sizden kaçıyorum” demeye başladı, “Yanlı sorularınızdan.” Bir de bilmiş! Neresi kaçtığı yer? Hisar. Sandal. Yağmur. Tercümesi açılıp saçılmak, sırlısklam gelmek. Hürriyetmiş! Sonunda olacağı buydu.

Olmuş bir şey yok. Annesiyle babası kızda ne görmek istedilerse onu oldu kız. Ne eksik ne fazla. Sevsevil, kızın adı. Ama bir lakabın anlattığından fazlasını anlatıyor. Bu adı koydular. Kadın, “Sevdim dedi hem de sevildim – gözlerini yumdu, erkeğine uzandı- adı Sevsevil olsun!” Erkek, kadınıyla başı dönmüştü, dilini aldı: “Ben de sevdim hem de sevildim, adı Sevsevil olsun!” Sinemada kolay tabii. Kızın memeleri yumrulanınca sorunlar başladı. Giderrek irileşti, genişledi, sevdim hem de sevildim diyenler dil kıvırtır oldular: “Git, istediğin yere git! Hisara çık! İskeleye in! Ama bir başına. Derli toplu. Çünkü ateşle barut bir yerde durmaz. Sen temiz kalmalısın.”

Getirdiği adam babası yaşında. Ayartmış, peşine takmış, getirmiş kız. Pazar. Annesiyle, babasıyla il ormanında piknikteyiz, mangal yapıyoruz, ev boş, girmiş, tavan arasına çıkmışlar. Nejat –Sevsevil’in kardeşi, ondan yedi yaş küçük- maçımız var demiş, mahallede kalmıştı, ateşle barutu girişlerinde de, çıkışlarında da görmüş, birlikte olmalarına, bunu da gürültüsüz patırtısız yapmalarına hayret etmiş. Sıkıştırıyordu bizi: “Hani ateşle barut bir yerde durmazdı! Durdu işte! Patlamadı.” Âsım, bu tür işlerde her erkeğin dediğini diyerek kendisini temize çıkardı: “Anasının kızı!” Takibi de bıraktı.

Takipmiş! Bir erkek tanıdı Sevsevil, onunla da yaşı tutar tutmaz evlendi –sizi sormadı. Neyin takibi! Hem adam için niye babası yaşında denir ki! Tamam, kızdan on yaş büyük, kıza ağbi olur. Baba asla! Ötekiler: hisarın, iskelenin çocukları kızın yaşıtlarıydı, görmeden bakıyorlardı. Anlamadan. Sabi gibi. Sevsevil, de yeni öğrendi bunu –o da sabi. Gölden dönüşlerinin birinde iskeleye çıktı, iskelede yürüdü, iskeleden atladı, bedeninin uyandığını, her adımının izlendiğini hissetti. Alındığını. Baş döndürüyordu. Kimdi? İlk kez oluyordu bu. Kahvedeydi. Oydu. Bakıyor, sanki okuyordu. Dahası okutuyordu da. Ne güzelliğinin farkındaydı Sevsevil o güne kadar ne çekiciliğinin. Şimdi ise bakıyor, her bir şeyi görüyordu. Uçurtma saldı, göle açıldılar, yağmur altında da kaldılar birlikte; Sevsevil yine sinema gibiydi, ama ne olduğu, ne olmadığı hem Sevsevil’in kendisi hem erkeği tarafından doğru görülmüş bir sinema.

Zavallı Nejat! Yaramazlığı Sevsevil yaptı, cezayı Nejat yedi. Haber verdiler. Gittim. Evleri, eski. Dededen kalma. Arka bahçedeki kurulukta kuzineleri

vardı, börekte, güveçte kullandıkları, kuruluğu ara ki bulasın, inmiş, dağılmış. Soba oraya buraya taksime uğramış parça parça. İncirin altında, boylu boyunca biri yatıyordu –Nejat’mış. Ama yüzü belki beş, belki altı kez büyümüş. Tanınmaz olmuş. Avcıydı dedesi. Silahlıydı, tüfekliydi. Ölümünden sonra sarıp sarmalayıp tavan arasına çıkarmış, sandığa gizlemiş, fakat barutu, kapsülü sandık kapağında bırakmışlar. Nejat kutu kutu barutu bul, al, indir, sobaya at...

On bir yaşında çocuk. “Ateşle barut bir yerde durmaz. Bir yerde olmaz.” On bir yıldır bütün duyduğu bu. Ama beraber geldiler, merdiven dayayıp tavana ablası önde erkeği arkada peş peşe çıktılar, bir zaman sonra da indiler. Çocuk bunları da gördü. Olmaz denilen şey oldu, kıyamet de kopmadı. Nasıl oldu bu? İnsan merak eder, hele ki çocuk! Bu merakla merdiven dayamıştır Nejat. Bir ize rastlamayınca da pişman olmuştur: “Keşke o gün, o saat çıksaydım, onlar inmeden.” Barut, Nejat’ın önüne çıkmış değil yani. Nejat bulur onu. Barutla ateşin peşindedir, baruta rastlayınca onu alır ateşe götürür.

Hastaneye getirdik. Özel. Nöbetçi cerrah Mahir Bey’dir inşallah! İyi insan. İyi doktor. Çevreci. Sıcak. Partili. Dernek’te de beraberiz. Nöbetçi, öteki cerrahmış. Faşist! Önceden sorup öğrenmediğime pişman oldum. Öğrenir, başka hastaneye geçerdik. Bizim yaptığımız ne? Nejat’ı bir faşiste kendi elimizle teslim etmek. Fakat hemen o gece yüzün şişini indirdiler. Hayret ettik. Sabahla yanık tedavisine başladılar. Yapılanlardan memnunuz, şikâyetimiz yok. Öyleyken, aklım hep Mahir Bey’de. Mesaiyle geldi, bizi gördü, hayrolayın dedi. Anlattık. Endişemizi dillendirdik. “Hastamızı siz alsanız, bundan sonraki tedavi sizle devam etse!” dedik. Durdu düşündü Mahir Bey, “Haklısınız!” dedi, “Yöntemlerimiz tutmaz. Hatta ben onun yöntemini, o benimkini beğenmeyiz. Fakat her ikimiz de iyi sonuçlar alıyoruz. Merak etmeyin. İyi olacak hastanız.”

İnanmadılar. İnsan, bildiğinin dışına pek çıkamıyor. Çıkmadılar. Fakat Nejat hızla iyileşti. Mahir Bey haklı çıktı. Çıktı da bunu seslendirmediler. Nejat’ın bünyesi sağlamış da, yok iyileşeceği varmış da falan filan.

Oğlum Nejat! Ateşle oynadın. Yandın. İyileştin. Dersini almışsındır, bir daha kuru baruta yanaşmazsın umarım. Ama iyi dinle: Ateşle oynama demem ben. Oyna. Nasıl oynandığını gördün. Hoştur. Sen erkeksin, erkeğe de yakışır çünkü. Hatta şarttır. ❀

CEMAL ŞAKAR

DEFTER

Kalitesiz sabunların insanı boğan kokusuyla kendine geldi. Beyaz pikeyi, Kannesinin eteklerine sarınan çocuklar gibi sarınmış. Nefessizce birkaç hamle yaptı. Pike ayaklarına dolandı ama başını dışarıya çıkarabilmişti. Derin bir nefes aldı. Bir daha. Bir...

Gözlerini korkuyla açtı. Kireç badanalı yüksek tavanı tanıyamadı. Gerginleşti. Uzun bir kablonun ucunda sallanan sarı ampulü fark etti sonra. Kablo-nun uzun oluşunu hatırladı; ilaç kokularını bastırsın diye, temizlik suyuna ka-tılan kokuyu...

Yatakta oturdu. Dizlerini karnına doğru çekti. Elleriyle dizlerini sardı. Ba-şını dizlerine dayadı. Karşı duvarda tek kapılı çamaşır dolabını gördü. Sunta-lam kapağın ayrılmış ucunu; tişörtünün yeni takılmıştı. Üst bölmede ilave battaniye. Orta bölmede askılar; üç mü, dört mü? Montu, pantolonu, gömle-ği... Gömleği ıslak, pantolonu ıslak... ama en çok pantolonu, bütün vücudu-nu dibe doğru, doğru aşağıya doğru çeken. Her yan bulutlarla kaplı. Her yan kurşuni bulutlarla kaplı olunca bütün İstanbul gri olur, renkler solar, gri emer bütün renklerin keskinliğini, hayatın canlılığını emer, tek renk gridir. Sonra bir mucize olur, Sarayburnu'nun tepesinde bulutlar açılır, bir avuç güneş de-nize düşer. Altın sarısı bir avuç güneş düşünce denize, deniz mavileşir, balık-lar canlanır, güneşe doğru yüzerler. Grinin pusu altında göğsün daralırken, güneş hayatın kaynağı olur. Uzanırsın güneşe; maviliğe aldanırsın. Hepsi bu! Uzanmıştım. Sonra başın maviliklere gömülür. Bir akvaryumun ardından gü-neşe bakıyoursundur. Suyla ışıkların dansı, ritmi... Sonra güneş uzaklaşmaya başlar. Mavilik koyulaşır. Koyulaşınca mavilik, bir daralma, bir nefessizlik, göğüs kafesin çatlar gibidir. Elini uzatırsın güneşe doğru...

Etajerin üstündeki defteri gördü; büyük boy, spiralli, çizgisiz, tek cümle düşülmemiş. Niye yazmıyorsun diye soran doktora ne cevap vermişti. Ucuz numaralar diye düşündü. Yazdıklarına göre çözümleme yapılacaktı.

Aklına ucuz bir numara geldi.

Deftere uzandı.

Üstündeki kalem nerdeyse düşecekti.

Tek hamlede yakaladı.

Sevindi.

Doktoru yanıltmak üzere bir şeyler yazacaktı.

Karşılıklı bir oyun işte!

Defteri dizlerinin üzerine koydu, yeni açılmış kurşunkalem dişlerinin arasındaydı. Ne yazabilirim diye düşündü, etrafa bakındı. Ahşap storun ardında uzanan bakımlı çimler, çimlerin dayandığı taş duvar, taş duvarın üzerinde tel örgüler, tel örgülere sarılmış sarmaşıklar, ardı sokak, sokak şehrin kılcal damarları, kılcal damarlarında gezinen hülyalar...

Pencerenin kenarından sarkan zincirle storu hızlıca açtı.

İlk kez mi açıyordu perdeyi.

Ürktü.

Hemen geri geldi.

Yatakta oturdu. Dizlerini karnına doğru çekti. Elleriyle dizlerini sardı. Başını dizlerine dayadı. Pencerenin ardında bakımlı çimler, çimlerin dayandığı taş duvar, taş duvarın üzerinde tel örgüler, tel örgülere sarılmış sarmaşıklar hayal ederdi.

Öyle değilmiş!

Devasa bir ağaç, çınar mı, meşe mi, her yanı kaplamış, güneş, sık yaprakların arasında paramparça, bahçeye ve pencereye düşen koyu bir gölge.

Tavana baktı, uzun bir kablonun ucunda sallanan sarı ampulü fark etti sonra, kablonun uzun oluşu— beyaz badanalı beyaz duvarları...

Bir kuyuydaydı, beyaz, aydınlık, derin, an be an daha derinlerine indiği bir kuyu, indikçe aşağılara doğru dünya uzaklaşıyor, dünya uzaklaştıkça dünyanın yükü hafifliyor, dünyanın yükü dedi, bi dünya yük! İndikçe derinlere, omuzları hafifliyor, hafiflerken omuzları, elbiseleri ağırlaşıyor, montu, pantolonu, gömleği... Gömleği ıslak, pantolonu ıslak... ama en çok pantolonu, bütün vücudunu dibe doğru, doğru aşağıya doğru çeken, her şeyi çıkarıp atıyor, yalınlaşıyor, yalınlaşınca dünyadan yana bir hafiflik, bir titreme, bastırmayınca titremeyi, pikenin altına giriyor, beyaz pikeyi, annesinin eteklerine sarıyan çocuklar gibi sarınıyor. Şimdi devasa ağacın, kara, koyu gölgesi düşüyor yüzüne, düştükçe gölge, bir karanlık büyüyor, düşüyor, nefessizce birkaç hamle yapıyor, uzun kabloya doğru elini uzatıyor, derin bir nefes alıyor, bir daha, bir...

Yatakta oturdu. Dizlerini karnına doğru çekti. Elleriyle dizlerini sardı. Başını dizlerine dayadı. Defter mozaik karolarla kaplı zemine savrulmuş, ağzında yarısı kullanılmış bir kurşunkalem. Defteri almak için eğiliyor, eğilince bir mozağin rengarenk dünyası açılıyor, bırakıyor kendini, bırakınca kendini renklere, uzaklaşıyor, hafifliyor, dünyaya bakıyor uzak uzak, süzülüyor renklerin arasında, renkler silikleşiyor, solgun bir renk emiyor bütün renklerin keskinliğini, hayatın canlılığını emiyor, tek renk alaca, sonra bir mucize olu-

yor, Sarayburnu'nun tepesinde bulutlar açılıyor, bir avuç güneş denize düşüyor. Altın sarısı bir avuç güneş düşünce denize, deniz mavileşiyor, solgun renklerin altında göğsü daralıyor, güneş hayatın kaynağı oluyor, uzanıyor güneşe, uzattığı elini başka bir el kavıyor.

Hastabakıcı söylene söylene yatağa koyuyor, bir paçavra gibi.

Doktor, sınıksız kapalı storu hızlıca açıyor, sonra pencereyi. Dışarıda güneşli bir hava, açsana pencereni, havalandırsana ara sıra odanı. Göz ucuyla etajerdeki deftere bakıyor, üzerinde çaprazlama duran kurşunkalem hiç kullanılmamış. Canı sıkılıyor. Hemşireye bir talimat veriyor. Talimat kılcal damarlarında dolaştıkça, pencereden dolan otomobil gürültülerinden, insan seslerinden, hiç kesilmeyen sirenlerden uzaklaşıyor, etrafa göz atıyor, kirpikleri titiyor, demir bir kafesin içinde, yer yer küflenmiş demirlerin içinde kendini güvende hissediyor, uzaklaştıkça, derinlere düştükçe, o sesi, kaç hafta, kaç gün, kaç saat önce duyduğu sesi duyuyor, bırak kendini, niçin bütün bu dünyaya kavgası, usulca bırak, bunca hesap, bunca kitap, takdir, rızkın kesilmediyse bir el gelir, seni çeker alır. Demir bir kafesin içinde bırakıyor kendini, güvende nasıl olsa, bütün vücudunu dibe doğru, doğru aşağıya doğru çeken bir ılıklik yayılıyor kılcal damarlarına, indikçe aşağılara doğru dünya uzaklaşıyor, dünya uzaklaştıkça dünyanın yükü hafifliyor:

Sonra bir mucize olur.

Sarayburnu'nun tepesinde bulutlar açılır.

Bir avuç güneş denize düşer.

Altın sarısı bir avuç güneş düşünce denize, deniz mavileşir.

Balıklar canlanır.

Güneşe doğru yüzerler.

Grinin pusu altında göğsün daralırken, güneş hayatın kaynağı olur.

Maviliğe aldanırsın.

Uzanırsın güneşe.

Bir el uzanır, kavrar güneşe uzanmış elini:

Hepsi bu! Doktor.

Tükenmek üzere bir kurşunkalem;

Doktor, uzanmıştım.

dişlerinin arasında;

Rızkım, doktor, kesilmemiş.

kayboldu; kaybolacak. ❧

NECİP TOSUN

SESLER VE ÖTEKİ SESLER

A slında sadece yalınızdı.

Bu dünyada ruhuna yakın tek bir kişi bile yoktu.

Yapayalınızdı.

Ancak biz onun bu yalnızlığına bir efsane giydirdik. Her efsane gibi ondan habersiz çoğaldı, zenginleşti başka başka biçimlerde şehir şehir yankılandı. Görebilse yarattığımız bu portreden kendisi bile korkardı.

Oysa sadece yalınızdı, yapayalınızdı.

Bazen yanına gittiğimizde saatlerce konuşmazdı. Büronun penceresinden yorgun çınarlara, kestane ağaçlarına, korkuluğu paslanmış balkonlara bakarken susar, susardı. Biz bunu onun derin düşüncelerine yorardık. Bu da vardı kuşkusuz. Ama sadece bu değildi.

Şimdi anlıyorum ki, “arkadaşlar yalnızım” dermiş, “yapayalnızım”.

Onun kırmızı karanfil hikâyesini duyduğumda içimde tuhaf bir kırıklık hissettim. Zihnimde bir yığın mazeret, gerekçe aradım. Kaçırılmış güzelliklere ilişkin derin bir yara, hayata ilişkin doldurulamaz bir boşluk, yaşlılığın getirdiği ağır yalnızlık duygusu. Hangisiydi yaşadıkları? Acaba yıllar sonra ilk sevgilisini hatırlaması, ona dönme isteği tüm bir hayata ilişkin yeni baştan yaşama arzusunu mu yansıtıyordu? Kabullenilmesi zor bir durumdu. Bu yüzden hep beraber mazeret aradık çünkü bu insani durum zihnimizde bizim ona yakıştırdığımız dünyaya hiç de denk düşmüyordu. Bir zaaf, giderek bir küçülmeydi. İhtiyarlığa bağlı bir kontrolsüzlüktü. Çünkü kavganın yanında aşk yabancı duruyordu.

Onun bu hâlini bize garip, tuhaf gösteren hiç şüphesiz ona yüklediğimiz anlamlar, çizdiğimiz portreler, belirlediğimiz çerçevelerdi. Belki de suçlu bizdik. Kendi kavgasının içine hapsedip öldürdük onu, biz de oyundan dışarı çıkıp kendi hayatımızı yaşadık. Hep birlikte onu bu hayata sokmamaya çalıştık, orada, dışarıda dursun ve bizim vicdanımızı, merhametimizi ve idealiimizi temsil etsin istedik. Sanki onu ancak böyle görürsek saygı duyacağımız bir atmosfer yaratıp soğuk, karanlık hücrelerine onu biz hapsedtik. O kalın sislerle kaplı dünyasından içeriye hiçbir şeyin sızmaması için tüm aralıkları kapattık. Bizim kaybolduğumuz ışıklı sokakları bilsin istemiyorduk. Hep bura-

da kalsın, bizim vicdanımız olsun istiyorduk. İdeal diye bir boğuntunun içine onu biz bırakmıştık.

Hayatı boyunca bu gerilimi nasıl taşıdı hep düşünürüm. Hücreyi andıran küçük odasında, cızırtılı radyosundan birazdan devrim haberi duyacakmış gibi bir dikkatle, beklentiyle yaşamış, hayatı, dışarıdaki şenlikleri yırtıp çöp sepetine atmıştı. Her şeyin bozulup bir başka yanlışlığa dönüştüğü yenik günlerde, etrafını kalın bir sis tabakasıyla örtmüş, o hiç bitmeyecek rüyasının içinde yol almıştı. Dışarıdan modalar, denizler, mercedesler geçmişti; televizyonlar, sinemalar ve köşkler ama o hiçbir şey yokmuş gibi davranmıştı. Milletvekili, bakanlar ve rütbeler bürosuna uğrayıp gitmişti. Dönüp arkalarından bakmamış, kimseden bir şey istememişti. Kimsenin yaşayamayacağı hayatı bir gerilim ve coşku olarak yakasına asmıştı. Telefon kullanmamış, televizyon seyretmemiş, gazeteyi sadece yemek altlarına sermişti. Hayattan kopuk derin iç sıkıntısını, devrim coşkusuyla bastırması, umut ve beklenti yaşantıyı görünmez kılmıştı.

Ülkenin her yanından özellikle edebiyat zevki gelişmiş, bir dava, inanç sahibi insanlar ziyaretine gelirdi. Yolunu yitirmiş yolcular olarak gelip gelip ona yol yordam sorarlardı. Büro bir sığınaktı. Sanki dışarıda akıp giden hayatın gürültüsü içeri taşmasın diye kapılar iyice kapatılır, şehrin görüntüleri, sözleri içeri alınmazdı. Kâğıt kokuları, tutkal kokuları arasında gergin yüzler susar, susardı. Bazen hiç konuşulmadan dağılınır bazen de sözü alır bir şimşek gibi konuşur, dokunduğu her şeyi aydınlatırdı. Peki bütün kalabalık dağıldıktan, tek başına büronun penceresinden kendini şehrin gürültüsüne bakarken bulduğunda ne yapardı acaba? Oradan, şehrin meydanına doğru akıp giden insanlara, tren garına ve masmavi gökyüzüne bakarken, bizim oradan çıktıktan sonra sıradan insanlar gibi hayatın gürültüsüne karıştığımızı tahmin eder miydi? Her akşam büroyu kapatıp ıslıl sokak lambalarının altında otele doğru giderken kocaman bir akşamı, geceyi neyle, nasıl doldururdu?

Bütün hayatını adadığı davasından başka dünyası yoktu. Sanki her şeye eski bir kartpostalın sisleri içinden bakardı. Bizim yaşadıklarımızı yüzümüze vuran bir yerden, ışıklarını saçardı. Hep düşünürdüm, burada hiç kimseyle konuşmadan nasıl duruyordu, boğulmuyor muydu? Ama o hayatın resmine aldanmazdı. Hep kaybettiğimiz resimde dururdu. Orda nasıl kalmıştı anlamaya çalışırdım. Oysa zaman, büroda eleştirdiğimiz hayat, bizim içimize, dışımıza, bakişımıza, her şey sızmış, bizi hiçbir şey olmayan bir şeye dönüştürmüştü. O bu sızmaları nasıl önlemiş, hayata karşı koymuştu. Bizim değemediğimiz neye değmişti. Bizim içimizde sönen şey onun içinde nasıl yıllarca yanıp durmuştu.

Bazen bize uzak hatıralar gibi bakar, sanki seçememiş de bir yerlerden tanıyormuş kendini zorluyormuş gibi çaba gösterir sonra odaklaşma olmaz umutsuz bir çaba olarak bu bakışlar üzerimizde sönerdi. Bu dünyanın insanı

değilmiş gibi sonra oradan yok olup gider, duruşuyla bir savrulmuşluğu, bir dökülmüşlüğü, bir yenilmişliği önümüze koyardı. Böyle sessiz günlerde, bürosunda öyle iki yabancı gibi konuşmadan pencereden dışarıya, gürül gürül akan trafiğe, solgun yapraklara ve ılık tıkkış binalara dalar giderdik. Konuşulan her sözcük fazlalık olurdu.

Ben ise rahatsız etmemek için seyrek ziyaret ederdim. Büroya her gidişimde kendini yakalanmış gibi hisseder, sanki içine saklanır, orada kendini derine gömmek ister, görünmek istemezdi. Neredeyse ürkmüş bir kuş gibi kaçacak, uçup konacak bir dal arardı. Bütün bunların imkânsız olduğunu görünce de bu kez başka formüller bulurdu. Bir acının derin izlerini silmek ister gibi kırık gülümser ama yüzüne yansıyan yaraları gizleyemezdi. Bense ona baktıkça, hatıradan hatıraya savrulur, çoktan kaybettiğim bir gerçeğin yaşayan en somut temsilini görürdüm onda. Âdeta kaybettiğimiz ne varsa onda ısıır, sesimizin sesimize, rüyalarımızın rüyalarımıza karıştığı o dava günlerinde bulurdum kendimi. Unuttuğum güzelliklerden güzelliklere, fotoğraflardan fotoğraflara geçerdim yanında. O vakit çamurlu ve gölgeli yollardan kurtulur güzellik ve merhamete değerdim. Sonra susardı, biz yokmuşuz, hiç karşılaşmamış gibi yapar, araya bir uzaklık, derinlik oluşturmaya çalışırdı.

Durup durup konuşur, sözcükler arasında boşluklar, sessizlikler bırakır, sanki tüm sözleri kayıt altına alınıyormuş gibi dikkatle, özenle seçerdi kelimeleri. Konuşurken, uzaklara, çok uzaklara bakar, sanki güçlükle çok derinlerden getiriyormuş gibi, hiçbir insanın taşıyamayacağı yaralı, yorgun sözcükleri ortamımıza bırakırdı. Bir savaşa girecek insanın duygularıyla konuşurdu bizimle, tümüyle savaş sözcükleri bulur, içimizi iyice yaksın diye kızdırır sonra elimize tutuşturup gönderirdi. Nereden geldiği belli olan üzerinde yaralar taşıyan sözcükler gezinirdi cümlelerinde. Bazen içindeki sesi susturamaz, çoğalır, zenginleşir iç yakıcı bir yankıya dönüşür, etrafındaki her şeyi yakardı.

Bazen gülerken yakalardı kendini, o vakit mahcup olur, hemen yüzünü acı bir gülümsemeye dönüştürür, sonra kızgın bir görünüme doğru yol alır, ama sözcüklerinden oluşan gerilimi iyice yakalar, bırakmaz içinde biriktirirdi. Bizse karşısında konuşamaz, söylenmesi gereken sözler içimizde erir, söner, yitip giderdi. Üzerinde hep aynı elbise olur, eski bir zaman parçasından gelmiş gibi, geçmiş kokardı. Hayır, o bu dünyaya ait değildi. Hiçbir zaman anlayamayacağımız bir dünyadan seslenir, buğulu, dalgın bakışları hep bir boşlukta asılıp kalırdı.

Hep bir yolcu gibiydi, sanki birazdan tümümüzle vedalaşacak, karlı bir istasyona gidecek, upuzun bir yolculuğa çıkacak ve bir daha kendinden haber alınamayacaktı. Zamanla onun aramızdaki uçurumu epeyce açtığını görüyordum. Direniş, inanç ve sevgiyi yan yana iç içe geçmesi gereken bir anlayış olduğunu resmetmek istiyordu.

Son yıllarda o coşkusu, heyecanı azalmıştı. Artık iyice ihtiyarlamıştı. Çay bardağını tutmakta zorlanıyor, parmakları bardağı güçlkle kavıyor, bardağını ağzına götürürken de elleri iyiden iyiye titriyor, bir yudum aldıktan sonra yine aynı güçlkle masaya bırakıyordu. Sürekli başı yerde, masaya, çaya, masanın üzerindeki küçük ayrıntılara dalıp gidiyordu. Sanki artık başka bir dünyadaydı, bizimle, etrafıyla ilişkisini kesmişti. Ancak çok ısrarla adı anıldığında başını yukarı kaldırıp konuşana bakabiliyor, kim ne dedi onu bulmaya çalışıyordu. Saçları tümüyle beyazlamış ama hâlâ dökülmemişti. Gözlerinin altı torbalanmış ve yüzü çizik çizik olmuştu.

Eski dostları, yıllardır görüşmeyenler arada bir uğruyorlardı. Ama o eski ağabeyimiz değildi. Bazen kendini zorluyor, sigarayı bırakışından dergi posta işlemlerine kadar pek çok konuyu, dillerdeki efsane olayları bir kez daha anlatıyordu. Yıllardır görmediği dostlarını gördükçe yüzü aydınlanıyor, tanışma anlarını hatırlamaya çalışıyordu. “Sizinle efendim Kütahya’dan...”, “Evet Çubuk’tan”... Bir eski isim anıldıkça, gözleri dalıyor “ne aziz dosttu” diyordu. Tam o vakit kimbilir belleğinden neler geçiyor... Ama ileriye doğru değil, hep geriye, yaşanmışlıklara, hatıralara bakılan vakitler oluyordu bunlar. Bazen bir isim geçince dikkatle irkiliyor, “Ne cevval çocuktu, Allah Allah” diyerek iç geçirip özlemini ve sevgisini belirtiyordu. Artık aramızdan çoktan ayrılmış isimler hatırlıyor, onları sevgiyle anıyordu.

Sonra birbirimize bile anlatmaktan çekindiğimiz kırmızı karanfil olayını duyduk. Sadece ikili, küçük arkadaş grubunda konuşabiliyorduk. Çünkü efsaneyi korumaya çalışıyorduk. Duyduk ki, bürodan çıkar, o hiç konuşmadığı ilk gençlik sevgilisinin oturduğu caddeye gider, tam da o evin köşesindeki bahçe korkuluklarına her gün bir karanfil bırakmış. Bunu tüm hayatını kuşatan o boğucu disiplin ve ritüel içinde yaparmış. Ama bunu hayatı boyunca bize hissettirmede. Biz bunu önce ileri yaşına bağladık. Ne var ki geçmişini bilmiyorduk.

Bunu hiçbirimizle konuşmamıştı. Zaten bütün gününü geçirdiği bizimle hayatına ilişkin hiçbir şey konuşmazdı. Yıllar sonra duyduğum ama kimseye anlatmadığım bir olay daha vardı. Neredeyse hiçbir entelektüel birikimi olmayan, bir arkadaşımızın kamyoncu kardeşiyle hayatının en mahrem, en kritik kararlarını konuşurlarmış. Meğerse bütün hayatını ona anlatır, vereceği kararda ona danışır, görüşüne başvurmuş. O kamyoncu arkadaş bütün bunları bana anlatırken benim hayretime şaşırmıştı. “Bunu siz bilmiyor musunuz?” diyordu, “ben herkesle konuşuyor, bir de bana soruyor diye düşünmüştüm.” O kamyoncuyla görüşmemizden sonra günlerce gözümde uyku girmemişti. Belli ki ağabeyimiz bu saf, temiz kamyoncuya güvenmiş ve aşkını kalbine gömmüştü. Buradan bakınca ağabeyin niye bizimle değil de onunla konuştuğunu anlayabiliyorum. Çünkü bizimle hayat arkadaşı değildi.

Etrafını sarmış içeri ışık sızdırmıyorduk. O ise hayatı saklamıştı bizden, ikinci gezmelerinde, çarşılarda, meydanlarda, kendi hikâyesinde yaşamıştı. Meğerse anlattığımız hikâye eksikmiş. Kederden yapılma yalnızlık duruşunu yanlışla yormuşuz. Sabah namazından sonra güvercinleri yemlerken ve kahveden sonra ıssız sokağa derin bakışlarla bakarken bilmediğimiz bir şeyler yaşamış. O bütün bu hayata bakarken demek ki içinde ipincecik bir sevgi akıyormuş. Bunu hep beraber gizlemişiz. Oysa içinde başka bir müzik çalmış, bir başka ezginin peşinden gitmiş. Bizse o müziği hiç işitememiştik. Meğerse sustuklarında o içinin müziğini dinliyormuş. Gölgelerin içinden, kılıç şakırtılarının arasından ruhunun müziğine dalıp gidiyormuş.

Son günlerinde muhteşem hayatını bozmaya değil, tashih etmeye, efsane-nin eksik, yanlış tonlarını bilinçli ya da bilinçsiz düzeltmeye, arkasında gerçek bir portresini bırakmaya çalıştığını sezmek o kadar da zor değildi. Yanlış anlama, çelişkiler üzerine oturmuş yerleşik anlayışlara sevgi boyutunu katmak istiyordu. Belki de böylece içindeki dünya gerçek düzlemine oturuyordu.

Bütün bunları öğrendikten sonra şimdi daha çok seviyorum onu, daha büyük saygı duyuyorum. Çünkü kırık kanatlarının altında korumuş, saklamış bizi. Yarasını belli etmemiş, yangınlarını aşmış, uzak tutmuş bizi ondan, yazıklanmamış, mazeret üretmemiş. Yaralı kalbinden söz etmeden yaralı kalplerimizi sarmış. Rengine, bakışına, sesine yansıtmamış yaralarını. Üstü örtül-müş bir hayatı boğmamış, yaşatmış, hep yaşamış, ne güzel...

Anladım ki hayatta hiçbir şey yarım kalmıyor. Çünkü kaderin hafızası çok güçlü, insan unutsa o unutmuyor. İnsan bir aşk incinmesini geride bıraktığını sanıyor ama yanılıyor. Kader asla unutmuyor, bazen görmezlikten geliyor, o kadar. Demek ağabeyimizin kader defterinde okunacak şeyleri kalmış, çevrilecek sayfalar varmış. İnsan bazen atlayarak gitmek istiyor, hemen sonu gelsin istiyor, ama bu mümkün olmuyor. Hangi dönemde olursa olsun kader sayfalarını açıyor, son satırına kadar kitabını okuyor. Derinlere gömdüğünü sandığı bir fotoğraf, bir gün bir şekilde parlak, canlı dün yaşamış gibi ortaya çıkıyor.

Aslında her şey çok açık. Yol hep aynı, bizden önceki insanların döktüğü kederlerin üzerinde yürüyorduk. Kaçış yoktu. O da kederleri takip etmişti. Şimdi bu yaşta hayatının eksik sayfalarını okuyordu. Hayat böyle bir şeydi. Artık etrafında kendinden başka kimse kalmamıştı, dışarıda, içinde. Şimdi ona doğru gidiyordu.

Vakit gelmişti, kendi ruhunu ta karşıda, bir sokak başında, yapayalnız görmüş, ona doğru yürümeye başlamıştı.

Bir kırmızı karanfil bırakıp dönecekti.

Belki de hayatı kazanmak için, kaleyi, atı, veziri feda etmek yetmiyordu, şahı da, kendimizi de feda etmek gerekiyordu. Kimbilir?

Ah, yaşlılık! Seni sadece bir sözcük sandım. ❧

YUNUS DEVELİ

MEZMURLAR ARASINDA

Yâ Rab, benimle çekişenlerle sen çekiş
Bana karşı cenk edenlerle sen cenkleş
Küçük ve büyük kalkanı al da
Benim yardımına kalk
Mızrağı da çek ve beni kovalayanlara karşı yolu kes
Canıma: Senin kurtuluşun ben'im de
Canımı arayanlar utanıp rüsvay olsunlar
Bana kötülük düşünenler geri dönsünler de yüzleri kızarsın
Yel önündeki saman ufağı gibi olsunlar
Ve Rabbin meleği onları sürsün
Onların yolu karanlık ve kaypak olsun
Ve Rabbin meleği onları kovalasın
Çünkü sebep yokken benim için çukurda ağlarını gizlediler
Sebep yokken canım için çukur kazdılar
Bilmediği anda üzerine helâk gelsin
Ve gizlediği ağ kendini tutsun
Ve o helâke de kendisi düşsün
Ve canım Rab ile mesrur olacaktır
Onun kurtuluşu ile ferahlanacaktır
Bütün kemiklerim diyecek:
Yâ Rab, kendisinden kuvvetli adamdan hakiri
Ve kendisini soyandan hakiri ve fakiri azat eyleyen
Senin gibi kim var?
Kötü yürekli şahitler kalkarlar
Bilmediğim şeyleri benden sorarlar
Canıma hicran olsun diye
İyiliğe karşı bana kötülük ediyorlar
Ben ise onların hastalıklarında çul giyerdim
Nefsimi oruçla kıradım
Ve duam bağrıma dönerdi
Ona karşı dostum, kardeşimmiş gibi davranırdım
Anası için dövünen gibi yas ile iğilirdim

Fakat ben aksayınca sevindiler ve toplandılar
 Ben bilmeden alçaklar bana karşı toplandılar
 Beni didiklediler ve durmadılar
 Ziyafetlerdeki kirli soytarılar gibi
 Bana dişlerini gıcırdattılar
 Yâ Rab, ne vakte kadar bakacaksın?
 Canımı onların helakinden
 Hayatımı genç aslanlardan kurtar
 Büyük cemaat içinde sana şükredeceğim
 Çokluk kavm içinde sana hamdedeceğim
 Haksız yere bana düşman olanlar sevinmesin
 Sebepsiz benden nefret edenler, birbirlerine göz kırpmasın
 Çünkü onlar selamet sözü söylemez
 Fakat memlekette uslu duranlara karşı hileli sözler düşünürler
 Bana karşı da ağızlarını geniş açtılar
 Eh, oh, gözümüz onu gördü! dediler
 Sen onu gördün yâ Rab, susma
 Yâ Rab, benden uzak durma
 Yâ Allahım ve Rabbim, benim muhakemem ve davam için
 Gayrete gel, uyan
 Adaletine göre bana hükmet, yâ Rab Allahım
 Ve bana karşı sevinmesinler
 Yüreklerinde: Eh, dileğimiz budur, demesinler
 Onu yuttuk, demesinler
 Kötü halime sevinenler birlikte utansınlar, yüzleri kıvarsın
 Bana karşı kibirlenenlerin libası
 Utanç ve rezalet olsun
 Benim haklı davamı tutanlar sevinçle terennüm edip sevinsinler
 Ve daima desinler: Rab büyütülsün
 O Rab ki, kulunun selametinden hoşlanır
 Ve dilim senin adaletini
 Ve bütün gün senin hamdini söyleyecek.

Oysa ben bambaşka hayallerle içimden geçirmiştim o düşünceyi. Yorgunluğuma, şaşkınlığıma, bunca zamandır üzerime çöken çölün kasvetine iyi gelecek bir şeyler dinlerim düşüncesiyle Dâvûd'un sesi gelip beni bulsun istemiştim. Sanıyordum ki, Dâvûd o güzel ve gür sesiyle çıkıp ilahiler okuyor ve bu ilahiler dağlarda, taşlarda yankılanıyor da, kurtlar kuşlar susup, daha doğrusu her şey mest olup onun sesine kulak veriyor. Hatta yalnızca mest olmak-

la kalmayıp, onun zikrine eşlik ediyorlar ve böylece âlem başka bir âlem oluyor... Doğrusu kendimi böyle bir âlemin içinde bulmayı, aralarına katılıp, yüreğimdeki o İsrailî kasveti dağıtmayı; dağlarla, taşlarla, kurtlarla, kuşlarla birlik olup kendimden geçmeyi umuyordum. Bir yandan da yıllardır içimde gizlediğim o zikir coşkusunu işte burada, Dâvûd'un krallığı altında özgürce gerçekleştireceğimi, onun mezmurlarını bahane edip, yüreğimin ve dilimin kapaklarını sonuna kadar açacağımı umuyordum. İçimde kıvranıp duran ve yazık ki, türlü bahanelerle bastırıp durduğum ve ben bastırdıkça daha bir büyüyen o dervişçe soluk için bundan daha güzel bir fırsat olamazdı. Ama yazık ki, öyle olmadı. Dâvûd'un sesini duyar duymaz, içimdeki heyecan yerini garip bir hüzne bıraktı da kurtlardan, kuşlardan habersiz bir kenara çekilip sessizce dinledim yukarıdaki mezmurları. Heyhât, yolum yine hüzne düşmüştü. Evet kurtlar, kuşlar eşlik ediyordu ama ben susup dinledim. Hatta bunu günlerce yaptım. Günlerce dinledim o acı dolu, yakarış dolu mezmurları. İçimdeki derviş soluk Dâvûd'un krallığında da kendine yol bulamadı ne yazık ki. (Ama bunu ne yapıp edip çözmem gerekiyor. Hem hazır bu özgür topraklara gelmişken; dağlar, taşlar, kurtlar, kuşlar hazırken bunu yapmalıyım.) Anladım ki, İsrail'in oğulları tıpkı Musa'yı üzdükleri gibi üzmüşler Dâvûd'u da. Bir İsmailî olarak saf olmakla suçladım kendimi ve bir kere daha öfkeleterek tıpkı Dâvûd gibi sitem ettim Rabbe. Haddimi aşım, nedir bu adamların sendeki karşılığı ki, bunca azgınlığa, sapkınlığa rağmen hâlâ onları helak etmiyorsun, diyerek çölün ortasında yalnız başıma dolanıp durdum günlerce. Dâvûd bir taraftan, kurtlar, kuşlar bir taraftan bu acı tesbihâtı dillendirirken, ben de sabrımı ve tevekkülümü yeniden kuşanıp hikâyemin peşine düştüm.

Ah bu benim hikâyem!

Kendimi açıklamadan, uzak zamanlardan geldiğimi, bir hikâyeci olduğumu söylemeden dolaştım aralarında. Doğrusu bunun için yabancılık çekmedim ve zorlanmadım. Onlar her ne kadar farkında olmasalar da, nihayetinde uzun zamandır aralarındaydım ve dillerine de yaşayış biçimlerine de yeterince âşinâ olmuştum. Bu işimi kolaylaştırdı. Hem bir hikâyeci olduğumu söylersem ve hele onlarla ilgili fikirlerimi öğrenirlerse sanırım bu benim için iyi olmazdı. Bir İsmailî'nin aralarında dolaştığını duymak, herhalde onları çılgına döndürmek için yeterdi. Fakat bir de işin şöyle bir yanı var: Bu İsrail'in oğulları öylesine azgın ve sapkın halde yaşıyorlar ki, bu azgınlık içinde beni fark etmeleri çok zor. Doğrusu bu da işimi kolaylaştıran şeylerden biri.

İsrail'in oğulları beni mazur görsünler ama hikâyeleri gibi kendileri de ruh daraltıcı. Onların arasında yaşayabilmek için ancak onlardan biri olmak gerekir. Hele İsmail soyundan birinin onların arasına düşmesi, deyim yerindeyse dünya cehenneminden az bir şey sayılmaz. Sanki Tanrı'nın öfkesi sürekli

enselerindeymiş gibi ve bu nedenle sürekli Tanrıyla, elçileriyle, kendileriyle, tarihleriyle, hayatla ve hâsılı her şeyle savaş halindelermiş gibi karanlık, kaotik bir hayatları var. İnançları, isyanları, savaşları, hatta gündelik yaşantıları bile baştan sona kaos üzerine kurulu. Hayatı kendilerine (ve tabi herkese) zehir etmekten başka yaptıkları bir şey yok. Belli ki, Mısır'daki kölelik günleri onların ruhunu çok kötü karartmış. Ne yapsalar, nereye gitseler, Tanrı'nın hangi nimetine mazhar olsalar, o habis ruhu söküp atamıyorlar içlerinden. Her an Firavun korkusuyla yaşamak, dahası kendilerinden başka herkesi kötü görmek gibi bir saplantıları var. Oysa her şey bitti. Firavun gözlerinin önünde sularla boğulup gitti ve Rab onlara özgürce yaşayacakları bir yurt verdi. Gökten bildircin eti ve kudret helvası gönderdi onlara. Çölde sular, gölgelik bulutlar ihsan etti. Sırf o zulmün izleri yüreklerinden silinsin ve artık O'nun istediği gibi olsunlar diye. Nice ukalâlıklarını, isyanlarını, azgınlıklarını görmezden geldi de hep bir umutla bekledi, İsrail'in oğulları bir gün içlerindeki o habis ruhu atıp Rablerine dönerler diye. Sanki Tanrı'nın yaramaz çocuklarıydılar da, ya da İshak'ın, Yakup'un veyahut da hiç bilemeyeceğimiz bir takdirin hatırına sakladı onların soyunu ve işte bu krallık günlerine erişirdi. Bir bildiği olmalı. Amennâ. Boynumuz kıldan incedir. Yeter ki hüküm O'nun olsun!

Evet, kendimi açıklamadan Dâvûd'un hikâyesinin izini sürdüm aralarında. Bazen ben sordum onlar anlattı, bazen de orda burda konuştuklarına kulak verip söylenenleri dinledim. Doğrusu anlattıklarının pek çoğu inandırıcı gelmedi bana. Hatta bazen öyle şeyler duydum ki, kulaklarıma inanamadım. Çünkü benzeri şeyleri başta Musa olmak üzere diğer peygamberleri için de yapmışlardı. Hatta Lût örneğinde olduğu gibi kimi zaman peygamberleri olmadık ahlâksızlıklarla (Hâşâ, kızlarının şarap içirerek Lût'u sarhoş etmeleri ve sonra büyük kızın babasıyla yatması!) birlikte anabiliyorlardı. Nitekim aynı şeyi Dâvûd için de yaptılar ve onu bir askerin, hem de cephe'deki bir askerin (Hitti Uriya) karısını (Batşeba) elinden almakla itham ettiler. Güya Dâvûd ordu komutanına mektup yazıp 'Uriya'yı şiddetli cenkte ön diziye koyun ve onun yanından çekilin ki, vurulsun da ölsün!' demiş. Aman Tanrım!

Tabi yalnızca bu ahlâk dışı şeylerle sınırlı değildi onlardan dinlediklerim. Dâvûd'un başa geçmesi ve tarihsel kişiliği hakkında da epeyce tuhaf hikâyeler anlattılar bana ki, bence bunların çoğu bizim israiliyât dediğimiz cinsten şeylerdi. Ancak onları dinlerken zaman zaman durup şunu düşündüm: Acaba bunu normal karşılamak mı gerekirdi? Çünkü yalnızca onların tarihi değil, bugün dünyadaki pek çok ulusun tarihi de efsanevi şeylerle dolu değil miydi? Birileri göz göre göre bir ulusun tarihini değiştirerek ona istedikleri gibi bir şekil verebiliyorlar çünkü. Kahramanlar hain, hainler kahraman haline ge-

tirilebiliyor. İyi insanlara olmadık iftiralar atılabiliyor. Bu kuşkuyu duymakta, en azından kendi ülkemin tarihini düşününce haksız sayılmazdım. O nedenle onları kendi masallarıyla baş başa bıraktım ve kuş seslerinin geldiği yöne doğru yürüdüm.

Hem kral hem de bir nebiydi o. Tâlût'un ordusunda Câlût'a karşı savaşmış ve onu öldürmüştü. (Anlattıklarına göre kendine o kadar güveniyormuş ki, bir sapana yerleştirdiği taşla, alnının ortasından vurarak öldürmüş Câlût'u.) İşte ona krallığın yolu da bundan sonra açılmış. İsrail'in oğullarına hem kral, hem de nebî olmak! Boşuna kendini dağlara taşlara salmamış, diye düşündüm. Ama nebevî ahlâk onu kendi elinin emeğiyle geçinmek arzusuna yönlendirdiği için Rabbine dua etmiş ve O da ona demiri işleyip zırh yapma ilmini vermiş. O nedenle çoğunlukla elinde zırh işiyle uğraşırken görüyordum onu. Böylece hem krallığını, hem nübüvvetini ve hem de geçimini sağlama işini birlikte yürütüyordu. Nitekim kendisinden asırlar sonra İslâm Peygamberi bunu şu sözleriyle ifade edecekti: İnsanın yediğinin en güzeli kendi kazandığıdır. Allah'ın Nebîsi Dâvûd, kendi elinin emeğinden başkasını yemezdi!

Ama bana öyle geldi ki, onun okuduğu mezmurlar her şeye rağmen birazcık da olsa kavminin kalbini yumuşatmaya yönelikti. Çünkü o her ne kadar mezmurlarda onlardan şikâyet etse de, Rabbinden onlara karşı yardım istese ve hatta Rabbini onlara karşı cenk etmeye çağırırsa da, sanki kavmin üzerindeki Tevrat ağırlığını hafifletmek istiyor gibi bir hâli vardı. Tabi bu sonuçta Rabbin bir tercihiydi. Belki Rab de artık onlardan ümidini kesmiş ve son bir çare olarak bu yolu seçmişti. İşte o nedenle İsrail'in oğulları arasında boğulduğunda, bunaldığında çıkıp o güzel sesiyle kurtların, kuşların eşliğinde okuyordu bu ilahileri. İçini daraltan bu kavmi dağlara, taşlara şikâyet ediyordu bir bakıma. Onların kabalıklarına karşı namaz ve oruçla direnç yüklüyordu kendine. Öyle ki, gecenin bir vaktinde kalkıp namazla Rabbine yöneliyor ve gündüzlerini de daha sonra kendi adıyla anılacak (Dâvûd Orucu) bir şekilde oruçla geçiriyordu.

Selam verip yanına diz çöktüm. Terler akıyordu yanaklarından. Tanıdı. Elindeki işi bırakıp 'Hikâyeler nasıl gidiyor?' diye sordu. İyi değil, dedim. Bu senin kavmin beni çok yordu. Böyle giderse hikâyeciliği bırakıp, senin gibi mezmur söylemeye başlayacağım. Hafifçe gülümsedi. Sonra ellerimi avuçlarına alıp: Rab, yalnızca koyunlar yaratıp, onları çöllere, ovalara, şehirlere başıboş salıvermemiş dedi. Çobanlar da yaratmış onlar için. Sen hikâyecisin bilirsin, bütün hikâye işte bu koyunlar ve çobanların hikâyesinden ibaret. Kimileri huysuz olur bu koyunların, ele avuca sığmaz. Çok uğraştırır, yorar. Rabbin koyunlarına (eliyle şöyle bir ahaliyi işaret ederek) çobanlık etmek

zordur. Kimileri de aksine uysal olur. Hatta öyle ki, seni zorlamadan gelir girer ağıla. Kurban etmek istesen, oracıkta uzatıverir boynunu. İşte böyle, Rab, koyunları da çobanları da kısım kısım yaratmış. Bu, ne çobanların, ne de koyunların elinde olan bir şey sonuçta. Hepimiz bir vakte kadar öyle veya böyle burada eğlenip vakit geçireceğiz. Kâh çölde, kâh denizde, kâh başka başka yerlerde... Sonuçta dönüş ancak O'nadır ve O, ne güzel dost ve ne güzel yardımcıdır.

Sözlerini bitirdiğinde, günlerdir aradığım ilahiyi bulmuş gibiydim. İzin isteyip kalktım sonra. Sarılıp kokladım bir iyice. İbrahim'e sarılır gibi, İsmail'e, İshak'a, Yakub'a, Yusuf'a sarılır gibi sarıldım. Duâ istedim ve ayrıldım yanından.

Ardımda müthiş bir kuş cıvıltısı bırakarak Karınca Vadisi'ne doğru yürüdüm sonra. Ama bu kez affetmedim, kalbimin ve dilimin kapaklarını ardına kadar açıp, eşlik ettim onlara. Dâvûd aşkına, Süleyman ve İsa ve Muhammed aşkına saldım kendimi bu uzak topraklarda. Sordum sarı çiçeğe...

İnsanın bir krallığının olması müthiş bir şey!❧

KÖKSAL ALVER

BAHANE

Haziran'da sabah güneşinin altında yürüyorum.

Nereye gidiyorum? Görünürde şehri turluyorum ama gittiğim belli bir yer yok.

Her yere gidiyorum, hiçbir yere gitmiyorum. Aheste aheste yol alıyorum o kadar.

Alıcı gözlerle etrafa bakıyorum.

Yollara, duvarlara, levhalara, insan yüzlerine, sabah mahmurluğuna, sabahın bereketine.

Öylesine geziniyorum.

Neden bunu yapıyorum? Belli bir nedeni yok. Ben bunu seviyorum.

Böyle dolaşmayı seviyorum. Çünkü şaşırmayı seviyorum. Hayret etmeyi.

Her şeyin olağan, kamusal, programlı ve saat gibi işlediği bu düzenden bıktığım için mi?

Neden olmasın.

Hayreti, sürprizi, insanı güzelleştiren ihtimalleri karşılamak için.

Sabah-akşam, gece-gündüz.

Bir şaşıрма, bir hayret yakalama aşkı diyelim buna. Daha ötesi de var ama burada duralım.

Evden çıkar çıkmaz bir güzergâh belirliyorum hemen.

Buna gülüyorum sonra. O güzergâhı bitiremeyeceğimden, ondan sapacağımın adım gibi eminim. Bu sapmaları da güzergâha dahil ediyorum.

Biraz kendi izlerimi, biraz daha eski babamın izlerini takip etmeyi düşünüyorum.

Eski zaman Erzurum'u ile şimdinin Erzurum'unu buluşturmayı düşünüyorum.

Cumhuriyet Caddesi boyunca usul usul yürüyüş. Geride Havuzbaşı.

İlerde Çifte Minare, Ulu Cami ve Taş Mağazalar.

Sağda Erzincankapı. Çay ocakları, kahvaltılar, kitapçılar.

Çorbacılar ve çaycılar güne hazır.

Bu şehirde çorba ve çay güne başlamak için iyi bir seçenektir.

Çayı hiç sormayın. Çay dendi mi Erzurum'da epey kalmak, bu fasla yeni fasıllar eklemek icap eder. Erzurum ne kadar kar ise bir o kadar da çaydır.

Erzurumlu da böyle midir? Biraz soğuk, dıştan bakınca, ama içine girince sınımsız.

Kar ve çay gibi. Sert, haşın, dağlı bir görünüş. Kaşlar kalın, yüz kemikli, eller büyük ve nasırlı, sözler ağır ve sert. Ya içi? Dokununca hemen göz pınarları yaşlanan, hikâyelere açılınca hüznü batıp çıkan bir Dadaş. İçli, yanık, ağır türkülerden belli değil mi?

Tıpkı Recep Dayı gibi. Kimdir Recep Dayı? Hiç tanımam, bilmem. Bir Dadaş, bir Erzurum'lu.

Cennet Çeşmesi'nden su içiyorum. Yüzümü yıkıyorum. Saçlarımı ıslatıyorum. O serin sokakta aşağı doğru iniyorum. Solumda hamam ve eski bir cami. Boyahane Camii. Biraz bakınıyorum. Kitabesini okuyorum. Caminin hemen üstünde iki katlı bir Erzurum evi. Yanında çirkin mi çirkin apartmanlar. Fotoğraf çekiyorum. Notlar alıyorum. Ne yana gideceğimi şaşırmışçasına ortada kalıyorum.

O ara bana çevrili bakışları yakalıyorum.

Caminin karşısındaki çay ocağının önünde oturmuş bana bakıyor. Selam veriyorum. Memnuniyetle selamımı alıyor.

Bütün Erzurum'luların teklifini öyle ortadan haykırıyor: "Hele buyur gel bi çay iç."

Teşekkür ediyorum. Gene bütün Erzurum'lular gibi bundan alınıyor ve teşekkürümü iade edencesine çay içmeden olmayacağını söylüyor. Ben bunu biliyorum. Çay içmeden olmaz. Erzurum'da çay daveti ciddi ve bir o kadar da muhabbetli bir mevzudur.

Görünürde çay içme ritüelidir akıp giden, ama gerçekte bir derin muhabbetir. Ben bunu biliyorum ve yüzlerce hikâyeyi dokuyan o ritüeli başımın üstüne koyuyorum.

Tanışma faslı. Nereden gelir nereye gidersin? Ne iş yaparsın? Ne gezersin?

Ben sıralıyorum.

Sıra onda.

Aslen Ilıca'lı Recep Dayı. Uzun yıllardır bu mahallede ikamet ediyor. Kamyonculuk yapmış. Şimdi emekli. Çok çalışmış, didinmiş. Nice yollardan geçmiş, nice yokuşlarda kalmış. Kar, tipi, yağmur, güneş altında rızkını aramış ve hamdolsun bulmuş. Namerde muhtaç olmamış, el açan olmamış.

Kamyonculuk bir dert, bir gam. Ağır yükler, hele insan yükü. Taşı taşı bitmez? Dünyanın yükünü taşır kamyoncu. Gecesi yoktur gündüzü yoktur. Evi kamyondur. Eviyle gezip durur. Ne için? Rızık için.

Meşakkatli olmasına karşın keyifli bir iştir aynı zamanda kamyonculuk. Neler görürsün neler! Ne insanlar tanırırsın. Ne zorluklar, ne kolaylıklar. Kamyoncu bütün bunları görür, bilir, içine atar.

Biraz da keyifli adam olmalı kamyoncu. Yoksa erkenden dişlerin dökülür, belin bükülür, bir anda küt diye gidersin. Alnıma bu yazılmış deyip süreceksin. Şükür diyeceksin, direksiyona yapışacaksın.

Arada çay. Tazelenen limonlu çaylar. Tabi kıtlama.

Elde tespih, başta kasket anlatıyor Recep Dayı.

Bu duvarlara baktın. Ne gördün? Bana baktın, ne gördün?

Duvar bildiğin duvar. Taş, tuğla ve harç. Ama öyle mi? İçinde ne var duvarın? Canı yok mu duvarın? Kim koydu bu taşları? Bu duvarlar nasıl yükseldi? Bir düşün.

Başta hayret dedim ya. Al sana hayret içinde hayret.

Böyle neler söylüyorsun dayı? Bunları nasıl söylüyorsun?

Bana baktın bir adam gördün. Bir kamyoncu. Eli nasırlı, burma bıyıklı, kirli sakallı.

Ama öyle mi? İçimde ne gizli, bildin mi? Dışındaki ne, gördün mü?

Ne arıyorsun peki? Hepsi bahane değil mi? Hayatımız bahane.

Peki bahanemiz ne? Tutunmak. Kime? Kimi Allah'a, kimi dünyaya.

Onun için her şey bir bahane. Kamyon bir bahane, çay bahane, cami bahane.

Hepsi bir tutunma, hepsi bir dert, hepsi bir hülya.

Öyle değil mi ya?

Hayret diyordum ya! Hayret ki ne hayret!

Bir de bahane işte. Hayat bir bahaneler yumağı.

Recep Dayı'nın açtığı izden yürüyor, İki Kapılı Kahve Sokağı'nda kalıyorum.

Daha öteye gidemiyorum.

Bu da mı bir bahane yoksa?❧

RECEP SEYHAN

SARMAL

“Bak hanım!” dedi adam azarlar gibi bir ses tonuyla.

Kadın irkildi birden: “Sen benim adımın Hanım olduğunu nereden biliyorsun?”

Adam gülecek gibi oldu ilkin ama gülmedi; kendini toparlayıp ciddiyetini takınmaya çalıştı:

“Deli etme beni kadın! Ben senin adını nereden bilebilirim?”

“Şimdi söyledin!”

“Hanım mı senin adın?”

“Evet.”

“Hım. Hanım denmez mi kadınlara?”

“Uzatma. Kızım burada görülmüş en son; fakat sen hiç görmedim diyorsun. Nasıl oluyor bu?”

“Bak Hanım! Yani Hanım Hanım! Koca şehirde arayarak insan bulunmaz; hele bu kadınsa hiç bulunmaz. Devletin polisi var, savcısı, adliyesi var...”

Ardından “senin işin değil bu işler.” diyecekti... Son cümleyi söyleyemedi adam. Adamın ağzına hışımlı bir çıkışla tıpa vurdu kadın:

“Gösterdiğin kapıları aşındırıp tükettim. Bana akıl vereceğine soruma cevap ver!”

“Kızınız mı bilemem ama tarif ettiğiniz kadını burada hiç görmedim; çünkü ben burada son on dört aydır çalışıyorum. Buradan ayrıldıktan sonra bir ara bir yere takılmış, sonra orada çalışmaya başlamış. Oradan da ayrılmış diye duydum. Burada sözü geçti, bunu da o vesileyle duydum.”

“Bana oranın adresini ver ve sana kızımın söz edenlerle görüştür beni.”

Adam “Çattık!” dercesine boyun kıvrıdı; sonra birine seslendi.

“Lacivert yün kazak örmüştüm ona. Kolsuz. Üzerinde miydi o kazak?”

Dibi görünmeyen dolambaçlı dehlizlerde, yosun bağlamış sanrılardan, sezgi ve düşlerden umut devşirerek günleri aylarla yarıştırdı... Sabaha ulaşmayan gecelerle dostluklar kurup misafir kaldığı akraba evinin az kullanılan köşelerinde gizlice gözlerini sildi.

“Müdür müsün, şef misin, çavuş musun, kâhya mısın; nesen? De bana, kızım nerede?”

Kendisiyle aylardır taşıdığı yükü gittiği her yere götürdü. Büyük simetrik beton katmanlarının altında düşlerini bırakıp gitti. Dönüp dolaşıp, aynı yere geldiğini fark etti. Günlerce gelip gittiği deniz kıyılarında unuttu gözlerini akşamları. Bıraktığı yerden gözlerini alıp tekrar uzun, bitimsiz derinliklerine kaydı denizin.

Bir süre önce satılan keçilerin emanet parasına adı karışan Şücaeddin’le görüldüğü duyumu tam bir sarmaldı. Numarası sürekli değişen telefon gibiydi Şücaeddin. (Telefonu da böyleydi) Değişen her telefon numarası, onun “bitirilmiş bir iş”ten yeni çıktığının; dolayısıyla iş aradığının veya yeni bir “iş aldığı” da göstergesiydi. Girdiği bir işte kokusu çıkıncaya kadar kalırdı Şücaeddin ve bu süre bir yılı pek geçmezdi. O bir yıl içinde de kendince yapacağını yapmış olurdu. Böyle bir adamı kime sorabilirdi; nasıl ve nerede bulabilirdi ki?

Bu işi damadı Erhan mı yaptı, Şücaeddin mi, yoksa bir başkası mı? Kurşunla mı (kurşunla ise kör bir kurşunla mı gözleri gören bir kurşunla mı) boğularak mı, bıçaklanarak mı? Bilseydi...

Çok başlı bir karmaşanın birinden diğerine geçiyor; biri tükendiğinde ötekine atlıyor; o da tükendiğinde sıradakine; sonra tekrar ilkinde yönelerek ucu ve kıyıları bilinmeyen son derece karmaşık bir sarmalın ortasında aylardır dönenip duruyordu: Gülseren, derinliklerinde silâhı ve Gülseren’i sakladığı söylenen bir deniz, damat Erhan, Şücaeddin ve içinde insanların ayı, kurt, çakal, tilki ve sansara dönüştüğü mekân(lar)...

Haberi ilk duyduğunda ilk tepkisi “Öylemiii? Vay başıma gelenler!... Aklıma gelen başıma geldi” demiş ve ardından ağıtlar yakmıştı.

“Deniz” diyor kadın. Bu şehirde geçen zamanlarının çoğu deniz kıyılarındaymış. Uzun uzun bakıyor denizin ufuklarına doğru; uzaklardan bir geminin beklediği yolcuyu getireceğini düşünüyor. Nerede duyduğunu tam hatırlayamıyor ama ülkeleri aşmış memlekete kadar uzandığına göre bu bilginin durduk yerde ortaya çıkmadığını düşünüyor.

Martıların seslerine karışan yosun, çürümüş eşya ve nem kokusu... Balıkçı teknelerinin seferden dönüşündeki şenlikten kulağına yansıyan şarkılar denizin sularında kırılıp dağılıyor. Hiçbir sese benzetemediği boğuk bir ses dalgası sahilin dolgu taşlarına çarpıp eriyor. Turnalar deniz açıklarında uzak bir sefere kanat çırpıyor. Martılar şehrin karşı kıyılarına gruplar hâlinde akın düzenliyor; sonra oradan aldıkları bir talimatı yerine ulaştırmak istercesine beri yakaya doğru aynı hızla harekete geçiyorlar.

Aynalı camlarla çepeçevre kuşatılmış bir rezidans, ağzını gergedan gibi açarak damperli hafriyat kamyonundan boşaltılan cüruf kütlesi gibi külçe dolusu kahkaha boşalttı. Eski, dökük binaların merdivenaltında, dolaşıp durulan

ayakaltında ve yamyassı bir onuraltında ayakta kalma mücadelesi veren çocuk yaştaki kadınların çığlıkları, kendi kendine sokurdanan başka bir kadının ilenci işitildi. Sonra insanlığın cız tutup kaçtığı dehlizlerde, gece yaşayan kötü adamların cihazlarından yükselen mekanik sesler, gırtlığı sıkılmış nefesleri oyuklarında saklayan duvarlarda bir daha yankılandı.

“O kurşun serseri değildi ve o kurşunun gözü vardı...”

İki saattir belirli bir yoğunlukta yağan yağmurla kulaklarına su kaçan şehir, gecenin kirlerinden arınmıştı da gündüzün kucağına sığınmıştı sanki. Banyo sonrası şehrin ıslak caddelerine insan yağdı. Gözlerindeki yorgunluk uykuyu davet etse de önceden tasarladığı mekânları taramak üzere kendini kaldırımlara bıraktı; yürüdü, yürüdü...

Gördüğü her insanda bir haber arayan kadın, ilişebildiği gözlerden ırak köşelerde gözyaşlarını fistanının eteğine sildi.

Peşine takıldığı iz, onu, üzerine bilinmezlik perdesi çekilmiş zamanların sabahı geç gelen gecelerinde, nefesi kan ve şarap ve kustumuk kokan adamlarla geceleyen, gözleri kan çanağına dönmüş, paçalarından gözyaşı akan kadınların mekânlarına götürdü tekrar. Sonra, farkına varan ve ayırt eden kavrayışlardan uğrun olarak, maskeyle ya da eldivenle kapatılmış işlerin bilgisine sahip bulunan kanruk adamlardan medet umdu. Vücudunun göbek bölgesinde kabaran yağ tümseğinden şikâyet eden kalın adamların avuçladıkları kadehlere bakarak ağızlarından çıkan ayıklanmamış kekre sözcüklerin arasında bir bilgi kırıntısı aradı.

Aradığı Şücaeddin miydi Gülseren mi?

Bu ikisinden hangisini öne aldığına karar veremedi.

Kenar semtlerden transfer olan üçüncü sınıf bir şarkıcının dinleyicisine kendisini alkışlamaları için yalvarıp yakardığı, yüksek yoğunluklu sesin uyguladığı şiddetten şikâyetçi olan kulakların eziyet gördüğü yüzü burkalı bir mekân... Şarkıcı kadın, ikinin biri sol gözüne musallat olan bir tutam saç perçemini elinin tersiyle haşlıyor. Kadının art arda seslendirdiği sınıfı belirsiz tüketim şarkıları, caddenin tuğla desenli, kilitli karo taşlarının üzerinde can çekişiyor. Söylene söylene eskiyip kağışamış, defolu şarkılardan dökülen isyanları toplayan toy delikanlılardan biri; sağ kulak memesine delik açtırıp küpe taktırdıktan sonra ilk kez görücüye çıkkanı, buralarda dilini anlayabilecek birini arıyor.

Orada, barok binaların arasında, normal şartlarda yolda yürünemeyecek kadar kalabalık olan caddede bir grup kederli kadın vardı. Ellerinde resimli-yazılı pankartlar olduğu hâlde yerlere oturmuşlardı kadınlar. Orada sorup öğrendiğine göre burada her cumartesi toplanırlarmış bu kadınlar. Onlarla ortak bir noktaları bulunduğunu anlamakta gecikmedi. İçlerine giremediyse de (bu-

na izin vermemişlerdi) kenardan onlara yaklaştı. Eylemci kadınlarla röportaj yapan bir bayan televizyon muhabiri ona da sorular yöneltti. Başka bir şey söylemedi; sadece “Gözün çıksın İstanbul! Yavrumu elimden aldın.” dedi kadın, sonra avuçlarına höykürdü.

Birkaç saat sonra herkes kendi öyküsünün o anda bilinmeyen devamını yaşamak üzere bilinmeyen yerlere dağılmış, cadde birden eski hâline dönmüştü.

Derken akşam oldu, insanlar yavaş yavaş evlerine çekilmeye başladı.

Şehrin üzerine çöken son kışın da temizleyemediği kirlenmiş kalp kapakları. Elin ayağın çekilmeye başladığı saatlerde, kaldırımlarda yürüyen iki karartı. O karartıdan biri, karnında büyümekte olan bebeğin açılmamış gözlerini taciz eden seslerle muhtemelen pazarlık yapıyor.

O adam Şücaeddin olabilir mi?

Sizin aradığınız bir adam mı kadın mı?

İkisi de.

Nasıl yani? Anlamadım.

İkisi de, ikisi de.

Şecaeddin mi Şücaeddin mi adamın adı; tam olarak hangisi?

Şücaeddin.

Şecaeddin var ama Şücaeddin adını ilk duyuyorum.

Şecaeddin evet.

Emin misiniz hanımefendi?

Evet, evet eminim.

Biraz önce Şücaeddin dediniz?

(...)

Kulaklarına çiseleyen ilk günlerin umutları, beynine üşüşen motor yağının rengindeki uğultular arasında dağılıp yitti. Ele geçirdiği bir tutam lokmayı - çiğneyecek sabrı da zamanı da kalamadığı için- yutuveren çocuklar gibi hissediyor şimdi kendisini. Metal çubuklarla kaşlarını yolan yaşlı kadınların gözleri önünde araç lâstiklerinin üzerini kapatıp yok ettiği ayakkabılarının izi de kayıplara karıştı. Şehrin caddelerine istif edilmiş insanlar içinde bir tilkinin güpegündüz karıştığı iltihap olayı, diş yangısı...

Keçiler aynalı plazaların çatılarına tırmanıyor...

Keçiler, aynalı camları geviyor...

Keçiler; aynalı cam, Şücaeddin, Erhan...

Erhan, Şücaeddin, keçiler, aynalı cam, ...

Keçiler... ❧

HANDAN ACAR YILDIZ

İLMEK

Tam o noktada, o anda, zamanda ve mekânda ilmek olamadığı için kendini suçlayıp durdu. İlmek olamadan tutunmak mümkün müydü? Var olmak için hafif düğüm olmaya mecburdu. Vebalini, boynunda boğum yapmaktan başka seçeneği yoktu. Düğüm olma ve tutunma iradesi eşdeğerdi. Biraz düğüm olmak varlığının şartıydı.

Sürekli aynı ilmeğin kaçması, ipin mi hırkanın mı kaderiydi? Hafif bir yuvanlık çizip başka bir ilmeğin içinden geçemediği için kendine kızdı. Daha öncesinde defalarca yaptığı o işi aynı şekilde tekrarlayacaktı. İlk tecrübesi değildi. Ama olmadı! Unuttu mu? Hayır, unutkanlık değildi bu. Bildiğini yapamamaktı. Bildiğini gerçekleştirememek unutmaktan daha fazla acı verirdi. En acısız olan ise hiç bilmemektir. Kendini küçümsedi; parçaları bütünleştiremediği, dizgi olup cisimleşemediği için... Üretildiği günden beri aynı olan iki harfli ismini değiştirme şansını kaybettiği için... Adını ve cismini değiştirmemezse çürüyüp gidecekti. Lif lif eriyecekti.

İp olmak neydi? İp olarak kalmak? Sadece ip olmak bağlamak demekti. Ama o bir şeyleri bağlamak yerine bağlanmak istiyordu. Bir yere bağlanmak, tutunmak istiyordu. Kazak, süveter ya da atkı olmak istiyordu. Bir yere ait olmak istiyordu. Cisimleşmek istiyordu. Renginin güzel olup olmadığından bile habersizdi. Başkası söylemeseydi eğer. Rafların arkasında, hafif tozlanmış durmaktaydı. Şu yeni çıkan, bukleli, kırçılı ya da ebrulilerden değildi. Farkındaydı; modası geçmezdi, çünkü hiç moda olmamıştı. Yine de havalarından yaklaşılmıyordu şu yeni yetmelere. İçine biraz sim katıldın mı, ne oldum delisine dönüşüyorlardı. Hep ön rafta onlar vardı. Kimin kaç kere ellediği umurlarında değildi, yeter ki ön sırada dizili olsunlar. Daha ileride ise 50 kuruşlukların sepeti. Onlar da meydandaydı ama değerini sadece zevkli insanlar bilirdi. Ucuza iyi şeyler üretebilenler yani. Yine de o sepete düşmeye hiçbiri razı olmazdı. Çünkü ismi, eninde sonunda ucuzlar sepetiydi. Bir sene daha burada, arka sıralarda kalırsa, sepeti boylayacaktı. Korkudan kendini daha gerilere çekiyordu, 50 kuruşluklar sepetine atılmaktansa burada unutulmayı tercih ederdi.

Her mevcudun tekil bir marşı olsa, en çok satır korkulardan oluşur. Çünkü korkular çok çabuk ezberlenip çok zor unutulur. Ezberlediği korkularla her gün akşamı yapardı. Dükkân sahibi kadının örüp astığı hırka ve yelekle-

re baktı ön sıradakilerin bıraktığı boşluktan. Adı hâlâ iki harfliydi; ip. Hiçbir şeyi asmak istemeyen, sadece kendine asılmak isteyen bir ip...

Düzlükler toplamı bir yumakken ve geleceğe dair umutlarını kaybetmişken bir el tutup çıkartmıştı onu saklandığı yerden. Önce dükkân sahibinin eli zannetti. Elli kuruşluklar sepetini boylayacağı üzüntüsüyle liflere ayrılacaktı, handiyse. Şimdi, dedi, ‘ucuzluk sepeti’ne atılmanın zamanı. Onu tutan elin sahibi bağırdı: ‘Arzu, bak! Ne güzel rengi var’

Arzu, düğüm edici bir isimdi.

Elin sahibi konuştu:

‘Arzu, bunun rengi nasıl?’

‘Çok güzel. Nereden buldun?’

‘Arkada kalmış’

Arkada kalmamıştı. Arkaya kaçmıştı. Bunu bilmeyen elin sahibi konuşmaya devam etti:

‘Sana uzun, güzel mevsimlik bir hırka yapalım. Dayanıklı bir şeye benziyor. Giyersin’

Hırka? Dükkân sahibi kadının vitrine astığı o şeyin adı olmalıydı hırka. Hayalleri gerçek olacaktı. Kıvrımlı bir düzlük olmaktan kurtulacaktı. Bir şekle bir bedene bürünecekti. Onun da parçaları olacaktı. Benzerlikler toplamı olmaktan çıkacak, benzerlikler ve farklılıklar birleşimi olacaktı. Üzerine sinen bu tozdan kurtulup bir-şey olabilecekti sonunda.

Kadın, ‘Bunun rengi güzelmış’ dediğinde, güzel renkli olmak şöyle dursun, bir rengi olduğunu bile yeni öğreniyordu. Tek bir kişi tarafından keşfedilmek bu kadar kısa sürede bu kadar büyük mutluluğa neden olunca, ön sıradaki o iplerin şımarıklığına biraz da hak verdi. Demek onun rengi de güzelmış. Simleri olmasa da tercih edilebiliyormuş. Simsizleri sevenlerin yârenliği daha vefalıdır zaten. O da güzel bir hırkaya dönüşecekti. Genç bir kız, üşüdüğü sarılacaktı ona. Yakasıyla yüzünü örtecekti rüzgârlı havalarda. Bir yüzü soğuktan koruyabilecekti. Bir yüzü, ardında kalmak istediklerinden koruyabilecekti. Onun da artık bir ‘bedeni’ olacaktı. Dükkân sahibi kadının vitrine koyduğu örgüler gibi şekle bürünecekti. Raflardan kurtulacaktı demek! Dizi denilen o küçüklükten ve bir seçenek olmaktan kurtulacaktı. Seçenek olmak yerine seçilmiş olacaktı. Dükkândaki hırkayı yine düşündü. Ona dönüşmek gözüne imkânsız göründü. Bitebilecekti. Tamamlanabilecekti. Bu haliyle ne başlanmış ne de bitmişti. Bitebilmek... Hem sonlu hem sonsuz olmak... Sahiple-nilmek... Bütün bunlar da bir nevi birbirini takip eden ve biri söküldüğünde hepsi sökülen kavramlardı. Bitmek üzere başladı kaderi. Onu eline aldı kadın. Sarılı olduğu kâğıttan çıkardı. Bu kâğıt onun kimliği idi. Rengini ve cinsini numaralarla bildiriyordu. Şiş denilen sivri cismin etrafına sardı ve düğümledi

onu kadın. Sonra bunu tekrar etti. Her ilmeğin boyu aynı, yaşı farklı oluyordu böylece. Dolayısıyla ömrü de... Aynı kazakta olsalar bile. İlmek ilmek dokunmak ipin hoşuna gitti. Günlerce örüldü. Büyüdü. Tamamlanmak için heyecanlandı. Belki örüldüğü kişinin çocukları bile giyerdi. Belki bir miras kadar değerli olur, naftalin kokuları eşliğinde dolaplarda saklanırdı.

Bunları hayal ederken nereden bilebilirdi yarım kalacağını? Dili zehirli bir kadın yüzünden... Bir genç kızın âhı yüzünden yarım kalacağını nereden bilebilirdi? Yarım kalmışlığın, hiç başlanılmamışlıktan bile ağır olacağını nereden bilebilirdi? İki kadının nefreti pek çok örgüyü sökebilirdi. Onun başına gelen de buydu.

Kaliteli bir ipti doğrusu. Makasla kesen ya da söken olmazsa yıllarca dayanabilirdi. Yarım kalacağını nereden bilsin! Tozun, liflerini kemireceğini nereden bilsin! Zalim bir kadının bakışları makas olacaktı. İstikbalinin iki sivri şişe asılı kalacağını nereden bilebilirdi... Sonuçta o bir takvim değil, yumaktı. Hangi yılda, hangi zamanda var olduğunu bilmiyordu. Ama onu yarım bırakan bakışların tarih kadar eski olduğunu hissedebildi. Arzu'nun çığlığına karıştı düşmanca o bakış.

Kadın aylar sonra aldı onu eline. Her zamanki kadar kıvrılıp, yavaşça başını eğmişti oysa. O ana kadar yüzlerce kez ilmek olmayı başarmış, bir kazağın duvarına muntazaman dizilmişti. Şişin küçük bir müdahalesiyle diğerinin içinden geçecek ve onu sökmeye karar veren elin gelişine kadar hayatietini sürdürecekti. Olmadı. Öfke kadar, nefret kadar yarım kaldı. Belki de nazar kadar yarım kaldı.

Sökülmenin başladığı ilmek, kayarken kollarıyla (küçük tüy kıvrımları) sağ ve soldaki ilmeklere tutunmaya çalışıyor başaramıyordu. Düşerken hemcinsine tutunmayı kim başarabilmiş ki o başarsın. Kayıp düşeni hemcinsinin kolladığı nerde görüşmüş? Tek bir ilmek kolunu uzatmamıştı. Ona benzeyenlerin onun düşüşünü engelleyemeyeceğini düşüş hızına orantılı öğrenmişti. Tutunamayıp geçtiği her yerde kendi boşluğunu bırakıyordu. Sonra o boşluk arkasından yetişip içine doluyordu. Boşluk üzerine boşluk... En alt sıraya geldiğinde, düşecek boşluk kalmadığında canı acıdı. Şaşırdı. O bir ipti ve kemiği yoktu. O zaman nasıl kırılmış gibi acıyordu tüm lifleri. Sökülen her şey acıdı.

İnatlaştı kadın. Sökülen yerden kazağı tamamlamak için. Tekrar tekrar başlıyor, tam aynı noktada ilmeği kaçıırıyordu. İp, kadından da yorgundu. Sonunu bilmeyen her şey kadar yorgundu. Geleceği tahmin edemeyen her şey kadar yorgun... Ama tuhaf bir şey oldu. İpin öfkeyle koltuğun kenarına atıldığı günlerden birinde zil çaldı. Gelen kişi, o bakışlarını hala unutmadığı kadındı. Koltuklardan birine oturmuş, özür diler gibi dert yanıyordu. Kızını anlatıyordu. Sürekli hayaller kuran, gerçek dışı şeyleri okulda gerçekmiş gibi anlatan genç kızı.

‘Sen’ dedi diğer kadın. Ve devam etti;

‘Yıllar önce, hiç olmamış bir olayı olmuş gibi anlatmış, sonra da olacakları zevkle izlemiştin. İftira etmeyi göze alabilen kişi kaderden korkmalı. Allah, kendisinden korkmayanlara kendini kaderle hatırlatır. Senin o gün zevkle izlediklerin, bugün ayağına dolandı. O zaman aynısını ben yaşamıştım.’

Bunları söyledikten sonra, eline aldığı örgüye devam etti kadın. Aynı noktada ilmeği kaçırmadı. Adaletle inancı daha da sağlamlaşmıştı. Sökülecek bir şey yoktu artık. Sımsıkı ilmeklerle tamamlandı hırka. İnanç yüklü ilmeklerle...✍

FİKRİ ÖZÇELİKÇİ

CAM KIRIĞI BİR HAYAT

“Bu fısıltılar gök gürültüsü!”

* * *

Geceydi.

Kahredici bir suskunluk vardı yeryüzünün yakamozlara bürünmüş bu kıyısında. Yıldızların isteksiz göz kırışıları, çelik bir hançerin geceyi boylamasına ikiye yaran parlaklığı gibi parlayıp kıyının kalbine saplanıyordu. Başka zamanlar hayranlıkla seyredilen yıldızların bu göz kırışıları, ateş böceklerinin geceyi ışıklarıyla donatması gibi iç açıcı değildi şimdi; keyif vermiyordu nedense bu kez gece.

Sessizdi tüm kıyı. Biraz kara, biraz yorgun, biraz deli, biraz insanı tüketen bir sessizlikti bu. Yakamozların ve yıldızların nazlı ışıkları şavkıtıyordu sadece kıyıyı. Bir tek bu şavkımayla hayata tutunuyordu sanki saçlarına gökyüzünün beyaza çalan açık mavisini bürünmüş bu içli insanlar.

Sessizdi kıyı. Sahipsiz bir sessizlikti bu.

Kıyının sessizliğini, toprağın ritmik nabız atışlarından ürkütücü bir fısıltı gibi çıkan hayatın hırıltılı sesi bozuyordu sadece.

Bu sessizliğin yorgun düşürdüğü ay, yüzünü gölgeleyen ayartıcı sarı saçlarını bir eliyle geriye attı ve diğer elini uzatıp kara gecenin kırk paslı kilit vurulmuş kapısını araladı. Saçları görünüp de cinayetler işlenmesin diye başına toprak rengi bir tülbent örttü üstünkörü. Sonra o aralıktan kırgın, buğulu bakışlarıyla insan soyunun elinde hırpalanmış yeryüzüne isteksizce baktı. Görmek istediği neydi, bunu kendisi bile bilmiyordu. Öylesine bakıyordu, yılların verdiği bir alışkanlıkla bakıyordu, bakmaz gibi bakıyordu. Başındaki tülbenden bir ucu, kirpiklerini aşip koyu mavi renkli sağ gözünün çingenepembesi eteğine uzanmış, elmacık kemiğinin üzerinden salınıp yüzünü gölgelen-diriyordu. Tam o anda da, yeryüzündeki insanlar, naif bir ay tutulmasına şahit oluyorlardı.

* * *

İlkbaharın soğuk güneşini bekleyen bir erik çiçeği kadar durgundu.

Bir de, gölgelenmiş gözlerinde berrak bir yağmur damlasını andıran bir damla yaş mı vardı ne!

Ne bakışında ne de hareketlerinde bir canlılık vardı. Mecbur olduğu bir şeyi isteksizce yapan hayat yorgunu insanlar gibiydi. Birileri, o anki halini merak edip o halini görenlere onun nasıl göründüğünü sorsalardı, soranlar “Yüzü, ölü yüzü gibi beyazdı.” cevabını ıstırtırlardı mutlaka. Hayran hayran onun parlayan yüzündeki ifadeye bakanlar, bu yüzde ilk anda hemen görünür veren güzellikle birlikte, o gölgeli güzelliğin altında gizlenemez bir kırgınlığın izlerini de görürlerdi kaçınılmaz olarak.

Kırgın ay, bir an böyle kaldı ve sonra, gözünün kenarından başlayıp el-macık kemiklerine uzanan derin hüznün çizgileriyle baş başa kalmak için ucundan tutup araladığı geceyi usulca bıraktı ve kendi dünyasına dönerek gü-müş rengi sessizliğine büründü.

Tam o anda, ay tutulmasının sona erişini gördü yeryüzü sakinleri.

* * *

Bazen öyle olur, şimdi olduğu gibi içine kapanır da bir türkü hüznüne bürünürdü.

İşte o zamanlarda, ışıklarını yeryüzüne nazlı nazlı gönderir “Ben hüzne boğuldum ama benim hüznüm sizin güzelliklerinize engel olmasın!” derdi sanki. O, bu halinin kimselerce bilinmediğini düşünürdü ama yeryüzü sür-günleri de onun bu içli, bu kırgın, bu hüznü halinin farkına varır, bir sahil kenarına oturup ona eşlik etmek adına içlerinde mırıldandıkları bir türkü eş-liğinde yakamozları seyredereklerdi.

O zaman, her şeyin ve herkesin kalbinde tarif edilemez bir duygu büyür de büyür, yeryüzünün en yabancı, en hayat acemisi insanları haline getirirdi on-ları. Bu duygu, kanayan bir yara olur, hem herkesi dünyaya yabancı kılar hem de varlığıyla dünyaya yabancılaşan bu birbirlerini hiç tanımayan insanlar ara-sında anlaşılmaz bir yakınlık doğmasına sebep olurdu. Zaman, yanık türküler söyleyip uzun saçlı kızının saçlarını ince ama vefalı ve çilekeş parmaklarıyla tarayan bir annenin sevgisi kadar yavaş akardı o anlarda. Hani o uykusundan uyanamayan yeni gelinin türküsünde anlatılan, hiçbir şeyi umursamadan ken-di işini sakince yapan zalim zaman gibi yavaş ve umursamaz akardı.

* * *

Kaç yıldan beri hep böyleydi, hep içli, hep kırık...

Çocukluğunun deli çağlarındaki gibi hızla akan o ilkbahar çılgını hayatı yoktu artık. Bir çocuğun emeklemesindeki neşe gibi, bir kuşun yavrusunu beslerken dünyaya karşı attığı minnetsiz cığlık gibi, Akdeniz’in birbirini sa-kince takip eden beyaz köpüklü dalgaları gibi akıyordu artık zaman; tam tersine, durmadan birilerini ve bir şeyleri öldürmekten nasır bağlamış elle-riyle, bu kez de bir güvercinin korkudan tıp tıp atan kalbini acı vermek için sıkıştırılan hoyrat bir muhannetin damarlarında gezinen acımasız kan gibi akıyordu artık sanki.

* * *

Kumsalındaydı.

Ayakları, saçlarının rengini verdiği kumlara basıyordu. İçinde, huzurun verdiği serinlik vardı artık.

Yalnızlığını ve özgürlüğünü doyasıya yaşadığı koyunun bağrına sığınmıştı bir kez daha. İnsanın ruhunu kirli dişleriyle yırtıp bir kenara atan yabancı gözlerden uzak bir koydu burası. Burasını kimsenin umursamadığını fark ettiği an, burayı sahiplenmeye karar vermiş ve hemen de sahiplenmişti. Koyun, her türlü gözün ilgisini kendisinden uzaklaştıran çalkantılı ruhuyla kendi cıvıvı ruhu arasında sıcak bir yakınlık olduğunu hissetmişti daha ilk anda.

Koyun kumu irice ve uçları da sivriydi, üzerine bastıkça ayaklarını acıtıyordu ama burasının kendisine sağladığı şeylerin yanında bu acı hiçbir şeydi; hatta kumların ayağını örselemesi, canını yakmaktan öte, varlığını daha koyu hissetmesini sağlıyordu. İnce plaj terlikleriyle adım attıkça kumların koşuşturduğunu hissediyordu ayaklarının altında.

İşte, tam da o yüzden pek kimsenin ilgisini çekmiyordu burası. Adım attıkça ayaklarının altından kayıp giden zemin ürktüyordu insanları. Kumsal-daki kumun bu hali, koyu, bakir ve yalnız kılıyordu bu yüzden burasını.

Burasını da ilgi çekmediği için sevmişti. Hem zaten o, oldum olası ilgi çeken şeyleri sevmezdi. Çünkü ilgi, kalabalık demekti, gözlere görünür olmak demekti; bitmeyen meraklar, bitmeyen sorular demekti, ruhun bile örtüsünden sıyrılıp çıırılçıplak kalması demekti. Bu yüzden, ilgiden hoşlanmazdı. Zaten kısıtlı olan özgürlüğünün daha da kısıtlandığını hissedirdi ilgili bakışlara muhatap olduğunda.

Günü ailesiyle geçirir, gün batımı yaklaştığında, yalnızlığını ve hayal kırıklıklarını da yanına alır, tüm tenhaliğiyle o koya giderdi.

* * *

İşte yine o koydaydı. Yalnız sayılmazdı gerçi bu akşamüzeri. Sarı saçlarının kırık uçlarını okşayıp şuh kahkahalar atan hafifmeşrep bir meltem eşlik ediyordu ona.

Özgür ve rahattı. Henüz tutsaklığın ne olduğunu anlayamamış bir yarış atı kadar özgürdü.

Uykusunu yitirmiş, ortalıkta serserice gezinen bir adamın sabırsızca gezinmesi gibi, sabırsız şiirler geziniyordu şimdi aklında. Bir de, büyükannesinin insanı dinginleştiren Akdeniz kadar durgun sesiyle anlattığı o sakin günlerin hasreti dolaşıyordu damarlarında.

Ay, inadına güzeldi. Denizdeki hafif dalgalanmaların oluşturduğu amber sarısı gibi parlak beyaz köpüklerin bir yitip bir oluşmasını hayranlıkla seyrediyordu. Ayın ışığı, bir su olup saçlarından omuzlarına dalga dalga dökülüyor ve sadece ona özgü ve ancak ona yakışabilecek bir şelaleye dönüşüyor-

du. Kim bilir, belki de bu ânı daha o zamandan hayal eden büyükannesi, ona sevgiyle bakarak zaman zaman “Saçların şelale.” diyordu.

Kımıl kımıl kımıldanıp ayağının altını hoyratça okşayan kumlar, bebekliğinde şefkatli elleriyle -*ama sanki derinlerden yükselip insanı irkiltten bir hoyratlık da vardı o ellerde*- minicik ayaklarını okşayan annesinin elleri gibiydi şu an. Annesi ona “Masalların en güzel perisi kızım.” derdi. Çoğu zaman uyuması için başucunda bekler ve sevgi dolu gözlerle ona bakardı.

Bakışlarındaki ürkekliği ve omuzlarına alımlı bir ceylanın bakışı gibi dökülün saçlarını da annesinden almıştı. *annesi ona o zaman da hiç kıyamazdı -ama anne ah, o zaman bu kadar sinirli değildin sen anne, yaptığım her şey sana güzel gelir, kahkahalarının en güzel gerekçesi olurdu anne!-*

Annesi o zaman hayatına bu kadar karışmıyor, onun gülüşünü görerek mutlu oluyordu

...mutlu olurdun ya da mutlu olduğumu sanırdım. Bilemiyorum şimdi ve her şey benim anlayamayacağım kadar karışık. Her şey ve aklım neden karışık bu kadar?! Neden anlayamıyorum? Neden bu kadar yalnızım ben!? Üstelik o zaman hayat da şimdiki gibi bir cam kırığının can yakan mor renkli yansıması gibi değildi. Hiçbir şey anlamayan biri olup çıktım ben. Ama neden böyle bu?

Neden? Neden? Neden?

Yalnızlığı kendine yoldaş eylemiş fesleğenler, akşamsefaları, sardunyalar ve mor menekşeler gibi sessizdi şimdi. Sevenleri çoktu ama o, sanki sevmeye yetisini yitirmiş bir dağ çiçeği gibi içine kapanıyordu kendisine sevmeye dair söz söylediği zaman. O sözleri işittiğinde, söyleyenin yüzüne ifadesizce bakıyor, o sözlerin kendisine hangi özelliğinden dolayı, ne amaçla söylendiğini anlayamıyor, bu sözlerle karşılık bir şey söylemesi gerektiğinde kaskatı kesiliyor, ağzından tek bir cümle bile çıkmıyordu. *...şimdi bile aklına geldiğinde ağzından dökülün tek cümle “Baba ahh!” cümlesi çünkü babası uzakta olduğu sürece yarası daha az kanyordu çünkü bu yarayı açan, üzerine tuz basarak dağlamaya çalıştığı bu yarayı durmadan kanatan da yine oydu. Çocukluk çağlarında, evlerinde her şey bazen yeşil gibi sakin, bazen de kırmızı gibi yakıcıydı ama her şey çok güzeldi sonuçta... bahar geldiğinde bahçeye çıkıp oyuncaklarıyla oynar, dalları önce çiçeklensin, sonra da çiçekler meyveye dursun diye gözünü erik ağacına diker, minicik meyveye dönüşen erikler olgunlaşsın diye bekler ve erikler yenecek kıvama geldiğinde de, yanına bir tuzluk alarak erik ağacının göklere uzanan dallarına tırmanırdı. Kaygan zemini üzerinde tuz durmayan erikten önce küçük bir ısırkı alır, sonra ısırdığı yere tuz basardı. Sanki yarasına tuz basardı. Zaman, erik ağacının yeşiliydi o zaman.*

Hatırlıyordu, önce anne-babasının yatak odasından yükselmeye başlamıştı sesler. Ses bile denemezdi bunlara hatta: Fısıltılar!..

yılan ışığı gibi hain fısıltılar!..

O zamanlar, fırtınalı gecelerde güröldeyen göğün sesini işitmesiyle beraber nasıl içine kapanarak kendi dünyasına çekilirse, anne-babasının tartışmalarından yükselen sesleri işittiğinde de, yine önce bacaklarını karnına doğru toplayıp küçülüyor ve sonra göğün öfkeli sesini duymuş gibi kendi dünyasına çekiliyordu.

“Bu fısıltılar gök gürültüsü baba!”

* * *

Az bir süre de olsa, koyunda geçirdiği saatler dinginleştirmişti onu. Orada kaldığı zaman boyunca düşüncelerinin beyin kıvrımlarında yaptığı yolculuğun verdiği acıdan uzaklaşmıştı. Hep yaptığı gibi, önce hayatın tozlu aynasında geçmişini hatırlamış, sonra da hayallere dalmıştı.

Ne var ki, hiçbir zaman için güzel bir şekilde bitmiyordu bu hayaller, en tatlı yerinde nedensiz bir biçimde bölünüyordu bir yerlerinden. Tam damarının üstündeki deriyi çizip bedeninden kan akıtan dikenlerin canını yakması gibi canı yanıyordu o zaman. Bu sefer de öyle olmuştu. Nerden çıktığı belli olmayan bir diken, gelip hayallerini yavaşça çizip yırtmıştı yine. Yırtılan yerden kırmızı, sıcak ve utangaç bir kan sızıyordu.

Yine de, keyifli bir dinginlik içinde yerinden doğrulup yazlıklarına doğru ilerledi. Evlerine geldi, bahçedeki ince uzun beton yolun üstünde yavaşça ilerleyip eve girdi, mutfakta keyifle bir şeyler hazırlayan büyükannesinin yanına giderek onu seyretmeye başladı.

Her zaman olduğu gibi, büyükanne torun arasında şakalaşmalarla karışık tatlı bir sohbet başlamıştı. Günün en güzel saatlerini yaşıyordu şimdi o iki insan. Birbirlerine sevgilerini, güzel şeyler anlatarak ifade ediyorlardı. Her şey çok güzeldi ve bu güzellik gece boyunca devam etti.

* * *

Uyandığında öğlendi nerdeyse. Dinlenmişti ve en önemlisi de huzurluydu. Tarif edilmesi mümkün olmayan bir neşe vardı her zaman hırpalanmalara alışmış küçük beyaz yüreğinde. Dudaklarında eşi benzeri bulunmayan havai bir tebessüm vardı şimdi. Yekini yerinden kalktı. Evde kendisinden başka kimse yoktu. Annesi ve büyükannesinin sesi, yan komşulara gitmiş olduklarını haber veriyordu kendisine.

Sakin adımlarla bahçeye çıktı. Sağa sola bakındı amaçsızca. Sonra gözü, erik ağacına takıldı. Mevsimi geçtiği için erik yoktu ağaçta ve ağacın dallarındaki yapraklar da azar azar döküldüğü için ürkütücü bir çıplaklığı vardı şimdi ağacın. Mahalle çocuklarının acımasızca hırpaladığı bir dilenci gibiydi ağaç şimdi. Ama onun için bu ağaç, dünyadan cennete uzanan bir köprüydü. Gülümsemi ve o köprüden yürüyüp cennete gitmek için ilerledi, erik ağacının cılız dallarına tutunarak ağaca çıktı. Şimdi cennet ona, o cennete gülümsüyordu. ❧

MUHAMMET ERDEVİR

NEHRİ TUTUŞTURAN

Yıldızlı bir geceydi.

İçimden bir ses, yüreğimin tam ortasına yola düşmemi fısıldadı. Emir telakki ettim.

Ruhunu şiire teslim etmiş bir zat önümde at koşturuyordu. Güvercin kırı bir küheylana binmiş, kendini yola vurmıştu. Hırkasını önüne sermiş, hırkayı yol eylemişti. Karanlık oldu mu hokkasıyla kamışını çıkarıyor, “Bismillah” deyip kamışın ucuna bir parça mürekkep alıyordu. Sonra için için bir şeyler mırıldanıyor ve sağ elinin işaret parmağıyla kamışa “pıt!” diye vuruyordu. Pıt!.. Mürekkep damlası kamışın ucundan kumlu zemine temas ettiği anda yol aydınlanıyordu. Gündüz gibi diyeceğim ama gündüz ne demek! Gündüzden de gündüz, aydınlıklardan da aydınlık oluyordu yedi iklim dört bir yan! Son süvari at koşturuyor ve atının izinden, bahar dünyaya yayılıyordu.

Sırtım inceydi. Oysa dışarıda deli bir poyraz şarkılar söylüyordu. Üşüyeceğimi düşünürken bile üşüdüm. Hayal gücümden, kendi güçsüzlüğümden ürktüm. Korkuyu ve telaşı aklımın dehlizlerine hapsedmeyi denedim ama nafile... Kabiliyetsizdim böyle meselelerde. Bir akşam kadar gecikebilme ihtimalim vardı. Doğrusu ancak bu kadarına müsaade ediliyordu. Durdum, bir kuytuya çekilip bir akşamlık gecikebilme istihkakımı kullandım.

Sabah bomboş bir sayfa gibi başladı. Yolu geciktiremezdim gayri. Vakitleri kovalama vaktindeydim, anlamıştım. Yol uzundu ya da değildi ne kıymeti var? Mühim olan yolun bizzat kendisiydi. Tozlu ve çok kıvrımlıydı sadece. Nehir yukarıda yavaş, aşağıda hızlı akıyor; rüzgârı kendine yoldaş eyliyordu. Sayfa kenarlarına süs çeken nakkaşların kendilerine mahsus bir rütbe-leri vardı, neydi o? “Haydi!” diye ünledi gönlüme düşen ses; “Yürümeyi yeni yeni öğrenen hastalıklı bir çocuk gibisin. Kendine yazık etmektesin.”

Ben bir yoldaş bulacak kadar şanslı değildim. Durup arayacak kadar vakit zengini de değildim. Ben kendim bile değildim. Sonra bir anda durdum. Durdukça altımda uzayıp giden yolla beraber ben de eskidim. Nehir akmaya devam etti ve o da eskidi. Oysa her an yenilendiğini, her dem taze kalabileceğini düşünüyor- du. Filozoflar öyle kandırmışlardı onu. Büyülü ve hiç eskimeyecek bir tazeliğin tadını çıkarıyordu, yeni oyuncağının hayaliyle mutlu olabilen çocuklar gibi. Rüyasından hiç uyanmadı, büyüü bozacak bir şey de olmadı. Nehir kanmıştı. Şa-irler yolu kandırmıştı, filozoflar da nehri... Peki, beni kim kandırmıştı?

Yolun bir yarısında büyük bir kaya kütlesi göğe doğru yükseliyordu. İri ve ağır bir kitabın arasına konulmuş, kalın ve çirkin bir ayraç gibi yükseliyordu. Beni de durdurdu kendi durduğu yerde. Kayanın yüzüne baktım, oraya yazılmış devasa yazıyı okudum: “Sorularının gücü ancak yeni sorular doğurmaya yeter.” “Bu da ne” diye soracaktım ki idrakimin paslı kapısı açıldı, sustum. Sorumu içimde tutmayı böylece öğrendim.

Ben bütün manzarayı buzlu bir camın ardından seyrediyordum. Saçlarım kırık bir testiden akan sularla ıslanmış, ruhum yolun tozuna bulanmıştı. Bir gece önce başıma tac ettiğim ne varsa şimdi ayaklarımın altında uzayıp gidiyordu. Yolun böylesine taşlı olmasına şaşırmadım. Ayaklarımda giderek artan kesiklere, ardımda bıraktığım kanlı izlere de şaşırmayacaktım. Hüsn mü Aşk’a âşık olmuştu ya da tam tersi miydi? Yahut da “zaten ne önemi var”dı. Gerçekten öyle miydi?

“Şairler ruhlarını kaybedecek!” diye sertçe seslendi sesin sahibi. Korktum. Yol öylesine uzun, öylesine dolambaçlıydı ki yanlış bir sapaktan dönmek çok zordu. Kulelere sığınanları gördüm, abanozdan yapılmış, ceviz rengine boyanmış, kiraz mobilyalarla süslenmiş kulelere. Tozlu kitaplıklarına sığdırdıkları pırıl pırıl kütüphaneleri vardı. Hallerine aldandım. İmrendim. İmrenmem kışkançlığa dönüşürken o mahalli terk eyledim. Terk etmesem çıldıracaktım!

Korku. Tanım: Bir şey karşısında duyulan bir tür şey diye özetlenebilecek bir şey. “Tehlike karşısında duyulan his”. Havf. Endişe. Tasa. Hevl. Perva. Kaygı. Bim. Derin üzüntüler içinde olma hali. Vesselam.

Morali çok bozulmuş ben yola koyulduğum için. İnanamıyormuş buna, koyun gibi duyduğum her sözden etkileniyormuşum. Bana yapılan her telkin ruh dünyam üzerinde hızla tesir ediyormuş. Yoldan çıkıp bu yola girdiğim için o kadar canı yanmış ki, viskisini eline alıp purosunu yakacak ve eski günleri anacakmış. Olabilir diye geçiştirdim. Ne kıymeti var? Varsın o da kendi meşrebince yas tutmaya başlasın. Ben yola düştüm ya bir kere... Ne gam...

Hava yıldızlı, poyrazlı ve de “soğuklu”ydu. Üstüm inceydi ve ben üşüyordum. Yol kısaydı kısa olmasına ama çok dolambaçlıydı. Kıvrımlar çize çize tepelerin arasında bir görünüyor bir kayboluyordu. Nerde başlayıp nerede bittiği anlaşılmıyordu. Beyefendinin moralini bozduğum için üzgün değildim. Korkumun kaynağı bu da değildi. Yaptığım tanımlar nehrin sularına karışıp kayboluyordu. Simurg bile yolunu şaşırdıktan sonra ben şaşırmışım çok mu diye şeytani bir ur ruhumu mesken tuttu. Sökmek çok zamanımı aldı bu mendebur tümseği. Şek ü şüphe içinde kıvranan bir şeyler var içimde. Ondan olsa gerek. Kalabalığa karışıp, göze batmamak istiyor içimde bir taraf. Çok basit bir ticari hamle... Olsun ama işlerliği var. Ama erdemsizce. Ama sütün bozulup zehr olması karşısında ahlakın yerini erdemin alması kaçınılmaz. Yahu birader ikisi de aynı şey değil mi, ne tartışıp duruyorsunuz. Maalesef efendim bakın izah edeyim. Müsaadenizle yolumuz daha uzun. İnanın durup

dinlemek isterdim sizi ama kabil değil. Biraz daha kalırsam, yol daha da uza-yacak. Dahası siz, ruhumun fotoğrafını çekecek ve bu fotoğrafı altın yaldızlı bir çerçeveye hapsedip tavan aranızda bir yerde unutulmaya bırakacaksınız. İtiraz edersene kaşınızı kaldırmayın öyle. Birbirimizi iyi tanıyoruz. Sıradan bir yolcu olabilirim evet. Ama gözlerim iyi görür, kulaklarım da iyi duyar. Zihnim de oldukça ham ve işlenmemiştir. Evet anladım, işlenmemiş bir zihin cam parçası kadar değersizdir diyeceksiniz. Kıymetleri belirlemekte sıkıntılı olduğunuzu söyleyeceğim ben de size. Zihnim işlenmemiştir. İşlenmediği gi-bi kirlenmiştir de. Ballar balını bulmuşum ben, kovanım yağmalansa ne olur?

Ayaklarımdaki kesikler acımıyor.

Ayaklarım ağrısız sızısız uzun uzun kanamanın keyfini çıkarıyor.

Keyfini çıkaracak o kadar az şey var ki. Listesini yapmalıyım. Yoksa ne-hir diğer tanımlarım gibi onları da yutacak.

Hissettiğim şey korku mu bu nehre karşı? Sanmam.

Bak gördün mü nehir korkularını da yuttu. Sevinmeli miyim?

Bakin efendim izin verseydiniz de izah etseydim. Senin süren yeterli ola-bilir bey amca ama benim buna ayıracak vaktim yok. Saçlarınızı değirmende mi ağarttınız siz bakayım? Doğru söyleyin Allah aşkına! Varsın erdem alma-sın ahlakın yerini diyorum ben bütün bunlara rağmen. Ahlakın yanında er-dem de yaşasın ne var? Nasıl ne var, biz bostan korkuluğu muyuz kardeşim? Ne münasebet hanımefendi yanlış anladınız! Saçını başını yoldurma bana, bayramlık ağzımı bir açarsam... Ne kadar beylik laflar bunlar... Hani diyor ya bir şarkıda “-mışlar, -mişler ne demişler?” Hıhh! Aha sen de yaptın aynı hatayı, sen de söyledin bir beylik laf. Hayır, ne münasebet!

Yol uzun. Buradan daha evvel de geçmiş miydik?

Evvelini bilmem ama daha önce geçmiştik.

Yani?

Şairler ruhlarını kaybetti diyorum.

Bir anda durdum. Benimle beraber zaman da durdu. Feleğin katlarında güvercinler kanat çırpamaz oldu. Şairler dediler, şairler ruhlarını kaybetti de-mek... Bir Attar daha gelmez dünyaya o halde diye lal kesildiler. Gayri ke-lam etmeyi arkalarında bıraktıkları tarihe zulüm saydılar.

Ben arkamda bıraktıklarımın utandım ilk kez. Böyle olması gerekmezdi dedim. Sesimin içinden çıkan iç sesin kehaneti gerçekleşti galiba. Serin sel-viler altında uyuyan Hafız'ın kabrinde her sabah açan o gül... işte soldu.

Bütün bunları ben o buzlu camın ardından seyr eyledim. İlk kez bu seyr âleminde iliklerime kadar korkuyu duydum. “Korku özgürlüktür!” diyece-ğim, kibir olacak. Sus ey nefis ve sen de sus onunla ey hazine-i kalbin istik-bal ü bakisi. Meğerse susmakmış en büyük hürriyet. Otur ve düşün, düşün ki belki idrake açılan bir kapı bulunur kapılar arasında. ❧

ALPER GÜRKAN

UNUTMAK MAKÂMI

A nahtarı çevirdi, eve girmeden önce bir an durdu. Dışarıda unuttuğu bir şey A olup olmadığını düşündü. Sahile varıp da banka oturduğu sırada içine dolan eksiklik duygusunu hatırladı. Tedirgin olmuştu. Bir şeyleri unutmak en büyük korkusu haline gelmişti son zamanlarda. Öyle olunca unutmaktan ziyade bu duygudan kurtulabilmek için yapması gereken her şeyi not edip kapıya yapıştı- rıyordu evde ve dışarı çıkmadan önce yanına alması gereken şeyleri kırk kere kontrol ediyor, her şeyden emin olmaksızın kapıdan dışarı asla adımını atmıyor- du. Bu yüzden her yere geç kalıyordu. Dostları ondaki bu unutma korkusuna alıştıkları için gecikmesini sorun etmezlerdi ama başkalarını rahatsız edebiliyor- du. Neyse ki artık sadece musikî cemiyeti vardı. Oraya her girişinde -ki genel- de bir taraftan pardösüsünü ya da ceketini çıkarmaya çalışırken bir taraftan da saatine bakmanın telaşından fak etmezdi ama- gecikmişliğine rağmen ona mu- habbetle bakarlardı. Çoğunluğu emekli bu insanlar buna aldırma- zlardı. Gerçi ar- tık programlarda çalmadığından da olabilirdi bu tepkisizlik. Yine de o tüm mah- cubiyetiyle, kendini ait hissettiği saz heyetinin arasına karıştırdı hemen.

Denizi seyretme arzusuyla sırtını oturduğu banka yasladığında rahat ede- memişti. Zihninde dolaşan sorular, karnında hissettiği boşluğa akmaya başla- yınca irkilip doğrulmuştu. Evden çıkmadan önce neler yaptığını anımsamaya çalışmıştı. Acaba ocakta çayın altını kapatmayı mı unutmuştu? Biraz düşün- dü ve çıkarken kapıda asılı notu görüp mutfağa gittiğini hatırladı. Ocak zaten kapatılmıştı. Ondan öncesini düşündü. Duş almıştı, aklına ilk bu geldi. Sarın- dığı bornozuyla oturma odasına gitmiş ve perdeyi çekip berjere oturarak ayaklarını pufa uzatmış, derin bir nefes vermişti ki banyonun havalandırma- sını açmayı unuttuğu aklına gelmişti. Boş vermek istemişti, vücudunu saran rehavetle belki biraz şekerleme yapardı. Ne olurdu ki hem havalandırmayı açmazsa? Buhar banyodan antreye çıkar... Burnuna nem kokusu gelmişti he- men o anda. Bir şey olmaz diye dikkatini dağıtmak istiyordu ki contası biraz gevşemiş banyo musluğundan sızan suyun damlama seslerini işitmişti. Hem ona da bakar, biraz daha sıkardı. Ayaklarını yere indirip kolçaklara bastıra- rak doğrulmuştu. “*Şu çocuğu arayacaktım...*” diye söylenerek mutfağa git- miş ve masanın üzerindeki kalemi alarak dış kapıdaki notların en altına “*Musluk tamircisi.*” diye yazmıştı. Kalemi yerine bırakırken “*Basit bir şey aslında...*” diye mırıldanmış, doğruca banyoya yönelerek bir süre beyaz fa- yansa düşen suyun şıpırtısını dinlemişti. Biraz uğraşsa kendisi de yapabilirdi.

Ama bu yeni icatlar karmakarışıkı hep. Hiçbir şey eskisi kadar basit değildi artık. Eskiden banyonun zemininin de mermer kaplı olduğunu düşünmüştü. Suyun düştüğü yerde, iskemlenin ayaklarının hemen yanındaki sarılık dikkatini çekince “Ah Muzaffer Hanım ah!” diye söylenmişti. Fayans döşeneli daha iki yıl olmuştu; emekli ikramiyesinin düğün için ayırdıkları kısmına ihtiyaç kalmayınca mutfakla banyoyu biraz düzeltmek ve genişletmek istemişler, bu arada mutfak tezgâhındaki fayansları söktürüp mermer yaptırmışlar, banyodaki mermerin yerine de fayans döşetmişlerdi. Yıllardır duran banyo sobasıyla kurnayı söktürüp şofben ve duş bağlatmışlardı. “*Banyoya girdin mi çıkmıyorsun, şimdi ayakta fazla duramazsın.*” diyerek gülmüştü Muzaffer Hanım. O da ertesi gün bir iskemle bulup gelmişti ama aynı tadı vermediği için artık banyodan da erken çıkar olmuştu.

Bunu karısının aklına musikî cemiyetindeki o kadının soktuğunu düşünmüştü oracıkta: Korodaki Necla Hanım’ın. Nedense çay içmek için geldikleri bir Eylül akşamı o, balkonda Hüsnü Bey’le tavla oynarken konu temizlikten açıldığında sobayla kurnanın hem hijyenik olmadığı hem de kullanışsızlığı üstüne bir konuşma başlamıştı kadınlar arasında. (Kendini oyuna kaptırmış ve “*Dubara!*” demişti ümitle Hüsnü Bey, içinde zarları sınıksız tuttuğu yumruğunu öperken.) Kahvesinden heyecanla bir yudum almıştı ki “*Benden söylemesi...*” dediği kulaklarına çarpmıştı Necla Hanım’ın, bu çağda banyo sobası mı kalmıştı? Zarın ne geldiğine de arkadaşının ne oynadığına da dikkat etmeden titreyen ellerin pulları yerleştirişini seyretmiş, sonra gönülsüzce zarlara uzanmıştı. Onunla oynamanın Necmi kadar tat vermediğini hissetmişti. Necmi hile yapar, zar tutar, yenileceğini anladı mı muhakkak oyunu bozardı. Ama insanı keyifle oyundan kaldırmasını da bilirdi. O anda tatsız bir oyunla can sıkıcı bir sohbetin arasında asılı kalmıştı. Bu kadın, karısının aklını çelirse artık banyonun da bir tadı kalmayacaktı. Onları çaya davet ettiğine hemen pişman olmuştu. Cemiyetin lokalinde oturdukları sırada, bir gün önce Muzaffer Hanım’ın can sıkıntısından yakınması aklına gelmiş ve onları çağırmak pratik bir çözüm gibi görünmüştü ona. Kazadan beri kadıncağız sanki eve sığamaz olmuştu. Banyoyu tâdil ettirmek istediğinde de onun gönlünce olması için buna rıza göstermişti. Zaten para da vardı, bu yaştan sonra bankada tutsalar ne olacaktı?

Islak terliğine dikkatle basarak içeri girmiş ve damarlı elleriyle musluğu kavrayıp sıkarak o günlerin hâtırından kalan kırık tebessümüyle yeniden oturma odasının sessizliğine dalmıştı. Banyodan çıktığında karısının çamaşırlarını hazırlarken bir taraftan da konuşup bir şeyler anlatmasına alışmıştı. O an ise kafasındaki sesler vardı sadece. Onu karşılayan sessizliğin yarattığı eksiklik duygusuyla yüzü buruşurken yine unuttuğu bir şey olduğu fikrine kapılmıştı bu yüzden. Perdelere bakmış, onları az evvel çektiğini hatırlayarak elini çenesine götürüp kaşımaya başlamıştı. Banyodan çıktığı zaman Muzaf-

fer Hanım ne derdi? Hep bir şeyler derdi fakat banyoya mahsus ayrı bir şey vardı. Ama neydi? Aklına gelmeyenleri zorlayınca hepten unuttuğunu düşünmüş ve uğraşmaktan vazgeçip koltuğa tekrar oturmuştu ki kafatasının içinde Muzaffer Hanım'ın sesi yankılanmıştı: “*Havalandırmayı açtın mı?*” Aklına gelen ve sonra kaçan buydu! Evet, havalandırmayı açmak için kalkmış ama musluk yüzünden unutmuştu. “*İlahi Muzaffer Hanım!*” diye mırıldanıp güle- rek tekrar kalkmıştı koltuktan. Islak terliklerin rahatsızlığıyla yeniden banyoya girmiş ve havalandırmayı açmıştı.

Hatırladıklarıyla memnun, oturduğu bankın tahtalarının kemiklerine batmasına aldırılmayarak sırtını geriye yaslayıp bir sigara içmek ve gözlerini ma- vi sularla gezdirmek istiyordu. Ama unuttuğunu düşündüğü şey rahat vermi- yordu ona. Daha fazla hatırlamalıydı. Bir şeyler yapmalıydı. O eksiklik hissi- ne son darbeyi vurmak heyecanıyla “*Şimdi anlaşılır.*” diyerek ceplerini kurca- layıp eşyalarını teker teker çıkarmaya ve kontrol etmeye başladı. Kalem, cüz- danı, çakmağı ve kara kutu gibi duran telefonu... Sonra kendinden emin bir şekilde tabakasını unuttuğuna hükmetti. Ama elini ceketinin iç cebine soktu- ğunda parmak uçlarında hissettiği metalik soğukluk yanıldığını fark ettirdi. Tabakayı çıkarıp bir sigara yaktı. İlk nefesiyle duman dağılırken evin tavanı- nın buharla kaplı olduğunu tahayyül etti. “*Havalandırmayı açtıktan sonra üs- tümü giyindim...*” diye mırıldandı. Koltukta oturup şekerleme yapmaktan vaz- geçmiş ve yatak odasına gitmişti sonra. Kapağını açtığı gardıroba yaslı duran tamburu devirince “*Hay Allah!*” diye söylenerek eğilip emektar sazını, düşen bir çocuğu kaldırır gibi merhametle kaldırmıştı. Götürüp yatağın üzerine bı- raktığında onu yıllar önce oğlunun ilk maaşıyla alıp hediye ettiği geçmişti ak- lından. Yağmurlu bir Mayıs akşamıydı, çocuk getirirken muhafaza edememiş tamburun kutusu da bu yüzden biraz kabarmıştı. Yatağın kenarına oturup “*Ah Kenan ah!*” diyerek içlenmişti. Gençliğinde biraz ders aldığı için enstrümana aşınaydı, yıllardır başka telaşlarla kıpırdayan parmakları bu sebeple telleri ye- niden hatırlamakta zorlanmamıştı. Böylece işe gidip gelirken her gün önünden geçtiği Musikî Cemiyeti'ne tatil günlerinde uğramaya başlamıştı. “*Ruhumda Ölen Nağmede Sevda Sesi Var mı?*” derken her defasında gözleri dolan Nec- la Hanım'a kısa sürede eşlik edebilme saadetini erişmişti. Sonra, karısının “*Şu oğlan evlenene kadar sabretsen.*” tavsiyesine aldırılmayarak emekliye ayrılmış ve cemiyette her gün tambur çalmaya başlamıştı.

Yatakta otururken yorgun parmaklarını sazın üzerinde dolaştırmıştı bir sü- re. Sonra ihtimamla kucaklayıp aldığı yere bırakmıştı. Üstünü giyinerek mut- fağa gitmiş ve epey zamandır altı yanan çaydanlıktan bir bardak çay doldurup ocağı kapatmıştı. Evet, bundan emindi. Sonra oturup Kenan'ın mutfak ve ban- yonun son hâlini görüp görmediğini hatırlamaya çalışmıştı. Görmediğine ka- naat getirince “*Demek ki çok oldu gelmeyeli.*” diye düşünmüştü. Son gelişin-

de Muzaffer Hanım'ın “*Sen de baban gibi banyoya girdin mi çıkmıyorsun.*” demesine, “*Artık böylesi yok anne, hamam gibi vallahi.*” diye cevap vermişti. Ah Necla Hanım ah! Nereden bulup getirmişti o fayansları? Her konuda ne kadar da işgüzarı. Onun yüzünden cemiyette de durmak istemez olmuştu. Artık notaları eksik çaldığını ya da şarkıları unutup karıştırdığını söylemişti şefe. Fayansları başına musallat ettiği akşamdan sonra sık sık davet etmesine rağmen Muzaffer Hanım'ın gönülsüzlüğü nedeniyle icabet etmemeleri yüzünden şikâyetçi olduğunu düşünmüştü o da. Şef de tatsızlık çıkmasın diye ondan programlarda çalmamasını rica etmiş, cemiyete sadece gelip gider olmuştu.

Çayını bitirdikten sonra kalkıp pardösüsünü giyerek evden çıkmıştı. Çıkar-ken kapıdaki notu dikkatle incelemiş, mutfağa dönüp ocağı kontrol ettikten sonra bir şey atlamamak için yeniden nota bakmıştı. Bu kâğıdın ne kadar işe yaradığını düşünmüştü. Sonra suratı asılmıştı bir an. “*Muzaffer Hanım ölmeden önce de keşke yazsaydım böyle.*” diye hayıflanmıştı. Çıkınca her zaman yaptığı gibi o sahile gitmişti. Zihnini onca kurcalamasına rağmen unuttuğu şeyi hatırlayamayınca sigarasını içerken denizi seyretmeye başlamıştı. Aklına türlü anılar gelmiş ama en çok Kenan'la yaptıkları vapur yolcularının hâtırasıyla meşgul olmuştu. Lacivert bir bataklık gibi duran denizin üzerinde Kenan'ın tüm çocukluğu dalgalanmıştı. Gülerken yanaklarının aldığı şekil, kafasını omuzlarına gömüştü ve küçücük ellerini göğsünde birleştirmiş hâtırasıyla gözleri dolmuştu. Güvertede gülerken kaçan oğlunu kovaladığı Haziran gününü düşündüğündeyse kendini tutamayarak ağlamaya başlamıştı. Onu yakalayıp öperken sağ omzunun gerisindeki et benine yanlışlıkla dokunduğu sırada çocuğun yakalanmanın öfkesiyle kaşlarını çatıp “*Acıyor baba!*” diye sert çıkışı, bütün özleminin özetiydi sanki. Öfke ve acı, geçmişin hep yer değiştiren iki gölgesi gibiydi. “*Niye böyle yapıyorsun ki Kemal Bey?*” diyerek araya girmişti Muzaffer Hanım. O anda kendini yabancı birisi gibi hissetmişti. Yıllar sonra elindeki fileyle pazardan dönen karısı gelip de “*Çıkmuşlardır yola, aradın mı çocukları?*” diye sorduğunda da aynı yabancılığı hissetmişti. Kendini dâhil edemediği bir bağa temas etmek ümidiyle telefona sarılmıştı hemen. “*Sahi, on birde otobüse bineceklerdi değil mi?*” Ama ulaşamamıştı. Nişan için İstanbul'a gelecekler, sonra gelinin memleketine gideceklerdi hep beraber. Muzaffer Hanım, “*Çocukları mutlaka ara!*” diye de hatırlatmıştı oysa pazara çıkarken...

Sahilde otururken deniz, beton ve gök arasına sıkışmıştı. Yanlarına gelemeden yoldaki kazada ölen oğlunun ve gelininin seslerini son kez duyamadığı ve Muzaffer Hanım'ın da artık olmadığı aklına geldikçe ağlamış, sonra çıktığına pişman olup tekrar eve dönmüştü. Dışarıda yapacağı ve unuttuğu bir şey de yoktu herhalde. Kapıyı açınca, “*Hatırlarsam tekrar çıkarım.*” diye düşündü ve neden kaynaklandığını bulamadığı eksiklik duygusuyla içeri girdi. Sonra kapıyı, sessizliği bastırmak ister gibi sertçe kapattı. ❧

ALİ İŞİK

MERDİVEN BOŞLUĞU

*Yahya Çiçek'e***dört**

Pencereleri kapattılar. Ocağı söndürüp çıktılar. Dört yol ağzına kadar birlikte sessizce yürüdüler. Her biri ayrı sokaklardan kendi yoluna devam etti.

üç

Bilal Yıldız vefat edeli bir yıl oldu. Cenazesi ters zamana rast geldi. Salonunda bulunanların çoğu hazırlıksız yakalanmış, cenazeye katılamamışlardı. Bekçi İzzet'in demesi, kabrine gelenlerden toprağına sarılıp hüngür hüngür ağlayanlar olmuş. Salonun kapıları açılmadan dışarıda ayaküstü anlattı İzzet. Bunlar buralara dört kişi beraber gelmişler. Beraber okumuşlar. Bu şehirden işler seçmişler.

Son hazırlıklar da tamamlanınca misafirler salona alınmaya başlandı. Salonun duvarlarında eski filmlerin afişleri unutulmuş. Bilal Yıldız ve arkadaşları burada, bir zamanlar, şehir dışından konuşmacılar getirerek konferanslar tertip ederlerdi. O zamanlar gıcır gıcır salon. Dışarıda kitapçılar tezgâh açar, iyi de satış yaparlardı. O günlerde salon hınca hınç dolardı. Salonun bu bakımsız görüntüsü eski günlerin hatırlanmasını engelliyordu. Bu program için alelacele bir temizlik yapıldığı çok belliydi. Arka sıralardaki koltuklarının neredeyse tamamı kırılmış. Gelenler ön taraflara yığıldı. Gevşemiş menteşelere tutunan kapı her açıldığında salondakilerin yüzü o tarafa dönüyordu. Son gelenler soförlerini ve paltolarını dışarıda bıraktılar.

Sahne arkasındakiler heyecanlıydı.

‘Fotoğraflar hazır’ dedi biri.

‘Başlıyoruz.’

Aralarından biri perdenin kenarından sahneye çıktı. Heyecanı konuşmasına engel oluyordu. Bir süre sustu. Önündeki sudan bir yudum içerken hoparlörden gelen cızırtı, salondakilere sivri bir aletin ucu gibi battı. Salondakiler mırıltılarını kestiler. İlgilerini sahneye topladılar.

Sunucu, açılış konuşmasını yapan beye teşekkür edip gönderdi. Salonunda bulunanların gözlerinin içine bakarak, bir zamanlar şehre gelen dört adamdan

bahsetti. Başta Bilal Yıldız olmak üzere her birini ayrı ayrı tanıttı. Şehre katkılarından söz etti ve ilkinî sahneye davet etti. İkincisini heyecan bastı. Sahneye çıkan teşekkür ederek başladı konuşmasına. Bilal'i çok özlediğinden, arkada kalmanın zorluklarından bahsetti. Devam etmesinin gereksiz olduğuna kanaat getirip üzülmekle sahneden indi. İkincisi sahneye çıktığında karşısında bulunan Bilal Yıldız posterine baktı bir süre. Yutkundu. Kelimeler boğazında düğümlendi. Söylemesi gerekenleri zihninde sıraya koyamadı. Davet için teşekkür edip sahneden indi. Üçüncüsü davet edildiğinde salondan çıt çıkmıyordu. Bilal'in en yakını oydu. Programı tertip edenler güç bela ona ulaştıklarında umursamaz bir tavırla, hiç düşünmeden 'çok yoğunum' demişti. Yine de gelebileceğini düşündüler. Pera gibi bir doktoru olduğundan habersizdiler. Birkaç kez daha ismi tekrar edildi. Gelen olmayınca, sunucu mikrofonu masaya bırakıp sahneden sessizce ayrıldı. Işıklar söndü. Hafif bir fon verildi. Sahnedeki büyük perdede Bilal Yıldız'ın fotoğrafları dönmeye başladı. Altında günlüğünden, herkesin rahatça okuyabileceği yavaşlıkta, kısa kısa pasajlar akmaya başladı. Fotoğraflar pasajlarla bütünleşiyor sahnede, Bilal Yıldız konuşuyordu.

Bir süre sonra Bilal Yıldız, artık fotoğraflara sığmıyor, izleyicilerin her biriyle muhabbet ediyordu. Zaman zaman silik fotoğrafları, parlak bir sözcüklerle neredeyse diriltiyordu. Çoğu habersiz çekilmiş fotoğraflardı. Objektife hiç bakmıyordu. Dakikalar geçtikçe Bilal Yıldız yaşılanıyor daha olgun konuşuyordu. Perdede, etrafı bomboş bir yolda yalnız yürürken arkadan çekilmiş bir fotoğrafı durdu. Müzik sustu. Son sözleri perdenin sağında, yukarıdan aşağıya aktı. Bitince ışıklar yandı.

iki

İnsan kirlendiğini ne zaman fark eder?

Merdiven boşluğunda kalmış, çıkacak kapı bulamamış gibi derinlerden gelirdi sesi. Sesinin yumuşaklığı kulaklarımızı yalar geçirdi. Kundakta unutulmuş çocuk tedirginliği sanırdık. Sesini her duyduğumuzda içimiz giderdi; ama durduğu yer çok karanlık, çok basık gelirdi bize. Dönüp göz ucuyla istemsizce bakardık. Biraz dikkat kesilsek bizi geçmişe çekeceğini sanırdık. İşte onun için arkamıza, geldiğimiz yerlere bakamazdık. Önümüzde bitimsiz bir yol, yolun ucunda her an yeniden biçimlenmekte olan meşguliyetlerimiz vardı. Kazara yönümüzü onun bulunduğu yere dönsek, orası gözümüzde sünger haline bürünürdü. Yaklaşınca emeceğinden, tırnaklarımızla geldiğimiz konumlarımızın altımızdan ürküp kaçacağından korkardık. İşin ucunda, bel bağladığımız şeylerin yok olma korkusu vardı.

...

İkisi de sabahın erken saatinde kaldıkları otellerden ayrılıp yola koyuldular. Sözleşmişler gibi dört yol ağzında buluştular. Hal ve hareketleri işe geç kalmış işçileri andırıyordu. Eskiden her zaman kullandıkları sokaktan yürü-meyi tercih ettiler. Biri sokağın sonunda durdu. Kafasını hafif kaldırdı. Bal-konu saran mor salkımların arasında büklümlü, mavi parmaklıkları görebildi sadece. Balkonda kimse yoktu. Yürümeye devam ettiler. Tekrar durup arka-sına döndü. Kimseler yoktu. İki tarafı ağaçlarla kaplı sokaktan yürürken bir yerde yavaşladılar. Etrafına bakındılar. O bank yerinde değildi. Biri yan ta-raftaki ağaca yaslanıp sigarasını çekerken gözleri iki ağacın dalları arasına denk düşen yerdeki o şirin pencereyi aradı. Penceredeki saksıyı, saksıdaki is-mini bilmediği o çiçeği anımsadı. Diğerinin gözleri başka yerdeydi. Yerine apartman yapılmış binanın eski halini arıyordu. Bulamadı. Köşedeki çay bah-çesinde çay içmemek olmazdı; ama onun da yerinde bulamadılar. Kitapçıyı da, berberi de... Eski mekânlarına giden yoldan hiç konuşmadan yürüdüler. Yaklaştıkça hızlanıyorlardı.

Bahçenin demir kapısını açmakta zorlandılar. Çimlere basarak geçip çar-dağa oturdular. Dalgın dalgın etrafı süzüyorlardı. Duvar sokak tarafından bel vermiş, bahçedeki ağaçların yaprakları dökülmüş, ilgisizlikten çer çöp sar-mış, haşerat toplanmış. Saksılardaki çiçekler yeni filiz veremedi kurumuş-lar. Etrafa serpilmiş masaların tahta ahşap kısımları çürümüş, demir yığının-a dönmüş. Ne zamandır böyleydi?

Duvarlara sinmiş insan silüetleri kıpırdadı.

Burada birlikte geçirdikleri günlerin üzerindeki tozu almaya çabalıyorlar-dı. Biri hatırlatıyor diğeri kaldığı yerden devam ettiriyordu. Birlikte oldukla-rı son akşamlarda bu bahçede görkemli geceler tertip edilmişti. Plaketler ve-rilmiş, flaşlar patlamıştı. Bilal bu tür işlerden pek hazzetmezdi.

Sanki birazdan demir kapı gürültüyle açılacak, parlak fikirleriyle Bilal içeri girecek, bekçi İzzet'in demlediği çay eşliğinde sohbet koyulaşacak ve geç saatlere kadar sürecekti. Oysa bahçe cansız bir varlık gibi kıpırdayacak halde değildi. Hatıralar onlar gelmeden önce silinmiş, Bilal ile birlikte bah-çe de buraları terk etmişti. Bahçenin bu kendini saklayan halini geç de olsa fark ettiklerinde, gözleri bahçeye değil de orada biteviye uyuklayan bedenle-rine bakmaya başlamıştı sanki. Birazdan çıkıp gidecek ve kaybolacaklardı. Orada, o taşlıkta bıraktıkları son adımlarını takip ediyorlar, demir kapıdan son çıkışlarını düşünüyorlardı. Sanki buradan biraz önce ayrılmışlar, dışarıda biraz hava almışlar, yaşlanarak geri dönmüşlerdi.

Bundan yirmi yıl önce.

Dün gibi.

bir

Elinde stres topuyla oval masanın etrafında dönüyordu. Yavaşlıyor, duruyor, üzerine basa basa tekrarlıyordu. Zaman zaman gürleyerek, adeta nefes almadan konuşuyordu. Verdiği rakamlardan güç alıyor, rakamlar büyüdükçe sesi sertleşip keskinleşiyordu. Rakipleri anlatıyor, kaçan ihalenin sebeplerini sıralıyordu. Anlatırken elindeki sivri uçlu aletle sanki masada oturanları deşiyordu.

‘Kusursuz olmak.’ Sizden beklentimiz bu.

Ben buralara bu dikkatle geldim.

Hayat *boşluk* kabul etmez.

Acımasızdırlar.

Dışarıda bekleyen, fırsat kollayan birilerinden söz eder gibiydi.

Kim bu acımasızlar?

Dışarıdakiler işte, duvarın arkasındakiler...

Rakipler.

Tehdit dolu bakışlarını karşısındakilerin yüzlerinde gezdirerek:

‘Böyle devam edersek bizi piyasadan silerler’

Toplantı bitmiştir beyler.

Odasına geçti. Boş bulunup telefonu kaldırdı. Hiç düşünmeden ‘çok yoğunum’ dedi. Teşekkür bile etmeden telefonu kapattı. Ellerinin titrediğini geç fark etti. Yüzü gergindi. Belirsiz ve şaşkın... Kravatını gevşetti. Kendisine bu kadar rahat ulaşabilmiş olmalarına canı sıkıldı. Farkında olmadan programın yerini ve tarihini bir kâğıda not almıştı. Telefonu kapatınca kâğıda baktı. Adresi bir yerlerden anımsar gibi oldu.

Buruşturup önündeki alçak koltukta henüz hiç oturmamış birinin yüzüne doğru fırlattı.

Bilal ölmüş.

Öleli bir yıl olmuş.

Nerden geldiğini bilmediği kelimeler dilinin ucuna doğru aktı.

Bilal öldü derler ise sakın inanma...

Gitmeli miydi?

Gitmeliydi.

Gitmezse ne kaybederdi?

Kaybetmezdi.

Gitmezse de olur muydu?

Olmazdı.

Olurdu.

Odanın aydınlığı dağılıyordu. Eşyalar gözünde eskiyor birinin rengi diğerine karışıyor, her şey zemine çöküyordu. Karşısındaki loşluğun içinde nesneler kımıldamaya, birbirine girmeye başlayınca önünde buzlu bir cam oluştu. Odada

dolaşan sessizlik görünmez yaraların kabuğunu kanırtıyordu gibiydi. Sanki zihninin bir köşesinde -tavan arasına benzer bir yerde- bazı sözcüklerin sıkışıp kaldığını, paslandığını hissetti. Sözcükler hareketlenmeye, sıkıştırıldıkları yerden kurtulmaya çabalıyorlardı. Cam dolaptaki plakelerin ışıltısı sönüyor, masasının önündeki koltuklar eriyor, duvarların gümüş pulları dökülüyordu. Odanın derinliğine doğru bir merdiven oluşuyor, basamakları derinlere iniyordu.

Eski günler gözünün önündeki o buzlu camdan buğulu bir halde gelip geçiyordu. O yarı karanlık sinema salonunu nasıl unutabilirdi. Hele de Bilal'i. Bilal'e çok kırgındı. Kendini hiç ciddiye almadığını, takdir etmediğini düşünüyordu. Başarılarını kışkırdığını düşündüğü zamanlar bile olmuştu. Görüşmeyeli uzun zaman oldu. Bilal orada kalmıştı. Neden oralarda kalmıştı. Gelseydi. Ona iş mi yoktu. Makam mı yoktu. Ama gelmedi. Hayatını yaşayamadan gitti. Gözden uzak olan gönülden de uzak mı oluyordu? Öyle olmuyordu. Göz neyi görüyorsa gönül onunla meşgul oluyordu. Bilal olanı biteni uzaktan seyretti. Bu uzaklık aradaki mesafeyi de açtı. Her şeyin sebebi Bilal'di.

Gitmeli miydi?

Büyüklik gösterip...

Yaşanmış onca yılın hatırı...

Önündeki alçak koltukta belirmesini umar gibiydi. Hallederiz dedi. Bizim için şerefdir. Bacakları büzük, ayakkabıları ucundan birbirine değmiş vaziyette, tüy gibi hafif, kalktı kalkacak vaziyetteydi. Yıllardır böyle olsun istemişti. 'Gelseydin yaprak yaprak açsaydık hatıraları. Ama ben burada otursaydım.'

Cama gitti. Bir ricam olacaktı diye başlayan cümleyi yarım bıraktı. Hallederiz dedi tekrar. Yarım arkasına döndü. Bunlar için buralardayız. Tam bu esnada eli belindeki silaha gider gibi düşmeye gitti. Buyurun efendim diye giren birine söyleyecek söz bulamadı. Şehvetle sırtan dudaklara buyruk bekleyen dikkate karşı donuk donuk baktı sadece. Toparlandı. 'Yakinimdir, hemen halledilmesini istiyorum' diyecekti. Zor tuttu kendini. 'Sonra gel' diyerek elinin tersiyle geleni dışarı gönderdi. Odanın duvarlarını bir kişneme sesi yalayıp geçti. Tablolar kıpırdadı. Camdan dışarı bezgin bezgin baktı.

Gitmeliydi.

Manzarasını kapatan binanın yıkılmış olması ilk kez rahatsız etti onu. Binanın enkazı kaldırılırken kenara bırakılmış kapı, kapının paslanmış tokmağı gözüne geçti. Ona elini uzatmak ister gibiydi. Elini cebinden çıkarttı. Uzattı. Kenarına Pera geldi.

Gitmese de olurdu.

Pera uyanmakta olan bir nesnenin üzerine var gücüyle basmış ve onu kurtarmıştı. Derin bir nefes aldı. Alnını bir gerçeklik duygusu sardı. Öyle sardı ki sadece Pera değil tüm gerçekler odada kısırıldıkları yerlerden boşaldılar.

Gidersen şu olur...

Seni adam yerine koyup...

Onca işin gücün arasında...

Eskiler... O günler... Tekrar aynı...

İncecikti Pera. Kötü günlerin perisi. Şuh bir konuşması vardı. O konuşurken insanın sırtından yumuşacık külden bir ırmak akardı sanki. Şatafatlı kapıdan onun yanına girdiğinde, zaman görsel bir şölene dönüşürdü. Görmüş geçirmiş, tahsilini çok büyüğü şehirlerde tamamlamıştı. Odasındaki yabancı dillerde belgeler, duvarlardaki tablolar bunun kanıtıydı. En iyilerin doktoruydu o. Yalnız kalmamalıydın demişti Pera. Böyle anlarda kesinlikle etrafını kalabalık tutmalısın. Tekrar boşluğa düşersen tedavisi zor olur. Kendini meşgul etmelisin. Pera'nın tavsiyeleri çok önemliydi. Tekrar yakalanma riskin çok yüksek, demişti. Sanırım kastettiği buydu.

Sıfır

Yalnızdı.

Stres topu elindeydi.

Derin bir nefes aldı.

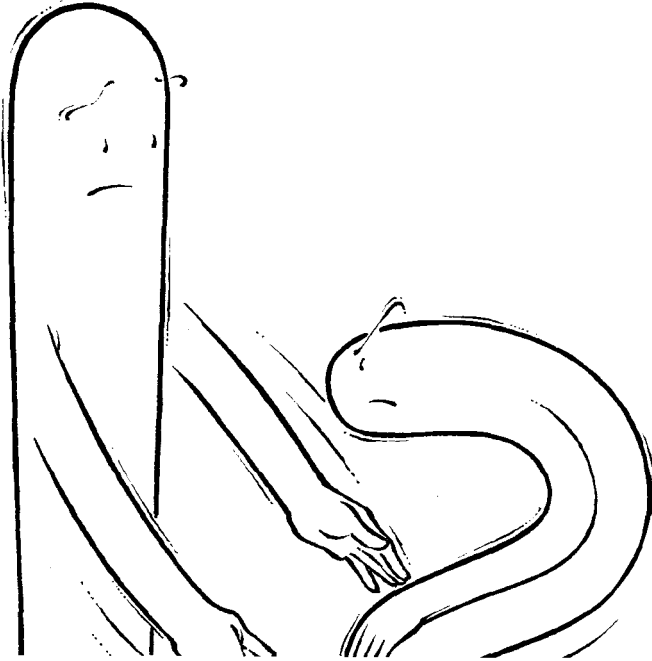
Yandan, koltuğa bir kaç kez kaçak bakış attı.

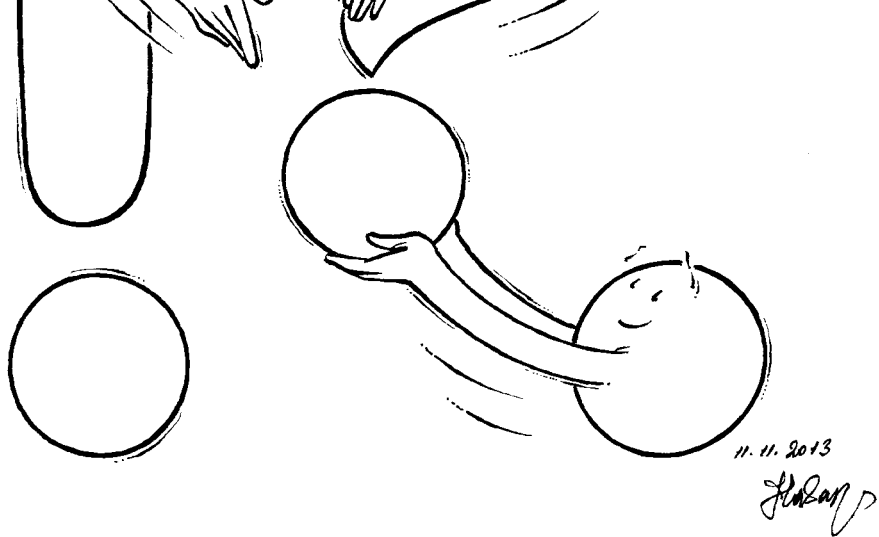
Aynada kravatını düzeltip odadan çıktı.

H E C E Ö Y K Ü

HASAN AYCIN

ÇİZGİ

DOSYA
ÖYKÜDE ERİL BAKIŞ

NECATİ MERT

ÖYKÜLERDE TÜRKÇE FİİLLERİN ERİL BAKIŞ AÇISINDAN KULLANILIŞI

“Eril dil” nedir? Eril dil’den ne anlıyoruz? Eril dil “erkek egemen dil” midir? Önce bu.

Erkek egemen dil’de vurgu “erkek” üzerindedir. “Kadın” yoktur bu dilde. Ya da şöyle: Öteki olarak vardır. Artı: Erkek’le, kadın’la anlatılan da vücut erkekliğinden, vücut kadınlığından çok başka bir şeydir. Nedir? Toplumsal olarak kurgulanmış erkeklik kalıplarıdır.

İktidar da kurgudur. Planlı, sıralı, düzenlidir. Normları, kırmızıçizgileri vardır. Parlamento, hükümet ve bakanlıklar, yani devlet bu kurgudan çıkar. İktidar, dili de kurgular. Ve “erk” (güç) üzerinden kurgular. “Erkek” bu kökten gelir. Edebiyat da etkilenir bundan. Etkilenir, çünkü edebiyat bir dil sanatıdır ve dil –evet- bir iletişim aracı, ama ideolojiye bağlı bir iletişim aracıdır. Her politika, her sınıf kendi söylemini dille oluşturur, bunu rakiplerine de dayatır. Dil, kültürel geçmişi bugüne aktarandır da. İktidarı iktidarla, muhalifi muhalifle buluşturur. Fakat dil dayatmakta olsun, geçmişle buluşmakta olsun devletle yarışılmaz. Yarışmak adeta imkânsızdır. İşte bu dilin içine doğarız biz, bu dili bir çeşit alışkanlıkla ediniriz.

Edindiğimiz gelmiş geçmiş iktidarların dilidir. Erkeğimiz de, kadınıımız da bu dili kullanırız farkına varmadan. Bu dili “erkek”le adlandırmak, niyete hizmet etmiyor. Erkek egemen dil’le “vücut” öne çıkıyor daha çok. Oysa bu dil, kadının da kullanabileceği bir dil. Toplumsal cinsiyete ait bir dil. Niteliğini öne çıkarmak gerekiyor: “eril dil”.

Merkeziyetçidir bu dil. Otoriterdir. Kadını aşağılar. Ona nefretle, alayla yaklaşır. Kadın aleyhine cinsiyetçilik yapar. Şiddete aracılık eder. Bencildir, daha doğrusu ikiyüzlü: kendisi açık saçıktır, mesafesizlik anlamında porno yani, ama kadından ahlak bekler. Ahlakçılığı ahlak gibi gösterir. Heteroseksüeldir, erkeği kadınsız, kadını erkeksiz olamaz, öyleyken partnerlerine saygısızdırlar. Kadını arzu nesnesi olarak görür eril dil, erkeği de güç ve iktidar. Kadın, ötekidir, ikinci sınıftır. Ötekileştirmek bakımından uniter devlet ile eril dil arasında kopkoyu bir benzerlik vardır. Toplum mühendisliği yapar her ikisi de. Yaptıkları ölçüde de iktidarlarını pekiştirirler. Bu yüzden kadına ta-

hakküm öne çıkarılıp ötekiler görmezden gelinmemelidir. Nihayetinde erkek, öznedir; kadın ise nesne. Ve her tahakkümün temelinde cinsiyetçilik yatar.

Özne, eylemde bulunandır; nesne ise, eylemden etkilenen. Fiille vardır nesne. Fiile bağımlıdır. Fakat geçişsiz çatılılara değil, geçişlilerdir bağımlılığı. Soracağımız ne? yahut neyi? kimi? sorularına cevap veren fiiller geçişlidir: “Kitap okudum”, “Testiyi kırdım”, “Ali’yi gördüm”deki oku-, kır-, gör-fiilleri gibi. “Kitap”, “testi”, “Ali” de okunandır, kırılıandır, görülmendir. Nesnedir. İş veya kılış bildiren fiillerin hepsi, hareket bildirenlerin de bazıları nesne alır. Durum ve oluş bildiren fiiller geçişsizdir, nesneleri olmaz. Bu fiillerde eylem öznedir başlar, öznedir biter, kapalı devredir.

Eril dil, fiille kurulur. Özne, eyleyendir, etkin ve etkendir, nesne’yi kendisine bağlar eylemiyle. Nesne maiyet’tendir. Öteki. Aslında Türkçenin bütün fiilleri etken çatılıdır. Özneleri yapıcıdır. Gerçektir. Yani nesne almayan durum ve oluş fiilleri de kurdukları cümlelerle eril dili yandan yandan besler. İsim cümlelerinin erilliğinden söz edilmez sadece. İsimler çatısızdır. Hiç mi söz edilemez? Yüklemler geçişli fiilimsi olan cümleler dışında söz edilemez. Örneğe: “Turistler şehri gezmeğe.” Yine başa geldik: Eril dil, fiille kuruluyor.

Bu dil bizimle başlamadı. Bizim icadımız değil. Biz bu dile doğduk, onu kullanır olduk. Nasıl ki hayatımızı da seçmedik. Kendimizi içinde bulduk. Bu dilin gramerindeki egemen özne ile baş eğnen nesne ikilisi hayatımızda, hayatımızın her alanında da var, bazen kendiliğinden özne, bazen kendiliğinden nesne olarak, ama hep bir kabulle bu hayatlara da katılmakta, onları bir alışkanlıkla yaşamaktayız. Zannım o ki kendiliğinden erillikle bilinçli erillik aynı şey değildir; iktidarı ve tahakkümü bilinçle kurgulayan, rakip gördüğünü şehvetle ötekileştirenler kaleme alınmalıdırlar.

Robert P. Finn Halit Ziya’nın *Aşk-ı Memnû*’unu didik didik eder, kullanılan “incelikli ve şaşmaz imge”leri gösterir, Bihter’in intiharından hemen öncesi üzerinde özellikle durur. İlgili paragrafın girişi şöyle: “Kendisini aldatmak isteyen bu hain şeyi silkip atacaktı, ölmeyecekti; bu güzel, genç, nefis kadın yaşayacaktı...” Finn’in değerlendirmesi şöyle: “Bu paragrafta da bir imge bolluğuyla karşı karşıyayız. ‘Kendisini aldatmak isteyen bu hain şey’, ‘fallik’ bir imge, tabancadır; özellikle ‘silkmek’ ediminin kullanılışından Behlül’e bir gönderme yapıldığını anlarız.”¹

Ömer Seyfettin’in “Bomba”sı baştan başa eril dilli. Fiiller çoğunlukla geçişli: daya-, (mandolini), kaldır- (gözlerini), terk et- (mektebi), süz- (zevcesini), korkut- (bizi), kımıldat- (eteklerini), it- (kapıyı), salla- (başını)... Magda’yı kocası Boris de, Boris’i alıp götürmeye gelmiş komitacılar da zevk aracı olarak görür. Dahası Ömer Seyfettin için de kadın, dişidir, dişiliğiyle de sanki övünür: “Magda memnuniyet ve saadetten tatlı bir baygınlık hissediyordu. Kocasının

bacaklarını *sıkan* dolgun bacakları gevşedi. Kolları yanına düştü. Gözleri uzak hayallere bakıyordu. Boris yine onu kucığında *sıktı*. Dudaklarından öpmeye başladı.” Paragraftaki, sesçe silk- fiiline yakın iki sık- fiili ne tesadüf ne de mükerrer. Bile isteye kullanılmış. Öncesinde de üç kez geçmekte: “Boris diğer eliyle karısının kabarık memesini tuttu. Bütün avucunu dolduran bu yumuşak ve nefis kabarıklığı yavaş yavaş, dalgalandırarak *sıktı*.” İkincisi: “Genç kadın iri ve çıplak bacaklarını kocasının kavi bacaklarına dolaştırdı. *Sıktı*.” Üçüncüsü: “Magda kocasının bacaklarını daha ziyade *sıktı*, dönerek boynuna sarıldı.”

“Bomba”da ve Ömer Seyfettin’in daha pek çok öyküsünde (Beyaz Lale, Nakarat, Tos...) kadın tahrik edendir. Enstrümandır. “Boris mandolinini kucagından bırak(ır)”, sosyalizme inancını yitirmiştir, Makedonya’dan Amerika’ya kaçma hazırlığı içindedir, anlatır; Magda ise gece, rüzgâr ve köpek havlamalarından tedirgindir, bu şartlarda bile bakın ne yapar: “Ayağa kalktı. Boris’in boynuna atıldı: ‘Ah, yatalım!’ dedi, ‘Böyle acı şeylerden bahsetme.’ / Boris, kolunu Magda’nın beline, kalçasının üzerine koydu. Onu kucagına çekti, oturttu.” Magda, komitacılar Boris’i sorarken de adeta tahrik edicidir: “Koştı. Raçof’un ayaklarına sarıldı. Öpmeye başladı, ağlayarak istirham ediyordu: ‘Gaspodin! Boris nerede? Ah, Boris nerede?’” Öykünün kökten eril dillileri komitacılar. Hakaretti, alaydı, tacizdi, saldırıydı hiçbir dışlayıcı fiili esirgemezler Magda’dan: “(Raçof) cansız bir yumak gibi Magda’yı (arkadaşlarının) kucagına *attı*. Bu iki kuvvetli herif bu nefis kadına *yapıştılar*. Bir tanesi eteklerini *kaldırmak* istiyordu. Diğeri daha fena sarhoştı. Dişleriyle, avucunun içinde tuttuğu bu güzel başın yanağını *ısırmıştı*.”

Milliyetçi ideoloji ile eril dil yahut ataerkil sistem elifi elifine örtüşmekte. Örneğimiz, Ahmet Hikmet Müftüoğlu’nun “Üzümcü” adlı öyküsü. Müftüoğlu, karpuzcunun sesini “daha dik, daha iri bir ses” ile ve “Çaaavuuu!” diye cevaplayan bir üzümciyi çıkarır okurun önüne: “Sesi kadar yüksek vücudu, değirmi ve kır sakalı, açık ve yanık göğsü, kalın tozluklu baldırları, saf çehresi, arkasında seksen okka çeken iç içe geçmiş küfesiyle bu erkeklik heykeli şimdi karşımda duruyordu.” Buradaki fiilin (dur-) eril dil açısından önemi yok. Fakat “erkeklik heykeli” önemli bir tamlama. Anlatıcı, üzümciye sorar: “Baba, sen *kumanda eder* gibi üzüm satıyorsun. Sesin *gürlüyor*.” Şu iki fiil de önemli: kumanda et-, gürl- . Yan sokaktan bir sebzevatçının sesi gelir: “Çalı fasulya, kemer patlıcan!” Bu ses, üzümününkiyle karşılaştırılır: “Çaaavuuu!” avazının yanında bu *yıpranmış, çatlamış* sesler ne kadar aciz, ne kadar pest kalıyordu.” Sıfatfiiller “öteki” içindir, olumsuzluk ondan. Oysa yol kenarında oturmuş dinlenirken bile “kuvvet abidesi”, ayrıca “mütekebbir”, ayrıca “mütehakkim”dir üzümci. Hayran kalır anlatıcı: “Bir ulu çınarın ki *kırılır eğilmezsin, ölür inlemezsin*.” Ve final: “Sen Şark’ın kınına gire-

meyen bir kılıcısın; döğüle döğüle tavlansın, vurula vurula kırılırsın. Yine her parçadan bir kıvılcım, her kıvılcımdan bir şimşek çıkar! İlahi bir kuvvetsin, ebedi bir feyzin var, ey Türk.”

Bu öyküde, vücut kadınlığı yok. Ama dili gayet eril. Toplumsal cinsiyet kurgusunda kadınla tabiat birdir, tahakküm altındadır, “Üzümcü”de bu da yer alır: “(Üzümcü) Marmara’nın dalgalarına, karşıkı sahile, mavi göğü, lacivert deniziyle, altın köpüğü renginde güneşinin ışığıyla, mavi gözlü, sarı saçlı bir kıza benzeyen sevimli, sevgili yurdumun taşına toprağına derin derin baktı. Bu bakıştaki esrar, bu bakıştaki feryat, memleket için ‘Allah dedim, yatağına dayandım / Ben senin için al kanlara boyandım’ beytinin mağrur bir meal idi.” Memleket için, hayır toprak için, hayır “sarı saçlı kız” için edilen hamle bıçaklı ve al kanlıdır ve tabii ki mağrur –mutlaka görülmeli.

Kadının yeri hemen bütün öykülerde ev’dir. Halit Ziya için de böyle. “Mai Yalı” öyküsündeki kaptan uzaktan gördüğü bir yalıyı satın almak hayali kurar önce, daha sonra da balkonunda yine uzaktan görüp âşık olduğu kadınla evlenir yine hayalen. Yirmi yıl öncesini hatırlar. “[A]nesiyle kız kardeşini Yenimahalle’ye getirmiş, orada küçük bir eve yerleştirmişti. Her akşam son seferini bitirdikten sonra eve koşar, orada ruhunu ve başını dinlendirirdi.” Kız kardeşi evlenir: “[O]nu bir istihkam subayına *vererek*, annesiyle birlikte *göndermek* zorunda kaldıktan sonra...” Erkek, öznedir burada. Kadınsa, verilen’dir, gönderilen’dir. Nesne. Erkek, kurar. Kurgular. Kadına sormak, danışmak aklına bile gelmez. O kadar ki evleneceği kadının ve olacak çocuklarının kıyafetine kadar dizayn eder erkek: “Karısıyla beraber geceleri rıhtımda ay ışığına çıkacaklardı. Eşinin hoş bir giysisi, başında ipekten ince bir örtüsü olacaktı. Çocuğu da yanlarına alacaklardı. Üstelik, gecenin ıslaklığından nezle olmasın diye çocuğa, bir başlık giydirmesi gereğini bile düşünüyordu.”

Reşat Nuri, “Porselen Çay İbriği” adlı öyküsünde zarif bir düğün hediyesi bakınan, ama üç mecidıyeden fazlasına kıyamayan Murtaza Efendi ile hırdavatçı Murdehay Efendi’yi çarşıda, ayaküstü konuşturur: “‘Sorma Murdehay Efendi, derdim var.’ ‘Hayırola?’ ‘Bizim Mümeyyiz İzzet Bey yok mu? İşte o, yarın kızını gelin *ediyor*.’ ‘Kime *veriyor*?’” Kadın Reşat Nuri’de de “verilir” bir nesnedir. Dahası kendi iradesiyle gelin de *ol*’maz, *ol*-a-maz, ancak ve ancak *ed-il-ir*. Hırdavatçı Çin işi ama kırık bir porselen çay ibriğini al-lem kallem elli kuruşa satar; hediye düğün evine Bekçi’yle gönderilecek, Bekçi’nin yolda kırdığı izlenimi yaratılacaktır. Murtaza Efendi, karısını tembihler: “Yahu, yarın bir hastalık bahane edip düğüne gitmeyeceksin. Sen ne kadar olsa *kadınsın*. Elin işe *yakışır*. Şu kırık ibriği dikkatle sararsın, anlıyor musun? Sonra Bekçi Mehmet’i çağırır, teslim edersin.” Kadınlık, “ne kadar olsa kadın” ölçütündedir bu öyküde, yetenekleri *ellerinin işe yakışırılığıyla* sı-

nırlıdır. Ötesi risklidir. Kadın Bekçi'yi şöyle tembihler: “Aman dikkat et. Bu, ince şeydir. Çabuk kırılır. Zaten üç parça. Bir yere çarparsan tuzla buz olur, sonra. Hem sen de Mümeyyiz'in hizmetçisine böylece tembih et.”

Demir Özlü “Boğuntulu Sokaklar”da denize inen kimi birbirine paralel, kimi dik yığın yığın sokağı anlatır. Minareli, kiliseli sokaklardır. Evler Rum ve Ermeni yapısı taş evlerdir. Görünüşte sokaklardır anlatılan. Fakat “beyaz yüzü, kara saçlarıyla (anlatıcıya) bir şeyler anlatıp duran kadın” görünene şüphe düşürür. Fakat şu cümle: “Tombul gövdesiyle yaslanmıştı bana, kara deri giysisi, kara saçları, beyaz, çılgın yüzüyle. Hangi sokak bu? Birbirini dikey kesen kaçınıcı sokak?” Evet, *yaslanan* hangisi? Sonra o yaslanan'la sokaklara girer anlatıcı, “bir duvarı ortasından bölen bir kapı önüne gel(ip)” içeri bakarlar. Kilisedir. “Çok önceden kendini duyuran bir tedirginlikti, anlatmak istediğim” der kadın. Gecenin içindedirler. “Elleri kilisenin avlusuna açılan kapının demirlerine kenetli” olarak öper kadın. Der ki: “Hiçbir süre bir beraberlik *kuramayacağız*. Hiçbir insanın hiçbir insanla beraberlik kuramayacağını biliyorum. Bu bağlar çoktan *koptu*.” Peki, bağlar erkekle kadın arasında mı kopmuştur? Kurulamayacak beraberlikler de yine onlarınkiler midir? Demir Özlü, kadından çok, öteki kılınmış başka özneleri hatırlatıyor öyküsünde. Kadın simge. Ayrıca, eril dilin de –Demir Özlü kadar- farkında.

Necati Tosuner “Kambur”da dönüşlü fiilleri hatırlatan bir insanlık halini kaleme alır. Yaptığından öznenin yine kendisi etkilenir bu fiillerde: “Giy-in-di-m”deki gibi. Öyküde de anlatıcı kendinden şikâyetçidir. Hem öznedir hem nesne. Ya da şöyle: Ötekileştiren de kendidir, ötekileştir-il-en de. Haliyle dile de yansır bu ikili durum: “Bana niye *kızıyorsun* anlamıyorum. Hiçbir şey bildiğim yoktu, küçüktüm. Biri senin sırtına yapıştırdı beni. (...) Sonra birlikte büyüdük işte. Doğru, benim yüzümden biraz geç büyüdün, kısa kaldın, ama bana niye *kızıyorsun*, seni ben seçmedim ki. (...) Sen hiç *sevmedin* beni. Hep *kızdın*, gün geçtikçe daha da *büyüdü* kızgınlığın. (...) Bir sen mi, hiç kimse *sevmedi*. Yüzlerini *buruşturup* geçtiler hep. Hadi onlar neyse ne, sen *sevmeliydin*. *Sevmelisin*. (...) Biliyorum, *tiksiniyorsun* benden. Ağız açarsan bana *sövmek* için açıyorsun sanki. Daha olmadı mı, aynanın karşısına geçip *yumrukluyorsun* beni. (...) Öyle, belki öyleyim, çirkin bir çıkıntıdan başka şey değilim belki. (...) Sanki insanların pek pek sanki güzellikleri akıyordu da. (...) Yok, bütün bütün *aldırmıyorum* değil, *kuduruyorum* kiminde, *kuduruyorum*. Hani, ‘pis kambur’ demiyor musun, yumruğu, içeri geçeyim, *vur vur...* geçeyim içeri ve *bitsin*. *Bitsin* ve sen *kurtul*. (...) Yazdır, herkes sırtını yakarken güneşte, sen *örter de örtersin*. Gizli bir şeymiş gibi. (...) [G]eçen günküne ne demeli? Kötülük olsun diye yapmamıştır onu. (...) Öpüyor ve *soyuyordun* kadını. Nasıl *sevindim*, ‘Eh, *şeytanın ayağını kırıyor*’ diyordum.

(...) Seninle nasıl sevişilirliğini nerden bilsin? O iş hep öyle yapılır sanıyordu belki. Seni *soymak* istedi. İşte o ara benim üstümde *dolaştı* eli. Bir kadın eli... düşünebiliyor musun? Avucunun içiyle, parmaklarının arasıyla *okşayacaktı* ve tırnaklarını *geçirecekti* zayıf derime ve sert kemiğime ve... Kim bilir ne sandın. ‘*Bırak, dokunma bana!*’ diye *bağırdın* kadına. (...) Dokunmamış... ‘E, *su koyverme* bel!’ dedi kadın. ‘Ne yani, niye geldik buraya?’ Öyle ya... Perdeleri hep kapalı durur bir oteldi.” Alıntı daha uzatılabilir ama gereği yok, bu kadarı yeter.

Eril dili bilinçle değil, kamu malı olduğu için alan ve alıp kendiliğinden erkekler gibi kullanan kadınlar var bir de –hayli ironiktirler. “72. Koğuş”un kadınları böyledir örneğin. Çamaşırlarını yıkadıkları mahkûm erkeklerin hasretini çekerler: “Ah şimdi laf söz anlamaz, vurdumduymaz kilitler insafa gelip açılrsa da, besiye çekilmiş benzeyen azgın boğalar üstlerine *saldırsalar*.” Dereköylü Hatice: “Ah! Hani o günler?” Fatma: “Bizi *parçalarlar* tek mil.” “*Parçalasınlar* kız, etimi *lokma lokma etsinler*.” Gardiyan kadın: “Ne o gene, aygır kokusu almış kısrak gibi *kişnediniz*?” Utanılacak durum mudur bu! Nedime: “Erkek diye *taşa saplanıyoruz* açıkçası!” O sıra Bobi gelir bir kucak kirli çamaşırıyla, Nedime “*çapkınca bakar*”, Bobi’ye: “Ne o gene orospu çocuğu?” Çamaşırlar Fatma’yadır, “Kimden?” diye sorar. “Kaptan’dan.” “Kaptan mı? O da kim?” “Kilimci. Ulan asıl para babası bu şimdi!” “Yeni mi düştü?” “Yeni düşmedi ama yeni *kahınladı*.” Kaptan’la Fatma’yı revir koridorunda karşılaştırı Bobi. Fatma koğuşa döndüğünde Kaptan’ın çirkinliğini anlatır da anlatır. Nedime: “Sen yarın çıkıp gidecek, sevgiline kavuşacaksın. Biz? Biz ya? Değil Kaptan, yetmişlik olsun razıyım kızım. Yeter ki yanı başımda cigara içsin, geceleri erkeksi erkeksi koksun yanımda.”

“72. Koğuş” eril dilin her çeşidine sahip bir uzun öykü. Şöyle ki, kadına “sahip olunur”, kadının görevi “çocuk doğurmak”tır, Köylü sigarasının paketi “kız gibi”dir, bütün mahkûmlar “Anam avradım olsun!” diye küfreder, oysa Sölezli, “bir kadın yüzünden” yatmaktadır. Bir de hikâyecik: Bobi mektup yazar, Fatma’danmış gibi Kaptan’a getirir, Kaptan Fatma’nın hayali iledir: “Demek bu pusulayı o yollamıştı? Onun bembeyaz, yumuk yumuk eli yazmıştı demek? Bu eli, nasırlı, kocaman avucu içinde *sıkılmışcasına*, titredi.”

Öykü kahramanları içinde, eril dili erkeklerden emaneten alıp fakat erkeklerle oyun kurarak kullanan kadınlar da var –dilini tadını çıkarıyorlar. En oyuncusu, yine Orhan Kemal’in “Eczanedeki Kız” öyküsünde. Eczane ile laboratuvar arasında mekik dokuyan mavi eşarplı, soluk kurşuni mantolu bir kızcağızdır. Yanında iki oğlanla gelir, eczaneye varmadan ayrılırlar. Oğlanlardan güleç olan, “*Kafese girdi sayılır*” der; diğeri “Bir arkadaşı varsa söyle de onu da bize *tavlasın*” demek ister, diyemez. Çeyrek saat sonra kız yine

yoldadır; birkaç gündür ahbaplık ettiği sarı bir oğlan peydahlanır bu defa, “Sinemaya gideceğiz değil mi?” diye sorar, “Kabil değil!” der kız ve laboratuvar sokağına sapar; delikanlının aklından kızı *tokatlamak* geçer, gecikmiştir, mırıldanır: “İnek!” Laboratuvarında Erol vardır, “Bugün gene harikası!” der. “Sahi mi?” “Şerefsizim ki!” “Var mı?” “Ne?” “Şerefim!” Güleşürler. Müdür, gözlüğünün gerisinden sertçe bakar ve söylenir: “Terbiyesiz!”. Oysa kız güzeldir, bir gelişinde, gözlerini “kızın yüklü göğsüne dikmiş, ‘Çok güzelsin!’ de demiştir” ama kız “*pas vermemiş*”, ilave olarak da “Saçlarından utan!” cevabını yapıştırmıştır. Dönüşünde, “hiç tanımadığı, hırpani bir oğlan” askıntı olur: “Hoy dalayum!” “Sahi mi?” “Tecrübesi kolay da.” “Ne duruyorsun?” Eczaneye girer kız; hırpani, “*ekmek çıkacağını*” anlamıştır, eczane önünde yukarı aşağı gider gelir, içeri girer, kıza yılmış: “Diş macunu.” “Çok lazım mı?” “Yok canım.” “Ya? *Dalmaya* mı gelmiştin yoksa?” Eczacı, başını gazeteden kaldırıp görünür; kız dolaplara döner; hırpani delikanlı yutkunararak çıkar. Kızla sinema hayali vardır hâlâ, berberde çalışan bir arkadaşına da, “Bir tane *yakaladık!*” diye söz eder kızdan. “Ne? Gaco mu?” “Eczanede çalışıyor. Öyle numaracı ki. Sinemaya götüreceğim. İstersen birlikte gidelim. Belki de arkadaşısı vardır. Onu da sana. Ha?” Eczanenin önüne gelirler, kız elinde kutularla çıktığında yanaşırlar; kızın “Sennen sinemaya gidelim!” der. Kız sallar: “Bir mani çıkmazsa...” Sevinçten çıldırır delikanlı: “Namussuzum bir sefer konuştum, şıp, *tavladım!*” Kız, böyle dalgacı bir kız. Fakat paydosta bu hali kalmaz. Sevgilisi Feridun “işsiz güçsüz takımından, yumruğuna sıkı” biridir, kahveciye iki buçuk lira borç yapmıştır, kız para getirecek borç kapatılacaktır. “Ne haber? Yok mu?” “Eczacı dedi ki...” “Eczacı mı? Yok mu yani?” Kıza iki tokat, basar gider Feridun.

Eril dilin tadını çıkaran öykü kahramanları olduğu gibi öykü yazarları da var. Haldun Taner bu yazarların başında geliyor galiba. “Allegro ma non troppo” adlı öyküde vurulduğu kıızı yaşlı keman hocası Linowsky ile sevişirken gören bir delikanlının toyluğunu ve yıkılışını anlatır, öyle anlatır ki okur da çıkarır eril dilin tadını. Şimdi Mathilda, tadımlık olarak: “Yün bluzunu aşağı doğru çekip turuncu memelerini büsbütün *ortaya çıkararak* piyanonun yanına öyle bir *yaklaşması* vardı, ders almak bir yana, sade bunu görmek için saatine dört kâğıdı seve seve verirdiniz. Hele yaz akşamları çorapsız ve kısa kollu geldiği günler...” Ya sevişmeleri: “Hiç unutmam, pencerenin önündeki maroken koltuğa oturmuş, kucağına da... Mathilda’yı *oturtmuştu*. Sağ eli kızın gerdanında, sol kolu bir kobra yılanı gibi sımsıkı kalçasında... Ve sarı açları şelale gibi koltuğun kenarına dökülen Mathilda gözlerini *kapamış*, dudaklarını, daha henüz hiç kimseye *vermediğini* sandığım o körpe dudaklarını, bu çipil Rus’un çürük diş kokan nefesine terk edivermiş.” Ve finalden:

“Kadın denilen mahlukun keman gibi, hatta ondan da kaprisli bir enstrüman olduğunu, onun da olanca hüner ve güzelliğini ancak ve ancak virtüöz ellerin emrine verdiğini öğrenişim çok sonralara ... rastlar.”

Kadın, Ömer Seyfettin’in “Bomba”sında da enstrüman’dır, fakat Haldun Taner –galiba- art niyetsiz yaklaşıp. Yahut şöyle: Çingene’ye Çingene densin isterim. Çingene’yi Roman yapmak, yanlış yok etmiyor, bilakis katlıyor. Turgut Özakman’ın “Ocak”ındaki kızcağz, canına tak eder, ayağının aksaklığını hiç mi hiç dile getirmeyen ev halkına, “Topal deyin bana!” diye başkaldırır bir gün –benim istediğim de böyle bir şey.

Diyeceğimi dedim ama hâlâ bir eksiğim olduğu hissi içindeyim. Nerede? Bilsem!

Bu “fiil” çok su götürür! Doğrusu, Hatice Meryem’in ki belki: “Sinek Kadar Kocam Olsun Başımda Bulunsun”. Nedir o? İroni.

¹ Robert P. Finn, *Türk Romanı (ilk dönem: 1872-1900)*, Türkçesi: Tomris Uyar, Bilgi, Ankara, 1984, s. 183-184.

ERTAN ÖRGEN

ERİLLİK, ERGENLİK, ÖZGÜRLÜK SÜRECİNDE KADIN ÖYKÜCÜNÜN DİLİ

“Ablalarınsa boyunları soru işareti” dizesi, uzun bir susma işareti olarak ne kadar anlamlıdır. Susarak anlatmak, ancak sinemanın, tiyatronun görselliği için sanatsal bir araçtır. Edebiyatta susan ve içinden konuşan kadının gelişimi ise ancak soru işareti olarak anlatılabilir. Bu yazının konusu ise kadın öykücülerin bu susma ve iç konuşmalarla birlikte konuştuğu zaman ne kadar kendi bakış açısını ve dünyasını yansıttığıdır. Elbette bu bütünlüklü olarak uzun bir süreç dikkate alınırca tespit edilebilir. Bu nedenle yazıda sınırlı örneklerden 2000’li yıllar Türk kadın öykücülerine doğru bir geçiş kurulmuştur.

Evin içi ve sokak uzamında bir hayat örüntüsü, kadın yazarın gözlem ve anlatma hacmini, bu dar sınırın içinde ayrıntılarla baş başa bırakır. Aslında onun tasarlanmış bu sığlık içerisinde kendini anlatabilmesi, özel bir dille kamuya açılabilmesi pek kolay değildir. Kadının anlatma dili, kırsalda folklorun anonimliğinde kendi sesini duyurmuş olsa bile kentleşme, okuryazarlık, tüketim toplumu aşamalarında giderek anlam ve kimlik değiştirmiştir. Bu gelişimde kadın, yazı dilinin hâkimiyetini elinde tutan erkek dünyasında erkeklerin dilinde konuşmuştur epey bir zaman. Başka bir deyişle Türk öyküsünde kadının yazar olarak veya yazar-kadın olarak kendisiyle karşılaşmaya, yetişkin bir gözle dünyaya bakmaya cesaret edememe sebebi, çok güçlü bir erkek dilinin varlığıdır. Erkeğin bedenine ve bu bedenin anlatımında onun tarihe dayalı cesur arka planına karşın kadının uzun asırlar kendini çocukla ifade etmesi şüphesiz Kristeva’nın dile getirdiği semiyotik dille benzer. Ancak ondaki protesto eğilimi, elbette Türk kadın yazar için söz konusu değildir. Bu nedenle kadının yazılı dille karşılaşınca erkeği taklit etmesi doğaldır. İlk kadın şairlerin hep aşk temasına sığınması ve bunun büyümüş gölgesi olarak vatan ve fedakarlık gibi yüce değerlerle kendini anlatması erkeğin dilinin devamıdır ve de inisiyatif alma, yeni bir söylemi ifade etmeden uzaklığı dikkat çekicidir. Kendini anlatmaya başlaması ise bir çocuğun büyüyeşüne benzer. Büyümenin 1950’li yıllar itibarıyla bir ergenleşme dili olduğu söylenebilir. Ses tonu bu süreçte ilk zamanlar biraz öfkeli çıkışlar taşısa da, sonrasında kendi içine döner. Doğallıkla Batılı örneklerin Cumhuriyet kültürü içinde

yerleşmesiyle kadın kalemler bu ergenliğe geçmiştir. Ayrıca şehirleşme ve küreselleşme aşamaları, kadının dil ve bakışını da derinden etkilemiştir.

İlk kadın öykücüler adıyla sıralayabileceğimiz örnekler 1950'lere kadar genellikle erkeğin belirlediği kavramlara yaklaşılmaya çalışan veya kadının tarihsel misyonu içerisinde incelik, duygululuk içerisinde kalan bir eğilimle konuşurlar. Halide Edib, Halide Nusret ilk sözü edilen durumun, Güzide Sabri, Şükufe Nihal ikinci grubun temsilcisi olarak anılabilir. Hülya Adak, "Otobiyografik Benliğin Çok-Karakterliliği: Halide Edib'in İlk Romanlarında Toplumsal Cinsiyet" yazısında *Harap Mabretler* kitabındaki "*Bilir misin ki kadınlığın ebedî zavallılığı olmasa, ne şüir, ne de zevk olurdu...*" cümlesiyle bu misyonu tanımlar. Erkek anlatıcı intihar eder ya da ideal kadın ölür (Adak, 2004: 177-178).

Sonraki yıllarda Batı'daki ilk feminist dalgaya benzer "kendine ait bir oda" algısı ve karşıt çıkış ile Nezihe Meriç, Leyla Erbil, Sevgi Soysal öyküde önemli bir yer tutarlar. Onların, kadının kendisini erkek gibi ortaya koyduğu "vatan ve siyasal kimlik" söylemini aşip kadının özgürleşme formuna doğru yol aldıkları söylenebilir. Bunun Batı'da yükselen kadın ve cinsiyet tartışmaları etrafında olduğu da düşünülmelidir. Ayrıca sayı olarak bunun çok olmadığı da açıktır. Bu dönemin örneği olarak Leyla Erbil ve kadın söylemi açısından bilinç dışı, kadın ve toplumsal cinsiyet uzantısında "Konuşmaktan Bakan" öyküsüne yer verebiliriz. Kadının aşk, özgürlük etrafında kendisini anlatamadığını iç içe geçen konuşmalarla verir bize yazar: "*Kişi aşk diye hür diye dilsiz ve çirkin olmayan ve ne olduklarını iyice bildiği kişilere de usunu, çağrışım gücünü, dip bilinç akışını yitirmeden, sırf açlık, sarhoşluk, yoksulluk ya da beğeni etkenlerinden sıyrılmış HANGİ ÖZGÜR SEVİ'yi toplayabilirdi? (...) Ben ilkel ve gür bi kendini değiştirmeye, özgür seviye akmayı istiyordum.*" (Erbil, 2004: 52). İç konuşma erkeğin diline bağlılığı azaltır ve süreç buradan devam eder. Ancak, kadın yazarın güvenilir erkek anlatıcı alışkanlığını kırması kolay olmayacaktır. Bunun örneği olarak Tomris Uyar gibi modernist bir öykücünün bu konuma mesafesini gösterebiliriz. Uyar, karşı çıkmaz, iç konuşmalarla, kadına, onun geride duran pozisyonuna döner. Örneğin "Kurban" öyküsünde, Senem ve İsmail'in geçim sıkıntısı içindeki aile tablosu, aile sofrasında eşi Senem'in dilinden verilir: "*Senem, bu ilkbahar habercisi soğuk ikindi, kocasının açlığıyla, öfkesiyle dövülmüş bu güzel, al al bakır sininin üstünde duran yemeklere, kendi eliyle pişirdiği yemeklere bakıyordu şaşkın gözlerle. Daha bir lokma almamıştı; içi bulamıyordu. İsmail bir gelseydi, kızmasaydı. Azıcık yeseydi şunlardan. Biraz ınsıydı bari.*" (Uyar, 2005: 78).

Bu arada kalan Füzûzan genellikle kız çocuğu dilinden yola çıkar. İster şehre göç etmiş, ister okumaya gelmiş kız anlatılsın zayıf bedenleriyle her türlü iktidardan korkan kız çocuklarının dilidir bu. Aslında bunu eril dilin ka-

tılığna karşı çıkış için şefkatin dile gelişidir, diye de yorumlayabiliriz: “Tokat Bir Bağ İçinde” öyküsü, aristokrat yaşlı teyze ile taşradan gelmiş Hatice’nin mukayesesini yaparken iki ayrı dünyanın çatışmasını verir. Taşralı Hatice ve onun karşısında iktidar gibi yer alan aristokrat teyze zıt kutup oluştururlar. Batılı bir resim içinde duran teyze, Rimbaud, Freud dolayısıyla konuşurken taşranın katılığında okuma şansı yakalamış devrimci Hatice yerli duygusallığın yoğun iç konuşmasıyla kendisini ödevinin yılmaz temsilcisi olarak takdim eder: “*Amcalarım, halalarım, teyzelerim, yengelerim, komşularım, arkadaşlarım bir tekinizi unutmadım inanın. Belki zamanla yüz çizgileriniz dağıldı. Ama tek yüz oldunuz tümünüz. Bu, işi daha keskinleştiriyor. Ben asfaltlara çıktığımda, bir yerlerde, kurumuş sel yollarında, topal köpekler kaçışıyor. Tüm oyuncaklarını tahtadan yapan bakımsız çocuklar bağrıışarak, yığışarak koşuyorlar kuyulu bahçelere doğru; güneşin renklerini aldığı saçları rüzgarlanarak...*” (Füruzan, 2003: 207).

Öyküde kadın dili konusunda düşünen kalemlerden biri olarak Adalet Ağaoğlu, Simone de Beauvoir gibi konuşamayacağının bilincindedir. Bu nedenle cinsiyeti öne almayan bir duyarlılığı yakalama peşinde gözüktür. Öykü dünyasına adım attığı ilk kitabında yer alan “Adi Suçlu” öyküsünde, apandisit ameliyatı olan bir kadının dramı vardır. Ameliyat sonrası hastanede kaldığı günlerde, kocası dâhil hayatındaki herkesin cezaevinde işkence görüyor olmasının yarattığı ağır endişeler içindedir. Yanındaki yatakta kalan diğer hasta kadın ise basit bir dünya algısıyla yaşamaktadır. Apandisit ameliyatlı kadın onun bitmeyen gevezeliğine dayanamaz ve kaşını patlatır. Buna sebep olan küçük burjuva dünyasının dertlerine sıkı sıkıya bağlı kadının konuşmalarıdır: “*Benim göğüslerim çok büyüktü. Belim inceydi ama göğüslerim büyüktü. Kocam büyük göğüs sever. Fakat bel ince olmalı. Ben büyük göğüs sevmiyordum. Doksan beş sutyen giyiyordum. Doksan ölçüye indirdim. Sıkıttıra sıkıttıra küçülttüm. Şimdi ise seksen beş giymeye başladım.*” (Ağaoğlu, 1981: 22). Politik yönelimleri olan ve etrafına, eşyaya, insanlara bilinçli olarak bakan anlatıcı kadın ise entelektüel bir kişilik özelliği gösterir. “*İnsan, gerçeği bulabilmek için seksen parça lafı bir ucundan çekip birbirine yapıştırmak zorunda kalıyor. Yine de peşin bilinenin dışında bütün bir yüz çıkmıyor ortaya. Biz dışarıdakiler de... İşte ancak körbağırsağa irin toplamayı biliyoruz. Çıkar çıkmaz Yavuz’a bir börek yapayım, içimizi başka nasıl sustururuz?*” (Ağaoğlu, 1981: 23). Bu alıntıdaki ilk ifadelerde erkeğin duyarlılık alanına yönelen bir algı ve yansıtma söz konusu iken sona doğru, mutfak hüneri ve insanın bununla biraz kendini rahatlatması kadının kendini yansıtma biçimine dönüşür. Ancak “içimizi nasıl sustururuz” çok açık biçimde duyarlılığın cinsiyet seçmeden öne çıkışıdır.

Hadi Gidelim kitabında ise daha ilgi çekici bir örnekle karşılaşırız. “Çok Özel Küçük Şeyler” adlı bu öyküde, merkezi figürün üstündeki korku psikolojisi dolayısıyla cinsiyeti neredeyse hissettirmeyen bir dil kullanımı vardır. 1980 İhtilali öncesinde bir arkadaşına giden ve “çıt çıt” sesiyle her an ölümle karşılaşacağını vehmeden kişinin gerilimi öykünün odak noktasıdır. Şu cümle ile öykü kişinin kadın olduğunu anlarız yoksa cinsiyet belirgin değildir. “*Oysa yürümüyor. Dikildiği yerde put gibi duruyor. Namlunun ağzı bir metre uzağında; tam göğsüne çevrik. Çiçekli bluzunun üstten açık iki düğmesinden azıcık şu yana, sola*” (Ağaoğlu, 2008: 37).

1980 sonrası öyküde Ayfer Tunç tarafından dile getirilen erkek eleştirmenlerin yakıştırdığı “kadınca duyarlık” tanımlamasının ancak kadına mahsus bir alanı işaret ettiği çıkarsaması ise dönemin gelişimi hakkında fikir vericidir. Bu nedenle bu yargıyı kırmak amacıyla öykülerinde erkek anlatıcıyı seçtiğini söylemesi de ayrıca çok manidardır (Duruel’den akt. Hazer, 2005: 52-53).

Kadın öykücülerin 2000’li yıllar itibarıyla eril dilden, ergenlikten tarafsızlığa ve oradan özgürleşmeye geçtiğini temellendirmek için bu döneme dair birkaç yazara temas etmek istiyoruz. Ancak erkek anlatıcı ve dil baskısının varlığı yine de görülmektedir. Bu dönemde bir kadın yazarın tastamam erkek diliyle konuştuğunu söylemek ise haksızlık olur. Kastettiğimiz anlatım tercihinde alışlagelmiş ve erkek yazar tarafından biçimi çok belirginleştirilmiş üsluptur.

Bu yıllarda adından söz ettiren Aslı Erdoğan, “Mahpus” öyküsünde yıkılmış bir kadın bedeninin tasvirini yapar. Erkeğe dönüşen beden, kadınsılığını unutmuştur. Hamile bir genç kadının taş binaya sabahın ilk saatlerinde gidişinin psikolojik analizleri öykünün konusudur: “*‘İçimde nasıl bir boşluk var!’ dedi, karnını ovuşturarak. İşte ilk kez o an bebeği hatırladı.*” (Erdoğan, 2009: 36). Taş Bina’ya gitmeden önce kendisini tasviri de kadın dilinin gelişmesi noktasında önemli bir ifade topluluğudur: “*Giyebileceği tek etekle ceketini, üniversitenin son yılında aldığı koyu yeşil takımı gecedan ütölemişti. (...) Aynı yıllardan kalma açık yeşil- bebe yaka deniyordu galiba bunlara- bir gömlek, kalınlaşmış kalçalarında fazla kısa, sakil duran yırtmaçlı eteğin altına küt burunlu, hafifçe topuklu, kahverengi çizmeler... Naylon çorabındaki kaçığı gizleyebilirdi böylece.*” (Erdoğan, 2009: 37). Vücutuyla hesaplaşan yaşı biraz geçmiş olan bu kadın, gizlemeye gerek duymadan vücudunu yazarken yıpranan hayatını dile getirmiş olur. İç konuşma da kadın dilinin negatifi olarak dikkate değer niteliktedir: “*Kuklayı şöyle bir sars, tozlarından silkele, ayna karşısına sürükle. Yüzünü gözyaşları izlerinden arındır, gündelik katılık maskesini tak ki, insan içine çıkmaya hazır olsun. Pudralarla, farlarla kat kat boyalarla kapat ölüm solgunluğunu, yoksa insanların dünyasına sızamazsın.*” (Erdoğan, 2009: 38). Toplumun görmeyi reddettiği imaj ise ken-

disidir, çünkü güzelliğe saklanacak taraflarını geliştirmemiştir: “Kırbaç yemişçesine sıçradı kadın. Aynada kendi yüzünü görmüştü. Rujlu dudakları açık bir yarayı andırıyordu. Kanlı, çığırktan, müstehcen... Görüntüsüne katlanamadığından yerini değiştirdi, çizik çizik yağmur izleriyle dolu pencerenin kenarına geçti.” (Erdoğan, 2009: 40). Kadın öykücü, yer yer erkeksi bir dikkatle kadına bakar, ancak bu bakış iç hesaplaşmanın yorgunluğu etrafında kadının bütün bir topluma dönük kadın algısının teşhir ve eleştirisidir.

Sibel K. Türker Ağula kitabındaki “Boş Mermer Yazıları”nda çocukluğuna dönen bir genç kadını, hayatı ve babasını sorgularken anlatır. İç konuşma yoğunudur: “Sır, kapı gibi, duvar gibi sır. Onun yüreğini kim ölçekcek, günahlarını sevaplarını tartacak olan kim?

Beni annemle tanıştırmadı. Benim annem kim?

Adresten adrese, şehirden şehre kaçtık onunla. Yanımda, bavulumda taşıdığım, gözüm gibi sakındığım tek bir anım bile yok. Çocukluğun hayat denen güvenli kucakta bir saat oturmuşluğu, uykuya dalmışlığı yok.” (Türker, 2012: 94). Bu konuşma marazi ve melodramatik çocukluğu çağırıştırır. Ancak şimdi o, akıllı kız olup biçimlendirilmiş bir hayata baş eğmek yerine, babasının mezar taşını yazdıran bir genç kızdır. Yani bu işi erkek arkadaşı veya kocası yapmamaktadır. Ancak çocukluğunu istemesi, babayla özdeş olmak arzusu öyküde belirgindir. Bu mezartaşı yazacak erkeklerin rahatsız eden bakışları ile aktarılır. Sosyal iletişimin gerçekleşmemesi dolayısıyla dil, bakış açısı kadını kendine daha fazla döndürmektedir.

Buraya uç bir örnek olarak Sema Kaygusuz’un argo ve külhanbeyi ağzını kullandığı “Tacettin” öyküsünü de almak istiyoruz. Bu dil tercihini, kadın yazarın, erkek anlatıcıyla kurduğu tema, dil taklidinin ötesine geçişi diye görmek, hatta kendisini erkek anlatıcıyla eşitlediği bir aşama olarak kabul etmek gerekir. Alacağımız ilk örnek erkek argosunun, ikincisi ise argoya yaklaşmak isteyen kadın yazarın ne olsa inceliğinin dile gelişidir.

“İki tane adamdan bozma hıyarto, jüt olmuş titiz Tacettin’in deve de gider gibi sallana sallana geldiğini görünce, Tacettin’i çaparıza getirip cüzdanını çarpmaya kalktılar.” (Kaygusuz, 2010: 15).

“Öyle bir kadına olsa olsa Necla yakışır. Necla’nın ne’si, Necla’nın ce’si değil mi ya... şarkıya, şiire yakışacak bir ad, bir iflemeye, bir ahlama da çıkacak işin içinden, işte öyle bir Necla.” (Kaygusuz, 2010: 17).

Humora yaslanan öyküleriyle Hatice Meryem, *Sinek Kadar Kocam Olsun Başımda Bulunsun* adlı kitabında kadının erkeklerle evlilik hallerini, ironinin ince kalıpları içerisinde sunarken kadını kendine güvenen bir dil ve bakış açısıyla konuşturur. Örneğin tüccarın karısı, kocasını tanımlarken onu cinselliğiyle öne çıkarır ve neden tüccarın karısı olduğunu açıklar: “*Elbet bir gün*

beni benden kırk yaş küçük bir kızla aldatacağı gün geldiğinde, şu yeryüzünde sevgisizliğin yerini doldurabilecek tek şey olan param olsun diye.” (Mer-yem, 2012: 54). Kadın yazarın, erkeğin cinsellik ve paraya bağlı kadın tasarı-mına ironiyle yaklaşması, onu özgürce tanımlaması ile bitişiktir.

2000’li yıllar Türk kadın yazarlar arasında daha çok çocuk ve ergen kız-lar üzerinden Türkiye’nin siyasal ve sosyal problemlerini ironi sanatına yer vererek anlatan Mihriban İnan Karatepe, dil ve bakış açısı adına kadın yaza-rın çocuk ve genç kızdan yola çıkışı tespitini doğrular. Ancak dil, kadına dö-nük işaret taşları anlamında, kadının dünyasına da iyice yaklaşır. Yaza-rın, “Aramızda” öyküsünde kadın bakış açısından diğer kadını, kadınlık hâl-lerini sunarken gerçekçi olduğu kadar erkek anlatıcılığı aşan bir dil yetkinliği-ni de tespit ederiz.

“Aşrı aşrı memlekete kız vermesinler

Versinler anam versinler... Evimizi ocağımızı kursunlar, babamızın başı-nı bekleyecek değiliz a!

Diye geçiriyor içinden. Gülmesini tutuyor.

Tülünü kaldırıp kaldırıp yüzüne bakıyorlar.” (Karatepe, 2012: 18).

Evli kıskanç kadın psikolojisi ise öykünün finalinde son sınıra ulaşır. İç konuşma burada artık geri çekilme anlamını aşmıştır:

“Ne oluyorsa bu ve bunun gibiler yüzünden oluyordu. Evli adamlara kan-cayı takıyorlardı...

Yok kocasını bunların eline bırakacak değildi.

Kız kurusu, dedi, dişlerini sıkarak.

Sesi gürültüde boğuldu.

Kısılan gözlerinde,

gözleri kısık bir böcek

keskin kıskaçları, sipsivri dişleriyle

etlerini çimdikleye çimdikleye onun

kopartıyordu.” (Karatepe, 2012: 19).

Dönem içerisinde bir başka kadın öykücü olarak Mukadder Gemici’nin öy-külerinde taşranın kendine dönük içliliği kalın bir hat şeklinde kendisini belli eder. Öykülerinin bir kısmında kadın duyarlılığı olmasına rağmen daha çok er-keğin hâkim anlatma biçimine yaklaşması başlangıçtaki kadın anlatıcıların tu-tumlarının sürdüğünü gösterir. Yazarın, taşranın ve sosyal düzeyde geride ka-lanların dramlarını öyküye taşıırken böylesi bir dili uygun gördüğü de düşünü-lebilir, fakat anlatıcının olaylar karşısında takındığı dil tavrı erkek öykücüle-rin dilinden çok fazla ayrılmamaktadır. Örneğin “Asla Pes Etme” öyküsü, ye-tiştirme yurdunda büyümüş ve öğretmen olmuş Hayat Hepgülsün’ün İstan-bul’a tayininde yanlış adrese gelişi üzerine yaşadıklarını anlatır. Burada tanış-

tığı kızı ölmüş ve bu nedenle hayata darılmış aristokrat Nermin Hanım'la diyalogları ve uğradığı rahatsızlıktan Hayat tarafından kurtarılışı, çok alışılmış bir dil ritmiyle yansıtılır. Örneğin anlatıcı her şeyi açıklar: “*Hali vakti yerinde, kalabalık bir evde büyümüştü. Radyo imtihanlarını kazanmıştı. Kendisi gibi radyo sanatçısı olan Erol' la evlenmişti.*” (Gemici, 2011: 26).

“*Nermin Hanım zayıf eli tuttu. Omuzlarına dökülen siyah saçlara, beyaz yüze, kavisli kaşlara, koyu renk gözlere baktı. Kimsesiz bir kız. Koca şehir. Hem de İstanbul. Kararmış havada, sokakta, kilidi bozuk valizle ağır ağır yürüyen yapayalnız bir insan.*” (Gemici, 2011: 23). Hayat, seçilen tip olarak kadının inceliğini, merhamete çok yakın tarafını okura ileten bir kimsesizdir. Böylelikle kullandığı dil de daima çok verili, sürprizi olmayan, belli bir seviyede kalan bir dildir: “*Bir film seyretmişsinizdir, canın yanmıştır, arkadaşın üzümüştür, ağlarsın, derdin vardır, hava sıcaktır, hava soğuktur, güneş açmıştır, kar yağmıştır, bir sıcaklık ararsın, bir dokunuş ama yoktur. Aynı şeye aynı senin gibi şiddetle ihtiyacı olan diğer çocuklar vardır sadece.*” (Gemici, 2011: 29).

Son olarak Birgül Oğuz'un protest dile kadar yükselen kadın öykücünün dili anlamında *Hah* kitabının özgürleşmiş bir dil örneği olduğu kanaatindeyiz. Türk kadın öykücünün vazgeçilmez biçimde tercihi olan küçük kız veya ergen kişilik üzerinden anlatımı onda da sürer. Ancak bu ergen kız, fazlasıyla dünyaya dönük, kendisiyle açıkça tartışan, kaçmayan üstelik kızan ve sorgulayan bir dille sunulur. Ölmüş baba ve çaresiz anne kız örgüsü bu kez kararlı ve ironik kız etrafında dile gelir. Okulundaki sınıf tablosunu şöyle çizer örneğin:

“*İşte dünyaya kulak mememden tutturulduğum o bir teneffüs boyunca havada sallanan ayaklarıma baktım ve çok düşündüm. Onlar hep birlikteydi. Bir ben bir başımaydım. Onlar hiçbir şey anlamayacaktı. Her şeyi ben belleyecektim. Ben ki ihtimallerin en güzelini dinleye dinleye olmuştum. Ama ne olmuştum, onlara ne? Dedim ah! ve canımdan uzun bir nefes koptu. Koptuğu gibi de sınıfın uğultusundan yumurta, bisküvi ve çiğ kokusuna, yerdeki çer çöp ve tuvalet çamurundan penceredeki buğuya karışıp, pess, saatlerin ağırlığına bıraktı kendini. Karşı duvarda, yıllardır asılı durduğu yerden bana yan yan bakan ulu önderi işte o an fark ettim. Fark etmemle bir, gözümlün yaşı pıhtılaştı. Damarlarımdan sirke aktı. Gırtlığımda korkunç keskin elma tadı, sesim kırçıl, gözlerim parıl parıl, dedim: ‘Pıssst! Sen de mi devrim dedin?’*” (Oğuz, 2012: 29).

Babayla yaşanan sosyalizm tecrübeleri, ideoloji bile kadın öykücüde bu rahat protest dile teslim olur: “*ve çok geçmeden geliyordu lenin, bir tuzluk kadar boyu, (dünya ne yener ne yenik düşer kızım),*” (Oğuz, 2012: 30).

Genel anlamda kadın öykücülerin erkeğin bakış açısı ve diliyle girdikleri öykü sanatında kendi dillerini, kendilerinin büyüttükleri sonucuna çıkmaktayız. Ancak bu tek başına kadın öykücünün savaşımlı değildir. Dünyada mey-

dana gelen kadına ilişkin sosyal ve hukuki gelişmeler paralelinde Türkiye'nin de değişmesi böylesi bir gelişim vasatını da uygun duruma getirmiştir. Er- genliğin Türkiye'de taşranın şehre gelişi ile yansıma bulduğu ve bunun daha içe dönük konuşmalar aracılığıyla iletildiği ortaya çıkmaktadır. Dünyada gi- derek yükselen çok seslilik, çok kültürlülük gibi küresel standartlara bağlı olarak kadının dilini, bakış açısını ironiyle eşleştirmesi ve de kendine dönük biçime ulaştırması ise özgürleştirmedir. Öykü sanatında insanı kendi erdem ve zaafı içinde kadının bizzat kendi sesinden dinlemek de bu çeşitliliğin sunduğu büyük bir imkândır. Sözü bağlarken soru işaretinin azaldığını da ek- lememiz gerekir. ❧

KAYNAKÇA

- Adak, Hülya (2004), “Otobiyografik Benliğin Çok-Karakterliliği: Halide Edib'in İlk Romanlarında Toplumsal Cinsiyet”, *Kadın Dile Düşünce Edebiyat ve Toplumsal Cinsiyet*, Derleyenler: Jale Parla, Sibel Irzık, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Ağaoğlu, Adalet (1981), *Sessizliğin İlk Sesi*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Ağaoğlu, Adalet (2008), *Hadi Gidelim*, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Erbil, Leylâ (2004), *Hallaç*, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Erdoğan, Aslı (2009), *Taş Bina ve Diğerleri*, Everest Yayınları, İstanbul.
- Füruzan (2003), *Toplu Öyküler*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Gemici, Mukadder (2011), *Asla Pes Etme*, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Hatice Meryem, (2012), *Sinek Kadar Kocam Olsun Başımda Bulunsun*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Hazer, Gülsemin (2005), “Kadın Öykü Yazarının Bireysel ve Kurgusal Sorunları”, *Hece Öy- kü*, S. 8, 52-53.
- Karatepe, Mihriban İnan (2012), *Aramızda*, Hece Yayınları, Ankara.
- Kaygusuz, Sema (2010), *Sandık Lekesi*, Doğan Kitap, İstanbul.
- Oğuz, Birgül (2012), *Hah*, Metis Yayınları, İstanbul.
- Türker, Sibel K. (2012), *Ağula*, Can Yayınları, İstanbul.
- Uyar, Tomris (2005), *İpek ve Bakır*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

ABDULLAH HARMANCI

TÜRK ÖYKÜSÜNÜN ŞAFAĞINDA ERKEKLİĞİN TEZAHÜRLERİ

Erkek kimdir? Erkek ve kadını hangi yönleriyle birbirinden ayırt etmek gerekir? Biyolojik farklılıklardan öte, bu iki cins birbirinden hangi ruhsal özelliklerle ayrılmaktadır? Feminist söylemin itirazları penceresinden bakarsak, erkeklik ve kadınlık doğal olmaktan öte toplumun bize öğrettiği roller midir? Erkek doğulmaz, olunur, diyenler büsbütün haksız mıdır? Ya da bu iddiaya sonuna kadar götürülebilir mi? Detaylara düşkünlük ya da kendisine yapılan bir haksızlığı asla unutmamak kadınların değişmez bir özelliği iken, cesurluk, arzulamak, “güç”li kuvvetli olmak, daha çok erkeklere yakın özellikler olarak bilinir. O halde, işin kültürel olmayan bir tarafı da bulunsa gerektir. Batı’da ve ülkemizde bu konuda üretilmiş bir literatür bulunmaktadır. Erkekliğin ve kadınlığın ne’liğinin yanı sıra, bunun ne oranda doğal yani sahil, ne oranda kültürel yani öğrenilmiş olduğu soruları sorulmaya devam ededursun, bizim bu yazımızdaki amacımız, erilliğin, Türk öyküsünün sayfalarına nasıl, ne şekilde yansıdığı sorularını cevaplamaya çalışmak olacaktır. Alanın çok geniş olması hasebiyle, öykücülüğümüzün ilk dönemlerine odaklanılacaktır.¹

Erkekliğin edebî metinlerdeki sonuçları, daha çok “kadın” ve “iktidar” alanına yoğunlaştığı zaman tezahür etmektedir. Bir başka deyişle “erkek”lik, karşı cins ile bir biçimde karşılaştığında ya da bir güç, kuvvet, iktidar alanı ile sınırlandığında ortaya çıkmaktadır. Bir kadının tenini arzulamak, bir kadına ilgi duymak ve onu ele geçirmek üzere her türlü kur yapma deneyişlerine girişmek, hiçbir eylemde bulunulmasa da, içsel bir hesaplaşmaya ya da yoğunlaşmaya gitmek, öykülerdeki erkeksi bakışın belirginleşmesi sonucunu doğurur. Ancak söz konusu olan arzu, sadece kadının “et”ine yönelik değildir. Daha derinde, bir kadın tarafından onaylanmak, bir kadının duygusal atmosferine sığınmak da erkeksi bir durumdur. Yani kadının teninden öte duygusallığının peşinde olmak erkeğin erkekliğini ön plana çıkarır. Kadını namusu bilen ve onun tarafından aldatılmayı aşağılanmaların en büyüğü kabul eden erkek de, bu aldatılma korkusuyla ya da namusunu korumak, intikamını almak üzere harekete geçtiği zaman erkekliğini bir biçimde dışlaştırmış olur.

Türk öyküsünün şafağında, Ahmet Mithat Efendi’den *Müsameretname*’ye, *Muhayyelat*’tan Nabizade’nin uzun öykülerine uzanan geniş bir eser

listesinden bahsedilebilir. Biz burada, “short story” olarak ifade edilen Batılı tarzdaki öykü biçimine uygun metinler yazan Samipaşazade’nin *Küçük Şeyler*’inden başlayarak “erkek” bakışını araştıran bir okuma içine gireceğiz. Halit Ziya, Hüseyin Cahit, Ahmet Hikmet gibi yazarların öykülerini bu gözle okumaya çalışacağız.

Samipaşazade’nin *Küçük Şeyler*’inde, yazarın hayatını merak etmemizi sağlayacak bir biçimde, erkeklerin “ezik” olmaları dikkat çekicidir. Kitaptaki “**Hiç**” öyküsünde, kadınlara karşı deneyimsiz bir delikanlı, annesine ve kız kardeşine sahip çıkması, onların geçimini sağlamasıyla erkekliğinin iktizasını yerine getirir. Kahramanımız annesini ve kız kardeşini geçindirmek için elinden gelen her şeyi yapar. Tam bir fedakârdır. Ev geçindirmek, eve ekmek götürmek, kadınları rahat ettirmek gibi meziyetlerin erkeklerden beklendiği ve bunu yapmayan ya da yapamayan erkeklerin gururlarının rencide olduğu hatırlanırsa, bu öykünün kahramanı olan delikanlı, her türlü özveride bulunarak annesini ve kız kardeşini sevindirir. Öyküde geçen “Kimi zaman uğradığı dayanılmaz güçlüklerle karşı, yarasından kanlar damlarken yine ayakta durmaya kendisini zorlayan bir asker gibi, gücü ve cesareti yavaş yavaş kendisinden ayrıldığı halde, **erkekçe** direnme gücü ve gururlu sebatında bir bozulma olmazdı.” (Sezai, 2004: 30) cümlesi –vurgu bana ait, AH- kahramanımızın ev geçindirme konusunda erkeklik sınavını yerine getirdiğini gösterir. Ancak kadınlara karşı çok bilgisiz ve çekingen olan delikanlı, kendisine gülümsediğini zanneden bir genç kızın ümit verici bakışlarına kapılır ve ona âşık olur. Bütün bir hayatını bu genç kıza beslediği duygular kaplayacaktır. Onunla evlenmeye karar verip de artık iyiden iyiye kendisine açılmayı düşündüğü günlerde gerçekleşen bir karşılaşma, delikanlıyı hayal kırıklığına uğratar. Zira genç kızın yüzünde yaratılıştan gelen bir gülümseme ifadesi vardır. Kendisine mahsus özel bir tavır içinde değildir. Bir kadın tarafından onaylanmak, beğenilmek, sevmek, bu kadının manevi gücüne sığınmak öykümüzün kahramanı tarafından en çok arzu edilen şeydir. Duygusal bir tatmin aranır. Ancak arkadaşları tarafından alay edilmekle kalmaz, kızın da kendisine karşı özel bir beğenisinin olmadığını görür ve yıkılır. Dolayısıyla “Hiç” öyküsü, öykünün kahramanı olan delikanlının ev geçindirme noktasında kendini kanıtladığı ancak bir kadına sahip olma isteğini gerçekleştirmediği ilginç bir öyküdür. Burada, beyefendi, çekingen, ağırbaşlı, cinselliğin değil duygusallığın tatminini arayan bir ezik erkek söz konusu edilmiştir.

Küçük Şeyler’in temel izleğinin hayal kırıklığı olduğu hatırlanırsa, kitaptaki “**Kediler**” öyküsü de, bir ömürlük hayal kırıklığının, mutsuzlukla sonlanan hatta tam olarak sonlanamayan, sonlandırılmayan bir evliliğin öyküsüdür. Eşi çok sayıda kediye bakan ve kendisiyle ilgilenmeyen bir koca, ya ke-

diler ya ben, diye karısına meydan okur. Karısının hiç tereddüt etmeden kediler cevabını vermesi üzerine, hayal kırıklığı yaşayarak evini terk eder. Yaşlı koca, büyük bir çaresizlik ve mutsuzluk içinde evine yeniden dönüp hıçkırıklarla ağladığı zaman, eşi tarafından ihtar edilir. Zira kahramanımızın eşi, ağlama sesinin kedilerini korkutacağını düşünmektedir. Ezik erkek tiplemesinin en güzel örneklerinden biri olan bu yaşlı koca, hem kadınıyla hem iktidarıyla sınanır. Bir zamanlar kendisini çokça seven eşi artık sevmemektedir. İktidarını ise tamamen kaybetmiştir. Otoritesi yok olmuştur. Kediler kadar itibarı kalmamıştır.

Küçük Şeyler'de yer alan **“Pandomima”**, pek çok antolojide alıntılanmış ve en az bu kitap kadar meşhur olmuş bir öyküdür. Burada da bir tiyatrodan çalışan komedyen cücenin âşık olduğu kadın tarafından hayal kırıklığına uğratılması konu edilir. Kitaptaki hayal kırıklığı izleğinin en güçlü öyküsü olan **“Pandomima”** ezik erkek tiplemesine fazlasıyla uygun bir komedyen oyuncu çıkartır karşımıza. Oyuncunun fiziki yetersizliği, kötürümlüğü onun normal bir erkek olamayacağını gösterir. Ancak normal bir görünümü olmasa da, bu oyuncu da bir kadının duygusal alanına sığınmak, bir kadına sahip olmak arzuları taşır. Bu arzular tensel olmaktan ziyade duygusaldır. Hayal kırıklığı onu intihara iter.

Cevdet Kudret'in belirttiği gibi, **Halit Ziya**, öykülerini roman gibi kurgulamıştır (1977: 211). Bu da bütün bir insan hayatının trajedisini verebilmek için, öykünün sınırlarını zorlamak pahasına yazara bir imkân tanır. Halit Ziya öykülerinin, romanlarına göre daha bizden, daha halktan kişileri anlattığı ise çokça bilinen bir gerçektir. Bu çalışma için yazarın ilk dönem öykü kitaplarını taradığımızda, erkeklerin genellikle geçim endişesi ile kıvranırları, kadınlar karşısında duygusal ya da cinsel ihtiyaçlarını gidermeyi amaçlamaktan ziyade, onları rahat ettirecek maddi bir güce sahip olamamanın ezikliği içinde bulunuşları dikkatimizi çekti. İlk kez 1898 yılında yayımlanan ***Küçük Fıkralar***'da (Uşaklıgil, 2004) yer alan **“İzdivac-ı Mütayemmin”** öyküsü, büyük bir umutla ve sevinçle evlenen çok şık bir beyin, her geçen gün biraz daha fakirleşmesi ve hayatının neşesini kaybetmesini anlatır. Burada erkeğe düşen, evini geçindirmek ve ailesini mutlu etmektir. Oysa yoksulluğu ve eşinin anlayışsızlığı sebebiyle aile hayatı cehenneme döner. Giderek herkese borçlanan bu düşük maaşlı memur, sadece karısının değil, arkadaşlarının ve toplumun gözünde de kıymetini yitirir. Eşiyle anlaşarak evlenmiştir ve bu evlenme sürecinde her şey yolunda gitmiştir. Bir başka deyişle, öyküde, erkeğin erkekliğinin tezahür ettiği alan, kadının ele geçirilmesi, elde edilmesi değil, onun evlilik hayatında maddi anlamıyla tatmin edilmesidir. Bunu başaramaması, öykünün dramatik noktasıdır. Zevcenin almak istediği elbiseleri ala-

maması, istediği yemekleri kendisine yedirememesi, erkeğin erkeklik onurunu zedeleyen bir durumdur.

Aynı kitapta geçen “**Ali’nin Arabası**” öyküsünde de evin tek oğlu olduğu halde askere gitmeme hakkını kullanmayıp beş seneliğine köyünden ayrılan Ali, döndüğü zaman, nişanlısı gibi, İstanbul’da para kazanmak ve araba almak üzere yeniden annesini yalnız bırakır. Teyzekızı Emine’nin İstanbul’da beş senedir para kazanması, Ali’nin gururuna dokunur. Onda para var, bende yok, benim de kazanmam gerekir, gibi bir fikre kapılır: “Emine şimdi parayla gelecek, benim nem var?” (Uşaklıgil, 2004: 256) O da İstanbul’a gider ve paraya ihtiyaç duyduğu halde beş senedir para biriktiren Emine’nin yardımını reddeder. “...fakat Ali kabul etmedi. Hususiyle Emine’ye karşı bütün haysiyet-i recüliyesi uyanarak kendisinin para kazanmak iktidarında olduğunu ispat etmek istiyordu.” (Uşaklıgil, 2004: 256) Öyküde askere gitme zorunluluğu olmadığı halde, gene de gitmek isteyen ve bu sebeple annesinin ve nişanlısının zımnı itirazlarıyla karşılaşan Ali, beş senelik ayrılığı göze alarak askere gitmekte ısrar eder ve köyün diğer delikanlılarını örnek gösterir. Türkiye’de erkeğin -biraz da- askerlik göreviyle tamamlandığının düşünülmesi, askerlik yapmamanın erkek adam için bir eksiklik olarak görülmesini örnekleyen bu öykü, Türk erkeğinin bilinçaltını başarıyla yansıtır. Ayrıca Halit Ziya’nın erkekleri, bir kadını elde etmenin değil, elde ettiği kadını mutlu etmenin, doyurmanın sancısını çeken erkeklerdir. Bunun bir sebebi de, öykülerinde anlatmayı seçtiği toplum tabakasıdır. Ali, Emine’yi çok sevmektedir ve aynı ölçüde de sevilmektedir. Emine, beş sene boyunca onu bekler. Her ikisi de birbirlerine bağlıdırlar. Asıl sorun bu bağlılıktan sonra başlar.

Hüseyin Cahit’in öyküleri daha çok kadınlara yönelmiş olmasıyla, “erkek bakışı”nı araştırdığımız bu yazıda bizim için elverişli bir malzeme barındırabilir. Bu yazının, erkeğe bakışın değil erkeğin bakışının detaylarını yakalamayı amaçladığı hatırlanırsa, erkeğin nasıl algılandığının değil nasıl algılandığının peşinde olduğumuzu söylememize gerek bile kalmayacaktır. Kadınları anlatmayı seven ve cinselliği ön plana çıkaran Hüseyin Cahit, *Hayat-ı Muhayyel* (1897) adlı henüz günümüz harflerine ve Türkçesine kazandırılmamış öykü kitabında, kadınlara odaklanırken, zaman zaman da bir erkeğin kadına bakışını öyküleştirebilir. “**Ey Genç Kız**” öyküsü kendisine çok temiz duygularla bağlanmış olan bir erkek anlatıcının genç kıza seslenişi üzerine yapılandırılmıştır. Her türlü meleksi özelliğin yakıştırıldığı bu genç kızın hiç de kendisinin zannettiği gibi temiz ve iffetli bir kadın olmadığını anlayışı ve bunun üzerine yaşadığı hayal kırıklığı öykünün çatısını oluşturur. Burada konuşan bir erkektir ve kendisine seslendiği kişi genç kızdır. Erkeğin aradığı şey, bu genç kızın var saydığı masumiyetinin çerçevelediği o muhayyel ve

güzel dünyada var olmaktır. Bu muhayyel dünyada kendine bir yer edinmek ister. Aranan şey duygusal tatmindir. Pek çok diğer öyküsünün hilafına, Yalçın'ın bu öyküsü, bir kadının tenine değil maneviyatına, duygusal dünyasına yöneliktir.

Yalçın'ın öykülerinde, erkekler, yaşadıkları can sıkıntısından kurtulmanın yolunu, kadınların cinselliklerine yönelerek, onların dünyalarında var olma-ya çalışarak bulmaya gayret ederler. Bir başka deyişle, nihilizm içinde boğulan erkek ruhlar, kendilerini kadınların dünyasına atarak orada bir yaşama şansı ararlar. Nitekim kitaptaki **“Bir Münasebet”** öyküsü, bir erkekle kadının nikâhsız olarak bir tenha köyde yaşamalarını ve bir süre sonra büyük bir buhran geçirmelerini konu alır. Yani erkek ya da kadının, kurtuluşu karşı cinste araması olsa olsa geçici bir avuntudur. Yazar, bunun farkındadır ve bu buhrandan kurtulmanın yolunun ise, öyküdeki erkekle kadının ayrılmalarıyla mümkün olacağını düşünür.

Erkeğin duygusal tatmin arayışını örnekleyen “Ey Genç Kız”ın tersine, **“O Küçük Ayaklar”** öyküsü, bu defa kadını cinselliğiyle arzulayan bir erkeğin bakışını yansıtır. Bir çift kadın ayağına beslenen cinsel duyguları öykü-leştiren bu metin, “Bu küçük ayaklar meftûn dudaklarımın cür’et-i takbîli altında çırpınan bu iki şi’r-i rakîk ve pür-hayât, dâimâ kendilerini gören gözle-rimin önünde uçuşan bu iki muhteriz murg-ı emel... Bunlar benim bütün ha-yâtımdır.” cümleleriyle başlar. “Artık etekler altında saklanan o küçük muğ-bereleri görmek için nazarım hakîr ve mütelezziz, hep pîş-i refâtârında sürü-nür, oraları tehassürlerle öper. Sonra ellerim, mütereddît ve müsterhim, yavaş yavaş uzanır; o hasûd etekleri altında onları okşamak isterim.” cümleleriyle devam eder. Bir çift kadın ayağını hayatıyla eşitleyen bu bakışta, dini refe-ranslarını tamamen yitirmiş, kendini kibar insanların hayatına göre eğitmiş, zevkleri incelmış ancak bu incelme sırasında toplumun yargılarıyla arası açıl-mış bir erkek bakışı söz konusudur. Evleneceği kadını arayan değil, geçici olarak duygusal ve tensel ihtiyaçlarını karşılama ve can sıkıntısına bir çözüm bulma endişesine sahip kibar erkeklerin anlatıldığı öyküler, bize seçkin bir erkeğin çapkın ve rahatsız edici bakışını sunar.

Ahmet Hikmet'in *Haristan* (2005) adlı eserinde yer alan **“Hüsn ü Aşk”** öyküsü, Mübin adlı şair ruhlu bir gencin evlenme öncesindeki ruh halinin ta-nıtılmasıyla başlar. Mübin, evleneceği kadının ne olursa olsun çok güzel ol-ması gerektiğini düşünmekte, izdivaç öncesinde büyük bir heyecan yaşamak-tadır. Bir taraftan da evleneceği kızı görememesinden, bu kararı annesinin vermesinden şikâyetçidir. Annesi ve dadısının, evlilik öncesinde kız hakkın-da detaylı bilgi vermemeleri onun merakını daha da celp eder. Gerdek gece-si gelinin duvağını açan Mübin, kızın yüzünün çöpür olduğunu görerek yıkı-

lır. Çiçek bozuğu yüzlü gelin, Mübin'in bütün hayallerini yıkmış, dünyasını karartmıştır. Evleneceği kadını bir kez olsun evlilik öncesinde görememek, toplumsal bir eleştiriyi barındırırken, öbür taraftan eşinin son derece olgun ve birikimli biri olduğunu anlayan Mübin geçen zaman içerisinde eşine âşık olur. Fiziki güzellikten öte ruh güzelliğinin, bilgili, olgun olmanın önemini vurgulayan öyküde, evlilik ve kadınlar üzerine konuşan iki genç de, kadınlara dair bilgileri eksik, saf gençlerdir. Bir deneyim yaşamamışlardır ve bu deneyimsizliğin sonucu olarak saf ve heyecanlıdırlar. Kadınlar onların gözünde muazzez, kutsal varlıklardır bir bakıma. Hüseyin Cahit'in erkekleri gibi çapkın ve cinsellik peşinde değildirler.

Aynı yazarın *Çağlayanlar* (2006) adlı diğer öykü kitabında ise “**Üzümcü**” metni, erkek bakışını yansıtmaktan ziyade, yazarın erkeğe bakışını, Türk erkeğine bakışını yansıtır. Bu öyküde, Büyük Ada'da üzüm satan heybetli bir erkek, hamasi duygularla tanıtılır. Üzümcü, her anlamıyla idealize edilmiş bir kahraman olarak sunulur. Zira o bir Türk erkeğidir ve canı pahasına vatanını savunduğu için herkes ona minnettardır: “Bir ulu çımarsın ki kırılır, eğilmezsin; ölür, inlemezsin... Kanınla çorak kumlukları sularken ekmeğini alının terine batırır yer, yine düşman karşısına yaralarının beraber her yerde bir istihkâm gibi çıkarsın... Sen zâlim heybetinle bir mazlumsun; ninenin, atanın bucağında bir garib; ananın, babanın kucağında bir yetimsin!... Dul analarla dolu olan şu Anadolu bir üvey nine kadar sana cefakârdır... Sen Şarkın kımına giremeyen bir kılıcımsın; doğüle döğüle tavlanır, vurula vurula kırılırsın. Yine her parçandan bir kıvılcım, her kıvılcımından bir şimşek çıkar. İlâhî bir kuvvetin, ebedî bir feyzin var, ey Türk!...”

Burada idealize edilerek tanıtılan erkek, yerine göre evini geçindirmek için tarlada çalışır ama birinin vatanına göz diktiğini gördüğünde hemen “asker”leşir. Evini geçindirmekten çok daha ötede kutsal bir vazife, vatan savunması da erkeğin “erk”ini ortaya çıkartır: “Atın dizginini kavrayıp, kılıcını çektiğin, tüfeğini omuzuna vurup, süngünü taktığın vakit bugünkü köylü, yarın korkunç bir asker olur; âsîleri sindirirsin!... Tarlanı çapalar, davarını güderken hakaret görürsen bugünkü koyun, yarın yırtıcı bir kaplan kesilir; yuvam bozanları ezersin!”

Ahmet Hikmet, bu öyküde, erkeği daha çok bir kahraman, yani güce, kuvvete sahip bir insan olarak görür ve resmeder. Burada bahsettiğimiz ilk öykü Servet-i Fünun dönemine yakinken, ikincisi Milli Edebiyat anlayışına yakındır. İlkinde erkeği kadın karşısında, ikincisinde bir güç, iktidar karşısında görürüz. “Üzümcü”de erkeğin bir güç ve kuvvet sahibi oluşu, çok somut bir biçimde tasvirlerle aktarılır. Onun beden yapısı, güçlü pazuları ön plana çıkarılır. Bu öykünün “erkek bakışı”ndan ziyade “erkeğe bakış” içerdiğini kabul

etmek gerekir. Ancak onu böyle gören göz de bir erkeğin bakışıdır. Milliyetçi, hamasi, adeta bir marş bestelemek üzere eline kalem almış bir ses'in hakim olduğu bu öykü, sadece anlatılanı ile değil, anlatanı ile de dikkat çekicidir. Bu sebeple de erkekliğin tezahürlerini örnekler.

Sonuç

Öykücülüğümüzün başlangıç döneminde, görüldüğü gibi, erkek bakışı farklı biçimlerde tezahür eder. Erkeğe mahsus bakışın dışlaştığı alanların kadınlara ve iktidara, güce yönelik alanlar olduğu görülür. Bir gücün ya da güçsüzlüğün, kadınlara her anlamda sahip olmanın ya da onlar tarafından reddedilmenin söz konusu olduğu sahnelerde “erkek” tavrının tezahürleri belirginleşir. Kadına sahip olmak bir erkeğin kendini kanıtlaması için yeterli değildir; bu defa da kadına bakmak, sahip çıkmak, kadını mutlu etmek, onun hayattan memnun olmasını sağlamak gerekecektir. İşte güç ve iktidar istenci bu noktada ortaya çıkar. Çoğu zaman kadın ve güç alanları kesişir. Çünkü kadınlara sahip olmakla güce sahip olmak arasında -çoğunlukla- bir fark yoktur.

Öykülerde erkekliğin tezahür ettiği alanlardan biri de, erkeklerin “iktidar” ile sınındığı zamanlardır. Buradaki iktidar kavramı Foucault-yen bağlamda, hemen bütün insani ilişkileri kapsayacak biçimde kullanılmaktadır. Bu iktidar mücadelesi, gene dönüp dolaşıp kadınlarla aynı alanda birleşir. Zira “erkek”liğin bir anlamı da kadınlara karşı “cinsel iktidarını” göstermeyi başarmaktır. Elbetteki kadın ve erkek karşılaşmasında ortaya çıkan iktidar sorunu sadece cinsel anlamda/alanda tezahür etmez. Özellikle evliliklerde erkek-kadın ilişkisinin bir güç, iktidar çekişmesine dönüştüğü görülür. Eşine söz geçiremeyen bir “koca”nın erkekliği şüphe uyandırır. Evine ekmek getiremeyen ya da yeteri kadar para kazanamayan erkek de insanların gözünde rencide olur. Bazen de erkeğin gücü kadına değil hemcinsine yönelebilir. İki erkeğin bir kadını paylaşamaması ya da bir iktidar alanında varlıklarının birbirlerini tehdit etmesi erkekliğin denendiği, sınındığı bir zorlu mücadeleyi yeniden başlatacaktır.

Türk öykücülüğünün şafağında, seçkin, üst seviyeden erkeklere de, orta halli, yoksul erkeklere de rastlanır. Yoksul erkeklerin sorunu daha çok sevdikleri ve sevildikleri kadınlarını mutlu etme telaşıdır. Seçkin erkekler ise daha çok bir kadını ele geçirme savaşımı verirler. Onların yaşadığı serbest ortam, kadınlara kur yapma ve sahip olma imkânı tanıırken, büyük bir buhranı da hayatlarına davet edecektir. Zira modern hayat her iki taraf için de, karşı cins seçeneklerini artırır. Bu da emniyet duygusu içinde yaşama seçeneğini zayıflatır ve erkek ve kadınları her an ihanet edilme korkusuna sürükler. İhanete uğrama korkusu bir erkeği erkekleştiren, erilleştiren bir duygudur.

Ayrıca askerlik ya da kahramanlık gibi alanların da erkeklerin kendilerini gösterdikleri, erkekliklerinin tezahür ettiği alanlar olduğu görülür. Güçlü kuvvetli olmak, mecbur tutulmadığı halde askere gitmek istemek gibi örnekler, toplumun erkeklerden beklentilerini, şartlamalarını ve erkekliğin gereksindiği gücü, kuvveti örnekleme açısından önemlidir. Türk toplumunun askerlik görevi ile “erkek olmak” arasında kurduğu sıkı bağı örnekleyen öykülere de rastlarız. Erkeklik, güçlü Türk imajı ile bütünleştirilerek betimlenir. Bir Türk erkeği üzerinden verilen iyice abartılmış hamasi duygular, milliyetçi bakışın doğal bir sonucudur.❧

KAYNAKÇA

- Ahmet Hikmet, *Haristan*, (Haz: Şehnaz Aliş), Dergah Yayınları, İstanbul, (2005).
 Ahmet Hikmet, *Çağlayanlar*, (Haz: Yasemin Çiçek), Dergah Yayınları, İstanbul, (2006).
 Cevdet Kudret, *Edebiyatımızda Hikaye ve Roman*, 2. bs., Varlık Yayınları, İstanbul, (1977).
 Halit Ziya, *Küçük Fıkralar*, (Haz: Ferhat Aslan), Özgür Yayınları, İstanbul, (2004).
 Hüseyin Cahit, *Hayat-ı Muhayyel*, İstanbul, (1897).
 Samipaşazade Sezai, *Küçük Şeyler*, (Haz: Kemal Bek), Bordo Siyah, İstanbul, (2004).
 Şenol Topçu, *1980 Sonrası Türk Öyküsünde Erkek ve Erkeklik Olgusu*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, (2012).

¹ Türk öyküsünde erkeklik konusunu düşünürken ve bu konuda okumalar yaparken, Şenol Topçu'nun *1980 Sonrası Türk Öyküsünde Erkek ve Erkeklik Olgusu* (2012) adlı yayımlanmamış incelemeinden yararlandım. Gerek erkek ve erkeklikten ne anlamamız gerektiğini gerekse Türk öyküsünde bu olgunun nasıl dışlaştığını anlamaya çalışırken, bu incelemede yer alan teorik bilgiler ve öykü çözümlemeleri işimi kolaylaştırdı. Düşüncelerini ve yayımlanmamış tezini benimle paylaşan Sayın Şenol Topçu'ya teşekkür ederim.

HATİCE BİLDİRİCİ

ÖYKÜYE BÜRÜNEN ER/K/EK

Bir sesin peşine düşüyoruz. Geçmiş geleceğinden parlak bir ses. Asabiyet sahibi, hoyrat, belki kırılgan bir ses. Biraz yargılayan, hesap soran belki biraz da alay eden bir hâli var bu sesin. Öykülerin içinde bir iç ses olarak gezen erkek sesi değildir bu; erkeklığe yüklenen anlamların sesidir. İşte biz ona *eril bakış* diyoruz. Çoğu zaman adaleti arayan acımasızlığın sesidir. Ona eril dememizin sebebi adaleti arayan bu acımasızlığın sert ve kaba bir şekilde edebiyatın içinde kendine yer edinmesidir. Elbette sosyal hayattan felsefeye, sanattan bilime bu ses kendine her alanda yer buluyor olmalıdır. Biz sadece Türk öyküsünde eril bakışın ya da öyküye bürünen hoyrat erkeğin kovuşturmasındayız.

Bu çalışmayı yaparken bir öykünün eril bakışın hâkimiyetinde olup olmadığını belirlemek üzere ona şu dört soruyu sorduk:

- 1- Hoyrat bir dili var mı? Erkeklerle has bir üslupla argo ya da küfürlü ifadeler kullanılmış mı?
- 2- Kadınlar ötekileştirilerek acınilacak bir tür ya da cezalandırılması gereken bir düşman olarak görülmüş mü?
- 3- Bu öyküyü bir kadın yazsaydı çok farklı bir metin olur muydu?
- 4- Sadece erkeklerin özel dünyaları mı ele alınmış?

Bu sorulardan herhangi birine evet diye başlayan bir cevap verebildiysek o öykü bizim için eril sesin temsilcilerinden biri olmaya aday oldu.

Çıkış noktamız modern Türk öykücülüğü olsa da nehrin gün yüzüne çıktığı yerde destanlarımız ve kahramanlık hikâyelerimiz durmaktadır. Çünkü kahramanlığın kendisi sosyal ve psikolojik olarak eril bir ruha sahiptir. Bu eril ruh da kahramanlığı işleyen öykülerde eril bir sesin varlığını beraberinde getirmiştir. Hatta eril duruşun ilk hâli kahramanlıktır da diyebiliriz. Masalın öyküden ayrıldığı yerde öykü, kahramanlıkla karşımıza çıkar.

İlk yazılı hikâyelerimiz olan “Dede Korkut Hikâyeleri”nden başlarsak güçlü bir erkek, bir babayiğit resmi belirir hayalimizde. Eril ruh, bir kahraman olup bu on iki öyküde dikilir karşımıza. Köroğlu’ndan Kirmanşah’a uzanan bu kahramanlık durumu edebiyat tarihinin içinden bize doğru eril dili ile yol alırken elbette yalnız değildi. Aşk hikâyeleri de onlara eşlik etmekteydi.

Bu, konusu aşk olan halk hikâyelerinde de lirik dilin yanında kahramanlık da eril ruhu ile kendini hissettiriyordu. Kerem'i, Ferhat'ı düşünürsek onların kahramanlıklarının taşıdığı eril ruhu görmemiz hiç de zor olmayacaktır.

Batılı tarzda yazılan öykülerde durum birden değişmedi. Yakın bir zamana kadar öykü yazarlarının çoğunluğunu erkeklerin oluşturduğunu göz önünde bulundurduğumuzda eril dilin hâkimiyetini anlamak kolaylaşıyor. Yüz eli yıllık öykücülüğümüzden yirmi tane öykücü ismi saymak istesek aklımıza kaç tane kadın öykücü ismi gelir ki? Bu noktada eril dilin en haklı gerekçesi eril ruhun bu sahada, özgürce, tek başına uzun bir zaman at koşturmasıdır. Ayrıca ona dur diyecek güçlü bir eleştiriden de yoksun kalmış olduğunu göz önünde bulundurduğumuzda taraflı bir eril bakışın dâhi fark edilemez hâle gelerek normalleşmiş olduğunu söyleyebiliriz.

Kovaladığımız eril sesi anlatmaya Ömer Seyfettin'in kahramanlık öykülerinden biri ile başlayalım: *Kaç Yerinden*, tarihî kahramanlıkları anlatan bir roman yazarı ile cephede görev yapmış bir doktorun kahramanlık üzerine tartışmalarını anlatır. Vapurda gördükleri bir gazi de örnek bir kahraman olarak tanıtılır. Bu öyküde kadına yer yoktur. Çünkü erkekçe bir kahramanlık ele alınmıştır. Bu ise fiziksel güce dayalıdır. Bu sebeple öykünün fonundaki ses erildir. Bu, birçok Ömer Seyfettin'e ait kahramanlık öyküsünden sadece birisidir. Erkek kahramanlığına dayalı Ömer Seyfettin öykülerinin sayısını artırmak mümkündür. Ömer Seyfettin'in kahramanlık öyküsü sayılmayacak eseri *Ant*'ta da eril bir ses duyarız. Kan kardeşi olmak üzere ant içmek üzerine kurulu bu öyküde yazar, şu cümlelerle dikkat çeker: "Hatta bazı kızlar *bile* kendi aralarında ant içmişlerdi.", "Kızlar, bu isme uydurulmuş kafiyele, Mıstık'ı bahçede, sokakta görünce bir ağızdan söylerler, hâlâ hatırımda: *Mustafa Mıstık! Arabaya kıstık! Üç mum yaktık! Seyrine baktık!* diye bağırışlar, ellerini yumruk yaparak ona karşı dururlardı. Mıstık hiç kızmazdı. Gülerdi. Biz de bazı bu beyitleri bağırarak tekrarlar, eğlenirdik. Bu iki mini mini beyit benim hayalime bile tesir etmişti. Rüyamda birçok *arsız* kızların onu büyük bir muhacir arabasına sıkıştırarak, etrafına üç mum yakarak seyrine baktıklarını göürdüm." Burada çocuk dünyası anlatılırken kızların ant içmelerinin 'bile' sözcüğüyle küçümsendiğini ve kötülüğe erkeklerden önce meyleden bir güruhu oluşturduklarının ima edildiğini görüyoruz. Karşı cins, ötekileştirilerek hor görülme suretiyle öykünün olgun ve iyi yürekli kahramanlarının erkek duruşları belirgin kılınmıştır.

Nahit Sırrı Örik'in *Şair Necmi Efendi'nin Bahar Kasidesi* adlı öyküsünde, yazdığı kasidelerden aldığı caizelerle evini geçindiren Necmi Efendi anlatılır. Necmi Efendi, karısından yana dertli bir adamdır. Çünkü karısı Hatice Gül-fam Hanım ona Sadrazam'a kaside yazması için baskı yapmaktadır. Öyküde

kötü ahlaklı bir yönetici olduğu hissettirilen Sadrazam, Şair Necmi Efendi için övülmeye değer karaktere sahip bir büyük olarak görülmez. Şairimizin, Hatice Gülfam Hanım'ın ısrarları ile yazdığı kaside Sadrazam tarafından beğenilmez. Bu durum karı koca arasında daha büyük bir uçurum açılmasına sebep olur. Sonunda dillere destan olacak bir bahar kasidesi yazar. Bu kaside çirkinliklerin ve haksızlıkların son bulduğu bir baharı anlatır. Bu eseri tamamlar tamamlamaz da şairimiz iç huzuru içinde ruhunu teslim eder. Ancak öykünün omurgası sadrazamın adaletsizliği üzerinden değil Hatice Gülfam Hanım'ın düşüncesizce(?) yaptığı yıkıcı eleştirileri üzerinden oluşturulur. “Ve bahusus ki bu evde Hatice Gülfam vardı. Onun sitemleri, istihzaları, Sanki zehirden sözleri vardı.”, “Düşman bir nazarla başını kaldırmış, kocasının yüzüne daha yeni bakıyordu.” Bunlar gibi birçok cümle ile kadın hırslı, acımasız ve menfaatçi bir kimlikle karşımıza çıkarılır. Hatta Şairi Şair Necmi Efendi'yi dolaylı olarak karısı öldürmüş gibidir. Yazarımızın yapmadığı bir şeyi hatta tam zıddını yapıp Hatice Gülfam Hanım'ı anlamaya çalıştığımızda, geçim sıkıntısı ya da bu yönde bir tehditle karşı karşıya kalmış bir kadının sitem etmesi doğal bir durum olarak görülebilir. Bu kaygıyla dünyası kararmış bir kadının gözünden meseleye baktığımızda tablonun tamamen değiştiğini görebiliriz. Örnek, burada tarafsız kalmamış, kahramanlardan erkek olanın yanında yer almıştır. Kadını ise baş edilmez bir *dırdırcı* olarak göstermiştir. Dili ve kurgusu ile ilk bakışta bu öykü takdir edilecek bir metindir. Ancak bahsettiğimiz yerden bakıldığında yazarın tarafgirliği okuyucuyu rahatsız edecektir.

Peşine düştüğümüz eril sesin üst perdeden bize seslendiği diğer bir öykücü kalem Haldun Taner'dir. Onun eril dilini bize en iyi örnekleyecek olan öykülerinden biri ise *Koçınalar*'dır. *Koçınalar*, iskambil kâğıtlarının kahramanlarını anlatan bir öyküdür. Taner, bu kâğıtların kahramanlarını gerçek hayattan kesif karakter özelliklerine sahip insanlara benzetir. Ve bu kâğıtlar üzerinden insan tipleri üzerinde olumlu olumsuz görüşlerini alaycı bir dille okuyucusu ile paylaşır. Mesela, “Kara maça beyinde meşum bir şeyler sezilir. Onun sarayında her hâlde karanlık dalavereler dönüyor, gece mahzenlerinde, bir sürü kelleler uçuyor olmalıdır.” cümleleriyle baştan ifadelerle erk bir ses verir. Asıl aradığımız sesi, taraflı duruşu ise dişi iskambil kâğıtları anlatılırken alırız: “Resimli kâğıtlar içinde kanım en çok kupa kızına kaynar. Kupa kızı, etine dolgun, duru beyaz, hanım hanımcık bir tazedir. Üniversiteyi filân bir kalem geçin, güç hâl ile bitirdiği ortadan sonra liseyi bile okuyamamıştır. Olsa olsa sanat enstitüsü mezunudur. Herkesin okumaya merakı olmaz, buncağızın da başka marifetleri var: dikişle nakışın her türlü, örgü işlerinin danişkası... Eteği belinde bütün evi o çeviriyor. Yeni yetişirken mahalledeki oğlanlarla mektup alıp verdiği olmuş gerçi. Cahillik işte. Hoş görmeli. Ama

evlenince eşi bulunmaz bir hayat arkadaşı olacaktır. Buna eminim. Bir kere kocasına ukala ukala cevap vermez. Sonra bu cins kadınlar çocuklarına da düşkün olurlar. Daha ne?" Hem ifadelerdeki maço tavır, hem kadına yüklenen anlam itibarıyla her cümlesi tek tek değerlendirilebilecek bir feministi öfkeliendirecek bu paragrafın okuyucusunu da yazar zaten bir erkek olarak düşünmüş kadın okuyucuyu da muhatap almadığını açık etmiştir. Çünkü öykünün bir sonraki paragrafı şöyle başlar: "Onunla evlendiğiniz takdirde, kaynınız kupa oğlu olacaktır ki..."

İspati kızı ise *sinsidir, hinoğlu hindir*, mahallenin hafif meşrep kızıdır vs. Karoların kızı da ispati kızına benzer bir ahlâka sahip olmakla kalmaz biraz da ahmakçadır kendisi, abla maça kızı dini bütün bir Hristiyan'dır ama onun da fizikî durumu perişandır. Bir erkek için tercih edilecek bir hâli yoktur. Kahramanlarımızdan dişi olanları içinde en iyisi kupa kızıdır. Onun hâlini de yazarın nasıl ele aldığını örnek paragrafta gördük. Hem ifadeleriyle hem konusu ve temasıyla Haldun Taner'in birçok öyküsü gibi *Koçınalar*, eril dilin çarpıcı örneklerinden biri olarak bize seslenir.

Eril dili öyküsünde kullanan kadın yazarların ender örneklerinden biri Nezihe Meriç'tir. *Susuz* adlı öyküsünde kahraman Ali Bey ve oğlu Bülent masum ve mağdurdur. Buna karşılık ailenin dişi tarafını oluşturan Ali Bey'in karısı ve kızı Suzan, anlayışsız ve evin erkeklerinin aksine manevi yönleri gelişmemiş maddeci ve menfaatçidirler. Şu cümleler yazarın eril bakışını anlamamız için yeterli olacaktır. "O (Ali Bey) kırk sekiz yaşındaydı, Bülent yirmi beş.' Baba bırakma bu kızı. Kafasızdır Suzan. Hazmedemez iş hayatını.' diye tükenmişti çocuk. Şimdi Suzan, eve getirdiği iki yüz liraya karşılık anasını ve hürriyetini satın almıştır."

Bir 'eril dil' meselesi olarak ele alınabilecek diğer bir mevzu da baba-oğul çatışması. Anne- kız çatışması, öykücülüğümüzde yok denecek kadar az yer bulurken baba- oğul çatışması edebî değeri yüksek birçok öykünün çatısını oluşturuyor. Bunlardan birkaç tanesini şöyle sıralayabiliriz: Oğuz Atay, *Babama Mektup*', Aziz Nesin'in *Hayatta Ben Daima*'sı, Vüs'at O. Bener'in *İlki*, Samim Kocagöz'ün *Motor*'u, Bahattin Özkışi'nin *Hayal Ülkelerinden*'i, Tarık Buğra'nın *Oğlumuz*'u gibi...

Öyküleri erkeklerin yazmasına bağlı olarak kadınlar için yabancı sayılabilecek dünyaların ele alındığı, içinde kadınların yer almadığı öyküler de doğaları gereği eril bir içerik taşırlar. Bunu örneklendirmek için Halikarnas Balıkcısı'nın birçok öyküsünü sayabiliriz. Bir erkek dünyası sayılabilecek balıkçıların anlatıldığı bu öyküler gibi mesela Necip Fazıl Kısakürek'in *Hasta Kumarbazın Ölümü*'nde olduğu gibi kumar dünyasının ele alındığı öykülerde eril içerikleri ile dikkat çekerler.

Eril bakışı belirleyen, böyle bir kavramın var olmasına sebep teşkil eden şey, elbette zıddının yani dişil sesin her geçen gün güçlenmesidir demeyeceğiz. Kadın öykücülerin hızla çoğaldığı yadsınamaz bir gerçektir. Ancak dişil bir sesin yükselişinden söz etmek güçtür. Beklenen de eril sesi dengeleyecek bir dişil ses olmamalıdır kanaatimizce, beklenen şey kadını ayırmayan, ötekileştirmeyen, yok saymayan insani bir bakışın değer kazanmasıdır.

Eril sesi var eden, hatta varlığından, hoyratlığından rahatsız olmamızı sağlayan, buna tenezzül etmeden insanı kadın ya da erkek diye ayırmadan tarafsızca insana bakabilen diğer bir sesin varlığıdır. Bu çalışma için toparlayıcılığın inandığımız üç öykü antolojisini taradık. Yaklaşık iki yüz öyküyü yeniden değerlendirdik. Tarafsız kalmayı başarabilmiş kadını ya da erkeği değil insan olmayı merkeze almış sesin çoğunluğun sesini oluşturduğunu gördük. Eril ses bir renk midir, yoksa ıllkellik midir tartışılabilir. Ancak öykücülerin çoğunluğunu erkeklerin oluşturduğu bir edebiyat tarihinde, edebiyat dünyasında dahi varlığını tespit etmeye çalıştığımız eril sesin varlığının, öykücülüğümüzün üstünü kapatan ya da onu gölgeleyen bir boyutta veya yoğunlukta olmadığını gördük. ■

MİHRİBAN İNAN KARATEPE

ERKEK DUYARLILIĞI

Yok böyle bir şey, evet, ‘duyarlılık’ dediğin kadın için, öyle diyorlar. İnsanın içine nüfuz eden, naif, öyle ilk bakışta görülemeyen hatta hiç görülemeyen; hava gibi, ince, nazik, gizli, hemen dağılıveren sonra hemen bir araya gelebilen; bulutumsu, ele avuca gelmeyen, geldi mi yapış yapış olan; pamuk şekersi v.b. şeyleri duyma yetisi diyelim biz buna; kadına verilmiş, en azından birileri öyle anlıyor ve biz kadınların yazdıklarını, yıllar yılı, bu ‘kadın duyarlılığı’ denen çuvalın içine toptan tıkıştırmakta pek mahir görünüyorlar. Duyarlı olmak da, kadın olmak da, duyarlılık da ayrı ayrı değerli ve ‘kadın duyarlılığı’ edebiyatımız için bir kazanç elbette. Bir aşağılama, küçümseme ifadesi olmadıktan sonra...

Erkek duyarlılığı yok mu, dedik? Duyarlı olmayan yazabilir mi ki? Kadın ya da erkek duyarlılığı yerine ‘bakış açısı’ tabirini kullanmayı tercih ederim. Çünkü erillik ve dişilik kavramı her şeyden önce bir cins ayrılığının biyolojik yönünü ifade ediyor. Ancak toplumsal ve kültürel normların belirlediği ‘erkek ve kadın olma’ hali var ki bu esasen bir davranışlar bütünü olarak tezahür ediyor. Yani erkek ya da dişi olmak doğal ve doğuştan olmakla birlikte erkeklik ve kadınlık eğitim ve terbiyeyle sonradan kazanılıyor. ‘Bakış açısı’ ise teknik bir tabir olarak; “vaka zincirinin ve bu zincirin meydana gelmesinde kullanılan mekan, zaman, şahıs kadrosu gibi unsurların kim tarafından görüldüğü, idrak edildiği ve kim tarafından, kime nakledilmekte olduğu sorularına verilen cevap” (Ş. Aktaş, *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, s.84) olarak tanımlanıyor. Yani bu, yazarın değil, metnin sesi olarak tanımlayabileceğimiz anlatıcının bakış açısı oluyor. Hatta roman gibi gelişmiş türlerde birden fazla bakış açısı kullanılabilir. Bir metin, kullanılan farklı bakış açılarına göre kendi içinde bölümlere ayrılabilir da... Bakış açısından ötürü kurmaca eserler özetlenemez ve aktarılamaz bir bünyeye sahip olmuş oluyorlar. Roman ve öykünün, tiyatronun, senaryonun ‘hikâye’sini özetleyebiliyorsunuz da ‘söylem’ini başka bir vasıta ile aktarmaya kalkıştığınızda ‘başka bir şey’ yapmış oluyorsunuz bu yüzden.

Bizim derdimiz kurmaca yapıların eril bakış açısıyla ne alıp verdiği ya da veremediği olduğuna göre meselenin iki yönü yani hem okur ve hem de yazar olarak erillik ve eril bakış açısı üzerinde kısaca duralım:

Okur Olarak Erkek...

Bir edebi eserin okurunun erkek olması halinde metnin daha farklı algılanması mümkün müdür? 1960'lı yıllarda Amerika'da, Fransa'da, İngiltere'de canlanan feminist hareketin edebiyata yansımaları sonucu feminist eleştiriden de söz edilir oldu. Feminist eleştirmenler, sadece gerçek hayatta değil edebiyat yapıtları yoluyla da kadınların aşağılandığını ve bu yolla ataerkil düzenin desteklenip sürdürüldüğünü iddia ediyorlardı. Hatta bu cihetle edebi eserlerde gözlemlenen cinsel ideoloji karşısında bir kadın ve erkeğin tepkisinin aynı olmayacağını söylüyorlardı.

Kadın ve erkeklere has genel bir algı ortaklığının varlığını kabul etmemiz okuma düzeyinde muhal görünüyor kanımca. Çünkü edebi eser, özünde edilegendir. Her okumada beklenti ve ihtiyaçların, okurun sağlık ve psikolojisinin, zaman ve zeminin metnin algılanma düzeyine etki ettiği bilinir. Dahası edebiyat yapıtını okuyan bir erkek biyoloji erkek kimliğiyle değil içinden geldiği kültürün, aldığı eğitimin ona kazandırdığı erkek olma kimliğiyle okur. O halde dünya üzerinde varolan bütün kültür ve medeniyetlerin şekillendirdiği birbirinden farklı erkeklik algısına sahip okurların ortak bir algılama seviyesine sahip olmaması gerekiyor.

Yazar Olarak Erkek...

Feminist eleştiri, erkek yazarların eserlerinde kadınlara karşı geliştirdikleri ortak tavrı araştırmak adı altında aslında edebiyat yapıtını erkek ve kadın ayrımını üzerinden cinsiyet eksenli değerlendiriyor ve yazmanın bir erkek işi olduğu önyargısını da kabul etmiş oluyordu. Kadınların yazarlık serüvenini değerlendirirken kadın yazarların ilk başta kimliklerini gizleyerek hatta erkek adı kullanarak yazdıklarını, daha sonra erkeklere öykünmeyi bırakıp feminizmle özgüven kazanarak kadın sorunlarına eğildiklerini ve en son kadınlara ait bir estetiği araştırma ve oluşturma çabası içine girdiklerini iddia ediyordu. Türk Edebiyatında 1910'lu yıllarda ilk kadın öykücümüz Halide Edip Adıvar'ın feministleri haklı çıkartırcasına 'erkekleşmiş bir kadın' edasıyla yazdığı, 1960'lara gelindiğinde Nezihe Meriç, 70'lerde Füruzan gibi yazarlarımızın kadın sorunlarına daha cesaretle eğildikleri, 70 ve sonrasında Leyla Erbil, Nazlı Eray gibi yazarlarımızın dil ve kurgu sorunlarına kafa yorarak bir estetik yaratma çabasına girdikleri gözlemlenmiştir.

Yazmanın bir erkek işi olduğunu kabul edip, yazmaya duran kadını hep savunma sandalyesinde görmek kadar erkek yazarların tümünü 'ataerkil düzenin bir neferi' kabul etmek de bana haksız görünüyor. Eril bakış açısı bir kadının kaleminden rahatlıkla sadır olabileceği gibi bir erkeğin kaleminden de kadın bakış açısıyla yazılmış satırları okumamız hiç de şaşırtıcı olmama-

lı. Çünkü edebiyat doğası gereği olay ve olgularla değil, onların etkileriyle ilgilenir ve gerçek sanatçı, empati kurma yeteneği sivrilmiş kişidir. Edebiyat-
cının laboratuvarında duyguların kimyasından ve sözcüklerin hendesesinden söz edilebilir ancak. Beynin daha çok sağ lobunu kullanan kadının duygusal zekası kadar, sol lobun veri toplayan kuralcı tarafıyla düşünen erkeğin zekasına da ihtiyaç vardır yazarken. Ama kalp zorunludur her iki cins için de... Gerçek yazar, yazma sırasında bir çeşit simülasyon yaşayan ve beyninin her iki lobunu da hakkıyla kullanabilen kişidir. İyi yazar olmak kadar seçkin okuyucular olmak da edebi eserin kalıcılığında pay sahibidir. Ve iyi okur, aslo-
lanın yazarın cinsiyeti değil metnin dili olduğunu bilir.

Kadınların kaleminden ‘eril bakış açısı’ nı iki alıntıyla örneklemek isterim. İlkinde farklı erkeklerin karısı olması durumunda hayata nasıl bakılacağını hayal eden bir kadın karakterin gözünden anlatılmış, birbirinden farklı erkek profilleri; diğerinde küçük bir erkek çocuğunun dilinden anlatılmış yoksul-
luk, iletişimsizlik ve baba otoritesinin bir eleştirisi var:

“ Sonunda kurye kocam, ayazın orta yerinde neredeyse bir rezillik yaşa-
mak üzereyken, göğsünün üzerine bıraktığı telsizden bile utanarak uyanırdı. (...) ancak sokak ortasında kendisinden bile utanmasına sebep olan bu sarı-
sın kadını neye yoracağını bir türlü anlayamaz, motoruna atladığı gibi plaza-
lara koşar, dağıttırdı evrakları bir bir...” (Hatice Meryem, ‘Sinek Kadar Ko-
cam Olsun Başında Bulunsun’, s.22)

“Bu sofraya her gün oturmak için neler vermezdim. Beni çeken neydi bu insanların içine? (...) Ben hep çekinirdim. Çoğunlukla da yemeğimi bitirme-
den kalkardım. Yengem sevecen sesiyle, ‘Hadi Murat, bitir tabağımı da tatlı-
nı vereyim’ derdi. (Selvigül K. Şahin, ‘Savrulan’, s.74)

En az erkekler kadar kadınlar da bazen birinci kişi ağzından, bazen üçüncü kişinin gözüyle erkek dünyasını rahatlıkla kurmaca eserlere taşıyabiliyorlar. Kadın yazarların yazma serüveninin erkek yazarlara ve eril tutuma ‘tepkisel’ ortaya çıktığını ve böylece süregeldiğini söylemek hem yazının hem insanın doğasına da ters zaten. Kadınların anlatması için birilerinin feminizmi ilan et-
mesine gerek yok. Feminist eleştirinin aksine kadınların yaratılışları itibariyle ‘hikâye etme’ kabiliyetine sahip olmaları, her türlü bakış açısını deneyimlemek konusunda erkek yazarlara göre bir adım önde tutuyor onları diyebiliriz.

Olay ve olgulara erkekçe bakmak; duygudan yoksunluk ve hep karşı cinsi aşağılama olarak da gösterilmemeli. Ki bana sorarsanız; ben gözyaşları sakalla-
rından süzülerek, zaferle Mekke’ye giren ve buna rağmen kendisine ‘istiğfar et’,
denilmiş erkek duygusallığını bütün metinlerde aramak ve bulmak isterim.❧

MERVE KOÇAK KURT

ANLAM YÜKÜMÜZ YA DA 'YÜKLÜ' ANLAMLARIMIZ

Bir kasap dükkânının camındaki o ibareye denk gelmeseydim belki konu üzerinde pek kafa yormayacaktım: “*Burada et satılır!*” Bu cümle, bir öyküde karşıma çıksaydı durum daha farklı olacaktı belki de.

Biliyorum ki, anlam tekil değil çoğuldur. Bir metnin/ cümlelerin/ kelimenin bizim için ifade ettiği ‘anlam’ ile yazarın kastı olan ‘anlam’ her zaman –hatta çoğunlukla- birbiriyle aynı değildir. Bir metni elimize alalım. Edebi bir metin olsun bu. Anlatılandan, birden çok anlam çıktığında durup düşünmeye başlarız hemen: Yazar burada ne demek istedi, diye!

Çift, İki ya da Çok Anlamlılık Bağlamında Eril Dil

“İki anlamlılık: İki anlama gelme durumu. İki anlama yorumlanabilme durumu.” dur. İki anlamlılık için, “Eş sesliliğe farklı bir bakış.” diye bir yoruma rastlamıştım. Gösterge biliminde de, “İki nitelik arasında gidip gelme hali.” olarak nitelenebilecek *ambivalenz* kavramı vardır.

“Eril” kelimesi ise, “Bazı dillerde erkek cinsten sayılan (kelime), müzeker.” diye tanımlanıyor sözlükte. “Arapçada *kâtip*, *muallim*, *müdür*; Fransızcada *le livre* (kitap), *le mur* (duvar); Almancada *der Tisch* (masa), *der Stuhl* (iskemle) vb.” kelimeleri de örnek verilmiş.

Bir kelimenin gerçek anlamıyla mecaz anlamı aynı değildir. Ayrıca birçok kelimenin, ilk akla gelen anlamın dışında bir anlamı da vardır. Dilimizin yapısı buna çok müsaittir. İki anlamlılık, çift anlamlılık, çok anlamlılık; okurun da, yazarın da anlam arayışıyla doğrudan ilintili aslında...

Cümlelerin kuruluş tarzından, o kelimenin paragrafta bulunduğu yere kadar birçok etken vardır. Ona yeni anlamlar yüklememize sebep olabilir. Kelimelerimizin iki, çift ya da çok anlamlılığa müsait olması, yine bizim bilinçaltımızın dili şekillendirmesiyle ilgilidir.

Eril, Dişil ve Nötr...

Dil, cinsiyetli ve dahi cinsiyetçi bir yapı mıdır? Şüphesiz. Eril dilin nasıl ortaya çıktığını anlamak için Hititler’e, Sümerler’e veyahut Akatlar’a inme-

mize gerek yoktur. Eril iktidarın bir sonucudur eril dil. Bir metnin hangi cins tarafından yazılmış olması da erilliğiyle ilgili bir ölçüt değildir.

Türkçe için belki doğrudan ‘eril’ bir dildir diyemeyiz, hatta uzmanlara göre dilimiz ‘cinsiyetsiz’ bir dildir dil bilgisel açıdan. Ancak, kelimelere yüklediğimiz anlamlarla dilimiz eril, dişil ya da nötr kılınabilir. Anlamı belirleyen, biraz da kelimelerin kullanıldığı bağlamdır. Yani bir kelimeyi cümle içinde kullandığımız yerden tutun kullanış şeklimize kadar...

Bir okur gözüyle metinleri tam olarak nasıl okumalıyız? Örgü öreri gibi mi yoksa: Bir ters bir düz bir ters... Metinleri düz, hatta dümdüz okuyup geçebiliyorsanız; ne mutlu size! Zira kelimelerin art anlamları üzerinde düşünüp durmak zihni yoran bir eylemdir. Fakat okurken, metindeki kelimelerin/cümlelerin eril, dişil ya da nötr olması sizin için önemliyse iş değişir işte: O metni öylesine okuyup geçemezsiniz. Bu tip durumlarla ilgili yapmamız gereken en önemli şey, ‘farkında’lığımızı sorgulamaktır.

Peki, bir okur için o metnin eril, dişil ya da nötr durumunun farkında oluşumuz neyi değiştirir? Özellikle erillik bağlamında ‘anlam’ bir okur için ne kadar önemlidir? Dilimizin anlam yüklemeye bu kadar ‘müsait’ oluşuyla ilgili bir okur ne düşünür? *“Okuduklarına yüklediğin anlam, senin bilinçaltındır aslında!”* diyenler haklı mı acaba?

Sorular, Sorular, Sorular...

Sorular çoğaltılabilir. Çoğaltılmalı da. (Zaten bu yazının amacı biraz da buydu!) Sorduğumuz sorular zihnimizi açabilir de yorabilir de. Bilinmez. Tek bildiğim bu metnin, bir okuryazarın metinlerle ilgili sorgulama çabası olmaktan öteye iddiası yoktur.

Bir metni okurken herkes kendi ufkunca alır alacağını. Okur olarak o metnin ‘eril’liğiyle ilgili nasıl bir fikir edinebiliriz, sorusu her okurun ilgi alanına da girmez zaten. Kelimelere yüklediğimiz anlam da onların eril, dişil ya da nötr oluşunu belirler, demiştik. Bir kez daha altını çizelim.

İçine doğduğumuz ve kullandığımız dilin imkânlarını, kelimelerin ilk anlamlarının yanı sıra yan, mecaz ve argo anlamlarını da bilirsek, okurken o metindeki ifadelerin eril olup olmadığını daha kolay anlayabiliriz.

Sonuç olarak, *“O, senin bilinçaltındır!”* diyenler belki haklı belki haksız. Ama yine de edebi bir metni, -hele ki bir öyküyü- okurken elimizin altında ‘Büyük Argo Sözlüğü’ bulundursak iyi olacak galiba! ❧

AHMET YAVUZ KOÇ

GELENEKSEL ANLATILARDAN
MESNEVİLERİN ERİL SESİ

Dede Korkut Hikâyeleri'nin oluşum zamanının dokuzuncu yüzyıla kadar gidiyor olması, hikâyeye gönül vermiş Türk okurunun zihninde şu soruyu uyandırmadan edemiyor: Daha o zamanda böyle bir anlatı geleneğine ulaşmış bir medeniyet nasıl oldu da sonraki dokuz yüz yıl boyunca tekrar mensur hikâyeler yazabilmek için bekledi? Tamam, belki Dede Korkut Hikâyeleri destan geleneğinden besleniyordu, üstelik zaten sözlü kültürden geliyordu. Fakat üstünkörü bir bakışla bile görüleceği üzere anlatımından kahraman tarzına, konusundan ifadesine o güne dek yazılmış olay metinlerinden birkaç gömlek üstteydi. Hatta günümüzden bir karşılaştırma yapacak olursak modern kurguda Yüzüklerin Efendisi ne oranda fantastikse Korkut Dedemizin hikâyeleri de o denli fantastik öğeler barındırıyordu. Veya herhangi bir film karakteri neyse Deli Dumrul da oydu.

Muhteşem başlamış hikâyeciliğimiz dokuz asır sustuktan sonra ancak Tanzimat döneminde konuşmaya başladı. Onda da ithal bir anlayışın kırık dökük yürümeye çalışan sesiyle. Bu ithal sese bir de modern diyorduk. Dede Korkut Hikâyeleri'ni hatırlasaydık ne kadar modern olduğunu da sorgulardık herhalde. Kaldı ki o modern mevhumunun başlangıcı Batı değerlerine göre ilk kütüphanenin, okulun veya hastanenin kuruluşuna değil bin beş yüzlerin sonunda ilk hapishanenin kuruluşuna bağlanmıştı.¹

Elbette medeniyetimizde hikâyecilik dokuz yüz yıl susmamıştı. Ne var ki bir başka kültürün sesiyle konuşmaya başlamıştı. Şiirde sesini işitmekle bir anda mest olduğu Arap-İran edebiyatına yönelmiş, destandan hikâyeciliğe henüz adım atmış anlatı geleneğini bir anda mesnevilere terk etmişti. Halk hikâyeciliği ise konu itibarıyla aynı geleneğin tesirinde kalacak, beşeri aşk ilişkilerine bel bağlayacak; savaşların yaşandığı, Haçlı Seferleri'yle, Moğol talanlarıyla zulmün zirvesi uygulanmış kitlelerin acıları edebiyatta yankı bulmayacaktı.

Batı'dan ithal ettiğimiz hikâyecilik, evet, mesnevi tarzı hikâye anlayışından konusuyla, karakter yaratımıyla, zaman-mekân unsurlarıyla büsbütün farklılık teşkil ediyordu. Öte yandan türün asıl hususiyetinin anlatıma dayandığı ve anlatıcının ana figür olduğu hesaba katılırsa bu yönüyle ortada pek de

bir orijinallik yoktu. Yüzlerce yıl mesnevilerde eril bir anlatıcı konuşmuştu, Ahmet Mithat Efendi de geleneği aynı yerden devralıyordu.

Tabi burada halk hikâyelerinin hakkını teslim etmek lazım... Veya onları sırf bu yönden de olsa kutsamak, edebiyatın zirve noktasında kabul etmek, nostaljik bir romantizm yerine bilinçli gözlerle bakmak; mantığını, ipone bil-mem kaçlar karşısında aşağılık komplekslerinin dibine gömülmüş gençliği-mize kavratmak lazım. Çünkü halk hikâyeciliği geleneğinde anlatıcı ile anlatan kişi birleşir ve anlatan kişi kadın olduğunda bakış açısı da eril olmaktan çıkar. Tıpkı ninnilerin, nine masallarının eril bir bakışı olmaması gibi.

Mesnevilerdeyse divan şiirinin ana hususiyetlerinden sayılabilecek erillik hâkimdir. Şiirin güzele talip olmasından, güzelliğinden de kadına yakışmasından şiirdeki mutlak erilliğin bir mazereti vardır. Peki, nerdeyse kutsallaşmış Mesnevi’de bile ‘Kabakçı Hikâyesi’ düşünülecek olursa, mesnevilerdeki eril bakış geleneğinin nedenleri nedir?

Mesnevilerdeki eril hâkimiyetin asıl sebebi şüphesiz, sadece Müslüman dünyasına değil neredeyse Rönesans’sa, hatta çok sonrasına, yirminci yüzyılın başlarına dek tüm dünyada hâkim olan geleneksel anlayıştır. Tarihte bilinen en eski yazar bir kadın olmasına rağmen² harflerin dünyası erkeklere has kılınmış, anlatım tarzı, konu seçimi o dünyaya yönelik gelenekleşmiştir. Bu noktada varoluşçu tarih anlayışını Hristiyan anlayışla birleştirecek olursak kadın zaten doğuştan ötekileştirilmiştir. İlk günahın hem faili hem de mefulü olarak kadın imajından, özellikle ideali anlatmaya bağlı klasik edebiyat anlayışı doğal olarak uzak duracaktır.

Divan şiirinin erkek gözünden kadını merkez almasında her ne kadar estetik kaygılar olsa bile bağlı olduğu Arap kültürü ve geleneğinin etkisi de yadsınmaz. Cahiliye adı verilen dönemde kız çocuklarının diri diri gömüldüğü rivayetleri göz önünde bulundurulsa böyle bir geleneğin edebiyata yansımaları eril bir kimlikle olacaktır. Salt mesnevilerde değil erken dönem Arap Edebiyatı sayılabilecek derleme hikâyelerde erillik, açık bir şekilde görülür. Şarlatanlara, dalkavuklara, sahte peygamberlere, halifelere ait rivayetlerde; hem bakış açısı yönüyle hem de konularla katı bir erkek dünyası, daha maliyene bir ifadeyle tam bir kahve ağzı hâkimdir.³ Hikâyelerin bazılarında halifelerin çapkınlıklarına ilişkin tasvirler, erotizmin bile ötesinde sayılabilecek açıklıktadır.

Yine din, kitabı erkeğe vermişti. Hristiyan ikonografisinde kitap geleneksel olarak; baba sayılan Tanrı’ya, zafer kazanmış İsa’ya, Tanrının sözünün ete kemiğe dönüştüğü Âdem’in malıydı.⁴ İslami anlayışa göre de peygamberler erkekti ve kendilerine kitap gönderilmiş resullerin de erkek olması doğaldı. Fakat gelenek kitap yanında okur olma vasfını da erkeğe vermiştir. Elbette bunda okuryazarlık olgusu münasebetiyle kitabın müşterisinin erkek olma-

sı başlıca sebeptir. Yirmi birinci yüzyılda bile hala kız çocuklarının okula gönderilmesi önemli bir sosyolojik sorunken ve üstelik bu sorun ilk emri “Oku!” olan ve “İlim Çin’de bile olsa gidin alın.” diyen bir dinin mensupları arasında yaşanırken mesnevilerin zamanında okur erkeklerden olacaktır ve mesneviler erkeklerin ağzıyla konuşacaktır.

Kadını okur kabul eden feminist kuramların dayandığı temel felsefeye göre erkekler tarafından yazılan eserler doğal olarak erkek egemen görüşü yansıtacak ve bir cinsiyet ideolojisine dayanacaktır. Bu anlayışa göre erkeklerin yazdığı eserlerde kadınlar ikinci hatta üçüncü cins varlıklar olarak nitelenmektedir.⁵ Fakat mesnevi üslubunda eril bakış açısı kadını bir varlık itibariyle küçümsemekten veya onu üçüncü cins varlık kabul etmek şeklinde değildir. Buradaki erillik başta aşk olgusu olmak üzere ele alınan konunun erkek bakış açısına göre ve o bakış açısının ifadesiyle sunulmasıdır. Nitekim biçim yönüyle dizelere ve aruza bağlı fakat konu itibariyle hikâyeye yakın mesnevilerin eril dünyasında kadının daha somut bir varlık suretiyle yer aldığı görülür. Şiirdeki kadının sadece bir figür ve imaj olarak karşımıza çıktığını söyleyebiliriz. Ancak mesnevilerde durum farklıdır. Mesnevilerde kadının kişiliği bellidir.⁶ Nitekim Leyla ile Mecnun’da Leyla sadece talep edilen değil aynı zamanda talep eden ve arayandır. Olay örgüsünün içinde faal olarak yer alır.

Aslında Leyla’nın talepkar olarak kurguda yer alması mesnevilerin erillik bakımından kısmi esnekliğini gösterir. Mesela şiirde aşk sadece aşkın algısı ekseninde yer alır. Bakışı, dudağı, boyu, kaşları onlarca mazmuna ilham olmuş sevgilinin aşktan ne anladığı ise sadece klişe şeklinde vardır. Sürekli naz eden, rakibe yüz veren, aşığı görmezden gelen sevgili; bedensel bir varlık olmaktan uzaktır. Mesnevilerde ise en azından aşk konulu olanlarda sevgilinin de konuştuğu, duygularını ifade ettiği, beşeri bir varlık suretiyle kurgunun içinde yer aldığı görülür.

Tabi burada toplumsal yapının kadın algısına da dikkat çekmek gerekir. Kadın namus kavramının ana figürüdür. Bugünün anlayışını çerçevesinde kadına yüklenen bu ağır sorumluluk fazlasıyla ağır gelebilir. Fakat o dönemin nitelikli sanat ürünlerinde kadın edebiyat malzemesi olmayacak denli özel varlıktır. Dolayısıyla bir ötekileştirme değil yüceltme söz konusudur.

Sebepler her ne olursa olsun mesnevilerdeki eril hâkimiyete eleştirel bir yaklaşım doğru olmayacaktır. Çünkü ortada bir seçim yoktur. Sanatçı sanatın içinden ve dışından kaynaklanan mazeretlerle öyle yapmak zorundadır.

Sonuç itibariyle hikâyeleştirme unsurları münasebetiyle olay örgüsüne dayalı anlatı türlerinden sayılabilecek mesnevilerde gerek anlayışın kendine has geleneğinden gerekse dönem dünyasının algı biçiminden kaynaklanan

sebeplerle eril bir bakış açısı hâkimdir. Bu bakış açısının oluşmasında din, kültür gibi soyut yönler yanında okuryazarlığın erkek merkezli oluşunun getirdiği sebep sonuç ilişkine dayalı pragmatist faktörler de etkilidir.❧

- ¹ “Modern devletin modern bir kurumu olan hapisane pratiğinden önce cezalandırma; suçlu damgası yiyen bir kişinin çeşitli işkencelerle halka açık yerlerde idam edilmesi şeklindeydi. Gözetleme ve denetleme kurumu olarak ilk hapisane 1596 yılında Amsterdam’da açılan Rasphuis’tir. Bkz. Abdurrahman Saygılı, “Mikro-Fiziğin Bir İktidarı: Hapisane”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C.53 S.2, 2004 s.179-180.
- ² Tarihte bilinen en eski yazar M.Ö. 2300 dolaylarında doğmuş, Akad kralı I. Sargon’un kızı Prenses Enheduanna’dır. Ay Tanrısı Nanna’nın rahibesi, aşk ve savaş Tanrıçası İnanna için yazılmış bir dizi şarkının bestecisi olan Enheduanna, tabletlerin sonuna imzasını atardı. Bkz. Alberto Manguel, *Okumanın Tarihi*, Çev. Füsun Elioğlu, YKY, İstanbul 2001, s.217.
- ³ Mesela İbn Abdırabbih’in derlemelerinde bu durum açıkça görülür. Miladi 940’ta Endülüs’te ölen Abdırabbih’in Arap kültürüne ilişkin derlemeleri hem Arap kültürünün o dönemki görünümünü anlama açısından hem de kültürde egemen eril bakışını örneklemesi yönüyle önemlidir. Derlemeler, Nükteler ve Mizahi Öyküler Kitabı, Şarlatanlar, Deliler, Cimriler ve Asalaklar Kitabı, Hükümdarlar ve Siyaset Kitabı adlarıyla Türkiye’ye çevrilerek Bordo Siyah Yayınevi tarafından yayınlanmıştır.
- ⁴ Alberto Manguel, *A.g.e.*, s.255
- ⁵ Ali İhsan Kolcu, *Edebiyat Kuramları*, Salkım Söğüt Yay., Ankara 2008, s.405
- ⁶ Bahriye Çeri, *Türk Romanında Kadın 1923-38 Dönemi*, Simurg Yay., İstanbul 1996, s.13

CANAN OLPAK KOÇ

ERİL BAKTI, BAKTI DA NE GÖRDÜ? AHMET MİTHAT EFENDİ VE FELSEFE-İ ZENAN

*“Görmez misin ki
ressamlığı sanayi-i âliyenin birincilerinden addederler.
Şimdi bir kere mütalâa et
ki ressamlık ne demektir?
Ressamlık aynen gözüümüz önünde olmayan bir şeyi
bize resmen göstermek değil
midir?” (Ahmet Mithat, 2001: 65)*

Peki edebiyat eserleri bize kadınlık ve erkekliği ne derece gösterebilir?

Edebiyat tarihinde yer alan eserlerin hemen hemen hepsinin erkek ege-menliğinde olması kadınlara özel bir edebiyat kuramının ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Kadınların var olmayı tam anlamı ile beceremediği bu dünyada peki erkekler nerede ve nasıl duruyordu? Feminist edebiyat kuramı-nın karşısında erkeklerin yazar ve okur olarak bakışının bırakın bir kuram olarak incelenmesi, genel geçer yazılar dışında irdelenmemiş olması bir ih-mali gün yüzüne çıkarır. Oysa “*eril bakış açısı*” diye nitelenen bu durum as-lında eserlerde yer alan bütün ana ve ara motifleri etkileyen bir unsurdur.

Bizde neoklasik dönem denilen Tanzimat dönemi her alanda daha özel so-runların tartışılmasına vesile olmuştur. Varlığın kavram olarak dahi Agah Efendi, Şinasi gibi şairlerce ele alınmaya başlanması cinsiyet hakkında fark-lı söylemler için henüz yol olduğunu düşünmemize sebep olurken, Ahmet Mithat Efendi’nin başkaldırısı ile karşılaşırız.

Bahsedilecek olan başkaldırı aslında yeni dönemin ortaya çıkardığı bir cere-yandır aynı zamanda. Şinasi-Namık Kemal-Ziya Paşa üçlüsü ile anılan ilk dö-nemin sosyal faydayı ön planda tutan edebi anlayışları ilgilendikleri bütün tür-lerde kendini gösterir. Kiminin tiyatro ile yapmaya çalıştığını bir diğeri şiirde yapmaya çalışır. Halkı eğitmek gibi önemli ve zahmetli bir görev Ahmet Mithat Efendi’nin kaleminden ise roman ve hikâyeleri aracılığı ile yapılmaya çalışılır. Namık Kemal’in *en faideli* diye nitelediği tiyatro yerine roman ve hikâye vardır burada. Tür olarak ciddi ve kesin ayrımlar henüz roman ve hikâyede yapılmamıştır. O nedenle Ahmet Mithat’ta amaç türü geliştirmekten çok o tür aracılığı

ile halka hizmet olmuştur. Yazımızda bahsedeceğimiz Felsefe-i Zenan adlı eserin türü hakkında da farklı araştırmacılar farklı yorumlarda bulunmuştur.

1870 yılında yazılan Felsefe-i Zenan*, Ahmet Mithat'ın Letaif-i Rivayat serisinin üçüncü kitabıdır. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Garp Hikâyesi diyerek yeni türün ilk örneklerinden olduğunu vurguladığı esere Kenan Akyüz büyük hikâye der. Orhan Okay hoca ise yazarı hakkındaki kapsamlı eserinde eser için uzun hikâye, roman terimlerini kullanır. Eserin kendisi hakkında Handan İnci tarafından hazırlanan kitap, eseri roman diye niteleyerek bir anlamda son noktayı koyar. Aslında bu yazı için eserin hikâye veya roman olmasından daha önemli olan konu, kitabın içerik olarak edebiyatımıza getirdiği yeniliktir. Zira içerik seçimi, içeriğin nasıl bir üslupla aktarıldığı, kim tarafından yazıldığı dikkate şayan ayrıntılardır. Söz konusu öncülük meselesi Felsefe-i Zenan'ın türe yaptığı öncülük ve türün ilk örneklerinden olması değil bunların dışında daha başka alanlardaki farkları ile değerlidir.

Ahmet Mithat Efendi edebiyatı halkın bilgilenmesi ve bilinçlenmesi/eğitilmesi esasına göre kullanıyordu. Tanzimat ile kurulmaya çalışılan yeni toplum hukukunda da eğitilmiş insanlara ihtiyaç vardır. Bugün olduğu gibi insan eğitimi etkileyen uyarıcıların -televizyon-radyo-sinema vb.- tamamının işlevini o dönemde yalnızca henüz Türklerin elinde olmayan sayılı gazetelerle; devamında Ahmet Mithat'la edebiyatımızda yerleşen, çoğalan hikâye ve romanla sağlanıyordu. Kalemimi sosyal faydaya adanmış bir romancının eserleri elbette ki eğitim meselesi yönünden epeyce malzeme taşımakta idi.

Felsefe-i Zenan romanında da yazar bu asıl amaçlardan sosyal fayda amacı ve halkı eğitmekten vazgeçmiş değildir. Fakat burada kitabın adından da anlaşılacağı üzere kadınların felsefesi üzerinden konuya yaklaşmıştır. Eril bakış açısı ile kadın bakışı, duyusu ne kadar yakalanabilir? Bizim esere soraçağımız asıl soru budur. Bunun peşinden gelen cevaplarda yeni soruları ortaya çıkaracaktır. Eril bakan fakat kadın gibi düşünmeye çalışan anlatıcı, kahramanlarına bunu ne oranda yansıtmıştır?

Esere edebiyat sosyolojisinin itinası ile yaklaşan bu yönelim dönemin toplumsal bakışını vermesi açısından da önemlidir. Çünkü kadın olmanın bile neredeyse suç sayıldığı bir dönemde kadın gibi düşünmeye çalışmak ve erilikten kurtulma çabaları dikkate değer kabul edilmelidir.

Ahmet Mithat aslında eril olarak görmesine rağmen toplumsal baskı sebebi ile dillendiremediği konuları eserinde dişil göstererek anlatır. Bu eril bakışında yeterince özgür bakamayacağının o dönemler için ispatı sayılabilir.

İlk eseri Felsefe-i Zenan'dan (1870) itibaren kadının eğitimi ve sosyalleşmesi üzerinde kafa yoran ve konuyla ilgili fikir üreten yazar, kadın eğitimi konusunu Osmanlı dünyasında başlatır ve ısrarla savunursa da kadınları bil-

gi karşısında erkekler kadar özgür bırakmaz. Erkekler bilgiden istedikleri kadar alabilir. Ancak kadınlara düşen kafaları karıştırmayacak, kadınlık görevlerini sürdürmeyi engellemeyecek ve ortak hayatı kolaylaştıracak bilgiyi öğrenmektir. Bu erkeğe göre bir kadın eğitimi görüşüdür. Mithat Efendi yeni bir sosyal dönemin başında yazdığı Jön Türk'te bu fikrinin altını bir kez daha çizer. Zira Meşrutiyetin ilanı üzerine toplumun bütün tabakalarının hak arama çabasına giriştiği bir zamanda, kadınların da hak istemeye girişebileceklerini tahmin etmiş ya da gözlemlemiştir. Bunun hangi noktalara varabileceği konusunda taşıdığı endişeler onu yine kalemine yöneltmiştir.¹

Belki de bu endişelerle kaleme aldığı eseri Felsefe-i Zenan her şeye rağmen erilliğin dışlanmaya çalışıldığı eserdir. Karşı cinsi anlamaya çalışma ve onları kendi seçimlerinde özgür bırakarak bu noktadan bir ders verme çabası olan bu eserde erillik ne kadar ötekileştirilebilmiştir?

Eserin konusu erkek düşmanı sayılabilecek Fazıla'nın hikâyesidir. Kurguda farklı kadınlara yer verilecek olsa da genel olarak işler, olaylar Fazıla'nın hayat karşısındaki duruşu ve erkekler hakkında yürüttüğü felsefeye göre ilerler. Erkekler hakkında Fazıla'nın düşmanca tavırlarına bakılırsa yazarın kadınca bakma açısından epeyce çabaladığı görülür.

Eserde örgü, anlatıcının aktarımının yanı sıra Halep'te bulunan Zekiye ile Akile'nin mektuplaşmalarından oluşur. Yaşama üç kadının bakış açısından bakmaya çalışırken onların kendi ağzından olay aktarımını tercih ederek değişik bir üslup kullanmıştır yazar. Emel Kefeli, Türk edebiyatında anlatım tekniği olarak mektubu geniş bir çerçevede ilk kez Ahmet Mithat'ın kullandığını ve bu yolla kadının eğitimi meselesine değindiğini söyler. Daha sonra özellikle kadın yazarlarca bu mektup türü çok kullanılmıştır.²

ÖRNEK ERİL BAKIŞ VE FAZILA

Roman Fazıla Hanım'ın tanıtılması ile başlar. Büyük Ayasofya mahallesinde oturmaktadır. Fazıla Hanım, kültürlü, akıllı ve iyi terbiye görmüş, birçok kitap okumuş, kendisini yetiştirmiş bir kadındır. O, evliliğin kadınları âdeta esirleştirdiğini düşünerek evlenmekten kaçınmıştır. Fazıla Hanım, aynı zamanda yardımsever, fedakâr bir kadındır. Genel olarak bu özelliklere sahip Fazıla Hanım'ın ilk eğitimcisi babasıdır. Babası Bedreddin Efendi sağlığında kızının iyi bir eğitim alması için çabalamıştır. Fazıla da babasının vefatından sonra okumayı devam ettirmiştir. Baba burada kız çocuğuna davranış şekli ile romanın ilk örnek eril bakışıdır.

Günlerini kütüphanede tek başına geçiren Fazıla'nın orada çalışan görevli dışında da arkadaşı yoktur. Bu ağır başlı ve okumaya düşkün özellikleri ile aynı zamanda güven duyulan biri konumunda olan Fazıla'nın yanına kütüp-

hane memuru yedi sekiz yaşlarında bir kız çocuğu ile gelir. Fazıla Hanım'a "biçare öksüz Allah'tan başka kimsesi yok. Düşkünler evine getirip bıraktılar. Kız çocuk, bakılması zor. Sizse yalnızsınız. Bir can yoldaşı olmak üzere, olur da hanım kabul eder diye getirdim."³ diyerek kızı, Fazıla'ya verir. Yeni anne kızına Akile ismini verir. Evlenmeyi istemese bile çocukları çok seven Fazıla seve seve çocuğu alır. Aslında bu şekilde evlat edinme motifi bize Çalıkuşu romanındaki Feride'nin öncüleri olduğu fikrini uyandırmaktadır. Felsefe-i Zenan'da erkeklerden ve evlilikten kaçan Fazıla evlat edinirken Çalıkuşu'nda da nişanlısı Kamuran'dan kaçan Feride gittiği bir köyde kimsesiz bir kızı evlat edinir.

Fazıla'nın ağır başlı tavrı nedeni ile etrafında güven duyulan insan durumunda olduğunu söylemiştik. Fatma Hanım adında eski bir komşusu dul kalması nedeni ile kızı Zekiye'ye bakamadığını, onun eğitimi ile ilgilenmediğini söyler ve kızını Fazıla'ya getirir. Fatma Hanım; Muhsin paşa adında görevinden alınmış bir vali eskisinin konağına sığındığını ve orada kendisi olabildiğince geçinebildiği gibi kızını dahi sığıştırabilmiş ise de kızcağızın öyle cahil ve haylaz büyümesini içine sindiremediğinden gerek kendisinin ve kızının maaşlarını masraflarına karşılık göstermek üzere, kızcağızı eğitim ve öğretim görmesi için Fazıla hanım'ın ellerine teslim etmek arzusunda bulunduğunu, Fazıla hanım'ın yufka yüreğini irkiltecek bir tavır ile⁴ anlatmıştır. Fatma Hanım'ın vefatından sonra ise Zekiye'yi evlat edinir.

İki çocuğun bakımını, eğitimi üstlenen Fazıla Hanım, yapılan bir tez çalışmasında hem iyi hem kötü üvey anne olarak değerlendirilmiştir. *Onu iyi olarak değerlendirmemizin nedeni ortada kalan iki çocuğa sahip çıkması, onları eğitmesidir. Kötü üvey anne olmasını ise tabiata aykırı olarak üvey evlatlarının hiç evlenmemelerini, erkeklerden uzak durmalarını istemesine bağlayabiliriz.*⁵ Orhan Okay da Fazıla karakterinin o dönem hatta daha sonraki dönemler için yabancı bir tip olduğunu söyler. Çünkü Fazıla Hanım ilme daha çok vakit ayırabilmek için yemeğini dışarıda yemekte hatta çamaşırlarını yıkatmaktadır.

Fazıla Hanım, Akile ve Zekiye'nin bakımını üstlenir, onlara annelik yapmaya başlar. İlk bölüm diyebileceğimiz Fazıla'nın hikâyesinde dişil bir başarı söz konusu iken Ahmet Mithat ikinci nesil kadınlar için erkeklere bir şans daha verilmesi gerektiğini söylemek ister gibidir. İlk bölümde Fazıla'nın evliliğin kötülüğünden bahsediyor olması kadın hayatındaki konularda eril bakış açısının daima olumsuz olduğunun göstergesidir. Hak sahibi olabilmenin koşulu erkek düşmanı olmaktan geçer. Hatta kızlarına vasiyeti de bu doğrultuda olacaktır.

Fazıla Hanım kararlarını kendisi alacak kadar bağımsız bir birey iken bir gece rüyasında gördüğü bir işaret onu etkiler ve öleceğini düşünür. Kızları ile

ilgili veraset işlemlerini halleder. Ama asıl vasiyeti kızlarından evlenmemeleri istemek olur. Yukarıda bahsedilen kötü üvey anne davranışı olarak bu vasiyet kabul edilir.

Daha sonraki bölümlerde Akile ve Zekiye'nin yaşadıkları mektup aracılığı ile anlatılır. Muhsin Paşa Halep valisi olunca paşanın eşi çocuklarına öğretmenlik yapması için Zekiye'yi oraya davet eder. Akile'nin rızası olmamasına rağmen Zekiye deniz yolculuğu ile Halep'e gider. Halep'te paşa'nın divan efendisi Sıtkı Efendi ile gönül ilişkisi olur. Çünkü Sıtkı Efendi aslında kendisine tanıtılan kötü erkekler gibi değildir. Kadınların özgürlüğü ve eğitilmesinden yanadır. Zekiye'ye cazip gelen taraflar da daha çok bunlar olmuştur. Sıtkı Efendi'nin düşünceleri dönemin hâkim eril bakışının tam tersidir. Bu olumlu görünen tipi, yazarın erillğe dönme çabası olarak kabul edebiliriz diye düşünsek bile hikâyenin sonu aslında yazarın bir oyun oynadığını, ders verme amacı taşıdığını gösterir. Erkeklerle verilen ikinci şans kadınların duyguları ile hareket etmelerinin sakıncalarına vurgu yapar. Zira eril bakışın değişmesi çok zordur.

Sıtkı Efendi ile evlenen ve bir erkek annesi olan Zekiye bir süre sonra aldatılır. Annesi Fazıla'nın vasiyetini çiğnemek pahasına duygularına güvenilek hareket eden kızcağız mutsuzdur. Üstelik kendi konağından bir cariye ile aldatılmıştır. Bu acı yalnız aldatılmanın acısı değil annesinin onca çabasına rağmen eğitilememesinin ve yanılmasının acısıdır. Bütün mazlum karakterler gibi verem olur ve ölür.

KISSADAN HİSSE...

Tanzimat dönemi yazarları, her ne kadar batılı bir bakış açısı geliştirmeye ve olayları geçmişten daha farklı bir biçimde görüp değerlendirmeye çalışsalar da, eskiyle olan derin bağları ister istemez onları bir ikilik içerisine iter. Özellikle ilk dönem(1860-1876) edebiyatçılarında bu daha bariz bir biçimde görülür. Bu halleriyle onlar ne tam Doğulu ne de Batılıdırlar. Bu iki arada kalmışlığı dönemin genel bir özelliği olarak kaydetmek gerekir. Örneğin Ahmet Midhat bir romanında (Felsefe-i Zenan, Diplomalı Kız) kadınların eğitilmesinin önemini, birden fazla kadınla evliliğin olumsuzluğunu konu edinirken bir başka romanında çok eşliliği veya metres tutmayı olağan karşılayabilmektedir. Ahmet Midhat'ın şahsında gözlemlediğimiz bu kararsızlık veya tutarsızlık birçok edebiyatçı için de geçerlidir.⁶

Hemen hemen bütün eserlerinde erkekçe bakış ve duyusunu, görüşlerini ifade etmekten çekinmeyen Ahmet Mithat Efendi Felsefe-i Zenan'da bir deney yapmaya çalışmıştır. Kadınları bir erkek olarak eril bakış açısı ile değerlendirmesinin yanında bu eserinde cephe değiştirerek eril bakıştan dişil bakı-

şa geçmeye çalışmıştır. Bu çabanın amacı kadınların da herhangi bir erkeğin yardımını olmaksızın kendi başlarına eğitilip yaşayabileceğini ispatlamaktır. Fakat yazar bunun tam aksi görüşü de bize eserin sonunda hissettirir. “Evet, bir kadın gibi düşünmeye çalıştım ancak buna rağmen Fazıla’yı babası yetiştirdi, kızları vasiyeti tam anlamı ile yerine getirmede ve bir erkek bir kadını yine aldattı, Ey kadınlar kadın gibi değil ancak erkek gibi bakarak hayatta kazanabilirsiniz.” demektedir.✍

* Ahmet Mithat Efendi (2008), **Felsefe-i Zenan**, Sel Yayıncılık, İstanbul.

¹ Hülya Argunşah, **Ahdiye ile Ceylan Arasında Bir Jön Türk:Ahmet Mithat Efendi’nin Feminizmi**,Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or TurkicVoluma8/9 Summer 2013, s. 6

² Emel Kefeli, **Anlatım Tekniği Olarak Mektup**, Kitabevi yay., İst.. 2002, s.46.

³ Ahmet Mithat Efendi, **Age**, s. 7-8.

⁴ Ahmet Mithat Efendi, **Age**, s.8.

⁵ Ensar Kesebir, **Tanzimat Romanında Anne**, Balıkesir Üni. Türk Dili ve Edebiyatı Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi, Balıkesir 2010.

⁶ Safiye Akdeniz, **Tanzimat Dönemi Edebiyatçıların Kadın Problemine Yaklaşım Biçimleri**, Ege Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, S: 15, İzmir 2008, 1-32 s.

EMİNE BATAR

UZAYAN GÖLGELER

Sol eliyle, eteğinin rüzgârda dalgalanışına engel olmaya çalışıyor, arada skalkan saçlarını kulağının arkasına sıkıştırıp tekrar eteğine uzanıyordu. Sokak, dalgalı bir denizde yalpalayan sandal gibiydi. Kaldırımında ilerleyen akşam kalabalığına karıştı. İki yönlü akan arabalar, gözlerinden etrafa saçtıkları sarı ve beyaz ışıklarla, karanlığın erkenden hissedilmesine sebep olmuşlardı. Caddenin sonundaki pastanenin önünde durdu. Vitrinde seyrettiği kremalı pastanın meyve suyuyla harika gideceğini düşündü. Kurabiyelerin iyi pişmiş olduğunu kendine kabul ettirmeye çalıştı. Son iki gündür tamamen kesilen iştahını açamayacağını anlayınca oradan uzaklaştı. Ayakları onu şehrin doğusuna giden otobüslerin durağına götürdü. Hazır bekleyen otobüslerden 12N yazana bindi. Bulduğu ilk boş yere oturdu. Daha doğrusu, gittikçe ağırlaşan bir çuval gibi yığıldı. Çantasının fermuarını yarıya kadar açıp içinden bir kitap çıkardı. Kapağın ön tarafında, arkası dönük -gölgesini ardında bırakmış- bir adam resmi vardı. Kitabın adını okudu: “Bir Gün” Yazarın fotoğrafı, kapağın arka tarafında, hakkında yazılanların üst kısmında duruyordu. Kollarını birbirine geçirmiş, boynunu sağa eğmiş ve yüzüne hüznü bir gülümseme oturtmuştu

O gün kitabevi oldukça sakindi. Elindeki kitaba öylesine dalmıştı ki içeriye müşteri girdiğini fark etmemişti. Sadece bir gölgenin süzüldüğünü, kitap rafları arasında var ile yok arasında sessizce gezindiğini hissediyor ama kafasını kaldırıp bakamıyordu. Adam Sara’ya yaklaştı, kitabın kapağına uzandı ve kitaptan bir cümleyi ezbere okudu. Sara o cümlemin altını çizdiğini hatırladı. Bir kitabın arkasındaki fotoğrafa bir de adama baktı. Arkaya taranmış siyah saçlarının arasında beyazlar vardı. Gözleri karanlık bir kuyuyu andırıyordu. Bakışları, kuyunun derinliklerinden sessiz ve durgun geliyor, yüzeyde dalgalı bir hal alıyordu. Sara irileşmiş gözlerini kırpmıştırmış, kitapların üzerinde gezdirmiş, konuşabileceğine kanaat getirince de adama sormuştu:

“Siz, elimdeki kitabın yazarısınız, yanılmıyorum öyle değil mi?”

Adam, tanınmış olmaktan memnun bir ifadeyle gülümsemiş “yanılmıyorsunuz” demişti.

O sırada kız sadece baktı. Elindeki kitaptan cümleler arar gibi, ya da kitapta yazılı cümlelerin ona ait olup olmadığından emin olmak ister gibi. Yüzünde, Sara’ya göre, hem keder, hem gurur hem de çocuksuluk vardı. Yazarla konuşur-

ken kısa cümleler kuruyor, titrediğini belli etmemek için çaba harcadıkça daha çok titriyordu. Yazar ile sohbet ettiği on, bilemedin on beş dakikalık zaman dilimi Sara'ya oldukça uzun gelmişti. Vaktinin az olduğunun bilinciyle o kısacık zaman dilimine acele kurulmuş cümleler sıkıştırmış, zihninde daima hazır bekleyen sorularını arka arkaya sormuştu. Bunu yaparken çekingenliği ve heyecanı yüzünden titriyor fakat bir daha eline geçmeyecek bu fırsat için titremesini bastırıyor, sorularıyla yazarı birkaç dakika daha alıkoymaya çalışıyordu.

Yazar onun merakındaki samimiyete inanmış olacak ki, bir kağıda e-posta adresini yazıvermiş ve kıza uzatırken de şunları söylemişti:

“Belli ki iyi bir okursunuz, bana yazın. Yazdıklarımı bir okurdan dinlemek onlar hakkındaki gizli anlamın aydınlanmasına katkıda bulunacaktır. Çünkü bazen yazdığımız şey bizden bile gizlenir ve okura gösterir kendini. Okur, eğer isterse yazardan daha fazlasını görebilir”

Birkaç dakikalık bu “an”ı başa sarıp tekrar tekrar seyretti. Otobüsün hareket etmesiyle iki yana sallanması bir oldu ve yeniden otobüsteki bedenine döndü.

Farklı yüzler, birbirine çarpan bedenlerin arasından sıyrıldı. Karanlık, etraftaki herkesi ve her şeyi gölgelemiş; hayalete benzetmişti. Birden omzuna bir el dokunduğunu hissetti, ilgisiz gözlerle dönüp baktı. Selin'di. Kırılgan ve olduğundan daha da inceltilmiş sesiyle “Merhaba canım, N'aber” dedi. Birkaç ay önce tanışmışlardı. Alışveriş merkezlerinin birinde bir giyim mağazasında tezgahtar olarak çalışıyordu. Adının Selin olduğunu söylemişti ama Sara bu isme hep şüpheyle bakıyordu. Doğulu aksanı ile batılı bir isim, aynı kişi üzerinde uyumlu durmuyordu. Ama Selin doğulu aksanından kurtulmak için bu büyük şehirde doğma büyümeymiş gibi konuşmaya çalışıyor, giymiyle buna destek veriyor -Sara'ya göre- yine de başarılı olamıyordu.

Sara gülümsemek için zorladı kendini, yorgun sesiyle “iyilik” diyebilirdi. Tekrar önüne döndü. Selin ile akşam iş çıkışlarında otobüste ara sıra karşılaşarlardı. Tanışmaları da yolculuk sırasında olmuştu. Sara'ya aldığı giysilerden bahseder, vücudunu güzelleştirmek adına yaptıklarını ve harcadığı paraları gururla anlatırdı. Sara onu dinler, gösterdiği her şeyi (giysiler, takılar, ayakkabılar...) beğendiğini söyler, böylece bu tatsız sohbet çabucak biterdi.

Otobüs lambaların soluk ışığında, yarı aydınlanmış yollarda ilerliyordu. Selin havada bir süre uçuşan ve birdenbire yok olan cümleler kuruyor, bu cümlelerin sadece Sara üzerinde değil, çevresindeki diğer yolcular üzerindeki etkisini de gözlemliyordu. Ulaşması gereken yeri kestiremeyen sesi yükseliyor ve daha çok kişi tarafından duyulmak için otobüsün içinde rotasız dalgalanıyordu. Ara sıra kendisine çevrilen yorgun gözlerin amaçsız bakışları Selin'in susmasını sağlayamıyordu.

Sara, Selin'in gevezeliklerinden kurtulmak için bir durak önce indi.

“Selin'in şaşırması olmasının önemi yok. Yürümek istiyorum, bunun nesi garip! Garip davranıyormuşum, dalgınmışım. Zorla sarışın olmaya çalışan, aksanını değiştirmek için konuşurken ağzını garip şekillere sokan, giysilerinden ve vücudundan başka hiçbir şeyi önemsemeyen Selin'e bir açıklama borçluydum galiba!”

Yanından geçenlerin bakışlarına aldırmadan kendi kendine gülüyordu. Kitabı çantasına, çantayı da sağ kolunun altına yerleştirdi ve rüzgâra karşı yürüdü. Arkaya doğru uçuşan saçları ona tuhaf bir hafiflik hissi veriyordu.

Gökyüzü, siyah bulutların ardına saklanmıştı.

“Sokaklar evlerin kapılarına kadar gidiyor

Evlerin kapılarından içeri giriyor sokaklar”

Yüzünü sesin geldiği yöne döndü. Alacakaranlıkta bir heykel gibi duran ve dizeler okuyan adama baktı.

Adam, omuzlarına dökülmüş saçları, uzun boyu ve geniş omuzlarıyla eski zaman kahramanlarını andırıyordu. Elindeki zıp zıpı ipinden tutarak sarkıtıyor sonra yine kendine çekiyordu. Kızın baktığını görünce bu fırsatı kaçırmak istemedi:

“Zıp zıpa dikkatle bakmalısınız. Bana geri dönmesi için sadece kovalıyorum. Görüyor musunuz, onu kovalıyorum, o da bana geri dönüyor.”

Sara adamın elindeki oyuncığa bir süre baktı, yorgun ve düşünceli “görüyorum” dedi. Yürümeye devam etti, adam da arkasından...

“Adımı öğrenmek ister misiniz?” Kızın cevap vermesini beklemeden “adım Akif” dedi, “Şairim, ruhumda dizeler oluşturan biri var. Yani onları ben yazmıyorum, orada hazır olarak buluyorum.”

Kız, yüzüne yayılan gülümsemeyi adama hediye etti. Adam topu daha hızlı sallamaya başladı. Artık kızın arkasında değil, yanında yürüyordu. Kirli ve kalın olan gri paltosunun iç cebinden iç içe katlanmış, katlandığı yerlerden kirlenmiş ve incelmış kâğıtlar çıkardı.

“Size şiirlerimden birini okumamı ister misiniz bayan” dedi.

Sara bir durak önce indiği için biraz daha acele ediyordu.

“Belki başka zaman” dedi, adamı başından savmaya çalışan umursamaz bir tavırla. “Bunlardan birini satın alır mısınız? Az bir para karşılığı sizin olacak. Sadece akşam yemeği için”

Sara ondan kurtulmak için para vermeye razı oldu, çantasını karıştırdı on lira buldu ve adama uzattı. Adam bir eliyle parayı alırken diğer eliyle kâğıdı uzattı. Sara kâğıdı, daha önce katlanmış yerlerinden tekrar katlayarak çantasına koydu.

Gittikçe koyulaşan ve kusurları saklayan karanlığa karıştılar. Sara kendini eve götüren yolu güvenle adımladı. Adam, hangi adrese gittiği belli olmayan bir sokağa saptı, sonra başka bir sokağa...

Oturduğu odada akşamları yatak olan kanepenin; sağında ayağı kırık yaşlı bir sehpa (üzerinde, sehpayla aynı yaşlarda bir radyo), karşısında ise üst üste yığılmış kitaplar vardı. İki oda ve mutfaktan oluşan bu küçük evi seviyordu. Kanepeye uzandı, kollarını başının altında kavuşturdu. Beyaz tavanda gün içinde yaşadıkları karmakarışık belirdi. Sonra kafasındakileri topladı ve belli bir düzen içinde onları yeniden seyretti: Yazarı ve kitaplarındaki satırları aynı çerçevede görebilmek için zorladı kendini. Ses tonunu unutmamak için zihninde kaydettiği yere yöneldi ve tekrar dinledi. Defalarca konuştu yazarı. Ama kendisini tam olarak hatırlayamadı.

“Yazarın karşısında neye benziyordum acaba? Ne sordum? Sesim nasıldı? Hiç birini hatırlamıyorum.”

Sağ tarafına döndü, saçlarını avuçladı. İçinde yanan utanç ve pişmanlık alevini söndürmek şöyle dursun, düşünceleriyle daha da harlandırı. Sonra umutsuzluk ve acıma karışımı bir sesle fısıldadı:

“Öyle ya ben bile söylediklerimi unutmuşken, onun hatırlaması mümkün mü? Neden hatırlasın ki? Sıradan bir konuşmaydı benimkisi”

Doğruldu, içini çekti “Çünkü ben herkes gibi konuşurum. Ve bu yüzden unutulur konuştuklarım. O ise bir üst perdeden konuşur. İfade edemediklerimiz için doğru kelimeler bulur ve bize verir.

“Buyurun efendim, o duygu böyle ifade edilir, şunu yapmaktaki maksadı şu cümlelerle açıklayabiliriz, derin duyguları hissetmek değil, onları anlatmaktır aslolan. Evet, çünkü ben taş a baktığımda taşı değil, içinde gizlenmiş tohumu görürüm. Taş bile gizlediği tohumun varlığından haberdar değildir”

Güldü.

“Anlaşılmak ve kaybolduğum dünya boşluğunda bulunmak istiyorum” dedi kırık sesiyle.

O sırada rüzgâr, odanın penceresini dövüyordu.

Yazarın kitabından okuduğu satırı tekrar etti “Kendinizi duymaktan korkmayın, dinleyin, zira duyduunuz şey sizin gerçeğinizdir.”

Doğruldu, oturan bir heykel gibi durdu ve karşı duvarda bakışlarını kilitledi. Yorgunluk ve hüznü onu olduğundan daha masum gösteriyordu. Soluk ışığın altında gölgelenen yüzü dalgalandı. Kitapların arasında bıraktığı kalem öyle telaşla arıyordu ki, kitapları devirdi. ‘Ona bir mektup yazabilirim’ dedi. Kâğıdı ikiye katladı, kitabı kâğıdın altına yerleştirdi ve yazmaya başladı. Birçok yerini karaladı. Sonra başka bir kâğıt aldı. Buruşturulup yere atılmış beyaz kâğıtlar, kartoplarını andırıyordu. Artık ışıklar sönmüş, şehir derin bir uy-

kuya gömülmüştü. Sara hâlâ mektubu bitirememişti. Kelimeleri dikkatle seçti. Duygularını yazmasının onu basitleştireceğini düşündü. Bu sadece onun yazarlığını anlatan, biraz övgü ve gizli bir hayranlık içeren bir mektuptu.

Çok geçmeden, saatin uykuyu paramparça eden sesiyle uyandı. Giderken bir internet kafeye uğradı. Kâğıda yazdıklarını bilgisayarda açtığı posta sayfasına geçirdi ve postaladı.

Gün boyunca yazdıklarını düşündü. Öfkelendi, içinden bağırdı, cümleleriyle alay etti, yorulunca sessizleşti. Müşteriler çoğaldığında unuttu. Etraf sakinleştiğinde yeniden hatırladı.

İnceği duraktan bir durak önceydi. Otobüs, yolcuları arka kapıdan indiriyor, ön kapıdan bindiriyorken biraz oyalandı. O sırada Akif'i gördü. Yine zıp zıpını aşağı-yukarı sallıyordu. Birden kız kendini otobüsün merdivenlerinde inerken yakaladı. Neden indiğini düşünmeye zaman bulamadan uzun paltolu, kirli ve dağınık saçlı adamın karşısında buldu kendini. Adam onu tanımış mıydı? Kaçamak bakışlarla adamı süzdü. "Ne kadar az insan o kadar az dert" diye düşündü. En iyisi uzak durmaktı.

Hem -kim olduğu belirsiz bu adamdan- korkmalıydı.

"Şiirimi okudunuz mu?"

Adamın tok sesini duyunca irkildi.

"Evet" dedi, karasızca. Ama birden bire şiiri beğendiğini hatırlayıp daha emin bir sesle

"evet beğendim" dedi ve söylediklerinin doğruluğunu pekiştirmek için kafasını salladı. Akif elindeki zıp zıpı öyle hızlı yere vuruyordu ki, bir iple eline bağlı olmasa zıplaya zıplaya birkaç sokak öteye gidebilirdi.

"Sen şairsin"

Bunu söylerken hem adamın duymasını istiyor hem de istemiyordu: Yazdıkları onu etkilemişti, diğer taraftan yazdıklarından etkilenmiş olmak canını sıkıyordu.

Akif zıp zıpı paltosunun büyük, sarkık cebine koydu. Kıza baktı. Gülümsedi. Sonra kocaman sert elleri yukarıdaki iç cebine uzandı. Kızdan gözlerini ayırmadan, bulması gereken kağıtları buldu ve kıza uzattı. Sara çantasından on lira çıkardı.

"Hayır" biraz sustu adam. Yüzünden, alınganlık gösterdiği kolaylıkla okunabiliyordu.

"Para istemiyorum"

Sara parayı avucunda buruşturdu ve sanki bir yanılsa bakmak istemiyor-muş gibi onu çantasının içindeki karanlığa bıraktı.

"O halde birlikte yemek yiyelim. Ne dersiniz? Ben ısmarlıyorum."

Adam gülümsedi. Birlikte yürümeye başladılar.

Akşam yemeği için ucuz bir yer buldular. Sara adamın paltosunun yırtık yakasına, ipi sarkmış düğmelerine birkaç kere bakma gereği duydu. Adamın çorbaya eğilişine, ağzına götürüşüne ve yutarken gırtlığında oluşan dalgalanmaya takıldı gözleri. Akif'in hali yazarın kitabındaki bir paragrafı anımsattı. Hatırlamaya çalıştı, hatırlayamayınca çantasından kitabı çıkardı ve paragrafı okudu.

“Şu yazarlar...” dedi adam “yazdıklarına ne kadar inanıyorlar acaba?”

“Onu tanıyorsun?”

“Sen tanıyor musun?”

“Evet, elbette”

“Nereden tanıyorsun?”

“Kitaplarından. Bir de çalıştığım kitabevine gelmişti, orada tanıştık”

Adam alaycı bir kahkaha attı ve kendisini işaret etti:

“Yani beni tanıdığın kadar tanıyorsun”

“Hayır” dedi kız. Sonra kırgınlık ve üzgünlük karışmış gözlerini önündeki çorba kâsesine dikti.

Akif durmadan konuştu. Sesinde heyecan, sevinç ve hüznün dalgaları arka arkaya belirdi. Güneş ve rüzgâr yüzündeki ifadeyi kalınlaştırmış fakat (atmışını aşmış bu adamın) gözlerinde oturan kırılgan ve narin çocuğu öldürememişti. Birkaç saat içinde, aynı dili konuştuklarını fark ettiler. Biri susunca diğeri başlıyor, her söylenen sohbetin doğal akışına uygunluk gösteriyordu.

Sara, yazarın masada duran kitabını işaret etti:

“Bu son kitabı” dedi. “Diğer bütün kitaplarını okudum. Ve ona bir mektup yazdım. Bir şeyin hayatındaki eksikliğini ancak onu bulduğunda anlarsın. Onu karşımda görünce kitaplarında okuduğum kelimeler canlanıverdi. Hepsi kitaptan çıktı ve bu adama büründü. Bu beni ona yaklaştıran bir sihirdi. Hislerimle ilgili belki de yanılıyorumdur. Sadece yazdıklarının ruhuma çok yakın şeyler olduğundan eminim” dedi.

Adam yemeyi bıraktı ve Sara'ya baktı.

“Yazdıkça onları kaybedeceksin, yani hislerini. Yazdıkça onun olacaklar, seni terk edecekler. Ve o senin kadar önemsemeyecek” dedi.

Kız, bunun ne demek olduğunu anlamadı.

Hemen her gün işe giderken, -daha önce hiç âdeti olmadığı halde- internet kafeye gidiyor, posta kutusunu kontrol ediyordu. Beşinci gün cevap geldi. Sara bu üç satırlık cevabı nefes almadan okumuş ve bir süre öylece bakakalmıştı.

“Sara Hanımefendi mektubunuz için teşekkür ederim. Yazdıklarınız beni mesut etti. Sizi hatırladım tabii, kitabevini de. Bana istediğiniz zaman yazabilirsiniz. Ama ben yoğunluktan cevap veremez veya geç yazarsam kusura bakmayınız. Selamlar.”

Sara cümleleri ezberleyene kadar okudu. Çıkarken masalara çarptı, para ödemeyi unuttu. Kasadaki adam, arkasından bir çocuk gönderdi. Parayı uzatırken özür diledi ve üstünü istemediğini söyledi. Kaldırımında bastığı yeri hissetmeden yürüdü. Orada değildi, hiçbir yerde değildi. Sadece sevinçle hüznün arasında gidip gelen bir rüzgâra kapılmıştı. Yaşam böyle bir şeydi. Duvarların ardında hiç dokunulmamış olanı daima sevimli gösterir, ona ulaşıp dokunduğunuzda hayallerinizdeki şeyin asla var olmadığını bütün çıplaklığıyla yüzünüze vurur.

“Bulut gibi” dedi gökyüzüne bakarken. “Şu beyaz bulutların buradan bakınca güzel bir pamuk tarlasından farkı yok. Ama yanına gittiğinde öyle olmadığını görürsün.”

Akşam iş dönüşü her zaman oturdukları ucuz lokantada Akif’e yazardan gelen mesajdan bahsetti.

“O mektubu hiç yazmamalıydım, kendimi anlamıyorum. Bir ırmağın önünü açarsın ve birikmesine engel olursun. Bu, barajdan vazgeçtiğin anlamına gelir. Irmak akar ve en son denizde kaybolur. Sesinin duyulmayacağı koca bir denizde... Bende kalmasının hiçbir zararı yoktu, ama şimdi...”

Adam kızın üzgün yüzüne bakarak:

“Yine yazmak isteyeceğini biliyorum. Ne yazık ki bunu sen de engelleyemeyeceksin. Hatta sadece ona yazmak için bütün saatlerini harcayacaksın. Onları yazmak, bir bitkinin toprağın altına yavaş yavaş uzanan kökleri gibi seni ona bağlayacak. Toprak sana su vermeyecek, ama sen bunu; yazmaktan yorulduğun gün fark edeceksin, işte o zaman susadığını anlayıp kurumaya başlayacaksın.”

Bu kirli ve bakımsız adamın konuşurken yüzüne yayılan soyluluk ona saygısını derinleştirdi. “Sen hiç âşık oldun mu?” diye sordu adama. Adamın yüzüne utangaçlıkla beraber tatlı bir tebessüm yayıldı. Gözlerini indirdi, elindeki kaşıkla çorbayı karıştırdı “sadece iki kere” dedi gözlerini kaldırıp kıza bakarken “her ikisi de geç kalınmış aşklardı, bu yüzden benden başka kimse- nin haberi olmadı.”

Çok derindeki bir şeyi kızın anlamasını kolaylaştırmaya çalışır gibi bakıyordu. Sonra birden söylediklerini Sara’ya unutturmak için telaşla suratını astı ve dışarıda uzayıp giden caddeyi düşünceli bakışlarla süzdü.

Kız ondan sonraki günlerde yazara birçok mektup yazdı. Yazar ona kısa ve teşekkür dolu mesajlar gönderdi. Bir gün Akif’e “iliklerime kadar boşalıyorum ve boşalan içim, yeniden ve daha büyük bir okyanus gibi doluyor. O ise sadece bana teşekkür ediyor. Mektup yazma konusunda yetenekli olduğumu söylüyor. (Ağlamaklı bir sesle güldü) Buna rağmen yeniden yazıyorum ne tuhaf öyle değil mi? Oysa ben fazlasıyla gururlu biriyim.” Adam “zavalı kız” dedi ve son şiirinden iki mısra okudu.

En son yazdığı mektupta duygularından bahsetti. Buna bir anda karar vermiş, kararının değişmesine engel olmak için hemen yazıp göndermişti. Gönderdikten sonra kendini sokağa attı. Yüzünde yarı pişmanlık yarı memnuniyet vardı. O sırada, uzaktan iki bulutun kızgın çarpışması duyuldu. Etraf karardı. Ardından öfkeli bir yağmur başladı. İnsanlar binaların sundurmalarına sığındılar. Sara üzerine yağmur yağmıyormuş gibi yürüdü. İçinde biriken volkan, bulduğu çatlaktan yeryüzüne sızmıştı. Gözyaşlarını yağmurla birlikte akıtmak için iyi bir fırsat yakalamıştı.

Sara gün boyunca üstündeki ıslak elbiseleri değiştirmede. İş arkadaşlarının ısrarları da işe yaramadı. Dahası o gün kimseyle konuşmadı. Kendisiyle konuşmak isteyenleri susturdu.

İş çıkışı Akif’le buluştukları durakta indi, ama adam yoktu. Oysa her gün bir anıt gibi beklerdi. Kesinlikle orada olmalıydı. Sara şaşkın ve tedirgin bakışlarını etrafta gezdirdi. Başına kötü bir şey gelmiş olmasından korktu. Sessizce dua etti. Sık sık saatine baktı. Sorabileceği kimse yoktu. Birlikte akşam yemeği yedikleri ucuz lokantadakiler onu görmüşler miydi acaba? Oraya gitti, çalışanlara tek tek sordu:

“Siz gördünüz mü? Öğleden önce? Öğleden sonra? Hiç uğramadı mı?”

Hepsi “ hayır” anlamında kafasını salladılar, yemek yiyip yemeyeceğini sordular. Yaklaşık üç aydır akşam yemeklerini bu lokantada birlikte yiyorlardı. O mutlaka yemekten önce ve yemek sırasında, bazen de yemekten sonra şiirlerinden mısralar okurdu Sara’ya. Kız, sokaklarda kaldığı için üzüldüğünü söylediğinde, “ yüksek tavanlı ve duvarları olmayan bu sonsuzluğa alıştın mı, bir evin içine sığamazsın” derdi. Bazen öyle kahkahalar atardı ki lokantadaki herkes dönüp onlara bakar ikisini de baştan aşağı tuhaf, biraz da aşağılayıcı gözlerle süzerlerdi. Sara, uzun boylu geniş omuzlu bu adamın yanında zayıf vücuduyla küçük bir serçe gibiydi.

Garsonun bir kez daha sormasıyla irkildi: “Yemek yiyecek misiniz Bayan?”

Sara, yemeyeceğini söyledi ve oradan ayrıldı.

Eve geldiğinde vakit gece yarısına yaklaşıyordu. Üstündekileri değiştirdi. Elinde kahvesi, pencerenin karşısına geçti.

Mevsimlerden en hüznüsü güzdir. Ağaçları terk eden yapraklar, güneye doğru göç eden kuş sürüleri, yüzünü sertleştiren rüzgâr, yaz sıcağından sonra her şeyin üzerine yavaş yavaş sinen soğuk ve yalnızlık... Sokak lambalarının solgun ışıkları altında yürüyenleri seyretti. Biricik dostu birden bire ortalıktan kaybolmuştu. Gidenlerin arasından birinin durmasını ve pence-reye bakıp el sallamasını bekledi. Kahve midesine dokunmuştu. Gün boyunca ıslak kaldığı için öksürüyordu da. Soluğuyla buharlaşan camı sildi. Sokak

gittikçe tenhalaştı, araba sesleri kesildi. Yağmur yeniden başladı. Çukurlar doldu, yerdeki bütün izler silindi. Pencereye vuran damlalar şekillerini kaybedip bitkin bir halde aşağı süzıldüler: İyi kalpli bir perinin gözyaşları, camın arkasındaki kızın saçlarını okşuyordu. Sara kanepeye uzandı ve uyuyakaldı. Alnında boncuklaşan ter, ciğerlerinden sökülüp gelen öksürük bile onu uyandıramadı.

Sabah ateşler içinde uyandı. Saatin zili acımasızca çalışıyor, onu işe çağırıyordu. Yerinden doğrulmak istedi, aklıktan başı dönüyordu. Pencereden baktı. Sağa sola yürüyen, tanımadığı bir sürü insan vardı. İstemeyerek işe hazırlandı. Midesi bulanıyor, yükselen ateş beynini gıcıklıyordu. Bir şey yemeden evden çıktı. Frekansların birbirine karıştığı ve ne söylediği anlaşılmayan bir radyo gibi içinde uğuldayan sesler, rüzgârın sesine karıştı. Savrulan giysilerini, saçlarını rüzgârın koştuğu tarafa bıraktı. Koca kent boşalmış gibiydi. Çevredeki herkesin ve her şeyin varlığı eridi, zamanla kayboldu. Sara mağlup ve suskun, dalından kopmuş bir yaprak gibi rüzgârın gittiği tarafa sürüklendi. Adımlarını atan, nefes alan, paltosuna sarılan artık kendisi değildi.

O sabah uzun zamandır görmediği Selin’le karşılaştı. “Merhaba kaçak, nasılsın?” dedi ve Sara’nın cevaplamasına fırsat vermeden devam etti:

“Biliyor musun gece çok korkunç bir rüya gördüm. Yüzümün her tarafında sivilceler çıkmıştı. Öyle çirkindim ki, gerçek sandım. Ta ki uyanana kadar. Uyanınca rüya olduğu için defalarca Allah’a teşekkür ettim. Ah sen de bak, yüzümde sivilce yok öyle değil mi? Var da ben mi göremiyorum.”

Sara zorla araladığı yorgun gözleriyle Selin’e baktı. “Yok” dedi, düz bir sesle. Öyle bitkindi ki Selin bile fark etti. “Kızım sen hasta mısın?” dedi, eliyle alnını kontrol ederken. “Üstelik ateşin var.” Sara Selin’i duymuyordu, diğer konuşanları ve arabaların gürültülerini de. Akif’i görebilme umuduyla, caddenin her iki yanına birden bakmaya çalışıyordu. Araba durakta durunca, Selin’in sorularını cevapsız bırakarak, ani bir kararla arabadan indi. Yürüdü, yürüdü. Birçok internet kafenin önünden geçti ama hiçbirine girmede. Tamamen güçsüzleşen bedeni her an yere yığılacakmış gibi sallanıyordu. Gitar çalıp şarkı söyleyen kör bir gencin yanından geçiyordu:

“Uzayan gölgeler / Her akşam/ Yıgılır üstümüze”

Daha fazla yürüyemeyeceğini anlayınca otobüs durağına yöneldi. Bir otobüse bindi. Başını cama yasladı. Üşüyordu. Titreyen dudakları, ateşten kızarmış ve çatlamıştı.

“Sıcacık bir uykuya dalmak istiyorum. Oysa ruhumu saran bu kar yığını beni üşütüyor.”

Yarı baygın eve attı kendini. Kapıyı açar açmaz koridora yığıldı, titreyen bacaklarını karnına çekti, kollarını bacaklarının arasına sakladı. O sırada ka-

pı açıldı. Sadece iki ayak görüyordu. “Yardım edin, kalkamıyorum. Belki de ölüyorum” dedi, derinden gelen bir sesle. Kapıdaki, Sara’ya bir kitap uzattı. Sara kitabın arka yüzündeki resmi tanıdı; yazar, değişmeyen tavrıyla Sara’ya bakıyordu. Kız kitabı aldı ve sayfalarını araladı. Ama sayfalarında Akif’in kendisine okuduğu şiirler vardı.

“Burada kal, yaşarken yalnız olmak korkutmuyordu, ama ölürlen korkutuyor”

Sesi boş evde gittikçe azaldı ve en sonunda kayboldu... Sonra her şey karanlık, aysız bir geceye benzedi.

Kendine geldiğinde kızışmış güneş, tepelerin ardında batmak üzereydi. Yattığı yerden güçlkle doğruldu, etrafına bakındı. Günlerden neydi, orada ne kadar baygın yatmıştı, hatırlayamadı. Her şeyin üzerinden uzun zaman geçmiş gibiydi. Eşyaların yorgun ve eskimiş, olduklarını düşündü. Sürünerek pencereye gitti. Çökmüş gözleriyle caddedeki canlılığı seyretti. Birden kaldırımında gitar çalıp şarkı söyleyen genci hatırladı. Şarkının sözlerini fısıldadı:

“Uzayan gölgeler

Her akşam

Yıgılır üstümüze” ❧

MURAT TAŞ

BABA

Beni uyut baba, dedi. Ne güzel saçları vardı. Ne güzel gözleri. Elleri. Ağzı. Burnu. Dudakları. Hele o minnacık parmakları... Uzattı bacaklarını adam, koydu yastığı ayaklarına. Tırmandı kanepeye ufaklık, başını koydu yastığa. Mini mini bir kuş doğmuştu... I-inhhh, şarkı söyleme baba, kurt masalı anlat. Böcüşüm! I-inh, ben böcüşüm değilim baba. Eğilip ellerini öptü ufaklığın. Bir varmış... Develer... Annem beşiğimi... Bir ormanda... Bir kulübe... Anne keçi değirmene... Kapı çalmış... Kötü kalpli kurt... Sonunda uyudu. Soluk alış verişini dinledi bir süre. Yüreği huzur doldu. Hislendi. Ellerini, ellerinin arasına alıp öptü. Karısına seslendi sesini yükseltmeden. Kadın geldi, minnacık öpücük kondurdu çocuğun pembecik yanağına, kucaklayıp yatağına götürdü. Çocuğun bacaklarında bıraktığı boşluğa baktı adam. O an bir çılgılık duydu. Ardından üç damla kan ardı ardına damladı: Şıppp! Şıppp! Şıppp! Karısının sesiyle korku filminden sıyrıldı. Kalktı televizyonu açtı. Kanal kanal gezdi. Bir Öztürk Serengil filminde karar kıldı. Kadın geldi. Sehpayı çekti, koydu tepsiyi üstüne. Çay ve kek. Çay tüttü, kek koktu. Buna mı bakıyorsun, demedi kadın. Saat on birde, Teksas Katliamı başlayacak, ama tek başıma kararım. Adam karısının elini tuttu. Bakma öyle saçmalıklara, demedi. Korkudan ne zevk alıyorsun, demedi. Film bitti. Saate baktı. Suratı bulutlandı. Yatak odasına geçti. Giyindi. Komodinin çekmecesindeki makineyi beline taktı. Ufaklığın odasına geldi. Soluğunu dinledi, minnacık öptü. Karısı gölge gibi peşindeydi. Kapıda sarıldı boynuna adamın. Yanaklar, dudaklar öpüldü. Kadın, dikkat et kendine, dedi. Adam, kapıyı kimseye açma, dedi.

* * *

Beyaz reno on dokuz kaldırıma yanaştı. Arkaya bindi. Ne haber Reis, dedi, şoförün yanındaki. Haber sizde Kel, dedi Reis. İki paket var, dedi şoför. Kızla oğlan mı? Kızla oğlan, dedi Kel, paketi çıkardı. Üç dal cıgara arabanın loşluğunda kurt gözü gibi çakıp söndü. Şoför bastı gaza. Şehrin sesi cılızdı.

* * *

Dal çıplak asılıydı askıya. Gözleri kapalıydı. Sol bacağı sakattı. Baş, çarımha gerilmiş İsa gibi yana yatmıştı. Burnundan kan damlıyordu. Kanın sesi öfkeliendirdi Reis'i. İçeri girdiler. Kim bu? Hacı, çay tepsisini masaya bıraktı. Mamoş, dedi Ellibir. Tüpçünün çırağı. Topal dedikleri?.. Bu işte. Bir küfür savurdu Reis. Çaylar içildi. Paket hazır mı, dedi Kel. Paket iptal gibi, Efendiden haber bekliyoruz, kızın dayısı milletvekili bulmuş. Şoför, acıktım, dedi. Var mı

köfte isteyen? İsterim Eleman, dedi, Ellibir. Kel, ben de. Reis istemedi. Hacı'ya üç köfte parası uzattı Eleman. Hacı çıktı. Az sonra telefon çaldı. Konuşma dakika sürmedi. Efendi, dedi Ellibir. Kızla oğlan kalıyor. Yeni paket Mamoş.

* * *

Köfteler yenildi. Taze çaylar içildi. Paketi hazırlayın, dedi Reis. Eleman'la Hacı, Mamoş'u askıdan indirdiler. Ceset gibi yığıldı betona Mamoş. Topal bacağını karnına çekti, titretti. Eleman, bir maşrapa su döktü yerdekini başına, suratına birkaç da tokat çaktı. Uyan koçum, Mamoş'un! Beş dakika sürmedi Mamoş kendine geldi. Giysilerini verdiler. Giyin, dedi Hacı.

* * *0

Ortada Mamoş. Gözleri bağlı. Soluğu hızlı. İki omuz arasına sıkışmış. Bilirdi gözaltını. Bir iki gün dayak, işkence... Sonra doktor kontrolü. Ardından özgürlük. Arka arkaya öksürdü. Göğsünde dehşet bir sızı duydu. Eli göğsüne gidecek oldu; iki el, kollarını sardı sertçe. Doktora bir şey demeyecekti. Hali ortadaydı. Dert değildi. Şunlardan kurtulsaydı üç gün evde yatmaya razıydı. Sabır, dedi. Sabır. Dakikalar aktı. Fakat!.. Şehrin sesi... Neden sessizdi her yer? Soramadı.

* * *

Araç durdu. Birileri indi. Bagajdan bir şeyler indirdiler. Biri türkü tutturdu: *Mezarımı derin de kazın/Dar olsun yar yar, dar olsun...* Acele edin, dedi bir başkası. Araba tekrar yola koyuldu. Sağ tarafı boştu. N'oluyordu? Ufaktan bir korku kanına bulaştı. Abi, dedi hastaneye gitmiyor muyuz? Sessizlik. Abi!.. Sabret Mamoş. Yumuşak ve içtendi ses. Mamoş'un dalgalanmış yüreği sakinleşir gibi oldu. Sesin sahibini tanıdı. Mehmet Dağ. Abone No: 307. Ama Mehmet Abi?.. Ne işi vardı?.. Benzetmiş miydi? Sormak istedi. Sabır, dedi. O dakika kararını verdi. Artık bu memlekette durmayacaktı. Anasını, karısını, kızını alıp...

* * *

Araç durdu. İndirdiler Mamoş'u. Tuhaflığı çoktan sezmişti Mamoş. Buruna toprak kokusu geldi. Üç beş metre yürüyüp durdular. Abi, dedi. N'oluyor? Ellerini arkadan bağladılar. Abi, dedi, kızım var abi, yaşına basacak, on altısı doğum günü... Göz bağını çözdüler. Ardından sert bir yumruk yedi kulağının dibine. Önce yere, sonra çukura yuvarlandı. Ağzı toprak doldu. Kızım!.. Ellibir, Reis'e baktı. Reis elini beline attı. Karşı köyün köpekleri gecenin bu vakti nerden geldiği belli olmayan sese birkaç kez havladılar.

* * *

Hoş geldin, dedi kadın. Sarıldılar. Yanak yanağa, dudak dudağa öpüştiler. Nasıl geçti nöbet. Yorucu. Kahvaltıyı balkona hazırladım, dedi kadın, hava çok güzel. Ekmekler sıcacık, dedi adam, banyoya giderken. Banyodan çıktı, mutfaka geldi, kadın ekmekleri dilimliyordu. Arkadan sarıldı. Kulağının dibine öpücük kondurdu kadının. Uslu ol, dedi kadın, sonra. Babaaa! Senin ki uyandı, dedi kadın. Adam gitti, sesi geldi: Böcüşümmm!..

MEHMET ÖZTUNÇ

SON KEZ

İnsanın kendi içini karanlık bir mağara gibi oyması ve asıl benliğini orada saklayıp başka türlü görünmesi seni hep rahatsız etti. Bazen o korunaklı mağaraların çöktüğünü ve asıl benliklerin orada ezilip nasıl vıcık vıcık yüzeye vurduklarını gördün çünkü. Bunu “kişilik” sözüyle masumlaştıramadın, senin için insanın olduğu gibi görünmesi kişilikten öte bir şeydi. Adını koymakta zorlanıyorsun... En çok Allah’la kurduğun ilişkiye yakıştıramadan böylesi bir hali, kul olma onurunu incitti bu karanlık oyuğa sığınmak. Belki de yazmak, hayatını başka kahramanlar üzerinden anlatmak bunun için sana cazip geliyor. Yazıyı bir ışıldak gibi içine tutuyor, içinde biriken karanlığı bu ışıkla aydınlatıyorsun. Sen, o gri camın önünde durur, bunları düşünürken üç serseri karga elektrik tellerinin üzerinden havalandı ve ufukta kayboldu. Önünde uzayıp giden hastalık sarısı çölde hiçbir şey dikkatini çekmedi oysa rüzgâr, önüne bir tutam kuru ot katıp götürdü, zehir yeşili bir yılanın, yuvasından çıkarken kirli cam gözleri kamaştı, ışığı görmek, ışığa alışmak zahmetli bir iştir çünkü. Karşıdaki şosede okul kıyafetleriyle bir öbek öğrenci yürüyor; öndeki çift örtük saçlı, yerel kıyafetli kadın öğretmenleri olmalı. Yolun bitimindeki köy okulunun avlusunda eskiden Lenin heykeli varmış. Şimdi kafasını söktüp yerine Karacaoğlan’ın kafasını yerleştirmişler. Şair kafalı, militan gövdeli bir heykel. Belki de o üç serseri karga o heykele kondu. Kim bilir...

I. 18 Mart 2001

Odandasın, yine o camın önünde. Kirli halıdan yükselen kokuya alıştın artık, kokuyu almıyor burnun. Köşedeki küçük kitaplık toz içinde; gardırobun karma karışık, uzak köşede yanan ısıtıcı uyuklayan bir kedi gibi mırlıyor. Kitaplığın üstünde çalan Rus işi, iriyarı teypte; “Dokunuyorum ellerine, yaralanmış bacaklarına. Eğilip ıslak ağzımı ağzına dayıyorum son kez.” şarkısı çalıyor. Ruhun hüznüne ısınıyor. Odan, dünya denilen yerin özeti. Yanaklarından süzülen yaşların karıncalar gibi yürüyüp gitmesini istiyorsun. Niye ağladığını biliyor musun? Hayır. Zaten gözyaşının sebebini didiklemekten hep kaçınmadın mı? Niye ağladığını bilmek gözyaşlarını kesebilir ama insanı, insan yapan o sırrı, sihri de bozar. Çünkü insan, biraz da kendisine tahammülle insan oluyor. Herhangi bir yerde bir kelebeğin kanatlarını çırpması bir başka yerde fırtınalar kaldırabileceğini duyduğunda ilkin çok şaşırmıştın ama

dostunun, “Bir mazlumun âhı için Allah, bir Nuh tufanı daha koparabilir.” dediğinde, bu olay sana çok da şaşırtıcı gelmemişti. Mazlumlar... Kendi ülkenin yitık kabalığı. Kimi mezarsız, kimi duasız, kimi namazsız, kimi hesapsız, kimi dilsiz... Ama hepsi mazlum. Bir bahar sabahına gidiyorsun. Sınıfın en ön sırasında, sabahın serinliğinde ince iğde dallarının soluk yeşiline tüne-miş serçeler gibiydin. Sınıfa giren müdür yardımcısı pürtelâş: “Hocanım hadi gidiyoruz!” diyor. Elinizde ince çubuklara özenle yerleştirilmiş kâğıttan bayraklar veriliyor, o bayrakları rengi atmış önlüklerinize, kirli, esmer yüzünüze siper edip tek sıra halinde gidiyorsunuz. Karınca katarı misali. Ağzınızda, ‘çıktık açık ağına’ marşı, yer gök inliyor. Her sabah, varlığını adayacağına dair yemin ettiğin okul bahçesinden çıkmış, bir başka yerde düzenlenecek adanma törenine katılacaksınız. Reisi Cumhur geliyormuş. Babaannenin secadesinde sesini, hançeresini hüznle titreterek kendisine dua ettiği Evren Paşa geliyormuş. Yolun ortasında siyah, tam ortasında beyaz damalı şeritler olan iki polis arabası duruyor. Polislerin üzerinde haki forma, kafalarında kocaman, tekerlek gibi bir şapkalar var. Bütün polisler büyük bir itinayla çatık kaşlı, acayip ciddiler. Trafik hazır ol komutunda akıyor. Hocahanımlar, sizi tek sıra halinde yol boyunca diziyor. Sadece siz mi, bütün şehir tek sıra... Memleket, kafasının ortasından tren yolu açılmış, bitli bir öğrenci havasında. Öğretmen ayak hizalarına varıncaya kadar müdahale ediyor. Elinizdeki bayrakları sallıyorsunuz, pürtelâş müdür yardımcısı, arka arkaya prova yaptırıyor. Sallıyorsunuz, sallıyorsunuz, coşkuyla, çok daha büyük bir coşkuyla sallıyorsunuz. Sonunda “geliyor” sesi dolduruyor kulaklarınızı ve elinizdeki bayrakları daha bir coşkuyla sallıyorsunuz. Sanıyorsun ki sizinle tek tek konuşacak, başınızı okşayacak, bitlerinize Reisi Cumhurun elleri değecek. Önce sirenler, sirenler, ardından polis arabaları ve arkalarında ise süzülüp gelen bir Mercedes. Mercedes’e odaklanıyorsun. Uğruna babaannenin dua ettiği Evren Paşa’yı görmek istiyorsun. Konvoy telaşlı ama yavaş ilerliyor. “İşte arkadaki arabada diyorsun” kendi kendine. Ama araba selamsız bandosunun önünden çekip giden tren gibi süzülüp gidiyor. Küçük gözlerinin ucuyla yakaladığın görüntüde Mercedes’in arka koltuğunda oturduğunu, yarısı perdelerle kapatılmış camdan pamuk elleriyle size birkaç saniye el salladığını görüyorsun. O elleri, hiçbir zaman unutamayacaktın. Senin yoksulluk çatlağı esmer ellerinin yanında, onun o pamuktan elleri... Hatta yıllar sonra bir şairin, “Dünyanın bütün ellerini üst üste yığsalar içlerinden seninkini bulabilirim.” dediği dizeleri okuduğunda da aklına, onun o beyaz elleri gelecekti. Mazlumların, kesilmiş, tınakları çekilmiş, ölürlen hiç kimsenin avuçlarına almadığı elleri arasında elbette onun ellerini bulabilirdin. Boğularak öldürülmüş bir insanın boynunda kalan parmak izleri gibi o pamuktan eller, zihn-

de bir daha çıkmamacasına yer etti. Akşam eve dönünce annene, Reisicum-huru gördüğünü söylediğinde, üzerindeki öfkeye bir anlam veremiyorsun. Reisicumhurun evde asılı resmi bir gün aniden ortadan kaybolduğunda baban ve ninen o kadar korkarken sen o resmi, derin bir sessizlik içinde annenin alıp yırttığına inanıyorsun.

Annemi hatırlaman, belleğinin bir başka penceresini açıyor. “Bizim ülkemizde anneler, çocuklarına sanki daha fazla düşkün.” dediğinde dostun, “O kadar gök ekini biçilen bir yerde bırak da anneler çocuklarına düşkün olsun.” demişti. Sen çok daha başka bir cevap beklerken o böyle konuşmuştu. Oysa dostuna hak vermiştin çünkü annenle aranda ya da annenle kardeşlerin arasında da hep bir üçüncü kişi, bir ihtimal olarak ölüm vardı. Annen, sanki ölümü sizden uzak tutmak için bu kadar çok titrerdi üzerinize. Annelerin acı karşısındaki tevekkülleri de seni hep şaşırtmışken dostun, “Bizim annelerimiz çocukları kaybedeceklerini bilerek severler.” demişti. Çok sonra öğrenmiştin dostunun bir kardeşinin işkenceden sakat kaldığını, ağabeyinin ise kaybolduğunu. Hikâyesini anlatırken o ağlamış, seni de ağlatmıştı. “Biliyor musun, bizi annelerimiz büyüttüğü için acıya sabredebiliyoruz” demiş, sonra da göz yaşlarını silerken, titreyen sesiyle; “İnan, annem ya da babam ölseydi abimin ölmesi kadar beni sarsmazdı.” diyebilmişti. Dostunun acısı karşısında utanmış, ona, babaannenin, Evren Paşa için dua ettiğini söyleyememiştin. Üzerindeki hüznün soğuduğunu hissediyorsun. Teypte çalan kaset bitiyor, düğmesi atıyor, irkilip kendine geliyorsun. Kulağında kalan son sözler: “Son kez, son kez, son kez..” oluyor.

II. 18 Mart 2001

Bir bahar sabahı, kışın kırağıları yerini baharın çiğ tanelerine bırakmış. Bu evde sabahları hep bir gürültü patırtı var. Özellikle evin en küçük oğlu sabah işe giderken evi mutlaka birbirine katar. Ama bu sabah, ne bulursa üzerine geçiriyor, dolabı açıyor bir parça ekmek, iki siyah zeytin atıştırıyor. Annesi uyku ile uyanıklık arasında. Kapıyı ne kadar da usul kapatıyor. Sokağı dol-duran keskin bir ısıklık sesi. Dolmuş duruyor. Koşar adım dolmuşa geçiyor. Arka camdan uzun uzun evine bakıyor. İlk kez bugün, annesini öpmediği için üzülüyor. Uzattığı paranın üstünü cebini koyuyor. O çıktıktan sonra ev halkı uyanıyor. Adını koyamadıkları bir şey var bugün. Sanki geceden eve bir hırsız girmiş gibi evin havası ruhlarına ağır geliyor. Kimse konuşmuyor, konuş-salar kesin tartışacaklar. Hava açmamış bugün. Aralarında gizli bir anlaşma varmış gibi susuyorlar. Öğle namazı günü ortadan ikiye bölüyor. Vakit ikindiye yakın. Telefon çalıyor. “Evet, onun evi bir şey mi oldu?” diyor evin kızı. Telefon ahizesi elinden kayıyor. “Anne hastaneden aradılar, Zekeriya ka-

za yapmış ama ciddi bir şeyi yokmuş!” diyor, sesi titriyor. Kadının gözlerinin feri kaçmış gözleri kocaman açılıyor, “Hayır, olmaz ben de geleceğim.” diyor. Anne ile kızın içinde kara bir rüzgâr esiyor, ne varsa önüne katıyor, korku uğul uğul esiyor şimdi. Annelik, keskin bir sezgi. Kötü bir şey olduğunu seziyor. Hastanedeler. Sahi nasıl geldiler! O merdivenleri nasıl çıktılar. Sorsan anlatabilirler mi? Hastanenin loş koridorundalar. Bazı akrabalar, onlardan önce gelmiş. Kadın, şefkat, merhamet dilenen bir sesle: “Ne olmuş?” diyor. Ağzının içi kupkuru. “Önemli bir şey yok!” diyor Zekeriya’nın kuzeni. Önünde bekledikleri odanın içinden beyaz önlüklü bir doktor çıkıyor. Yüzü bembeyaz. “Doktor Bey...” diyor Zekeriya’nın babası. Doktor yalvaran bir tonda konuşan babaya, “Hiç küçük bir sünger bir kova suyu emebilir mi? Oğlunuzun kafasının içi kan dolu ve beyin küçücük bir sünger gibi. O suyu emmesini bekliyoruz. Ama üzgünüm.” diyor. Anne, daha küçük bir çocukken annesini kaybettiği günlere gidiyor. Her akşam, o toprak damlı evin üstüne çıkıp, annem gelir, diye ölen annesini beklediği günlere. Her anne, çocuğu öldüğü zaman ölen annesi hatırlarmış. İnsanın, bekleye bekleye gelmeyeceğini öğreneceğini biliyor. Yine bekliyor, bu kez bir hastane koridorunda. Ölümün harlı ateşi o uzak günlerden beri içini yakıyor. Aynı doktor, bir süre sonra, daha kötü bir ifadeyle koridora geliyor, “Üzgünüm, çocuğu kaybettik, yakınları içeri girebilir.” diyor. Anne, içeri giriyor Zekeriya’nın vücudu hâlâ sıcak. Feri kaçmış gözlerinin puslu ışığında Zekeriya’nın uyuduğu yatağa eğiliyor. Ağzını, oğlunun ağzına dayıyor: “Oğlum, eğer bir nefeslik canın var ve beni duyuyorsan üzerimdeki bütün hakkım helal olsun.” diyor. Sonra yaralanmış başına, ellerine, ayaklarına dokunuyor. Son kez oğluna bakıyor, göz yaşları yanaklarından süzülüyor. İçinden “keşke şimdi o yatakta o halde yatan ben olsaydım” cümlesi geçiyor. “Son kez, son kez..” oğluna bakıyor, bakıyor.

III.

Meğer dünyaya o gün, camın değil gamın ardından bakıyormuşsun. Eve geldiğinde kardeşini defnetmişlerdi. Kendini dağa taş vurdun. Kalbin her tarafı çatlamış bir şişe gibi. O mezar tümseğini kardeşini kucaklar gibi kucakladın. Annenin gözlerinin feri kardeşinle birlikte daha derinlere kaçmış. El yordamı ile yüzünü seçiyor. Aklına dostun geliyor. “O kadar gök ekini biçilen bir yerde bırak da anneler çocuklarına düşkün olsun.” sözünü hatırlıyorsun. Geri döndüğünde aynı acıyı yurt tutarak konuşacaksınız. Zaten, bu acıdan nasipsiz olman, seni hep mahcup ediyordu. İnsan, dostunun acısına bazen ancak kendisini aynı acıya dönüştürerek ortak olabilir. Zekeriya, gözünde biriken iki damla yaş şimdi.

IV.

Olayın üzerinden ne kadar zaman geçmişti hatırlamıyordun. Ama rüya bir eli hayatta, bir eli ölümden ondan haber getiriyordu sana.

- Uyanırsam gitmez misin?

- Hayır, nereye gideceğim ki?

- Ama sen öldün. Doktor, “beyni su dolu bir kovadaki küçük bir sünger gibi. Hiç o küçük sünger, kovadaki bütün suyu emebilir mi?” demiş. Ben eve geldiğimde seni gömmüşlerdi.

- Tamam sen bilirsin, istersen uyan.

Uyanıyorsun. Annenle seninle sohbet etmek istiyor. Konu kardeşinin vefatına geliyor, “Ağzımı ağzına dayadım, vücudunu sımsıkı sardım ve: “Oğlum, eğer beni duyuyorsan üzerinde ne kadar hakkım varsa helal olsun, helal olsun dedim!” diyor annen. Vücudu sıcakmış. İncecik, tertemiz bir koku varmış üzerinde. Annen, ağlıyor. Onu daha fazla üzmem istemiyorsun. Kardeşini gördüğün rüyayı kalbine, sözsüzlüğe emanet ediyorsun.

V.

Bir pastanede oturuyorsun. Dostun arıyor. “Sana bir müjde vereceğim. Abimin mezarını bulmuşlar. İstanbul’da kimsesizler mezarlığında. Onu, memlekete götüreceğiz. Annem, abimin hasretiyle gitti ama vasiyet etmişti, beyaz tülbindini tabuta saracağız.” diyor. Söyleyecek söz bulamıyorsun, ağzından kuru bir; “Öyle mi, çok sevindim.” sözü çıkıyor. Telefonu kapatıyorsun. Pastanede çalan müzik seni, gamın ardından dünyaya baktığın güne götürüyor: “Dokunuyorum ellerine, yaralanmış bacaklarına. Eğilip ıslak ağzımı ağzına dayıyorum son kez.”

Sahi diyor anlatıcı kendi kendisine: “Öykünün başında bahsettiğim insanın içindeki mağara meselesi ne olacak.” Yine kendisini çoğaltarak cevap veriyor: “Aman, boş ver canım, sırf Çehovş, duvardaki silah patlayacak, dedi diye biz de her silahı patlatacak mıyız?”

Karacaoğlan heykelinin üstünden üç serseri karga havalanıyor, biraz militan, biraz şair bir haldeler.☞

AKİF HASAN KAYA

KURBAN

A lışık olmadıkları kadar sessiz bir sabaha uyandılar.

Şaşırdılar. İlk defa uykuları kanmış olarak uyandılar. Şaşırdılar. Genellikle sabaha karşı, yorgunluk ve uykusuzluk dayanılmaz hale gelince sızdıkları derin uykularından silah sesleriyle, patlamalarla uyanırlardı. Hayır! Uyanmak da değil? Fırlayarak. Kaçacak bir kıyı, köşe, sinecek bir yer arayarak; korkuyla... Hedefini şaşırmış bir bombanın, serseri bir kurşunun kendilerini bulacağı endişesiyle... Korkarak; sıçrayarak; telaşla işte.

Ama bu gün farklı.

Ne zamandır uykuları kandığı için kendiliğinden uyanmamışlardı? Hatırlayamadılar! Öyle sessiz ki sokaklar. Çıt çıkmıyor. Sanki kendilerinden başka kimse kalmamış dünyada. Öyle sessiz, durgun... Ama bu sessizlikten bile korkuyorlar. Bir aldatmaca olmasından; merakla camdan bakarken, bir keskin nişancının hedefi olmaktan...

Dinliyorlar. Ne bir silah patlıyor, ne bir bomba? Şaşıyorlar. Umutlanıyorlar. Her şey bitmiş olabilir mi? Çocuklar seviniyor. Oğlan babasına bakıyor. Tepkisini ölçmeye çalışıyor. Baba düşünceli. Dalıp gitmiş. Az sonra çocukların neşeli sesleriyle kendine geliyor. Dalgınlığından sıyrılıyor. Bugün kurban bayramı. Askerler bayram namazında diyor. Sessizliğin sebebini anlıyorlar. Nasıl da unutmışlardı. Bütün olup bitenler onlara bayramı bile unutturmuştu. Bayrama sevinse ama... Çocuklar suskunlaşıyor hemen. Yüzleri asılıyor. Umutları kırılıyor. Annelerine sokuluyorlar. Açlık korkusu kalplerini titretiyor. Sıkışıp kaldıkları şehirlerinden, mahallelerinden dışarıya çıkamıyorlar. Ellerindeki her şeyi tükettiler. Tükendiler. En çok ümitsizlik yıpratıyor onları. Hiçbir beklentileri olmayınca, yarının da bir kıymeti olmuyor. Akşam olsa da olur, olmasa da... Güneş doğsa da olur, doğmasa da... Daha sıkı sarılıyorlar birbirlerine. Şimdilik sadece açlar. Yakında havalar soğuyacak: Soğuk ve açlık. Düşündükçe ürperiyorlar. Daha sıkı sarılıyorlar birbirlerine. Kollar daha bir kenetleniyor.

Eskiden kurban bayramlarında kavurma kokardı sokaklar. Çocuklar istedikleri kadar yerd. Ama şimdi bayramı bile unutuyorlar. Ekmek bulamazken nasıl kurban kesecekler. En son, bundan üç sene önce, sokağın başındaki Ha-

cı Cafer bir kurban kesebilmişti. Zayıf bir keçisi vardı. Yettiği kadar herkese vermişti. Birkaç lokma yemişlerdi. En son, üç sene önce...

Adam sapanı kapıyor. Fırsattan istifade birkaç kuş avlayayım diyor. Karatavuk vur baba diyor oğlu. Onlar daha büyük oluyor. Adam bunu biliyor ama karatavuk vurmak zor oluyor. Yüksekten uçuyorlar. Ağaçların en yüksek dallarına konuyorlar. Üstelik dayanıklılar. Hemen düşmüyorlar. İnşallah diyor adam.

Çıkıyor evden. Yine de tedbiri elden bırakmıyor. Duvar diplerinden, eğilerek yürüyor. Bazı açık yerlerden sürünerek geçiyor. Saklana, gizlene mahallenin arkalarındaki ağaçların, kimi çalılarının olduğu alana varıyor. Birkaç taş alıyor avucuna. Dikkat çekmeden üç-beş serçe vurabilirse en azından çocuklar azıcık doyar. İşte serçeler... Taşı sapanı yerleştiriyor. Az daha sokuluyor kuşlara. Yeterli. Sapanı geriyor. Nişan alıyor. Besmele çekiyor. Şak... İşte vurdu. Serçe düştü. Hemen koşuyor. Kuşu otların arasında buluyor. Kafasını koparıyor. Serçeleri vurabiliyor ama bunlar da küçücük, bir lokmacık. Az daha büyük bir şeyler vurabilse. Kuşu cebine atıyor. Vakit kaybetmeden tekrar etrafa bakıyor. Yeni av arıyor. Az ilerdeki ağaçta yine serçeler var. Yaklaşıyor...

Tam nişan alacakken, kedinin biri kuşları ürkütüyor. Ulan kedi, diye söyleniyor. Yenecek bir şey olsan bu kadar yakında dolaşmazdın, diye geçiriyor aklından.

Serçelerin cıvıltısıyla kendine geliyor. İşte oradalar. Acele etmeli.

Bu gün şansı yaver gitti. Cebini yokluyor. Serçelerin yumuşacık tüyleri parmaklarına değiyor. Sanırım altı tane avlayabildi. Şükrediyor.

Tam toprak yolu geçmeye hazırlanırken bir kamyon gürültüsü duyuyor. Gürültüyle beraber kamyon virajı alıyor. Kendini, yolun kenarındaki arka zor atıyor. Hemen otların arasına saklanıyor. Neyse ki görmüyorlar. Araç gelip tam önünde duruyor. Askerler kamyonundan iniyor. Yolun diğer tarafına konuşlanıyorlar. Emir gelene kadar buradayız diyor komutan. Sindiği yerden kıpırdayamıyor. Sürünerek gitse. Olmaz. O kadar yakınlar ki, az bir kıpırda sa görünür. Yakalanır. Tek çare gitmelerini beklemek. Gitmezlerse? O zaman şansını gece deneyecek. Askerler çadır kurmaya başlıyor. Eyvah. Kapana kısıldı. Çocuklar, karısı yolunu gözlüyordur şimdi. Merak edip aramaya çıkmasalar bari diye geçiriyor aklından. Ya çıkarlarsa... Bu ihtimal çok korkutuyor onu. Kalbi sıkışıyor. Terliyor.

Arkadaşları, komşularının çoğu terk etti buraları. Onun gelmesi için de çok ısrar ettiler. Gitmedi. Şimdi pişman oluyor. Gidip ne yapacağım. Orada da sürüneceğiz, burada da... En azından kendi toprağımız. Gitse miydi? Şimdi pişman oluyor. Kafası karma karışık. Bu kadar olacağını tahmin edememişti.

Askerler bayram namazını kıldı, şimdi de kurbanlarını arıyorlar diye geçiriyor aklından. Acı acı tebessüm ediyor. Öğlen oluyor. Askerlerden biri ezan okuyor. Nöbetçiler hariç namaza duruyorlar. O ise saklandığı yerde, ot-ların arasında, sırt üstü uzanmış bir halde kıpırdayamadan, ima ile kılıyor namazını. Sabrediyor. Gece eve dönebileceğini düşünüyor. O zamana kadar kıpırdamadan beklemek zorunda. Tam bunarı düşünüürken iki kamyon daha geliyor. İçleri tıka basa asker dolu. İyice canı sıkılıyor. Bu gidişle gece de kaçamayacak. Ya sabır...

Çocuklar merakla camdan bakıyor. Sokak, taş ve molozlarla dolu. Kimi evler patlamaların etkisiyle yola doğru yıkılmış. Az sonra tekrar silah sesleri başlıyor. Top atışları kaldığı yerden devam ediyor. Camlar şangırdıyor. Sar-sılıyor.

Anneleri hemen arka odaya saklıyor onları. Ama kocası gelmedi. Nerde kaldı? Çok merak ediyor. Başına bir şey gelmese bari. Dudakları sürekli kıpır kıpır... Allah'ım sen ona yardım et.

İki gün geçiyor. Adam evine dönmüyor. Karısı, çocukları meraktan ölüyor. Bekliyorlar. Umutla bekliyorlar.

Çocuklar iyice acıkıyor. Kadın ne yapacağını bilemiyor.

Adam, nihayet üç gün sonra dönüyor evine: açlıktan, yorgunluktan bitkin bir halde... Karısı, çocukları sevinçle karşılıyor. Sarılıyorlar; sıkı sıkı, uzun uzun sarılıyorlar... Yürekları ağızlarında, korkuyla nasıl beklediklerini anlatıyorlar; nasıl merak ettiklerini, ne kadar üzüldüklerini... Saçı sakalı birbirine karışmış. Arkın içinde hareketsiz yatmaktan her tarafı tutulmuş. Kıpırdayacak hali kalmamış. Zar zor giriyor içeri. Öylece uzanıyor bir süre.

Etrafa bakıyor. Her şey bıraktığı gibi duruyor. Sadece, bomba sarsıntılarını birkaç camı daha kırmış. Eve her gelişinde üzerine atlayan, kendini okşatmak için türlü türlü oyunlar yapan kedi ortalıkta görünmüyor.

Çocuklarına bakıyor. Yiyecek hiçbir şey getiremedi.

Şansım yaver gitmişti, bir sürü serçe vurmuştum. Ama askerlerin gitmesini beklerken hepsi kokuştı, atmak zorunda kaldım, diyor üzgün bir şekilde. Askerlerin gitmesini beklerken, açlıktan serçeleri çiğ çiğ yediğini söyleyemiyor. Nasıl denir ki? İğreniyor kendinden. Yerin dibine geçiyor.

Olsun baba, diyor çocuklar. Üzülme. Annem bize et pişirdi. Öyle güzeldi ki...

Çocuklarının et yediğine bir an seviniyor; sonra şaşırıyor...

Nasıl oldu bu iş diye karısına bakıyor.

Göz göze geliyorlar.

Karısı yerin dibine girercesine gözlerini yere indiriyor. ❷

YILDIRIM TÜRK

GEÇTİM DÜNYA ÜZERİNDEN

Mustafa Ülger'e

Otomatik kapının her açılışında “O mu acaba?” demekten kendimi alamıyorum. Bir heyecan sarıyor yüreğimi, içim içime sığmıyor. Marketin ışıltılı raflarında sayfalarımı hevesle havalandıracak, arka kapak yazımı okuyacak kıymet bilir sahibimi bekliyorum. Yanımda yeni çıkan arkadaşlarım; karşımda alaycı bakışlarını üstümden eksik etmeyen burgulu makarnalar, çifte kavrulmuş bisküviler, rengârenk jelâtinli çikolatalar var. Birkaç yıldır şehrin en işlek caddesini seyreliyorum.

Yazın güneşten yapraklarımız biraz daha sarardı, kışın kapı açıldıkça hastalık peşimi hiç bırakmadı. Raflarımıza yeni bir arkadaş gelince ilgiyi de kendisinde topluyordu. Reklâm panolarına dev posterleri asılıyor, gazetelerde adına sayfalar dolusu söyleşiler yapılıyordu. Şanslı olanların arka kapaklarına yurt dışındaki yazarların övgü dolu sözleri yazılıyordu. Hep yeni gelenleri soruyorlardı. Onlardan birinin her gelişinde biz biraz daha gerilere itiliyorduk. Herkes büyük bir merakla onun etrafını sarıyor, sayfalarını karıştırma gereği bile duymadan onu elindeki yiyecek poşetlerine koyup gidiyordu. Sonra başkaları geliyor, onlar da kısa zamanda bu yolculuğa katılıyordu. Bense arkalarından hep özlemle bakıyordum. Onlar gibi olamadığım için kederleniyordum. Bazen sahibime kıızıyordum. Arkadaşlarım da bu duruma üzülüyor, bana acıyarak bakıyor, belki de benim yerimde olmadıkları için kendi hâllerine şükrediyorlardı. O zaman hiç yazılmamış olmayı ne çok istiyordum!

Yağmurlu bir havaydı. İçimde tuhaf bir his vardı. Caddeyi seyreliyorum. Yağmur caddeyi kamçılادıkça insanlar koşuşturuyor, kendilerini bulabildikleri saçak altına atmaya çalışıyorlardı. Pantolonu diz vermiş, ceketinin dirsekleri yıpranmış yaşlıca biri ayağının aksamasına uydurduğu bastonunun “tak, tak!” sesleriyle markete girdi. Etrafına belli belirsiz bakındı. Ömrünün çoğunu törpülemiş, hayatın yükünü kamburunda taşıyor gibiydi. Makarna, yağ gibi ihtiyaç malzemeleri alacağını düşündüm; ama o doğruca bizim rafımıza geldi. Arkadaşlarım kendilerinden emin, biraz şımartılmanın etkisiyle alınacaklarını düşünüyorlardı. Ancak o, arkadaşlarımın önünden geçerken ışıltılı, kabartma yazılarına bakarak dudak büktü; onları eliyle sağa sola itekleyerek nasıl olduysa beni aldı. Gözleri ışıldadı. Arkadaşlarımın şaşkın bakış-

ları arasında gereken meblağı ödedi. Pardösüsünün pörsümüş cebine koyarak marketten çıktı.

Arnavut kaldırımlarında ağır aksak yürüdükçe cebindeki simit susamları havalanıyor, tütün kokulu elleri sıkıca sarıyordu beni. Otomobiller, dolmuşlar, ticari taksiler hızla yanımdan geçiyordu. Birden hava değişiyordu, nemlenir gibi oluyordum. Sahibim homurdanıyor, kendi kendine bir şeyler söylüyor; sonra elini pardösüsünün cebine sokarak kapağımlı okşuyordu benim. Bir müddet sonra araba gürültüsü duyulmaz oldu, homurtular kesildi. Arada bir irili ufaklı su birikintisine basan ayak sesi ve yağmur taneciklerinin şemsiyesindeki sesi duyuldu.

Geniş asfalt yollardan, dar kaldırımlardan, çamurlu ara yollardan geçerek kenar mahallede bir dairenin bodrum katına indik. Kapıyı, araştıran gözlerle kendisini baştan ayağa süzen bir kadın açtı. Cebindeki şişkinliği fark edince yüzü memnuniyetsiz bir hâl aldı. “Yine mi Kâmil?” diye başını iki yana salladı. “Koyacak yer kalmadı bey Allah aşkına!” diyerek söylenmeye devam etti. O, buna fazla aldırmadı; eşi konuşurken şemsiyesini astı, beni cebinden çıkardı. O esnada eşiyle göz göze geldik. Eşinin ateş saçan gözlerinden kaçıp saklanmak, hatta geri dönmek istedim o an. Ama Kâmil Bey bunları kanıksamış bir hâlde üç duvarı raflarla dolu, gül bahçesini andıran odasına girince ben de derin bir nefes aldım. Cilasız kaybolmuş raflarda hemen her türden kitabı görmek mümkündü. Beni emektar daktilonun, dağınık kâğıtların, üst üste yığılmış dergi ve kitapların bulunduğu masasının üstüne koydu.

Hemen alışmıştım yeni evime. Bütün raflardan bana “Hoş geldin!” diyen yeni arkadaşlarımın öyle alaycı bakışları, ön plana çıkma istekleri yoktu. Boynu bükük hâllerile bana ne kadar çok benziyorlardı; galiba onlarla aynı hakikatin diliyle konuşuyor, aynı hayattan sesleniyorduk dünyaya.

Kâmil Bey ortalık sakinleşince yanıma geldi. Gergin yüzü gevşemişti. Rahatladı, hepimize sevgiyle baktı. Masasına oturup beni eline aldı, nasırlı elleri bir serçeyi tutuyor gibiydi. Okuma gözlüğünü takıp ağır ağır sayfalarımı çevirdikçe gözleri büyülenmiş gibi bakıyor, yüzü değişik hâller alıyordu. Sonra dudacağının ucunda bir tebessüme dönüşüyordu. Yaşı birden kayboluyordu, aynı çizgide buluşuyorduk. Cümlelerimle yeniden kozasını örüyor, uçmaya hazır bir kelebek güzelliği ve sabrıyla bekliyordu. Gece yarısına kadar ayırmadı beni yanından. Arada bir duruyor, sevgiyle bakıyordu raflara. Sevdiğimi hissediyordum bütün sayfalarımınla. Kıymet bilir ellerde olmak saadet veriyordu bana. Onun kitaba meftun iki gözüyle yeniden yazılıp büyüyor, varoluşumu tamamlıyordum. Uzayıp gitmesini istiyordum bu anın.

Ne var ki bazı bölüm aralarında koltuğunun arkasına yaslanıp sigara üstüne sigara yakması, odayı göz gözü görmez dumana boğması onun adına endişelendiriyordu beni. Cümlelerimin duman altında kalmasına aldırmıyor-

dum; ama onun titreyen elleriyle yapraklarımı çevirirken ciğerlerinin sökülürcesine öksürüğe tutulmasına çok üzülüyordum. Her sonu gelmez öksürük nöbetinde eşi kızarak elinde ıhlamurla geliyor, “Şunu içmesen olmuyor mu!” diyordu. Ardından masasının üstüne ıhlamuru bırakıp gidiyordu. O an içime tarifsiz bir sıkıntı çöküyordu.

Bir sabah yeri göğü inleyen acı bir sesle uyandım. Arkadaşlarım da tedirgin olmuş, korkuyla birbirlerine biraz daha sokulmuşlardı. Dışarıya yanları açık, kamyonetten bozma yeşil bir araba gelmişti. Etraf ağlayanlar, sızlananlarla doluydu. Ciltli ansiklopedi takımı, dini kitaplar anlamıştı ne olduğunu. Her canlının ölümü tadacağını, bizlerin de bir ömrünün olduğunu; kiminin eskiyince kiminin okunmayınca öldüğünü söylemişlerdi. Metanetli olmamızı istiyorlardı kaçınılmaz son karşısında. Şehir dışından daha önce görmediğim iki kızı da gelmişti. Kâmil Efendi’nin ne kadar iyi birisi olduğundan bahsedildi gözyaşlarıyla. Birkaç gün komşular yemek getirdi, içerisi dolup boşaldı.

Konu komşu çekilince evin her tarafını bir sessizlik sardı; uzayarak sinir bozucu bir hâl aldı. Ardından karanlık bir boşluğa dönüştü. Artık kapımızı kimse açmaz oldu. Bizi derin bir endişe sardı; ömrü insanoğlundan uzun olanlarla birçok şehir ve kütüphane dolaşanlar tevekkülle bekliyorlardı.

Gün henüz yükselmeden egzozu patlak bir kamyonetin sesiyle uyandık. Daha ne olduğunu anlamadan iriyarı iki kişi hepimizi karga tulumba kamyonetin kasasına attı. Yol boyunca sağa sola çarparken evin hanımının “Hepsini götürün!” diyen sesi hâlâ kulaklarımda çınlıyordu. Hepimizin okunma yolunda umutları ve yıkılan hayalleri vardı.

Çamurlu yollardan çıkıp bir sahafın önünde durduk. Pazarlıksız hurda kâğıt değerine bizleri dükkânın önüne yığdılar. Markette göz dolduran, ilgiden şımaran arkadaşlarımın dükkânın dışında yerlere serilmiş olduğunu görünce şaşırmıştım. Sahaf bizleri onlardan ayrı tutarak merakla etrafını saran dostlarına bazılarıımıza paha biçilemediğini, birçoğumuzun yeni baskısının olmadığını söylüyor; her kitapseverle birlikte kütüphanelerin dağılmasına, yok pahasına elden çıkarılmasına hayıflanıyordu. “Bunlar da satılır mı?” diye söylenerek bizleri diğer kitapların arasına sıkıştırmaya çalışıyordu.

Ayrı bir dünyaydı burası, bizim dünyamızdı. Önceleri burada sadece yazma eserler, baskısı bulunmayan kitaplar varken şimdi burası piyasa romanlarının, sonu gelmez soru bankalarının istilasına uğramış. Yine de insanı sarıp sarmalayan bir havası var içerisinin. Kapının önünden kafasını uzatıp yeni çıkan kitapları soran zamane gençlerini saymazsak sahafın yanında her zaman kitap sevdalısı dostları oluyordu. Her gün buraya uğruyor, bir demlik çay sıcaklığında bizimkine benzeyen cümlelerle konuşuyor ve daha çok eskilerden dem vuruyorlardı. O mutlu günleri yeniden yaşamaya belki yaşatmaya çalışıyorlardı. Gönlünü kitaplara vermiş ince insanlardı doğrusu. Saçlarına ak

düşmesine, müzmin hastalıklarla uğraşmalarına rağmen okuma tutkuları hiç bitmemiş, artarak devam etmişti hep.

Kitap dostları, içeride derin bir sohbete pervane olmuşlarken “Baba burada varmış!” diyen cırtlak bir sesle dağılıvermişti bu hava. Genç, sahafın ters bakışlarına aldırmadan, belki bu bakışların farkına bile varmadan babasını çekiştirerek içeri girdi. Babası mahcup bir edayla gençlerin tez canlılığını, onları anlamanın zor olduğunu söylüyordu. Sahafla konuşmaya devam ederken ağzından okul, ders, ödev kelimeleriyle birlikte adımı duyunca birden heyecanlandım. Zira ne büyük gazetelerde sayfalar dolusu adımdan bahsedilmiş, ne televizyonlarda gündeme oturacak bir haber yapılmıştı hakkımda. Konuşulanlara dikkat kesildim. Lisede edebiyat öğretmenleri ödev vermiş. Çok değerliydim, hakkı henüz iade edilmemiş bir yazarın olgunluk eseriymişim. Dolaşmadıkları yer kalmamış. Neyse ki sonunda bulmuşlar. Beni almanın mutluluğuyla babasının gözleri bir müddet daha raflarda dolaşmak istedi, ancak oğlu onu yine çekiştirerek dışarı çıkardı. Kapağımı kırarcasına, sayfalarımı bükerek çantasına sıkıştırdı beni.

Eve gelir gelmez “Dersim var!” diyerek odasına çıktı genç. Çantasıyla birlikte savurdu beni yatağının yanına. Çantasının ağzı açıldı, kalemler, kitaplar dışarı fırladı; üç sayfam katlanarak kapağımın altında kaldı. Cep telefonuyla alışık olmadığım bir üslupla uzun uzun konuştu, birkaç arkadaşına mesaj yolladı. Müziğin sesini sonuna kadar açtı, ucuz kafiyeli ritme uydurdu kendisini. Yan odadan annesinin sesi gelince müziği kapattı. Pencerenin kenarına gelip dışarıya bakacakken gözüne çarptım, yeniden aklıma düştüm. “Nereden çıktı bu ödev!” diye söylenerek bilgisayarı açtı, internete bağlandı. Özetimi aramaya başladı bir süre. Bulamayınca kızıp kapattı bilgisayarı, beni bir kenara fırlattı. Yatağına sırt üstü uzandı, gözlerini tavana dikti. Sonra aklıma ne geldiyse tekrar kalkıp aldı beni. Oflayıp puflayarak gelişigüzel okumaya başladı. Kenarları katlanmış, paçavraya dönmüş ciltsiz defterine sayfalarımı karıştırarak kargacık burgacık üç beş satır bir şeyler karaladı. Ne okudu, ne anladı, ne yazdı anlamadım doğrusu. Ama canım hâlâ çok acıyordu beni rafa kaldırırken.

Bu raflarda da ışıltılı marketin vitrininde boy gösteren, merakı kamçılayan, tek okumalık birçok kitap vardı. Annesi bir gün komşularla otururken benim artık eskiyen kapağımı görünce yüzünü ekşitti. Uygun görmedi beni buraya, bir kenara ayırdı. İlk fırsatta ikinci el kitap alıp satan bir kitapçıya götürdü. Piyasayı kasıp kavuran bir kitapla üstüne biraz da para vererek takas etti beni.

Dönüp dolaşıp yine benzer mekânlarda buluşuyorduk. Eski, yeni birçok arkadaşım vardı burada da. Artık ben de eskiyordum galiba.

Rafta oturuyoruz. Kitapçının müşterisi eksik olmuyor. Yenilenmeyen kütüphanelerin, etiket fiyatıyla satış yapan kitapçıların boşluğunu dolduruyordu

burası. İçerinin tenhalaştığı bir ara gözlük camları kalınlaşmış biri çekingen adımlarla geldi. Yere serilmiş dergilere, raflara dizilmiş kitaplara tek tek baktı. Gözleri ışıldıyordu. Kitapçının memnun bakışları altında kendisinin memur olduğunu söyleyerek benim de içinde olduğum birçok kitabı kucakladı.

Şehrin bir ucundaki evine geldik. Yalnız yaşıyordu. Evin her tarafında gezinen yumuşacık, rengârenk kedileri vardı. Odalar tavana kadar kitap doluydu. Mesai bitince masasının başına geçiyor, yeni aldığı kitapları incelemeye başlıyordu. Ardından okumaya çalışıyor, ancak sıkılarak hemen bırakıyor; rafları seyretmeye başlıyordu saatlerce. Boy boy, renk renk düzenliyordu kitaplığını. Böyle daha mutlu oluyordu. Birkaç saat masasının üstünde kalabildim. Bazen arkadaşlarının tavsiyesiyle, bazen kendisi kitap listesi hazırlayarak ayda birkaç kez kucak dolusu kitapla geliyordu. Yine onları da raflara dizip saatlerce seyrediyordu. Hiç eksik olmayan arkadaşlarının hayran dolu bakışlarından kendisi de hoşnut oluyor; gizli bir haz alıyordu bundan. Ancak bir ikinci vakti o, mutfığa çay getirmeye gidince arkadaşlarından birisi beni raftan aşırıp çantasına koydu. Bunca kitap arasından arada bir yürütülen diğer arkadaşlarım gibi benim de yokluğumu hissetmedi.

Yeni bir yolculuk daha başlamıştı benim için. Bitmeyen yolculuktu bu. Hiçbir durak son değildi. Bir süre daha dolaştım durdum raftan rafa. Mühendis, öğretmen, işçi elinde çok vakit geçirdim. Kütüphanelere gidenler kadar şanslı olamadım. İnsanoğlundan çok yaşadım, çok gördüm. Kimsede uzun müddet kalamadım. Kimisi uzun yaşamadı, kimisi de elinde tutamadı beni. Raftan inince yeniden yazılıyordu yazgımız galiba. Deniz feneri gibi dönüp duruyorduk dünya üzerinde.

* * *

Kaldırım üstünde bir akşamüstü kapak rengim solmuş, bazı sayfalarım katlanmış, satır altılarım çizilmiş, kenarlarıma notlar düşülmüş bir hâlde bekliyorum. Artık yeni sahibim hurda kâğıt toplayan birisi mi, külah yapmak isteyen bakkal mı, yoksa parası ancak denk geldiği için almak isteyen okuma meraklısı biri mi olacak beklentisi içindeydim. Nerede o eski okurlar demekten kendimi alamadım.

Bana doğru uzanan ellerinin tütün kokusundan tanıdım onu, oydu işte! Son noktayı koyup gerekli düzeltmeleri yaptıktan sonra beni matbaaya teslim eden, sonra bir daha karşılaşmadığım yazarımdı. Bir an göz göze geldik, bakışlarını kaçırdı benden, başı yere düştü. Aradan geçen zaman ihtiyaçlatmış, zayıf düşürmüştü onu da. İçimden bir şeyler koptu. Dizlerinin üstüne eğildi, kapağımın tozunu eliyle şöyle bir sildi. Bunca yıllık acım dinmişti sanki. Hiçbir söz söylemeden titreyen elleriyle beni alıp koltuğunun altına sıkıştırdı, ağır adımlarla yürümeye başladı. ❧

RECEP ŞÜKRÜ GÜNGÖR

BANU

Gel yavrum şöyle kurul yanı başıma. Lapiska saçların da çok güzel yakışmış sana. Evli misin? Ciddi mi kız. Yaşın gelmiş ama. Peki evladım, ne zaman evleneceğini sen benden iyi bilirsin. Bu kamelyayı ayarlattım ki çekimi serin ortamda, rahat yapasınız diye. Başlıyor muyuz? Tamam kırmızı ışık yanınca ben anlatmaya başlıyorum.

Ben Banu. Aydın'ın Didim beldesinde yaşıyorum. Didim'de doğdum, burada hayatımı tamamlarım diyorum kendime. Liseye giderken okul yolunda lokantalar vardı. Sıra sıra. İşte onlardan birinde garson olarak çalışan Serkan'la tanıştım. Her sabah dükkanın önüne çıkıyor, bana, günaydın dünyalar güzeli, diyordu. Çevremden iltifat alıyordum. Alım, balım, gülüm diyenler oluyordu ama Serkan'ın dediği sözü söyleyen olmamıştı. Önce tersledim. Karşı kaldırımdan gitmeye başladım. O, vazgeçmedi. Bir süre sonra umursamaz davrandım. Zaman geçtikçe Serkan'a ısındım. O kazandı, ben kaybettim.

Lise sona geçtiğim yaz, beni ailemden istedi. Bizimkiler çok direnmedi. Üçüncü gelişlerinde söz yüzüğü taktık. Bir sene sonra da düğün yaptık.

Düğün aklımdan hiç çıkmıyor. Çok şatafatlı oldu. Bizim buralarda düğünler neşeli geçer ama benim düğün resmi tatile denk geldi. Bütün akrabalar, tanıdıklar, arkadaşlar geldi. Kalabalık oldu. Davullar vuruldu, Zeybek dizleri yerleri titretti. Dayımın çocuğu yoktu. Beni kızı sayardı. Dayım, babam, kayınbabam, bir de Fethi davul tutmuştu. Fethi de ortaokul aşkım. İlginç olanı onun davul tutması.

İki yıl kayınvalidelerle yan yana oturduk. Ne olduğunu anlamadım. Kayınvalide ölünce kayınpeder köye taşındı. Serkan'la baş başa kaldık. Arada Fethi'yle buluştum. Serkan'ın hiç haberi olmadı. Evliliğin üçüncü yılının sonunda hamile kaldım. Ne olduysa bundan sonra oldu. Hamileliğim zor geçti. Doğacak kıza anesinin vasiyeti üzerine Helen ismini vermek istiyordu. Vasiyeti hamile kalınca öğrendim. Ben rüyalarımda Aleyna diyordum kızıma. Çocuk doğdu; kimliğini Serkan çıkardı. Helen Aleyna koymuş adını. Ben Helen ismini hiç sevmiyorum. Kayınvalidemden ötürü değil, onunla iyi anlaşırđık, şimdi sevmesin, hayattayken beni çok severdi; kızım der, bir daha kızım derdi. Ben Yörüklerdenim. Helen ismi Yunan kökenli. Bunun için istemiyordum ama oldu bir kere, katlanacağız.

Çocuğun doğduğu gün, hastanede babam bekledi. Annem kırk gün yanımdan ayrılmazdı hayatta olsaydı. Serkan'ın ablası iki gece kaldı, üçüncü

gece evine gitti. Kâbuslar, karabasanlar, korkunç rüyalar başladı o zaman. Geçer sandım; Serkan destek olur, atlatırım sandım.

Serkan eve gelmez oldu. Ben daha da kötülendim. Kırkı çıkmamış kadın yalnız kalır mı? Kalır ama sonuç böyle olur. Psikolojim bozuldu.

Serkan'ın umurunda değildi. Ev onun için arada uğradığı pansiyon olmuştu. Her gelişinde de ağız dalaşı yapıyorduk. Bir yıl sonra hiç gelmez oldu. Fethi ile arada görüşüyorduk ama artık onun da tadı tuzu kalmadı. Çocuğu emanet edecek kimsem yoktu. Sonunda Fethi de aramaz, sormaz oldu. Maşallah, kaldım ortada. Serkan'ın kardeşleri, ablası gelir gider ama evin direği eridir. O gitti mi çöker. Çöktü benim çatı. Yama kabul etmez.

* * *

Aleyna Helen, büyüdü serpildi. Yıllar yılları kovaladı. Onun bunun yardımı, arada Serkan'ın gönderdikleri ile on yıl geçti. Mahkeme mi? Yok be! Ne diye gideceğim. Çocuğuna bakmıyor evet, ben bakıyorum. Kendimi o kadar düşürmem.

Serkan, Hacer adında bir kadınla evlendi. Ondan üç çocuğu oldu. Komşular gazete gibi. Her şeyi aktarırlar bana. Dışarı çıkmadan şehrin bütün ahvalini öğrenirim.

Ben de kadını. Herkeste olduğu gibi bende de bazı istekler var. Özellikle kadınlık isteği. Fethi'den sonra iyice boşluğa düştüm. Arayış bocalayıyla bir yıl daha geçirdim. Artık dayanamaz hale geldim. Aleyna akşama kadar okuldaki. Evde çıldıracak hale geldiğim oluyordu. Serkan ablasıyla nafaka göndermeye başladı. Her ay düzenli para gelmeye başlayınca biraz rahatladım. Eve internet çektim. İnternette edebiyat yazılarını okumaya başladım. Huzur buldum; sakinledim. Derken daha beter olduğumu fark ettim. Bir yazarın blog sayfasından yazılarını okurken telefon numarasını gördüm. Hiç tereddüt etmeden aradım. Çok nezaketli konuştu benimle. Hitaplarına bayıldım.

Her gün arıyordum. O da usanmadan cevap veriyordu. Bir aya yakın devam etti bu. İçime huzur yayacak, kabarmış duygularımı yatıştıracak cümleler duymak istiyordum. Fakat o, kendi yazı dünyasının dışına çıkmıyordu. Bütün cesaretimi topladım, ilk sözü ben söyledim. Bütün varlığımla onun olmak istediğimi duyunca, yutkundu, sustu, ne diyeceğini bilemedi. Şimdi müsait değilim, dedi, kapadı telefonu. Tekrar aradım, müsait misiniz dedim. Müsaitim dedi. Bir karı kocanın yaşaması gereken bütün mahremiyeti telefonda ona anlatıyordum. Beni dinliyordu. Nefes almak için sustuğum zamanlarda o konuşmaya başlıyordu. Yazı yazmanın çetin yollarını anlatıyordu. Üç ay böyle geçti. Bir kere bile benim tahrirlerime aldanmadı. Geleyim dedim, İstanbul'da arkadaşımın boş evi var, orada rahat ederiz, dedim. Asla dedi. Evliyim, beş çocuğum var, eşimden çok memnunum dedi.

Üç ay sonra baktım aramaktan. Numarasını silmeden bir kere daha aradım. Mavi Marmara'da şehitlerimiz var, İsrail akıllanmayacak, dedi. Biliyordum. Yar-

dım kuruluşları Gazze'ye gideceklerdi. Uluslararası sulara gemiyi İsrail askerleri basmıştı. Savaş çıkacak diye korkmuştuk. Yazarın ruh halini anladım. O başka dünyaların adamıydı. Bense şimdi yitirdiğimi bulmaya çalışıyordum. Anla işte kızım, koca arıyordum basbayağı. Kamerayı taşıyan çocuk da epeyce yoruldu.

Fethi'ye ulaşmaya çalıştım. Tası tarağı toplamış, gittiği yeri kimselere söylemeden sırta kadem basmış. Bari Serkan'la yeniden buluşayım dedim. Aynı mahallede oturduğumuz ablasına gittim. Açık açık konuştum. Hiç olmazsa ayda bir gelsin, kabarmış duygularımı sakinleştirsin, dedim. Demez olaydım, ablası hıçkırıklara boğuldu. Sakinleşince olayı duymadığıma şaşırıldı. Evlendiği kadın Serkan'ı mutfak bıçağı ile doğramış. Cesedini çöp bidonuna atmış. Sonra da kayıplara karışmış.

On gün divane gezdim. Aleyna'ya söylemedim. O zaten babasız yaşamaya alışmıştı. O aralar rüyalarım Osmanlı sultanları girmeye başladı. Rüya-
mın birinde Yavuz'u Sina çölünden geçerken, başka bir rüyamda Fatih'i İstanbul'u fethederken, başka bir rüyamda Dördüncü Murat'ı Bağdat kuşatmasında görüyordum. Mahallede Rüyacısı Bacı diye bilinen teyzeye gittim. Bir bir anlattım. Sen dedi, büyük bir dileğine kavuşamamışsın. Fakat sana sultanlık verilecek, dedi. O tabirden sonra evde bütün düzeni değiştirdim. En başta psikolojimi düzelttim. Karabasanlar benim moralli yaşamaya başlamamla kayboldu gitti. Sonra evimi Osmanlı saraylarındaki gibi bezedim. Aleyna lisede çok başarılı oldu. Üniversiteyi İstanbul'da okudu.

Okulu bitirdiği yaz kızımın dayısının yanına gitmeye karar verdik. Fethiye'de hem denize girecek hem dayısının büyük bahçesinde meyvelerden doyasıya tadacaktık. Ama Aleyna isteksizdi. Halbuki dayısını çok sever. Her zaman gitmek için can atardı. Zor da olsa ikna ettim. Hazırlığa başladığımız sabah telefon çaldı. Başbakanlıktan arıyorlardı. Önce şaka sandım. Beni dalgaya almayın dedim, kapadım telefonu. Tekrar çaldı. Aynı ses, Başbakan sizinle görüşmek istiyor, dedi. Ne diyeceğimi bilemedim. Başbakan, bize gelmek istediklerini falan tarihte müsait olup olmadığımızı soruyordu. Planladığımız tatilin ortasında bir tarih. Kabul ettim. Reddedebilir miydim ki! Aleyna Helen'i çağırdım. Böyleyken böyle dedim, hikmetini sormadım, sence niye gelirler ki dedim. Güldü. Hayırlı iş anne, dedi. O saat jeton düştü. Başbakan'ın oğlunu anlatıp duruyordu Aleyna Hanım. Ben de hiç aklıma bile getirmiyordum, başbakanın oğlu nere, bizim babasız, ailesiz büyümüş kız nere!

Fakültede işi olgunlaştırmışlar. Bana da demedi. Kız kısmı annesine der böyle şeyleri. Ama Aleyna babasız büyüdüğünden bazı şeyleri içinde tutmasını iyi becerir.

Niye demedin kız, dedim. Ne olur, ne olmaz, onlar hükümet, belki son dakika sürprizleri çıkar diye sana söylemedim, dedi.

Son dakika sürprizini sen yaptın kız, dedim. Kahkahayı bastı. Serkan'ın gidişinden sonra ilk defa evin içinde böyle gürültülü kahkaha duydum. O an bütün yıllanmış kederim dağıldı. Rüyacı teyzenin dediklerini unutmuştum, hatırlayıverdim. İçime koca bir saltanat geldi, kuruldu. Saadet senin kızım dedi. Allaaaah! Diye bir nara savurdum. Aleyna'yı bile ürküttüm.

Bir telaş aldı bizi. Dayısını aradık, durumu izah ettik. Başbakanı ancak sen karşıyorsun dedik. Tarihi söyledik, bir hafta önceden gelirim dedi. Babamla annem, Aleyna son sınıfa geçtiği yaz aynı günde vefat etti. Birbirlerini o kadar severlerdi. Dualarında da aynı gün al emaneti derlerdi.

Başbakana dünür olduktan sonra benim hayat tamamen değişti. Gelen giden eksik olmuyor; düğün hazırlıkları son derece titiz sürüyordu. Yıldız Sarayı'nın bahçesinde nişan yaptık. Nişan töreninde beni şaşırtan, dilimi damağıma yapıştıran teklifi sundu. Beni maliye bakanına istedi. Abim de onaylayınca kızımınla beraber evet dedik. Ağabeyim Fethiye'ye gidemez oldu. Çocuklarını bize taşıdı. Düğüne kadar bizde kalacaklar.

Anne, baba yok ama onları aratmayan ağabeyim var. Bunca acıdan sonra bizim sığınağımız oldu. Hem anne hem baba. Aleyna ise en büyük dayanak, onu demeye ne hacet!

Meclisin açılış günü düğün yaptık. Maliye bakanı Mehmet Bey'le evliliğimiz o zaman başladı.

Ondan sonra yıllar mesut geçti. Öyle telaşlı, öyle koşturmacalı idi ki galiba mesut geçti. Geçtiğini bile şimdi anlayabiliyorum. Mehmet Bey'den iki kız, bir oğlan üç çocuğumuz oldu.

Hey güzel günler hey! Ne çabuk geçtiniz! Ne kadar az hatırlanıyorsunuz. Kötü günler ne çok kalıyor insan yüreğinde.

Biz mesuttuk, çok mesuttuk. Aleyna da memnundu hayatından. Onun da beş çocuğu oldu. Bizimkilerle onun çocukları aynı okullara gittiler. Aleyna ile yaşıtımız gibi bir durum ortaya çıktı. Olsun, anne kız iyi anlaşıyoruz ya, gerisi boş. Çocuklardan kimi iş başında kimi okulunu sürdürüyor. Anlatmaya kalksam bir bu kadar daha uzar söz.

Mehmet Bey, geçen yıl trafik kazasında rahmetli oldu. Ağabeyim o zaman da yanımızdaydı. Başbakan her zaman arar, sorar. Bazen danışmanlarını gönderir, halimizi öğrenmeye çalışır.

Yaş yetti evladım. Mevlâm son gürlüğü versin; elden ayağa düşürmesin.

Banu Teyze'nizi konuşturdunuz gene. Nefesim kesiliyor, kesilmese on saat anlatırdım sana. Hadi çekimi bitirin de çaya oturun. Şu kameracı oğlumu da çağırın. ❧

ESRA DEMİRCİ

KIYI

“beni kıyı sandılar, bende biriktiler”

Sana demiştim demek istemiyorum ama mecburum. Karşı kıyıya geçtiğin de aramıza denizden fazlası girecek diye... Karşı kıyının esrarı çekiyordu seni, gittiğinde orada ne bulacağını bilmiyordum. Gittiğinde ne ile karşılaşacağından öylesine emindin ki... Bir kere heyecan verici bir deneyim olacaktı bu senin için. Ruhunun maceraperest yanını törpülemekten başka bir işe yaramayan bu kıyıda bir an önce gitmeliydin. Kanında dolaşan keşif tutkusunu içini gıdıklamaktaydı ve sen içinde yıllardır tuttuğun o kahkahayı ancak karşı kıyıya vardığında atabilecektin.

Bunların hepsini biliyordum, bunların hepsini defalarca dinlemiştim senden. Sıkıcı toplantıların, bunaltıcı trafiğin, bunca insan keşmekeşinin ardından sana göz kırpan o hayali yakından tanıyordum. Yaramaz bir çocuk gibi içinde sürekli koşuşturan o heyecanın en yakın şahidi bendim. “Az kaldı”larını, “bir gün olacak”larını, “gitmeden ölmeyeceğim”lerini dinledim hep.

Sen o kıyıda bahsederken sesinin üzerine serçeler konuyordu sanki. Heyecanını yansıtan hareketlerin, serçelere dal olurdu. Açılan kollarının üzerinden aşağılara doğru sektiklerini gördüm defalarca... Sesine karışıklarını, konuşmanın başından sonuna kadar hiç susmadan orada, sesinin içinde durduklarını gördüm. Sahi, bu nasıl bir şeydi? Herhangi bir sabah, herhangi bir parkta dikkatimden kaçabilecek o şakıyı, senin sesinde varlığını bu kadar net bir şekilde gösterir olmuştun. Böyle dinledim her defasında seni, konuşmanı hiç bölmedim.

O kıyıya sürekli yağmur yağdığını söylerdin. “Her sabah yağmurla uyanıldığını düşünsene” demiştin. Tam da burada faul yapıyordun. Düpedüz kural ihlaliydi bu! Çünkü aynı sahadaydık, çünkü rakibindim. Bu kıyıda idim, bu kıyıda kalmaya azmetmiştim. Üstelik yağmura olan tutkumun bilincinde idin. O kıyıya düşen yağmuru, bu kıyının çoraklığına işaret ederek sunuyordun. Amacın beni büsbütün bu kıyıda soğutmaktı. Kendinden soğutmaktı. Amacın giderken hiçbir ayak izi bırakmamaktı.

Senin tabirinle bu kadar kuul olmayı tercih etmeseydim belki de gitmezdin. Karşı kıyının yağmuru, denizi, müziği mi çekmişti seni gerçekten? Yağmursuz, denizsiz, müziksiz yaşamının anlamsızlığı daha büyük bir anlamı perdeliyordu oysa. Tüm bu telaş içerisinde bir şeyi unutuyordun.

* * *

Sahi, sana dedemden bahsetmiş miydim hiç? Onun da senin gibi başka bir yerde atıyordu kalbi. Aklında hep gitmek vardı. Dilinde göçe benzer kelimeler... Bize sürekli bir yerin uzağından bakar gibiydi. Yan yana oturduğumuzda bile aramızdaki mesafe koltuk kırlentinin çok ötesindeydi. Bunu, dedemin her zaman bir yolunu bulup uzaklara dalan ela gözlerinden okurdum. Gitmesini istemediğimden konuyu değiştirir, şekerliği uzatır ve bir şeker seçmesini isterdim. İçimden, pembe olanı seçerse kalacak, yeşili seçerse gidecek diye geçirirdim. Dedemin elleri uzaklara olan bağlılığını dillendirir gibi her defasında yeşil olana uzanırdı.

Herkesin üzerine bir şekilde oturan bu gitmek elbisesi, bir bana dar gelirdi sanki. Belki bu yüzden, her gidenin arkasından korkuyla baktım. Her sabah pencere önünde işe gidişini seyrettiğim dedemin, akşam dönüp dönmeyeceği üzerine kafa yorardım. Aslında o pencereden seyrettiğim şey sadece dedemin yokuş yukarı çıkan gitmekliği değildi. Çocukken içimize korku salan, kafamızı karıştıran, canımızı sıkan her şeyin bir şekerlik canı vardı. Elime tutuşturulan o şekerle dedemin gidişine anlam yüklemekten vazgeçip içeri geçtim.

Dedemin son sözleri olamadı. Olsaydı ne değerli bir mirasın sahibi olacaktım. Daima hatırımda kalacak o son birkaç cümlemin yeri hiçbir şekilde doldurulamayacaktı. O zaman henüz nefes almakta olanlara dönüp: Hey, diyecektim, bakın bende ne var! Büyük öğretileriniz, felsefi kuramlarınız, otoriter tavırlarınız, bencil söyleyişleriniz, kendi içinde boğulan çarpık yalanlarınızın yanına bile yaklaşamayacağı bir şey...

Fısıltı gibi; hani nereden geldiği belli olmayan, ürperti verici... Başta böyle hissedilirdi, evet. Dedemin son sözlerinde sesi boğuk çıkabilirdi üstelik. Boğaza dayanan can, elbet sese hükmedecekti. Ne dediği zor anlaşılacak, o son kelime kefen beyazlığına bürünürken ağzı kilitlenecekti. Üzerime kapanan kapıyla zifiri karanlığa bürünen o mağarada yalnız kaldığımı dedeme haykıramayacaktım.

Ne yani şimdi su gibi akacakken tek bir damla ile yetinmeli miydim? Dedemin giderken unuttuğu bir şey vardı.

* * *

Seni kaç kez ölmüş gördüm rüyamda, dedemi kaç kez gelmiş yanıma oturmuş. Sonra dedim ki kendi kendime; şaşırmış olmalısın. Nerede görülmüş bir kelimenin öldüğü, diğerinin oturduğu... Ben gördüm; kelimelerin üzerimdeki saltanatına boyun eğdim çoğu kez. Birike birike, çoğu zaman bir müziğe dönüşerek içime doluştuklarını biliyorum. Biraz durup, soluklanıp, sonra çekip gittiklerini... El sallama ihtiyacı bile hissetmediklerini...

Siz benim kelimelerimsiniz, dedim. Lütfen biraz sessiz olur musunuz?

Önce karşı kıyıda bir ses geldi, isyan eder gibiydi. Sonra derinden bir ses; sitem dolu...

Bunların hepsi doğrudu. Seni karşı kıyıya geçiren de bendim, dedeme son nefesinde yetişemeyen de... Kalemimin ucundaydınız işte, yazmasam olmayacaktı.

Yazdım, durmadan yazdım. Yazdıkça arkama dönüp bakmaya korkar olmuşum. Arkamda bıraktığım kelimelerin korkunç ayak sesleri uykularımı bölen güçlü bir müziğe dönüştüğünde... Olan oldu. Onlardan bazıları kanıma susamıştı, bazılarını da ben öldürdüm. Aklımın selinden kurtulanlar kalbimin kıyısında inliyor şimdi. Bu can pazarına tanık olmak ne kötü! Ceset torbası gibi kelimeler. Ölü harflere dokunmaya çekiniyor ellerim. Durmadan soruyorum kendime: Bunca ölünün üzerine basmadan nasıl yürüyeceğim?

* * *

Bir kelime karşı kıyıda, biri dedemin dudağında, diğeri o korkunç ayak sesinde... Biri yağmurda, biri suda, biri müzikte...

Herkes kendi işine bakıyor işte. Yağmur yağışına, su akışına, müzik ritmine... Ben ne yağmurum, ne su, ne müzik; şu halde neye bakmalıyım? Hayır, karşımda etten kemikten bir muhatap yok. Önce yağmura soruyorum. Sonra sırasıyla; suya, müziğe... Biri duruyor, biri kuruyor, biri susuyor. Demek ki bazen bir soru, birden fazla cevabın katili olabiliyor. ❧

AKIN ÇOKUĞURLUEL

NUH TUFANI

O gün çok fazla yağmur yağdı. Gökten düşen her damla sokakta aceleyle işlerine giden telaşlı kalabalığı kapalı yerlere kovaladı. İzin vermedi kim-selerin işe giderken otobüslerin camlarına yanaklarını dayayıp da uyumasına, demir kepenklerin feryatlar içerisinde yukarı çıkıp katlanmasına, ilk ekmeğin dumanının ilk kapıdan girenin içine işlemesine, ilk vapurun düdüğünün za-manında çalmasına, ilk işçinin içtiği ilk sigarasının kızılığının alacakaranlık-ta bir belirip bir kaybolmasına. Sıradan bir gün olmasına izin vermedi. Temizlediği bir yerler vardı sanki her bir damlanın; doldurduğu bir boşluk, ya-vaş yavaş sular altında bıraktığı bir ceza. Bekliyordu herkes bu tufanı günler-dir. Televizyonlar, radyolar söyledi; gazeteler yazdı, meteoroloji uyardı, afet koordinasyon merkezleri kuruldu, şemsiye satıcıları paranın dibine vurdu, yağmurluk stokları tükendi, evlerin pencereleri sağlamlaştırıldı, çatıları onarıldı, ayakkabıların delikleri kapatıldı. Hazırlandı herkes. Bekleniyordu. Ge-lecekti. Gelmişti.

Bir gün önce eğer evlerinin önünde yol yapım çalışmasından dolayı yolu-nu değiştirip, her gün kullandığı o yolu değil de arka sokağı kullanmak zo-runda kalmasaydı, Müfit bey de bu yağmuru evinde, taş plak kaydı bir kanu-nun, camına vuran sert damlalara eşlik eden içli nağmeleri ile birlikte izleye-bilirdi. Karşı komşusunun evinin penceresinden süzülen damlaların gerisin-de dalgalanan yüzünü zar zor seçip selam verebilirdi saygılı bir biçimde. Du-vardaki fotoğraflara bakıp sızlayan dizinin sancısını fark etmeden başka sancılar hissedip hüzünlenebilirdi bile. Kapısı çaldığında kapıcı Rıza Efendi'ye gazete ve ekmek için vereceği paranın yanında bırakacağı bozuklukları hazır-layabilirdi, akşamdan hazırladığı okumadığı kitapları zemin kattaki durumu iyi olmayan öğrenciler için verebilirdi, kahverengi kemerle giyeceği kahve-rengi ayakkabısını boyayabilir, tıraşını olup bıyıklarını ince makasla düzelte-bilirdi, beyaz gömleğinin üzerine V yaka süveterini giyer, yakalarını dışarı çıkartabilirdi. Yakışabilirdi bile. Güne sıradan bir gün gibi başlayabilirdi.

Her gün aynı yolu kullanırdı Müfit bey halbuki. Evinin iki bina bitişiğin-de bir kadın görürdü kocasını uğurlayan bu yolda. O kadının gözlerindeki ışı-ğ, kocasının gözlerindeki muhabbeti görürdü. Sarılmalarını izlerdi fark ettir-medeyn, kadının uğurladığı kocasının arkasından hayranlıkla bakmasını, ko-casının arkasına dönüp son bir kez karısına bakıp zarifçe tek elini kaldırıp

verdiği son vedasını sonra. Kadının kapıyı kapatıp dudaklarındaki selamet dualarıyla içeri girerken, adamın o arka yola sapmasına bakardı.

Hala bitmemiş bir aşka hayranlık duyardı.

Devam ettiğinde süt bidonunu iki eliyle zar zor taşıyan henüz on on iki yaşlarında o çocuğu görürdü. Kapılarını açan ev hanımlarına ‘günaydın abla’ diyen neşeli sesini dinlerdi. Çelik tencerelere litrelik kaplarla sütü boşaltırken sütün köpük köpük olmasını, arada dökülmesini seyrederdi. ‘Su katmıyon di mi Musa’ dediğinde, ‘olur mu abla. Ben kardeşlerime böyle mi ekmek götürücüem’ demesini dinlerdi. Parasını önündeki uzun önlüğe attığında minik elleriyle para üstünü, tamı tamına bozuklukları ile kadına vermesine, kadının o bozuklukları bahşiş olarak çocuğa bırakmasına, Musa’nın gözlerinde beliren ekstra ışığa bakardı sonra. Cebindeki bozuklukların şingirtıları ile sevinçli minik adımlarını o arka sokağa park etmiş süt arabasına yönlendirmesini izlerdi.

Hala bozulmamış bir dürüstlüğe hayranlık duyardı.

Köşeyi döndüğünde ise bir kolu olmayan o dilenciye görürdü her zaman diğer koluna yatırdığı minik yavrusu ile. Sabahın ilk saatlerinde önünün giderek dolmasına bakardı. Gözlerini kaldırmadan henüz uyuyan yavrusunun üzerindeki şefkatli bakışını, bakarken içinde hissettiği o ezikliği görürdü. Hiç duyan gözlerle, onunla göz göze gelmekten imtina eden başka gözlerin önüne zarifçe bıraktığı kağıtlıklara bakardı. Minneti görürdü alan gözde. Merhameti görürdü veren gözde. Sokağın kalabalıklaşmaya başladığı vakit, minik yavrusunu alelacele toparlayıp zabıtalara yakalanmamak için hüznü kaçırmayı izlerdi kadının, içi acıyarak. O arka sokağa koşuşunu izlerdi.

Hala unutulmamış bu merhamete hayranlık duyardı.

Daha dün, aşka, dürüstlüğe, merhamete inancı vardı Müfit bey’in hala; yaşadıklarına rağmen. Bir daha başka bahar göremeyeceğini bildiği bir hazan akşamında, o pastanede oturduklarında, İkbâl hanım elindeki peçeteyi kıvrarak yüzüne baktığında, sonra gözlerini kaçırdığında, başka bir sevdiği olduğunu söylediğinde, o tam da bu esnada İkbâl hanım’ın gözlerinin içine bakarken, İkbâl hanım onu çöktüğü yerde tek başına bırakıp uzaklaştığında az evvel kıvrıldığı peçeteyi alıp cebine sıkıştırırken ve o kıvrılmış hatırayı bir ömür saklayacağını hissettiğinde söylemişti ‘olsun, aşk hala var’ diye.

Çevresinin uyarılarını defalarca dinlemesine rağmen, karlı bir iş kurmak için para isteyen dostuna kefil olduğunda, ödeme zamanında dostunun ani yolculuğunu haber aldığı anda, kapısındaki haciz görevlilerini gördüğünde, babadan kalma el oyması antika vitrinin, kestane ağacından yapılmış, devrinin önemli markalarından birinin altın arması gövdesine kazınmış Alman yapımı piyanosunun çocukluğunun melodileri ile birlikte kapıdan çıktığını gördüğünde, piyanoyu kapıya çarptıklarında, ‘dikkat edin n’olur’ dediğinde, içi çi-

zildiğinde, kapısını kapattığında, yüreğindeki boşlukların evindeki boşluklarının önüne geçtiğini gördüğünde, ve son kez bakarken pencereden ‘herşeye rağmen, dürüstlük hala var’ demişti.

Hastaneye romatizma ilaçlarını almaya gittiği o gün, mesai saatinin sonunda yanına gelen gençten kadın, durumunun çok acil olduğunu ve hemen çıkacağını söyleyerek izin istediğinde, kadının baygın gözlerini gördüğünde, izin verdiğinde, mesai sonuna kadar içeride kalıp da üstü başı dağılmış biçimde dışarı çıktığında, içeride üstü başı dağılmış doktoru gördüğünde, mesai bitip de reçetesini yazdıramadığı için o hafta sonunu yağan yağmurla birlikte dizlerinin sızısı yüzünden değil de, o kadının merhamet isteyen bakışlarının içine nasıl olup da bu kadar işlediğini düşünüp yerinde duramadığında, ‘var’ demişti. ‘yine de merhamet hâlâ var.’

Vardı da. O karı kocanın gözlerinde, Musa’nın ceplerinde, kolsuz annenin olmayan kolunda vardı; aşk da, dürüstlük de, merhamet de vardı. Soyu tükenen hayvanlar gibi. Her zamanki gibi tıraş olduğunda, bıyıklarını ince makasla düzelttikten sonra kapısından çıktığında, karı kocanın kapı önündeki alışılmış aşk merasimini izlemişti. Musa’nın cebindeki bozukluklarla koştuğunu görmüştü. Tek kolu olmayan annenin olan tek koluyla uyuyan bebeğini korumaya çalışarak zabıadan kaçtığını da görmüştü. Her şey sıradandı o gün. O da, o yol çalışması yüzünden hepsinin kaçtığı arka sokağa saptı bu kez. Gençten bir kız gördü belinde az önce kapıda aşkla uğurlanan adamın kolu vardı; gözlerinde şehvet, dudaklarında ise günah. Park etmiş bir süt kamyonetinin içinde Musa’yu gördü sonra. İçindeki süt bidonlarının renksiz sıvılarla artan sahtekarlığına, Musa’nın önlüğündeki bozuklukları önemsizce fırlatmasına baktı. Yabancılaşmış yüzündeki kirlenmiş bakışlarını gördü. Az ilerde aniden giysisinin içinden bir kolu daha çıkan kadının cebindeki paraları ihtirasla saymasını izledi. Çocuk uyandı, ağladı sonra. Kadın bakmadı. Çocuğun gözlerindeki damlaların şeffaflığına, kadının daha da kararan saçlarına bakakaldı. Başı döndü Müfit bey’in. Sendeledi. Yanından iki adam geçti. Omzuna çarptılar. Konuştukları konu önemliydi, aceleleri vardı. ‘Tufan geliyor’ diyorlardı. ‘Nuh Tufanı geliyor.’

Evine döndü Müfit bey. Duvardaki sırları dökülmüş çerçevesindeki İkbâl hanım’ın fotoğrafını aldı. Çekmeceden kıvrılmış eski bir peçeteyi yanında. Yıllar evvel evvel evinden çıkışını izlediği piyanonun hala sakladığı armasını. Romatizma ilaçlarını. Banyoya girdi. Kapısını kapattı. Kahverengi kemeri ile birlikte giydiği yeni boyanmış ayakkabılarını, beyaz yakalarını dışarı çıkardığı, yakıştığını düşündüğü V yaka süveterini çıkarmadı. Kuvete uzandı boylu boyunca. Kucağındakilere sıkı sıkı sarıldı.

Suyu üzerine açtığında banyosunun küçük penceresine beklenen Nuh Tufanı’nın iri damlaları vurmaya başlamıştı. ❧

MURAT ÇELİK

TİREN

1-2

Kafamı, kafamın çene bölümünü sağ elime dayadım oturduğum yerde. El sallayanlara baktım: Yalandan ağlayan, gülen gözlere birçok kulp buldum, usulsüz ve asılsız hikâyeler uydurdum hiç görmediğim el salladıkları yakınlarıyla aralarında. Şiddet içeren kalkışımıza şiddetli bir küfür savurdum. Midemin ağzıma çıkışı, ağzımın mide sıpazmından huysuzlanması... Açık deliller; ispatı basit. Elimi çenemden çektim, göğüs kafesimin az altında bağladım ikisini birbirine. Fakat olmadı, bu oturma biçiminde de huzur bulamadım. Yeniden dayandım sağ elime, elimin avuç içi yalnızlığına...

Toprak... Sadece, sonsuz, çorak bir toprak yığını var karşımda ufuk boyuna uzanan. Büyük duvarlar, büyük duvarların arkasında fabrikalar türlü türlü. İlgimi en çok çekense un fabrikaları. Tarlada topladığımız fındığı içinde biriktirdiğimiz boş un çuvallarının üzerinde adları yazan fabrikalar; işte karşımda! Yersiz bir sevinç içimdeki: Boş un çuvalları, fındık dolu çuvallar...

3-4

Perdeleri çektim, kapıyı kilitledim önce. Üst katı yatak haline getirip eşyalarımı bıraktım. Sonra oturduğum yeri düzenledim: Çarşafı altıma, yorgana üzerine. Gözlerimi kapatıp uyuduğumu düşündüm, düşündükçe uyudum. Uyumadım, uyumayı düşledim. Şuurum gayet açıktı. Yan taraftaki anne-kızın konuşmalarını rahatlıkla duyabiliyordum. Kapının önünden geçen sevgililerin birbirlerine kurdukları yapış yapış cümlelerin ve bu cümlelere nasıl olağan üstü bir hayranlıkla itaat ettiklerinin farkındaydım. (Kıskanmadım!)

Karanlık. Kasvet yüklü bir opera binası, fonda uzun hava. Yahya Kemal geliyor karşıdan yanında bir at var, yaya olarak geliyorlar at ve o. Duruyorlar sonra atı tımar etmeye başlıyor Yahya Kemal, şarkı mırıldanıyor derken Nazım Hikmet geliyor: Cici baba cici baba! “Ananı da al git ulan” ayıp değil mi Yahya.

Bu ne bohem hava ulan yakın lambaları sönsün cigaralar dağılsın halay. Ciğerimiz kurudu kirve doldur. Atilla İlhan geldi şarap koydu testilere lakır lakır içti. O içtikçe biz serinledik. Gitti. Akif belirdi akabinde, süküt u esrar içinde kafasını sallıyordu, ağlıyordu... Ne karışık bir rüya! Sanki ülkemdeyim!

Uyumanın bu ağır faturasını ödedim. (Peşin para nerde beyim kim kaybetmiş ki biz bulalım. A cartundan çektiğim paranın dörtte birini B'ye yatırdımdı B açıldı şükür. Sonra ordan alıp C'ye aktarıverdim ya heh şimdi o carttan peşin çekim yaptıkta eskerisini anca...) Zahmetli oldu fakat epey rahatladım. Borçluyken insan nasıl rahat yaşar hiç anlamam.

Tık tık tık kim o evde yokuz yokluğunuz bizi ilgilendirmez varlığınız henüz diriye güzel cevap gösterin biletinizi al abi 58 numara haa tamaaa(m) geçen sene civarı burada bi kadın gittiği gidiş o gidiş kalpmış Allah rahmet eylesin Afyonda iki kişi binecek ona göre banane ben Enveriyede ineyeğim iyi defol git.

5-6

Kapı çalındı tekrar, açtım. Bir kadınla bir adam girdi içeri; çift olarak. Selam verdiler, aldım. Buyur oldular koltuklara. Soyunup dökündüler hemencecik.

Yolculuk nereye?

Enveriye

Eskişehir yani?

Yok Enveriye

Birbirlerine baktılar, güldüler.

Evet öğrenciyim.

Edebiyat.

Yok "Öğretmenlik" değil.

Önemsemediler. Yataklarına girip mışıl mışıl uyumak üzere hareketlendiler. Işığ kapayıp kapayamayacaklarını sordular. Kapayamayacaklarını söyledim. Güldüler; aldırmadılar hiç. Esneye esneye giriştiler uykunun döşğine.

Adam, o çok sanatkar cüssesine paralel bir sesle ahenk katıyordu gecemin yol haritasına; kadınsa ona inat ölüyordu, ölmüştü belki de, çoktandır ölüydü... Bu zıtlıkları karıştırıp eritiyordum aklımda. Uykunun zerresi kalmamıştı gözümün herhangi bir iç damarından akına doğru süzülen kan sıvısında. Gecenin tesiriyle birkaç şiir cümlesi, huşu ve boşluk. Aklımı alan göz, beni tarumar eden et parçası... Hepsi bu. Ve 'o'na ait. Gecenin yalnızlığı ve karanlığı... Ve...

7-8

Yastığın altına koyduğum cüzdanıma uzandım; açtım. En derindeki saklı cepte saklanan kâğıdı katından ayırdım. Parlak, gıcır gıcır ve keskinliğinden hiç şüphe duymadığım jileti sağ elimin işaret ve orta parmağının arasına yerleştirdim. Tek gözümü kapayıp jiletin orta boşluğundan adama baktım. Kadına nişan aldım sonra, ilk onu öldürmek geçti aklımdan ama olurda duyulursa adamı zapt etmek kadına oranla daha güç olacağından vazgeçtim. Adama

yöneldim, sessizce yanaştım. Jiletin orta boşluğundan inceledim: Şişik gözlerinden, iyice yağlanmış boynunun buram buram terlemesinden, soluk alışverişinde dudaklarının meydana getirdiği o içtimai tepkimeden tiksinti duydum. ‘Birden yapacağım’ kanısına vardım fakat beceremedim. Soğukkanlılığım müthişti, dudaklarını çizmemi söylüyordu önce içimdeki canavar. Kestane renginde akınca kan boğazına tek bir dokunuş ve yüzüme fışkıran kırmızı tortusuyla zevkin; mutluluk...

Ne adam öldü ne kadın, ülkeminse hala bir kulağı sağır. Ya ben, ya ben? Sorgulamayı bıraktım. Çünkü tiren benim için durmuştu. ✍

MÜZEYYEN ÇELİK

ÇİÇEK ASR'I

Hoş bulduk Zehracığım. Bu ne şıklık. Hatice gelmedi mi? Ben evden çıkarken aramıştı da çıkıyorum demişti. Bi arayayım. Bende de dün bi halsizlik sorma Zehracığım. Gece terle terle perişan oldum. Menopoz fena!

Çalıyor dur bakayım. Alo Hatice, ben geldim nerede kaldın güzelcim? Haaa, tamam bekliyoruz canım. Otobüs geç gelmiş de onu beklemiş, gelir birazdan. Zeynep annesini hastaneye götürecekmiş gecikirim ya da hiç gelemem dedi, selamı var. Yine en önce ben geldim Zehracığım, görüyor musun?

Çocuklar nasıl, beyefendi nasıl? Maşallah, Allah afiyet versin. Çocuklar da bildiğin gibi, okuyorlar bakalım. Arıyorlar seslerini duyuyoruz. Bizimkiler de iyi be cancağızım. Duru'nun finalleri başlıyormuş haftaya; dua et anecim diye arıyor gece gündüz. Berkay yine üniversiteye hazırlanıyor biliyorsun o da dershanede sürekli. Gece gündüz çalışıyor.

Zil çalıyor. Hatice gelmiştir.

Böyle otobüslerde perişan oluyorsun Necmi Bey'e söyle de sana bir araba alsın kız. Canına yazık. Zehra sen de otur, gezinip durma canımın içi, günler kısa iki hoşbeş edelim. Zaten kırk yılda bir toplanıyoruz. Hatice sen nasılsın? Beyefendi nasıl? Evlat nasıl?

İyiyiz hepimiz Necmi dükkânda tıkrıyor Bora babasının yanında işi öğreniyor. Açıktan okuyor üniversiteyi. Bizimkinin okuyacağından değil de askerlikten kaçıyor. Okumaya merakı olmadı, şımarık da büyüttük tek çocuk malum.

Zeynep yok mu?

Annesini doktora götürecekmiş işim erken biterse gelirim dedi. Yaşlılık işte şekerim dert dert üstüne biniyor. Kadıncağızda her hastalık çıktı, hepsinin ilacına ayrı rapor çıkıyormuş. Zeynep gibi hayırlı evladı var da uğraşılıyor. Yoksa ele güne muhtaç kalacak. Oğlandan hayır yok. Zeynep liseden sonra Balıkesir Eğitim Enstitüsü'nü kazanmıştı da Ömer'im okuyacak ona para lazım sen kız kısmısın kocan baksın diye okutmamıştı kızı. Ömer nerede şimdi?

Ben de iyiyim be güzelcim, Bekir Abin ne yapsın dairede. Emekliliği geldi de çocuklar okuyor diye emekli olmuyor. Evin kredi borcu yeni bitti. Feraha çıktık şükür ama Duru'nun masrafı çok. Berkay desen dershanede. Bu sene kazanır da kurtuluruz inşallah. Evlatlar büyüdükçe dertleri de büyüyor. Bunlar bebekken şöyle yürüseler, konuşsalar da üstümüzden düşseler diyor-

duk evlat ömür boyu düşmüyormuş meğer insanın üstünden. Dertleri tasaları hiç bitmiyor. Bak sen şu Zehra'ya nasıl yetiştirmiş menekşeleri. Kız benim evde olmuyor böyle. Anlat nasıl açtırdın bunları öbek öbek. Vallahi elinden su içmek lazım. Saksılar çiçekten fıkırdamış sanki.

Maşallah de kız Fatma. İnan bak nazarın değişiyor çiçeklere. Geçen sefer sıklemenime göz ettin iki güne kuruttun çiçeği. Gözün değişiyor senin.

Maşallah kız maşallah. Anlat sene hele nasıl bakılır bu menekşelere.

Menekşe fazla suyu sevmez çok sulamayacaksın, güneşe de koyma güneşi uzaktan görstün. Suyu yapraklarına değirmeden dibine dök. Kır tek yaprağını suda beklet köklensin sonra başka saksıya dik. O kadar. Orkidelerimi gördünüz mü? Bunu benim adam Bursa'dan getirmiş. Pembesiyle beyazından almış. Beyazı çiçeği bitirdi. Ne zaman açar bilmem. Bu toprakta yetişmiyor. Kökleri biraz hava alacakmış. Gittim çiçekçiye sordum, özel vitamini oluyormuş. Ondan aldım. Çok fazla suyu sevmiyor bu da. Ama insanın baktıkça bakası geliyor valla. Çok pahalı çiçekmiş de hediye diye söylemiyor benim nazik kocam. Ara sıra yapar böyle incelikler. Ben açan çiçekleri seviyorum, evde ağaç gibi büyüyüp çiçek vermeyenleri sevmiyorum. Gerçi televizyonlarda, kalın yapraklı bitki alın evlerinize, kaktüs alın, diyorlar ama. Radyasyonu emiyormuş onlar. Ne bileyim menekşe de kalın yapraklı işte, alıyorsa onlar alsın radyasyonu. Diğer odada da sıklemenlerim var. Bu ismi de hiç sevmedim. Tavşankulağıydı eskiden, sıklemen oldu şimdi. Bilmem farklı çiçekler mi. Bana aynı gibi gelir. Bir de on bir aylıklarım var. Beyaz, pembe, alacalı, kırmızı. Onlar açtıkça benim de içim açılıyor.

Ben çayı koyup geliyorum. Siz devam edin hanımlar.

Senin devetabanı vardı ne oldu o Fatma? Duruyor, uzadı da uzadı. Üst kata çıkacak bıraksak. Bekir Abin onlara vitaminlerini eritti eritti döktü. Aldı başını gitti. Yapraklarını silmek zahmetli de. Aıştıktı ona biz. Kauçuk da onunla yarıyor. Dairenden de atatürkçiçeği getirdi Bekir. Yerini pek sevdi. Kızardıkça kızardı üstleri. Mutfağın balkonunu kapattırdık ya. Oraya da eski evden getirdiğim dikenlileri koydum. Zaten azıcık güneş görseler yetiyor. Yılandili iyice genişledi girerken çıkarken elimize kolumuza batıyor. Cehen-nemtokmağını büyük tenekeye geçirdik ellerimizi mahvetti. Bunlar çiçek açıyor meyve verdi biliyor musun? Biz de şaşırdık. Meyve vermeseydi atacaktım çöpe. Kıyamadım kız, bir yandan da anıları çok. Sorma hiç.

Sen sardunyaları ne yaptın Zehra? Duruyorlar, oturma odasında onlar da. Bir dahaki ay açma zamanları. Sabah namazına uyanınca cıtır cıtır çiçeklerin açılma seslerini duyuyorum. Begonyalarım hastalık geldi, öldüler. Çok üzüldüm onlara da elden bir şey gelmiyor. Siz masaya geçin ben de ikramları getireyim hanımlar. Buyurun haydi!

Neler zahmet etmişsin Zehra. Kilo alıyoruz kız. Mantı da yapmış bak sen hamarata. Sarımsak kokusundan yanımıza varılmayacak. Hepimiz yersek kokusu hissedilmez Hatice. Eve gidince adam hissedecek onu ne yapacağız? Hahhhhaaaahhhaaa. Çok yanaşmayıver kız. Tövbe tövbe bu yaşta!

Geçen sene anneler gününde Bora bana katmerli hasekiküpesi almış. Aman ne güzel açıyor. Kat kat, mor mor. Bakmaya doyamıyorum. Ben evde yokken benim adam kuşu salmış eve. Çiçeğin cırığını çıkarmış hayvan. Yaprakgüzelleri de tırtıklamış. Rahmetli anneannemin çiçeğidir yaprakgüzül. Elimden zor aldılar hayvanı salacaktım pencereden. Canımdan can koptu sanki o hasekiküpelelerini cırık cırık görünce. Evlat acısı gibi şekerim. Zeynep de gelemedi. Arasak mı? Sen şeker alıyor muydun Hatice? Çok az alayım, kaşığın ucuyla.

Fatma börekten alsana lütfen, hiçbir şey yemiyorsunuz. Sardunyalari her renkten yapacağım diyordun ne yaptın Zehra? Senin teras güneş alıyor yetiştir valla da yazın beş çayına gelelim, çiçeklere baka baka keyif yapalım. İçimiz açılın.

Sorma benim Duru da çiçek hastası. Odasında papatya yetiştirmiş. Bunların kampüs bildiğin çayırması. Köküyle yolmuş papatyağı gitmiş saksiya dikmiş. Fotoğrafını internete koymuş bi de. Kızım sen dersine bak çiçek senin neyine dedim. Seviyorum anne odam şenlensin istedim, dedi.

Fatma sen seversin onu, barışçiçeği işte, iyice genişledi benimkisi. Sana ayırayım ondan bende yetişsinler de götürürsün. Beyaz beyaz açar o. Geç açıyor yalnız bende ki cinsi. Sende de camgüzelleri vardı sahi. Bana köklendiresene ondan. Rahmetli annem pek severdi.

Kız Zehra bu kek şahane valla, yumuşacık, ellerine sağlık. Valla Zehra bir de bana menekşe dik sakın unutma. Bi de seninkileri bana köklendir, biraz canlansın öyle alayım. Çok kıskandım bunları. Tamam, kız hallederiz. Afiyet olsun hem. Buyur daha. Kapatmayın bardakları. Kız ikindi kerahete girecek öğleyi kıldık oturduk saat kaç oldu. Ben abdest tazeleyeyim.

Seccadeler oturma odasında hanımlar. Buyurun.

Of Zehra donatmışsın burayı da çiçeklerle. Nasıl da güzel bakmışsın kız. Yaprakları parlak, canlı. Ebemkuşağı gibi rengârenk.

Maşallah de Hatice maşallah! Ay dedim yahu. Ne olacak çiçeğe de kem gözle bakacak değilim ya.

Allahuekber!

Esselâmualeykümverahmetullah... Esselâmualeykümverahmetullah...

Allahümmeentesselamveminkesselamtebarekteyazelcelalivelikram.

Bu çiçeğin adı neydi kız? Hıdırçiçeği mi? Yaprakları güzel kokar onun, minik beyaz çiçekleri olur. Kır götür yaprağından. Suya koy köklensin, dik

saksıya. Toprağı iyice bastır ama hava almasın. Ay dur bi tespih çekelim. Sübhanallah. Sübhanallah. Sübhanallah...

Şu sarı açanın adı neydi kız. Frezya. O ne biçim isim ayol. Türkçesi yok muymuş? Yokmuş ne bileyim. O nasıl oluyor. Ben de bilmiyorum valla.

Zeynep de gelememi akşam bi arayayım ne dedi bakalım doktor annesine. Kızcağz bi yere çıkamaz oldu. Zeynep bana kuşkonmaz diyecekti onu da bi sorayım.

Çay mı koydun? Neyse birer bardak içelim de çıkalım. Valla akşam okunacak gün inmeye başladı. Günler birer avuç, sonra uyu uyu sabah olmak bilmiyor. Gençlikteymiş öyle deliksiz uyumak şimdi on kere uyanıyorum, kalkıp geziniyorum. Mum çiçekleri de salıyor kokuyu eve. Mis gibi.

Kızlar ezan okunuyor ben kalkıyorum.

Bunun da kocası akşam ezanından sonra eve girse dövecek sanki. Ne bileyim kızım öyle alışmışsınız. Kalkın siz de hadi bu evin adamı gelecek.

Gelsin canım geçer diğer odaya size zararı olmaz. Neyse haydi bana da beklerim. Nerede pardösüm. Kız bu yeni mi? Güle güle giy. Sağol güzelcim, daha güzelleri senin olsun, kaçtım ben kaçtım. Haydi, iyi akşamlar hepinize.

Biz de kalkalım geç oldu. Asr suresi okunurdu böyle toplantılarda başlarken, unuttuk, bari kalkarken okuyalım. Neydi anlamı, ayyy şimdi geç kalacağız kalk haydi, gidip evde bilgisayardan bakarsın.

ŞENİZ BAYIR

GÜLMEYEN

Adam; yine kızgındı. Her sabah olduğu gibi. Yüzüne hiç gülmeyen kade-re ve yüzü hiç gülmeyen karısına.

Kadın; tekrar kızmaktan yorgun ve soğuk.

Erkekler kadınlara kızıyorlar. O kadar. Yatay bir kızgınlık, öfkesi bir bağ-rışla, kapı çarpmayla kusulan...

Kadınlar kızınca, dikey oluyor. Kine dönüşüyor, içe akıtılan kan oluyor.

Arada kalan çocuklar. Araf'takiler...

Bu evde de çocuğun gözünde uyku, sesini duymasa da biliyor. Var bir fır-tına. En iyisi ses etmemek. Üstelik ev soğuk daha... Arkasını dönüp yorga-nı başına çekiyor.

Ekmeğine katığı kazanamayan erkekler kaçığa sarılır, kahvehaneye sığı-nır. Bizim adam da sardı cigarasını. Ucuzundan zehirlenecek. Çıktı. Dilinde kalan sigara kâğıdı parçalarını eşikte tükürecek. Bugün de kahvehanenin yoklamasına yetiyecek.

Erkek gidince kadın; kalbindeki sevgi kırıntılarını, yüzünde kırık dökük son gülücükleri ve birkaç parça odun kömürü ortaya döktü. Çocuğu uyandır-dı, sobayı tutuşturdu. Oda henüz ısınmasa da soğuğu kırıldı. El kadar ekmek parçasını sobanın bir köşesine bıraktı.

Çocuk, gözünde çapak; burnunun ucundan dudağına inen parlak bir yol kalk-tı. Oturdu sığağa en yakın yere. Parlaklık, çocuk fırt deyip çektikçe kayboluyor ama fırsatını bulunca yine iniyordu. Ekmeği aldı, bekledi biraz. Peynir. Annesi gelmedi, peynir de. Peki salça? Olsaydı iyi olurdu arasında. Iıh, o da yok.

Isırdı, usul usul çiğnedi. Peynir, salça hülyasına daldı. Unuttu fırt etmeyi. Ekmekte fazladan bir tuz tadı. Durdu. Neden olmasındı. Kimse görmeden, küçük bir oyun.

Hem belki, bir ihtimal daha var...

Çocuk için; yeni bir oyun kimsenin bilmediği. Tuzlu.

Adam için; akşam eve döndüğünde karısının sırtına sarılmak. Sabaha öte-lemek bütün soğuklukları.

Salça için; çorba olmak.

Kadın için; gülmeye bir sebep bulmak.

Ha! Ne dersin? ❧

ÖZLEM GÜRHAN

HER ŞEYE RAĞMEN

Şenay, o sabah her zamankinden daha erken kalktı. Tellerle çevrili geceden bahçesinin arasındaki toprak yolda ilerleyip her daim kaynanasının oturduğu üzerinde çullar yığılı yere oturdu. Çulları düzeltmeye lüzüm bile görmedi. Sabah güneşi sırtına vuruyor, yakıcı bir günün geleceğini şimdiden haber veriyordu.

Az sonra evden küçük kızı elini yüzünü ovalayarak kedi yavrularının peşinden koşturmaya hevesli, bahçeye çıktı. Üstünün başının perişanlığı yetmezmiş gibi gün boyu topraklarda yuvarlanıyordu. Şenay içini çekti. İlkokulda öğretmeni, fakir olmak bizim suçumuz değildir, ancak kirli ve tertipsiz olmak bizim suçumuzdur, derdi. Bunu hep hatırında tuttu, geceleri yatırken kızının elini, yüzünü, ayaklarını yıkar, elinden geldiğince tertibe sokardı. Ertesi gün kocasının ve kocasının hiç ilgilenmediği çocuk güneşten tozdan harap vaziyette kışa bir öğle uykusu uyur, bahçede debelenmeye kaldığı yerden devam ederdi.

Keşke okuyabilseydim, dedi. Büyük apartmanların arasında, çatısı yarı eğik gecekondularına bakarak söylediği bu anlamsız dilek gözlerini yaşırtmaktan başka ne işe yarardı? Şenay, kocası ve kaynvalidesi buraya taşındıklarında civarda bir iki evden başka hiç bir şey yoktu. Kendilerinin de anlamadıkları bir hızla etrafları devasa apartmanlarla doluvermişti. Yakında kendi evlerinin başına geleceği kaçınılmaz olan yıkım, diğer gecekonduları çabucak silip süpürmüştü. Etrafa şöyle bir göz gezdirdi. Şimdi şu beyaz arabanın sahibi avukat bayan apartmandan çıkar, zarif hareketlerle arabasına yönelir etrafa şöyle bir göz atıp yaz kış çıkarmadığı güneş gözlüğünü kafasından gözüne indirir, evrak çantalarını arka koltuklara yerleştirip, yola koyulurdu. Akşam eve eli kolu dolu gelecekti, şüphesiz. Yine içini çekti.

“Hiç mi düşünmezsiniz, akşama ne yiyeceğiz diye.” Bu mırıltı, kocası ve kaynanasındaydı. Sabri işsizdi işsiz olmasına ama bundan kaygı duyduğu da yoktu. Anasının onu çalışmaya teşvik ettiğini Şenay hiç görmemişti. İnsanlar nasıl bu kadar umursamazdılar, Şenay bunu anlayamıyordu. Güya Sabri evin en küçüğüydü de şımarık büyümüştü. Çalışmamaya alışmıştı. Ağabeyleri onu koruyup gözetirlerdi. Şenay yine “Elle gelen öğün olmaz o da vaktinde bulunmaz” dedi. Sonra aklına bayramları büyük kayınlarından aldığı harçlıklar geldi. Boğazı düğümlendi. Gözlerine hücum eden yaşları kazağının koluna sildi. Bayramları sevmiyordu. Ne zaman bayram gelse akrabalarına ilk öğünden gidiliyor ak-

şama kadar onlarda kalınıyordu. Ağabeyin -Şenay iki kaynına da ağabey derdi- evine gitmek onun için zulümdü. Köşede adamın ayağa bile kalkmaya tenezzül etmeden elini uzatışı, cebinden çıkardığı parayı eline tutuşturuşu, Şenay için dayanılır şey değildi. Hele parayı alırken elini kolunu nereye koyacağını bilemez oluyordu. Sanki elleri, kolları uzuyor, büyüyor ya da herkesin ortasında dikiliyor da millet ona bakıyor gibi eziliyordu. Onu en çok tüketen yengesinin ona dudağının bir tarafını hafif yamultarak, küçümseyici bir gülüşle bakmasıydı. Üstüne üstlük kocasının pis ve yapışkan bir tavırla parayı alıp cebine atması, Şenay'a yer yarılrsa da içine girsem, dedirten bir durumdu. Sonra sanki aldığı parayı hak etmek için akşama kadar koşuşturması gerektiği hissine kapılıyor mutfaktan sadece getir götür işleri için çıkıyor, gelen her tabağı çatalı hiç bekletmeden yıkayıp, kaldırıyor. İnsanların ezici bakışları altında başka ne yapacaktı ki? Sonra gecenin bir yarısı biz artık gitsek demeye başlıyor karşıdakilerin ısrar etmediğini, gitmelerini dört gözle beklediklerini anlamayan ana oğul Şenay'a homurdanarak yerlerinden kalkıyor ve yola koyuluyorlardı.

“Veren el, alan elden üstündür” niye böyle beni kahrederek yardım ederler ki vermeseler bundan iyi, dedi. Şenay biliyordu; onlar da Sabri'den onun yüz-süzlüğünden, tembelliğinden bıkmışlardı. Kaç kere işe sokmuşlardı, kaç kere. Hiçbirine iki günden fazla gitmemişti. Bir tek ona baksalar iyi, bir de evlenmiş karısı ve de çocuğu da eklenmişti. Şenay yine sadece “haklılar” dedi. Ama kendisi de haklı değil miydi? “Köyden bari gelmeyeydik.” dedi. Hiç olmazsa orda koyunlara bakan, çobanlık yapan, köyde çekindiği adamlar olan bir kocaydı Sabri. Ağabeyim işe yerleştirecek diye köyden ailesini çıkarmış şehirde iyiden iyiye postu eve sermişti. Yine köyden gelmeyeydik keşke, dedi. Orda hiç olmazsa kendilerine yetecek kadar ekip diktikleri evlekleri vardı. Yazın gittiği ırgat işi vardı. Lokmalar boğazına dizilmeden aldığı az da olsa ırgat parası vardı.

Sonra kendi ailesini düşündü. Rahat yaşayan iki ağabeyini. Babası onlara bakıp kızları okutmamıştı. Gelen öğretmen ve muhtara ben oğullarımı okutmadım kaldı ki kızlar okusun, demişti. Şenay hınçla: “Sanki okumaya hevesliydiler de” dedi. Sonra o da ablası gibi evlensin de nasıl olursa olsun diye evlendirildi. Burada tekrar gözleri doldu. Bu sefer iki iri damla yuvarlandı, engel olmadı. Ailesi Sabri'yi istememişti. Şenay sanki “Adam çoktu da” dedi. Ailesi tarlası bağı olan, içkici hancının Memed'e vermek istediklerinde direnmişti. İstemem demişti, ölürüm daha iyi. Dayak yemiş, azar işitmiş ama razı olmamıştı. Önceki karısını döve döve öldürdüğü söyleniyordu, Şenay adamdan korkuyordu. Elbette Sabri çok daha iyi değildi. Ama hiç olmazsa içkisi, kumarı, envai çeşit anlatılan kötü huyu yoktu. Hoş onun yanında ayrı rezil sefil olmuştu ama hiç olmazsa iki seçenek arasından iyisini seçmişti. Kendisinden daha sonra Memedin aldığı kadını anasının evine yolladığını duymuş, o daha kötüydü buna da şükür, demişti. Sonra yine “ne yapacaktım?” dedi.

İlerde koşuşturan kızına baktı. Bulduğu yavru kediyi canından bezdirmekle meşguldü. Kedinin kuyruğunu çekiyor, kedi saksıların dibine saklanmakla elinden kurtulamıyordu.

– Emine! Yazık, günah, yapma hayvana! dedi. Çocuk oralı bile olmadı. Eski pijamalarına, yıpranmış dirseklerinden artık görünmeye başlamış kollarına baktı.

Bu çocuk daha şimdiden gördüğünü istiyor, yarın okula başlayınca ya da başka ihtiyaçları olunca ne yapacaktı? Aklına ablası geldi, onun dediği her şeyi Şenay kafasına adeta kazırdı. Ablası, anasından daha anaç ablası, adı gibi hayatı olamayan dert daşı Şengül ablası. Şenay iyi ki adlarımızı düşüne düşüne, mutlu mesut isimlerden seçmiş yoksa halimiz ne olurdu, iç geçirdi. Gözlerini kıstı, anamın vereceği öğütleri ablam veriyor, anam sade doğurmuş, dedi. Ablası Sabri'nin durumuna bakıp, ilk gün notunu vermemiş miydi? Şenay, çalış kızım çaren yok, demişti. Zira kendisi de çalışıyordu. Hoş onun kocası ne iş olsa yapan cinstendi. Bir gün simit bir gün su satar gününü boş geçirmezdi. Ama onların da durumu iyi değildi. Ablası hafta içi günler yufka açmaya, hafta sonları ev temizliğine giderdi. Şenay'a da yufkacı da iş bulmuş ama evdekiler tat vermemişti. Kız ağlarsa diye telefon vermiş, araya araya işini rahat yapmasına fırsat tanımamışlardı. Şenay ana oğul hiç mi düşünmüyorsunuz? Akşama ne yiyeceğiz diye kavgaya yeltenmiş, gelin el işine gitmez, ağalarım bize ekmek aş getirir diye üstüne yürümüşlerdi. Şenay hatırlayınca öfkeyle: “Fikirsizler...” dedi. Adamlar artık arayıp sormayı da seyreltiler bakalım nereye kadar, dedi. Karşı apartmanlara baktı. Temizliğe gittiği Mihriban Hanım daha kalkmamış olsa gerekti. Perdeler sıkı sıkı örtüktü. Bütün gün temizliğe gidemem, bunlar rahat vermez. Ne yapsam? diye düşündü. Kadına rica etsem, yalvarsam, diye düşündü. Kızı ögle uykusuna yatırınca, geleyim iki günde temizlerim, diyeyim. Hem dinlene dinlene temizlik daha iyi olur, derim. Ayağa kalktı, mümkünü yok çalışmalıydı. Kadın merhametliydi, beni kırmaz, diye düşünüyordu. Herkese yarım gün gitse parasız kalmazdı. Ah, çocuğa ses etmeseler ama daha durdan, sustan anlamayan kızını hiçbirisi istemiyordu. “Ah laftan anlayacak çağa gelse” dedi. Kadınla konuşmaya karar verdi.

Bu sırada kaynanası uyanmış, kapıdan bakıyordu. Her gün haşlanmış yumurtayla, yeşil soğanı yarım ekmeğe katık edip bahçede çulların üstünde yiyen kaynanası, sabah güneşiyle sırtını ısıtır öğle sıcak iyice yakmadan kayısının gölgesine geçirdi.

Şenay: “Yumurta da kalmadı, bakalım bu gün ne yiyeceksin?” diye söylendi. Sonra olmasa ne olur, siz dilenmeye alışkınsınız, gider komşudan ister yarımı düşünmezsiniz, dedi.

Kaynanasına hiçbir şey demeden eve girdi. Kafasından kurmaya devam etti. Yarım gün, yarım gün geleyim iş bırakmam, temiz yaparım, diyordu.

Ah! Şu kız bir laftan anlayacak çağa gelse, diye söyleniyordu. ❧

AYLA COŞKUN CEREN

ÇÖPÜNÜ GEZDİREN ADAM

Zile bastı, yorgundu. Bütün gün çocuklarla uğraşmak kolay değildi. Eve girdikten sonra ayaklarını uzatıp bir güzel dinlenmeyi hayal etti bir an. Zile bir kere daha bastı. Nerede idi bu kadın? Her zaman böyle olurdu o cebinden anahtarını çıkarmaya üşenir hanımı ise ancak üçüncü kez zile dokunduktan sonra açardı kapıyı. Selamlaştılar. Kadın mutfığa geçti, masa hazırlamıştı, eşi bu saatte aç geliyordu eve. Öğle arası bir tek poğaçaya ile doymuyordu koca gövde. Bu eve taşınalı kaç ay olmuştu acaba? Her şeye alışmaya başlamışlardı bu şehrin havasına, yağmuruna, çamuruna, pahalılığına, fakat bu çöp sorunu canını sıkıyordu. Evin yeri gayet güzeldi. Çarşının tam ortasında. Her yere yakın. Kırk adım ötede mağazalar, beş dakika uzaklıkta belediye binası, bu taşra şehrinde olabilecek en iyi yerden tutmuştu evi. Depremden sonra yerli halk şehrin dışına kaçıyor dağın eteklerine yerleşim yerleri yapıyordu. Yoksa şehrin tam ortasından tek maaşla geçinen birinin ev kiralaması ne mümkündü. Evin tek kusuru balkonunun olmamasıydı. Balkon kelimesine alerji duymaya başladı. Türkçe bile değildi bu kelime. İtalyancadan gelme. “Balcone” Her geçen gün balkon ve balkona konulması gereken çöp kafasını meşgul etmeye başladı. Sınırları geriliyor canını sıkıyordu. Belediyenin son uygulaması her şeyi daha zor hale getirmişti. Artık çöpler günlük değil de haftada üç gün alınacaktı. Bu durumda evde, mutfakta çöple beraber yaşamak gerekiyordu. Hanımı her gün söylenmeye başladı. Çöp kokusu evi kaplıyordu. Buna bir çare bulmak gerekiyordu. Belediyeye gitmeye karar verdi. Ertesi gün okul çıkışı belediye binasının önündeydi. Danışmaya geçti çöp konusuna bakan birimden bir yetkiliyle görüşmek istediğini söyledi. “Şikâyetinizi yazılı olarak bırakın, biz gerekli yere ulaştırırız.” Cevabı gerilen sınırlarını iyice gerdi. Bir yetkiliyle görüşmesi gerektiğini bir kere daha ve yüksek sesle bağıra bağıra dile getirdi. Güvenlik görevlisi geldi sonra. Durumu ona da izah etti. Güvenlik görevlisi karşısında ısrarlı, kararlı birini görmüştü, biraz daha zorlarsa bir fırtınanın kopması an meselesiydi. Karşılarındaki adam uzun boylu, iri yarı, deli dolu, kararlı, bakışlarıyla şimşekler çakıyordu. Telefonla bir yeri aradılar sonunda biri ile görüşecekti. Dar merdivenlerden, bakımsız holden sonra bir kapıya geldi. Burası belediye binasının ikinci katıydı. Belediye başkanının kapısının önünden geçti. Belediyenin en güzel yeri burası olmalıydı. Yerler kırmızı halı kaplı, bekleme yerlerinde son model koltuklar, etrafta bir sürü saksı bitkileri. Onu belediye başkan yardımcısı kadınla görüştüre-

ceklerdi. Bir süre bekledikten sonra içeriye girdi. Kadının misafirleri vardı. Küçük odada kocaman ceviz ağacından bir masa vardı. Camlarda stor perdeler, ortadaki halı ile aynı renkte sarıya çalan bir renk. Kırmızı koltuklar. Sanki bir büro değil de herhangi bir evin misafir odası gibi idi. Masanın üzerinde aile fotoğrafı çapraz duruyor sanki her gelen görsün istiyor gibi. Odada irili ufaklı saksılarda çiçekler. Şehirden esirgedikleri çiçekleri sanki belediye binasının içine doldurmuşlar. Masanın önüne kadar ilerledi. Selam verdi. Kadın yerinden kımıldamadı bile. Selahattin Bey kendini tanıttı. Durumu kısaca izah etti. Kadın aynı umursamaz tavırla burnu bir karış havada sürekli elleri saçlarına gidiyordu. Elleri ile her on saniyede bir saçlarını geriye attırıyordu. Yeni uygulamanın böyle olması gerektiğini hatta zorunda kaldıklarını anlattı. Odada ki misafirler sessizce konuşulanları dinliyorlardı. Birisi kırk beş elli yaşlarında bir bey diğeri kırklı yaşlarında bir kadındı. Muhtemelen karı koca olmalıydılar. Hatta başkan yardımcısının akrabaları falan olmalılar öyle bir rahatlık seziliyordu oturuşlarında. Muhabbete dahil olmak adına Selahattin Bey'in haklı olduğunu ifade ettiler. Kadının oturma şeklini dahi değiştirmeden Selahattin beyin sorunu ile ilgilenenlerini aşağıdaki danışmaya mahallesinin, sokağının, apartmanın adını yazıp bırakmasını söyledi. Bir an önce Selahattin beyin odayı terk etmesi gerektiğini bakışlarıyla anlatıyordu. Selahattin Bey bu işten bir sonuç alamayacağını düşünerek kaygılı, kızgın bir şekilde danışmaya geçti. Danışmadaki genç az önceki kızgın adamı karşısında yine göreceğini tahmin etmiyordu herhalde. Önce şaşırdı sonra ne istediğini sordu. Selahattin Bey durumu açıkladı. Mahallesini, sokağının, apartmanının adını yazdı bıraktı. Genç pis pis sırtıttı önce, sonra merak etmemesini bu meselenin basit bir mesele olduğunu akşama kadar buraya ne büyük meselelerin geldiğini onun sorununun çabucak halledileceğini söyledi. Aradan günler geçti. Evdekiler mahalleye hiç olmazsa büyük çöp konteynırlarının konacağını günlük çöplerini böylece evden çıkaracaklarını konuşup durdular. Oysa çöpler haftada üç gün alınıyor evin çöpü iki gün mutfakta beklemek zorunda kalıyordu. Belirtilen üç günün dışında çöp yerlerine çöp konması yasaktı çöpünü o günlerde çıkaran apartmana ceza kesiliyordu. Selahattin Bey o gün okulda okul çıkışına kadar arada kendi kendine garip garip sırtıttı. Arkadaşları merak edip sordular ama o bir şey olmadığını söyledi hep. Ertesi gün şehir gazetelerinin çoğunda aynı başlık vardı. "Çöpünü gezmeye çıkaran adam." Başlığın altında bir fotoğraf. Belediyenin önündeki havuzun kenarında banklardan birinde oturan bir adam fotoğrafı. Mavi çöp poşetlerinin ağzı açılmış çöpler adamın ayaklarının dibinde. Etrafında insanlar meraklı bakışlarla "bu adam ne yapıyor?" der gibi bakıyor. Gazeteci sormuş "Bu çöpleri buraya dökmeye mi getir-diniz?" Selahattin Bey: "Hayır, havalandırıp evime yeniden götüreceğim." Sonra durumu açıklamış gazeteciye. İki gün sonra gazetelerde yeniden bir haber. "Selahattin Bey'in mahallesine üç tane yeni konteynır." ❷

SUZAN NUR BAŞARSLAN

BATIN

Bir delinin paspas altı kirleri değil bunlar...

Aynaya her baktığımda bir başkasının yüzünü görüyorum; onun yüzünü. Onun gözleri, kaşları, burnu, hatta yanağındaki benî. Onun gölgesi olarak yaşadım tam yirmi bir yıl. O güneş oldu, ben dünya; o dünya oldu ben ay; o ay oldu ben yıldız; o yıldız oldu ben bulut... Her şeyin merkezinde o vardı. Yüzüm bile onun yüzüydü ama insanlar onun yüzüne tebessüm etti, ona âşık oldu, ona hayran oldu... Cennet o oldu, cehennem ben! Ak o oldu, kara ben! Ateş olmak istedim bu yüzden, yakmak, dağlamak, dondurmak, ürpertmek, boğmak... Sadece nefret açıklayamaz hislerimi.

Yüzünü kazımak istedim yüzümden. Bir laneti kaldırmak için adanan adak gibi adadım kendimi. Dua dua, beddua beddua, sevap sevap, günah günah... yol aldım. Bedeni, adı, hatırası, ne varsa ona dair silmek istedim.

Bir mum yaktım. Yakacaktım onun yüzünü. Aynanın karşısına geçtim. Tam o benin olduğu yere tuttum mumun ateşini. Canını yakmak istiyordum, canı yanarken izledim yüzünü. Gözlerinden yaşlar aktı, akan damlanın tuzu ateşe dokundu, canı daha da yandı. Tek âh etmedi. Merhem sürmedim yarasına. Yarası daha da azsın diye uğraştım. Azsın ve yüzü çirkinleşsin. Yara bandıyla da kapatmadım. Tüm çirkinliği sergilensin diye. Görenlerin baktığı tek yer o korkunç yara olsun diye. Güzel yüzüne hasret kalsın diye. İnsanların yüzüne bakarken utansın diye...

Bir delinin paspas altı kirleri değil bunlar, saklanması gereken. Hınç da değil. Tahammülsüzlük de değil. Öfke de değil. Hazmedememe de değil. Düşmanlık da değil. Kısakançlık da değil. Köle-efendi, aşk-nefret ilişkisi de değil. Hepsi ve hiçbirisi.

O varken ben hiç var olamadım. Görünemedim. Görülemedim. Payımı alamadım bana sunulan haklardan. Ona düzenlendi doğum günleri, hediyeler ona sunuldu, ilk o okumaya geçti, sınıf başkanı o oldu, başarı listelerinde bütün ilkler onun oldu, tüm sevgiler kalp kalp ona verildi, kızlar ona âşık oldu... Hep aldı, hep aldı; hiç vermedi. Vermenin ne olduğunu düşünmesi bile gerekmedi. Bu ondan hiç beklenmedi. Benim için değerli olan ne varsa, bana verilmeyen, ona verildiği için onun tarafından önemsenmeyen, ellerinden çöpe atılan buruşuk, önemsiz, kullanılmış bir kâğıt gibi ya da kullanılıp eskimiş bir oyuncak gibi, ikinci el bir eşya gibi bana verildi. O verdi! Al biraz da sen kullan, diyerek. Vermek için vermedi. Sıkılmıştı. Elindekinin önemi kal-

mamıştı. Dönüp bir kez daha bakmayacaktı... Sadece nefret açıklayamaz hislerimi. Hayır, hayır, açıklayamaz. O varken ben hiç...

Aynadaki gözyaşları tüm bu hissettiklerimin bedeli olamayacak kadar yetersiz geliyor bu yüzden. Onu yok etmedikçe bir yüzüm olamayacak, bir varlığım.

Hangi kelimelerle anlatmalı ki? Anılar masasında gecenin kandilinin altında... betimleyemediğim tüm izleklerin olmayan kelimeleriyle...

Gördüğüm? Dağlar ve ormanın karanlığının sisinde... saklı... uzak ışıklar... o masadaki perili, ışıklı evden daha ulaşılmaz...

Hatırlamak veya unutmak; lanet mi, mucize mi? Her şey dalgalı bir yanıl-sama, yansıma...

Işık damlacıklarının dansı. Tekten kopan ve çoğalan. Toplam 7 dakika. 47 kelime. Bir içim sigara.

Rüya: İnsan ırmağı.

Hayatımın listesi: Kaotik.

Hayatım: Kırıklarla dolu bir karneyi evine götürmek zorunda kalan bir öğrencinin evin kapısının önündeki bekleyişi.

Ruhumun kırılışının çitirtıları, sarf ettiğim tüm kelimeler. Kimsesiz ölünün yıkandığı soğuk su, üzerime dökülen anılar.

Ya o olmamalıydı, ya da ben doğmamalıydım. Normal bir hayatın, normal bir bireyin, normal dert ve mutlulukları olmalıydı hayatımda. Normal? Her şeyin bu kadar normal kabul edilmesi normal mi? Reel hayatınızdan bir kuble aşk alabilir miyim? Belki sizin gibi olabilir, hatta o olmama sesim çıkmayabilirdi sayenizde.

Farklı batınlarda doğmalıydık. Farklı zamanlarda. Aynı batında, aynı kafeste, birbirini izleyen o yedi dakikada doğmamalıydık. Belki o zaman iyi bir arkadaş bile olabilirdi benim için. Uzağımda olacağı için bazı özelliklerine tahammül bile gösterebilir, onu olduğu gibi kabul edebilirdim. Oysa şimdi, kendimi bile olduğum gibi kabul edemiyorken onu nasıl kabul edebilirim? Sadece nefret açıklayamaz hislerimi, açıklayamaz.

Yaralı yüzü bana bakıyor. Gözlerindeki pişmanlık. Onu nasıl yok etmeli?

Tek kelimeyle: Ateş!

Mumun ateşiyle perde yanmaya başladı şimdi. Ben masaya döndüm, aynanın karşısına. Duman yayılıyor her yere. Yüzünü göremiyorum artık aynada. Ayna sislerle örtülü. Onu öldürdüm işte ateşle. Öldürdüm.

Artık tekim. Artık varım. Artık özgürüm.

Ateş oldum.

Var olmak bu mu? Ateş olmak. Yok olmak. O zaman her zaman vardım, değil mi? Bunu neden daha önce anlayamadım? Çok mu geç? Geç...

Geç kaldım. Karanlık çöküyor gözlerime. Ateş bile aydınlatmıyor hiçbir şeyi. Ateş benken nasıl aydınlatabilirim kendimi? Neden bunu düşünemedim ki?!

Kar...

an...lık! ❧

SENEM GEZEROĞLU

MAKAM

04.33, *Sabah ve Sabâ*

Rüya içinde rüya. İç içe ve sonsuz halkalar gibi. Rüyamda bir rüyadan uyandığımı görüyorum. Yatağımdan kalkıyorum. Karanlık. Kapıyı açmaya çalışıyorum. Kilitli. Anahtar arıyorum odada. Ağlıyorum, kimse duymuyor. Kapının ardında beni bekliyor. Ağlıyorum, uyanmak istiyorum. Rüya olduğunu biliyorum. Bütün bunların, bu hayal kırıntılarının, uykunun, rüyanın, gözyaşının, kapalı kapının bir rüya olduğunu biliyorum. Uyanmak istiyorum. Bir şey tutuyor beni. Karabasan gibi, ağır... Sonra yeni bir rüya daha görüyorum. Yatağımdan kalkıyorum. Karanlık. Kapıyı açmaya çalışıyorum. Kilitli. Anahtar arıyorum odada. Yok. Ağlıyorum, kimse duymuyor. Kapının ardında beni bekliyor.

14.48, *Öğle ve Rast*

Hâlâ rüyanın etkisindeyim. Hâlâ uykuda gibi. İşe hiç gelmemiş gibi. Hâlâ oturduğum yerde uyuyor gibi. Sıra numarasını almış bir müşteri ısrarla butona basmamı bekliyor. Basıyorum. Müşteri ile aramızda koca bir tahta. Tahta ile aramızda koca bir bilgisayar. Bilgisayar ile aramızda koca bir dünya. Dünya ile aramızda koca bir ara. “*Şu hesaba havale yapacaktım*” diyor. Havale, eft, müşteri numarası, iban, şifre, rakam, kredi, yıllık faiz, döviz, vergi, borsa, kredi kartı, para, para, para... Lidyalılardan nefret ediyorum. Boğuluyorum. Tuşlara basıyorum. Tuş sesleri çivi gibi. Tak tak tak... Çak çak bitmiyor. Kalbur gibi beynim. Su diyorum, suya dokunayım, yirmi dakika yeter diyorum. İzin istiyorum müdürden. “*Zaten sabah tam bir saat geciktiniz, bu aralar işinizi çok ihmal ediyorsunuz, olmaz*” diyor. Yüzüme bir kapı daha kapanırken, rüyalarım uyanıyor. Kapının ardında beni bekliyor. Anahtarım yok. Oysa hâlâ beni bekliyor.

17.30, *İkinci ve Hicaz*

“*İş çıkışı böyle bir toplantı yapmamızın nedeni bazı personellerimizin işe giriş-çıkış saatlerine riayet etmemesidir.*” diyerek söze giriyor. Küçülüyorum. Başım öne düşüyor. Bir vav gibi bükülüyorum, annemin karnına dönssem diyorum. Yeni bir sayfa açmak yerine bütün defteri değiştirsem. Kapıla-

rı açsam, ardındakini görsem... Kilitli. Anahtar arıyorum. Uyanmak istiyorum bu rüyadan. *“Bankamız ciddi bir müessesedir. Belli kuralları vardır. Öyle her isteyen istediği saatte giremez, hangi sebeple olursa olsun keyfine göre izin kullanamaz.”* Cümleler çok sert. Acıyor. Vakit geçiyor. Biliyorum, hâlâ orda. Beni bekliyor.

20.25, Akşam ve Segâh

Otobüsteyim, İstanbul’un yolları gittikçe uzuyor. Elimde sarı bir zarf. Sararıyorum, yapraklarım dökülüyor. Ama açmıyorum. Telefonum çalıyor. Arkadaşım. *“Hadî ama uzatma buluşalım işte, bi kahve içelim kafan dağılır.”* diyor. Aklım hâlâ rüyada, aklım hâlâ kapının ardında. *“Vakit geçiyor, beni bekliyor, gitmem lazım.”* diyorum. *“Canım bir şey olmaz, sonra gidersin, kırma beni.”* diyor. Kıramıyorum. Kapının ardı paramparça. Oysa yine de her parça beni bekliyor.

22.36, Yatsı ve Uşşak

Evimdeyim. Elimde sarı bir zarf. Açıyorum. *“657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu, 125. maddesi gereğince...”* Boğuluyorum, harfler gözümde büyüyor. Oysa kapının ardında hâlâ beni bekliyor. *“...özürsüz veya izinsiz olarak göreve geç gelmek, erken ayrılmak, görev mahallini terk etmek...”* Kelimelerle imtihan oluyorum, dilim kelepçeleniyor. *“...savunma yazınızı müdürliğümüze teslim etmeniz hususunda...”* Elimde bir sarı zarf, uyarı cezasına binaen. Kul, affetmiyor beni. Şeytana uyuyorum, nefsim. Tüm gün beklemiş olmana rağmen bir kez bile gitmiyorum. Bu bir rüya olsun istiyorum. Rüya içinde rüya. İç içe ve sonsuz halkalar gibi. Rüyamda bir rüyadan uyanmışımı görüyorum. Yatağımdan kalkıyorum. Karanlık. Kapıyı açmaya çalışıyorum. Kilitli. Anahtar arıyorum odada. Bir nefeslik ezan gibi anahtar. Ağlıyorum, kimse duymuyor. Kapının ardında beni bekliyor. Bir saat geciktiğim iş yerinden aldığım uyarı cezasını günde beş vakitle çarpıyorum. Yedi gün, yirmi dört saat, beş vakit. Sonsuz kere çarpıyorum. Hesabım dolmuyor. Beni bekliyor. Her ezan farklı bir makamda okunurken... Ben... Şimdi hangi makamla çıkayım bu rüyadan? Kapının ardında, beni bekliyor. Rüyalarım bile uyanıyor. Ben hâlâ uyuyorum. ❧

HANİFE ALTUN

DEDE

“Gençlik” diyordu ve ekliyordu: “Bir soluk gibi, bir yel gibi, bir kibrit alevi gibi; Geldiii geçti.”

(Bu gençlik de kaçan balık gibi bir şey olsa gerek, ya da öldüğünde badem gözlü olan âmâ...) Bizim başımızdaki yeller kavakları hasetlendirecek türden, o demler. Güllüşürdük. O, merhametli bir dedeydi, kafamıza inmesi muhtemel bir baston kaygımız hiç yoktu. Ne kadar pervazsız olsak da biz, yine endişeden zerre yok.

Dünyanın iki kapılı bir han olduğundan falan da bahsediyordu. (İki kapılı bir han mı? Yooo gayet de odaları, sofaları falan vardı. Labirent gibi bir şeydi ve burada kaybolmak nasıl da cazipti.) Dünya ateşe biz pervane kuşları.

Dedeye gelecek olursak; herkes evliya sabrı olduğunu söylerdi. Zerre kadar dünya telaşı yoktu. Tamam, görünürde beyaz uzun sakalları falan olan bildik bir dedeydi... Yan yana koysan ayıramazdın klasik dededen. Ta ki kucağına çıkıp, bir şişe tütün kolonyasını sakalına boca edip tarakla türlü şekiller verdiğinde, onun sana verdiği tepkiyi görene kadar. Tık yok! Ses yok! Gözün de mi yanmaz be adam! Yüz bulmuş bir çocuğun bütün arsızlığı mevcut bizde... Fazlasıyla. Takke çıkartılır, kolonyanın kalan kısmı bu defa kafadan aşağı boca edilir. Tütün kolonyası sağanağına tutulmuş, yine tık yok, yine gülümüyor. Gözlüğünü al, köstekli saatini çıkar, yok; kızgınlığın zerresi yok bu adamda. Size kızamayan, bastonla sizi kovalamayan bir dede ne sıkıcı. Başka dedeler ne eğlenceli oysa. Önünden geçsen bastonu yapıştırır kafana, koluna, bacağına; nere denk geldiyse artık. Çılgık çılgıca kaçmaca... Sonra gelip yeniden dedeye sataşır, bastonun havaya kalkıp yere inişi arasındaki zaman diliminde oradan sıvışmaca, oyunundan daha keyifli bir oyun yoktur dünyada.

Kokular ve anılar: Bazı anıların kayıtları koku ile mıhlanmıştır zihnimize. Bir koku duyarsın ve şarkının da dediği gibi “Gelir anılardan bir davet, çocukluğum canlanır.” Duymaya gör sıcak ekmek kokusunu. Erken sabahlara sinmiş, sıcak ekmek kokulu hatıralar uyanır uykudan. Gündoğusu henüz mahmurluğunu atamamış üzerinden, bir kızılık oturmuş gözlerine ve yeni bir gün yükseliyor gözlerinden. Sönerken gaz lâmbası ince, isli bir koku kalır ardında. Bize yaşamak düşken, o demler; serin sabahlardaki uykuyu varın siz hesap edin. Bir baston tıkırtısının ardından, sabaha yayılır taze ekmek ko-

kusu... Tabi, çok iyi biliriz ki; o ekmeğin sıcaklığına yaslanmış, simit, poğaç ve açmalarda çıkacak... O kâğıttan kesenin içinden ve hatta dedenin cepkeninin iç cebine saklanmış akideler de yerli yerinde. Tarçınlı olanları bana! Tarçınlı akide; acı ile tatlının kekremsi harmanı. Eşsiz uyum. Muhteşem karışım. Bu tadı bir ben severim. Diğer torunlar hiç meyil etmezler; acı/tatlı karmaşasına. Onlar hayatı portakal aromalı sanıyorlar. Sonra sobanın üstünde ağırda deme durmuş çay ve mutfaktan gelen tıkırtılar?... Yumurtalı ekmeğe hazırlanıyor olabilir! Tez yetişip, o canım ekmeğin dilimlerini toz şekerinden kurtarmalıyım. Pul biberi anlarım da şekerin ne işi var ekmeğin üstünde? Bütün torunlar şekerli seviyor ekmeği. *(Bunlar karınca sanıyorlar kendilerini.)* Zırhını kuşan şimdi cenk zamanı! Ben nasıl seviyorsam öyle olacak her bir dilim! Tereyağı ve kekik... Reçeli, her meyvenin... Bal... Pekmezi dutun... Bu ne bolluk? Bunca uyaran karşısında, ciğerci kedisi bütün torunlar. Tepesi yıldızlı çay kaşığı da paylaşıldı mı, cihanda çözülmez mesele yoktur. *(O, kaşık mutlak surette benim. Yorulmasalar iyi ederler.)*

Dedemin paltosuna sakalları gibi beyaz karlar birikmiş. Atkısını çıkarıp astı mı sobanın çamaşır teline, sobanın harlı alevinde bir türkü olur düşen her damla. Yer sofrası. *(İşte bundan nefret ediyorum!)* Sobanın küllüğünde közler arasına saklanmış patatesler de konuldular sofraya. El dayanmaz! Bıçakla karnını yarıp patatesin, tereyağı ve kekiği basmalı duman tüten yaraya ve tabi biraz da kaşarla sarılmalı bu yara. Gülüşmeler... Sofraya dökülen birkaç bardak çay ve çıldırmış bir nine... Dedede tık yok yine. *“Canım çocuk onlar ne olacak hanım, silinir/temizlenir.”*

Nine: *“Şekerli çay nasıl çıkacaktı? Hele bi söyle, bey!”*

Dedenin varlığı bize en büyük korunak. Ölüm gelse vermez bizi dede... Kim korkar ki şu durumda nineden? *(Ya yalnız yakalarsa?)* Bundan daha büyük korkumuz yok hayatta. Çok öfkeli nine, çok! Son bir hamle dişlerini biliyor dedeye: *“Be adam! Al o atkıyı sobanın üstünden, çürüteceksin sobayı.”*

Dede: Kötülük yok ki içinde. Durup düşünüyor bir an. *“Sahi, atkıdan damlayan su çürütür mü sobayı?”* Cevabı, hayır buluyor olmalı ki hiç istifini bozmuyor. Birimize, birkaç kaşık daha bal yedirme derdinde. Yemezsek büyüyemeyiz! *(Ah be dede, büyüsek sana ne fayda!)*

Kar diz boyu. O vakitler bütün arsalar boş. Yurt bulmuş kendine kar, hiç durur mu? Bahçenin bir ucunda ev, diğer ucunda dedenin marangoz atölyesi. *“Çoluk çocuk ekmeğe bekler, dışarıya kar kıyamet, şimdi çalışmak gerek.”*

Birkaç tabak, bardak daha devirerek dedenin peşi sıra koşuyoruz bütün torunlar.

“Amaaaan! Bu karda ne işi canım, söyle kocaman bir kardan adam yaparız. Karda yapılacak tek iş varsa, o da kardan adam.”

Dede kırar mı hiç bizi? Asla, kat'a.

"Dedeee! Bak bak, ağzımdan nası da duman çıkıyo!"

Boyumuzdan büyük kardan adamı yaptık bile. Dedelik var ya serde, at-kısını çıkardığı gibi doluyor kardan adamın boynuna. (*Dede yüreği işte.*) Ni-ne görse şu halimizi, basar feryadı!

"O üstünüzle eve geleceksiniz, ne olacak o evin hali?"

"offf! Ömrümüzü yedin valla nine. Bir şey olmaz ya, silersin temizlersin geçer. Oradan bir leğen versen de kızak yapıp az kaysak, bir de minder koy ama içine." Ne kadar çocuk olsak da ninenin bu talebimize vereceği cevabı biliriz. Mutlak sevgiyi, taşması mümkün olmayan dede sabrını tanıdığımız kadar yakından tanırız ninenin güdümlü terliğini. (*Bu kaçarken ardımız sıra savurmak içindir. Yakın mesafede köşeye kısırdığında maşa ile müdahaleyi tercih eder. Kızgın değildir ama maşa, şimdi hakkını yemeyelim ninenin. Kıvrıntı da olsa var merhameti. Az uğraşa çoğaltabilir belki de.*)

Soğuktan elimiz ayağımız uyuştı iyice. Dedenin atölyesine dalalım hemen. Sobada çıralı odunlar, bir anıyı daha kazıyor şuurumuzun altına. Az ötede talaş sandığının içinde, burnunu talaşlara gömmüş yatıyor Gümüş. Arada kaldırıp burnunu sobanın üstünde kaynayan yemeğine bakıyor. *"Köpekler de anıları koku ile mi kayıt ederler belleklerine? Bazı kokular sızlatır mı onların da burunun direğini?"*

Çok üşüdük. Hadi! Gümüş'ün talaş havuzuna dalalım, ısınalım. Birazdan sıcak oreletlerimizi de sipariş eder dede... Yandaki kıraathaneden. (*Portakallı, elmalı/tarçınlı orelet suretinde bir koku daha kayda geçiyor bilinçaltının karanlık odalarında!*)

Gümüş doydı, biz ısındık, oreletler de içildi. Böyle durumlarda canı sıkılır çocuk kısmısının... Hem dede de çalışsın biraz rahat bırakalım adamı... Nineden ayrı, torundan ayrı çeker, nedir canım, bu adamın çilesi? Hadi gidelim! Bakkala açtıralım veresiye defterini, dedenin sayfasından birkaç sayfa daha karalatalım, Bakkal Osman'a. Dükkâna oje getirmiş Osman amca... Kız torun çok bizim dedede. (*Eee, oje dediğin de her renkten alınmalı değil mi?*) biraz çikolataa... Düdüklü şekeer... İşte, Allah ne verdiyse. Bakkal Osman'ın defterinde sayfa çok, vicdanı biraz az olabilir de bize ne? Elimizde ojelerimiz... Torbamızda çikolatalarımız... Hepimizin ağzında bir düdük. Karşıyadayız dedenin. Yine yok, hiç sinirli değil. Canım, dede dediğin de arada bir ayağını yere vurup, bastonunu havaya kaldırmalı. Hadi gel gidelim gümüş. Bu dede çok sıkıcı!

...

Bin dokuz yüz doksanların ortasını bulmuş zaman. Bizleri büyüten yıllar, dedeyi ihtiyar etmiş. Biz serpilmişiz doğan her yeni günde, beli bükülmüş de-

denin. Nesnesi değişmiş bizim mutluluklarımızın. Bilgiyi sayabilen bir makine masanın üstünde. Cebe sığdırılmış bir telefon elde. İş, okul, hafta sonu gezmeleri... Ama unutmadık asla... Orada bir dede var uzakta gitmesek de görmesek de bizimdir o dede. Bir sonraki hafta gideriz belki de?

Nine gitmiş, yok! Dede'yi zorlayan tek şey varsa hayatta işte bu yokluk. Yook, asla isyankâr değil de... Bir sitem kokusu sinmiş sanki gözlerine! Ne yaşlılık ne de hastalık kovalanır bastonla... *(Hoş kovalansa bile, kovalamak şöyle dursun, bizim dede "orelet" ikram ederdi her ikisine de.)*

...

Radyoterapi yanıkları şekilsiz yaralar açmış bağı üstüne. Şekli olmasa da rengi ile al güllere benziyor bu izler. Suyu pamuktan süzölmüş seviyor artık... Şikâyet mi? Yok. Yine yok. Hâlâ yok. Zaten içinde yaşadığı âlemle ilişiği de yok. Yüzü karlarla kaplı. Gözkapaklarında birer asma kilit asılı. Bir rüzgâr eser de pencere kenarlarından, hafiften kımıldanır gibi perdeler, belli belirsiz inip kalkıyor göğsü. Gelişimiz, girerken kapıdan. Tam da o an... Bir rüzgâr üfler hafiften... Mütebessim söner gaz lambası... İnceden bir duman süzölüp genizden yol bulur ciğere... Kokuya hapsedilir bir hatıra yine. ❧

SELMA TÜRKÖZ

BANA BİR YALAN SÖYLE

Serçe kuşlarının ötüşleri eşliğinde yürüyorum. Buralardan göç etmeyen bir Sonlar kalmış. Yola iki taraflı dizilen akasya ağaçları, kendilerini terk eden yapraklarına inat dimdik duruyorlar. İki genç geçiyor yanımdan; kız, başını erkeğin omzuna yaslamış, ara sıra eğilip gözlerinin içine bakıyor, duyamadığım bir şeyler fısıldıyor kulağına. Örtülü cümlelerine gülüşleri eşlik ediyor. Erkek gülümsüyor; kolunu, kızın omzuna atıp sıkıca sarıyor onu. Tek bir gövde gibi yürüyorlar önümde. Onları seyrediyorum bir süre. Uzaklaşıp gidiyorlar. Gözden kaybolana dek bakıyorum arkalarından.

Gökte zikzaklar çizerek uçan iki kuş grubu başımın üstünde buluşuyor. Topluca çıkardıkları uyumsuz uğultuyla irkiliyorum. İçer çekilen derin soluğu andıran sesleri, aralıksız devam ediyor. Ağaçların şefkatli dallarına sığınan yalnız bir kuş, tüylerini kabartmış; hareketsiz duruyor. Uyuduğunu düşünüyorum. Bir kuş gibi uykuya dalmak; başını altına sokabileceği kanada, kimselerin erişemeyeceği asılı bir yuvaya sahip olmak... Gözlerimi ondan ayırıp ilerliyorum.

Derin uykudaki ağaçlar arasında yaptığım dik açılı dönüşler, labirentte yürüme izlenimi oluşturuyor içimde. Yol, solmaya yüz tutmuş ışık ve gölge dilimleri arasında akıp gidiyor; akşamın griliği gize bürüyor her şeyi. Sise doyan gökyüzü, biraz alçalmış; yeryüzünü daraltmış. Gözümün görebildiği en son nokta pusla örtülü: Orası meçhul bir nokta, oraya bakmak korkutuyor beni.

Şehrin sona erdiği ve kırlara doğru yayıldığı uzantıdaki tek tük evlerin arasında, yürümeye devam ediyorum. Üzerine bastığım yarı kristalleşmiş kar kalıntıları ayağımı içine çekiyor; bir sonraki adım için tedirgin ediyor beni. Evlerin etrafını çepeçevre saran tel örgüler gönüllü bir mahkûmiyetin ifadesi... Yolun sonundaki gözden uzak en yüksek evin -evimin- önündeyim. Ne kadar dönüp dolaşsam da yürüyüşüm kapının önünde sona eriyor.

Başımı kaldırıp etrafa bakıyorum; ağaçların çıplak halleri yarım kalmış bir tabloyu andırıyor. İlkbaharda diktığım zambakların yerini ölü kalıntılar almış. Ensemde titreten bir nefes var. Tedirginim, dönüp arkama bakmıyorum ama boşluğun içinde “ruhunu gizleyen varlığı” fark ediyorum. İşte yine burada hemen yanı başımda, gölge gibi takip ediyor beni.

Anahtar, yuvasında çevrilirken benden önce o hazırlanıyor; buyur edilmeden giriyor eve. Kapı gerilip içeri alıyor beni; karşılaştığım soğuk hava, sabah çıkarken kaloriferi kapattığımı hatırlatıyor. O gelmeden evi ısıtmalıyım; sıcak olmalı yuvamız. Bugün, evliliğimizin on üçüncü yılını dolduruyoruz.

Hatırlayacak mı acaba? Günler öncesinden hazırladığım, minik kalplerle süs-
lü pakete bakıyorum. Telefon çalıyor, anahtarı yuvasından çıkarıyorum.

Arayan o. “Bitirmesi gereken işleri olduğunu bu akşam yine gecikeceği-
ni” söylüyor. Daha cevap veremeden telefonu aceleyle kapatıyor. Söyleye-
ceklerim dudaklarımda eriyip kayboluyor.

Kaloriferi açıyorum.

Ev bir türlü ısınmıyor, aldığım her nefes ayrı üşütüyor beni. Açım ama bir
şey yemek istemiyorum. Yemek hazırlıyorum yine de: “Kim bilir belki işini
erken bitirip döner, beraber otururuz sofraya.”

Pencerenin önünde, onu bekliyorum. Gece yarısını geçti. Yüksek bir ku-
lede unutulmuş gibiyim. Başım dönmeye başlıyor. Saatin her yeni turu, onun
kalbindeki öncelikli yerimi kaybettiğimi hatırlatıyor. Ne oldu da adımlarımız
aksadı? Kim verdiği sözü unuttu? Bir yenisiyle alta düşen elektronik mesaj
gibi hayatından kayıp gidiyorum.

Ev çok büyük ve mahzun... Oysa bu evi alırken ne hayaller kurmuştuk;
üst katta iki çocuk odası, oynamaları için bahçeye kurduğumuz salıncak...
Merdivenlerden ağır ağır çıkıyorum yukarıya; boş odalar küskün. Karanlığın
izin verdiği ölçüde dışarıya bakıyorum. Rüzgârın salladığı salıncığın hüzün-
lü şarkısını dinliyorum.

Yalnızlığım sessizliğime karışıyor, onu bozacak bir şey bekliyorum.

Bir çocuk sesi, bir kedi miyavı...

Başımı dayadığım pencere soğuk. Boğazımda düğümlenen ve geri dönen
bir şey var. Yenilenen eşyaların arasında kendine yer bulamayan; yıpranmış
sandalyenin varlığına takılıp kalıyorum. “Belki de gitme vaktim geldi. Git-
memi istiyor olabilir mi?” Bir kadın için eşinin şefkatine müsavi ne var ha-
yatta? İçimi acıtan sorulardan kurtulmak istiyorum: Neden seninle konuşamı-
yoruz? Neden eskisi gibi gülmüyorsun? Gülüşünü nerede bıraktın? Neden
gittikçe yabancı oluyoruz birbirimize?

Gecikmesinin sonsuza kadar sürüp gideceği endişesine kapılmışken, karan-
lıktan daha karanlık bir gölge fark ediyorum bahçede. İşte geliyor yavaş adımla-
larla. Gelişi bende garip kıpırtılara sebep oluyor. Onun da içi hareketlendi mi?

Anahtarın, yuvasında dönerken çıkardığı ses yırtıyor sessizliği.

Anahtarın yuvası...

Açılan kapıdan giren hava akımı yukarı katta buluyor beni. Söylemeyi bil-
mediğim bütün şarkılar aklımda şimdi, onları dinliyorum. İçeri giriyor. Mer-
divenleri uyandıran ayak seslerinin müjdeli bir haber getirmesini istiyorum.
Evliliğimizin o ilk güneşli, aydınlık günlerini hatırlıyorum. Ürkek bir heye-
can sarıyor beni.

Ayak sesleri yukarı katta nihayetleniyor. Ondandır dönüyorum. Birbiri-
ne geçirdiği kollarını görüyorum ilkin. Sonra seçilemeyen fakat orada duran;
bana, belki de arkamdaki bir yere bakan gözlerini fark ediyorum. Kapalı tut-

tuğu dudakları; ince, kemikli yüzünü sertlik ifadesiyle donatıyor. Dudaklarının hemen arkasında bir sözcük duruyor da bunu dışarıya bırakmak istemiyor sanki. Resmi ve eleştirilmesi imkânsız tavrı var. Açık bıraktığım pencereden içeri dolan rüzgâr, bilindik bir savaş müziğini seslendirmeye başlıyor.

Öfke ve sabırsızlıkla doluyum. Dışa vuramadığım, onunla ya da başkalarıyla paylaşmadığım kızgınlıklar, kırgınlıklar, hayal kırıklıkları, düğümlemiş huzursuzluklar halinde üzerime çöküyor. Tersine, bu halden kurtulmak için sakın davranıyorum.

“Seni bekledim!” demek isterken başka bir cümle dökülüyor dudaklarımdan: “Aç mısın?”

İlgisizce cevap veriyor: “Açım ama çok geç oldu, yorgunum, bir an önce uyumak istiyorum.”

“Ruhunu gizleyen varlık” iyice sarıyor beni, şimdi bütün hücrelerimde dolaşmaya cesaret ediyor. Ağlamak istemiyorum ama ümitsiz bir düşüncenin uyardığı gözyaşlarımı tutmak kolay olmuyor. Bir şey diyecek oluyorum; gözyaşlarım sesime el koyuyor.

Gelip arkamda duruyor. Nefesimin camda bıraktığı buğuyu izliyorum, anlamsız şekiller var üzerinde. Karşıdaki ıssız kaldırımında bir kedi oturuyor.

Saye’si, soğuk soluklarla hemen yanı başımda... Gece itici geliyor bana. Gökyüzüne bakıyorum; neden hiç yıldız yok?

Alçak tondaki sesi yanlış bir nota gibi çıkıyor ağzından: “Yatmaya gidiyorum, gelmeyecek misin?”

Yolun karşısındaki uzak pencerelerin belli belirsiz aydınlığı, evlerin mahremiyetini gizemli hâle getiriyor. Duvarların arkasındaki hayatlarla duygu ortaklığımın olup olmadığını merak ediyorum bir an.

“Gelmeyecek misin?”

Yüzümü dönüyorum aniden, gözlerimiz uzak bir yerde buluşuyor. Soğuk bakışları gözlerimin içinden geçiyor. Dağların doruklarında, ayakta durmaya çalışan vakur gelinciklerin fırtınaya bağışladığı kokuyu duyumsuyorum.

Bir hediye istiyorum ondan bugünün hatırına: “Bana bir yalan söyle.”

Sessizlik...

“Bana bir yalan söyle!”

Sessizlik...

Arkasını dönüyor, uzaklaşmaya başlıyor. Bilerek yanına almadığı sayesini bırakıp gidiyor. Bu gece ay’ın uğramadığı puslu göğe bakıyorum. Gündüzü; karanlığın kayboluşunu, ağaçların arasından renklerin süzülüşünü, sabah kuşlarının ötüşünü özliyorum...

Orada, soğuk kaldırımın üzerinde bekleyen yuvasız bir kedi var.

Anahtarın yuvası...

“Boşluğun içindeki ‘ruhunu gizleyen varlık’; ensemde titreten nefesi; te-dirginim, dönüp arkama bakmıyorum...” ❧

**MİHRİBAN İNAN KARATEPE'YLE
KADİFE DURAĞI VE ÖYKÜ ÜZERİNE: “İYİ VE
GÜZEL OLANI BELİRLEYEN ‘DEĞERLER’
HAYATIN HER ALANINDA BELİRLEYİCİ OLMALI.”**

Konuşan: Güray SÜNGÜ

— *Hepimiz insan hikâyelerinin peşindeyiz. Kimimiz ayna tutmayı, kimimiz sarsmayı, kimimiz değiştirmeyi, kimimiz cevap vermeyi, kimimiz soru sordurmayı, kimimiz de bunların bazen birkaçını, bazen de hepsini amaçlayarak anlatmaya çalışıyoruz hikâyelerimizi. Sizin yazarlık serüveniniz bunların ya da bunların dışında amaçlardan bir tanesine sıkı sıkıya bağlı mıdır?*

— Yazarlığımın sıkı sıkıya bağlı olduğu -olmasını dilediğim- iki şey var: İçtenlik ve hakkını vermek... Bu aynı zamanda yaşantımın da bağlı olduğu iki ilke. Birçok defalar öyküye başlama şeklimin deneme yanılma yoluyla, bir ders atmosferi içinde olduğunu söylemişimdir. Esasen öykü türünün öğretilabilir bir şey olduğuna inanıyorum. Ancak öykü yazarlığı ‘sürdürülebilirlik’ de istiyor ve bunu hiçbir üniversite, hiçbir yazarlık atölyesi öğretmiyor. Bu sadece kişinin kendi savaşımından ibaret. Bir sonuç değil bir süreç. Bir süreç olunca da yukarda saydığınız amaçlar da -ki hepsine ben bir araç gözüyle bakarım, çünkü hepsi sadece öykü için değil herhangi bir kompozisyon için de söylenebilecek anlatım biçimleridir: Açıklayıcı, betimleyici, tartışmacı, soru-cevaplı vb.- yaşımıza ve başımıza bağlı olarak değişiyor. Hani halk arasında; insan Rabbin her nefeste iki can borçludur, derler. Yani bizler nefes alıp verirken bile aynı kişi değiliz; vücudumuzun kimyası, hücrelerimizdeki oksijen miktarı farklı. Bir yazarın, örneğin, yirmi yılını mercek altına alıyorsanız, bir durağanlıktan asla söz edemezsiniz. Sıkı sıkıya bağlı olduğu ya da olduğunu zannettiği ilkelere bile terketmiş yenilerini bulmuş olabilir ve bu aynıyla eserine yansır. Ancak hepimizin bir yaradılış hamurumuz var ve bu hamurun bir potansiyeli, bir esneme kabiliyeti var. Bu verili. Kimi kendini bu anlamda zamanında keşfediyor ve enerjisini doğru kanallara ediyor. Hz. Ömer örneğini düşünün, Müslüman olunca o sert tabiatı yumuşamadı aslında sadece kime ve neye karşı sert olması gerektiğini bildi. Yazarlık serüvenimiz de aynı... Dış etkilere açık, olmalı da... S. Karakoç’a atfedilen; ‘Büyük şiir okuyan asla aynı kişi değildir’, sözünü hatırlatarak bunca okumalarımız dilimizi değiştirip dönüştürmüyor olmaz, olmamalı diyorum... Şunu bilir ve söylerim, ahirimiz evvelimizden hayır-

Mihriban İnan KARATEPE

lı olsun. Biz son'a bakalım da sona kalmayalım. O yüzden çalışmaya devam etmeli...

— *Öykülerinizin konu seçimleri bir hakikat penceresinden hayata ve dünyaya bakan yazar izlenimi uyandırıyor ki sizi tanımasam da öykülerinizi okuduğum için bu tespiti yapmakta zorlanmazdım. Öte yandan bir öykü sadece anlatıldığı hikâye değildir, dil ile hakikat arasında kurulan ilişki açısından öykü denen edebi türü nereye konumlandırıyorsunuz?*

— Evet, beni tanımasanız da öyküm beni tanıtır olmalı. Çünkü bölünmüş kişiliklerimiz yok. Yazarken kimliğimizi ve kişiliğimizi askıya almıyoruz. Aksine yazdıklarımızdan da so-

rumlu tutulacağımızı bile bile yazıyoruz... hâttâ yazmadıklarımızdan da... Ama ben'imiz durağan değil, benlik zaman içinde oluşuyor, dediğim gibi... Kurmaca türlerden söz ediyorsak özellikle yazar ve anlatıcı ayrımını gözardı etmemeli... Metnin sesi olan anlatıcıyı yazarın beni gibi görmek ve metinden yola çıkarak yazarın hayatına gitmek birçok yanlışı da beraberinde getirebilir. Elbette yapısalcı bir yaklaşımla; 'yazar ölmüştür, sadece metin vardır' da demiyoruz. İnsan elinden, dilinden sadır olan her şeyden sorumlu olduğuna göre -bunu sadece dinî argümanlarla söylemiyorum- edebiyat da bundan soyutlanmış değildir. Sadece metne dönük bir eleştiri getirirken aslında insana dair umudumuzun altını çizmiş oluyoruz. Çünkü edebî eser donmuş bir yapıdır, edilgendir, çağının dil ve kültürüne eklidir ve okurunun algı düzeyine emanet edilmiş hatta insafına kalmıştır ama insan öyle mi, son nefesine kadar ondan ümit kesilmez. Yazdıkları yaşantısının bir izdüşümüdür kuşkusuz ancak bıraktığı izlerden bir izdir... Tümü değil. Dil ve hakikat ilişkisine gelince, 'hakikat' vurgunuzdan dolayı çok teşekkür ediyorum öncelikle. 'Gerçeklik'le arasında dağlar kadar fark var malum olduğu üzere; gerçek çokluğu, hakikat tekliği imliyor. Hatta ayrı ayrı gerçeklikleri birbirine bağlayan, onları bir bütün halinde anlamaya yarayan yasalar dizisine hakikat dememiz tam yerinde. Çünkü gerçeklik daha çok nesnellikle beraber anılırken, hakikat; görünmeyenin ardındaki özü, görünenleri birbirine bağlayan asıl bağı temsil anlamında kullanılıyor. Duyular düzeyinde gerçeklikten, akıl düzeyinde ise hakikatten söz edebiliyoruz. Tabii bir de 'akleden kalp' (Hac:46) meselesi var ki aklın lazım olduğunu ancak akılla değil kalple bir sonuca varıldığını söylüyor bize ve bu cihetle kalple yazılan öyküler de kalple okunuyor. Bu bağlamda öykümüzün bileşenleri tek tek duyular düzeyinde bir gerçekliği

temsil ederken, öykümüzün bütünü bir hakikat arayışı olarak tezahür ediyor. Ama sadece arayış... Arayışlar da çeşit çeşit... Öykü de bunlardan biri sadece ve Hasan Aycın'ın kulaklarını çınlatarak elimizdeki 'bir asa' dersem öykü için nereye konumlandığımı da söylemiş olur muyum...

— *Öte yandan insanın yaşadığı değişim ve tabi modern dünya (internet, görsellik, hız,) dil ile hakikat arasındaki ilişkiyi kopartmaya muktedir olabilir mi sizce?*

— Olmaz olur mu? Şeytan ne demişti; “Onları mutlaka saptıracağım... ve yine onlara emredeceğim de Allah'ın yarattığını değiştirecekler.” (Nisa:119) Hakikat olgusundan yukarda söz ettik. Dil üzerine bugüne kadar yığınla tanımlama yapıldı. Benim referansım Bakara:31'dir bu konuda, diyeyim. Yani dil; verilidir. İnsan eşyayı isimlendirme kabiliyetiyle yaratılmıştır. ‘Allah'ın yarattığını değiştirmek’ olgusu üzerinden gidersek; dili, kurgusu, biçim ve içeriğiyle ‘sarkmayan’ ancak bizim dünya görüşümüze taban tabana zıt bir eseri de kendi içinde bir bütün addeder hale geldik. O tip eserlerdeki içtenliğe(!) ve bunun dille en sarıh biçimde ortaya konmuş olmasına bakıyoruz sanırım. Oysa iyi ve güzel olanı belirleyen ‘değerler’ hayatın her alanında belirleyici olmalıydı. Örneğin bir yazar ‘dört başı mamur’ bir dil yetkesiyle benim değerlerime küfrediyorsa bu her şeyden önce insan haklarına saldırı kategorisine girmeliydi. ‘İyi ve güzel’ olanın ne olduğunu dil ve hakikat arasındaki ilişki belirlemez hale geldi artık. Şeytan amacına ulaştı. Kısacık bir tanımlamayla söyleyeyim: “Yazmak: Bağlanmaktır.” (Cemal Şakar, *Yazı Bilinci*, s.28, Hece Yayınları) Ama biz her şeyin arasını o kadar açtık ki... Bu yüzden ama'lı cümlelerimiz de çoğaldı... güzel ama ahlaki değil, iyi ama biraz müstehcen, doğru ama çirkin vb. Oysa dolunay parmakla gösterilmez, ortadadır. Bizim hakikatımız henüz ay gibi doğmamış üzerimize, onunla aramızda perdeler, örtüler var. Zaten ‘küfr’ de bir örtüdür, bilincimizi örten...

— *Tanıklığınızın farkındayım. Bir öykücü olarak belli dönemlerde yaşanan belli acılara tanıklık etmek gayesiyle yazdığınız öyküler var. Bunun yanında sıradan insan hallerini, duygu durumlarını anlattığınız öyküleriniz de var. Seçiminizi sizin kendi gündeminiz mi, yani duygu haliniz ya da moda tabiriyle psikolojiniz mi, yoksa insanların halleri ve çileleri mi belirliyor? Ya da aslında bu iki şey gerçekten iki farklı şey midir bir sanatçı için yoksa birbirine sıkı sıkıya bağlı mıdır?*

— Bu iki şey, iki şey değildir evet, çok şeydir ama birdir. Ehadiyyet ve vahdaniyyet kavramlarını hatırlatmak isterim. Her insan teki hem biriciktir; kimseye benzemez, hem insan olması hasebiyle diğer insanlarla aynıdır, onlara benzer. Buna ‘benzerlikteki benzemezlik’ diyebiliriz. Yazdığımız bütün haller hem birbirine benzer, hem benzemez... ‘gündemimiz’, ‘psikolojimiz’, ‘insanların halleri ve çileleri’ birbirinden ayrı mıdır ki... Hani ne derler: “Duygula-

rınız düşüncelerinizi, düşünceleriniz inançlarınızı, inançlarınız davranışlarınızı, davranışlarınız alışkanlıklarınızı, alışkanlıklarınız da hayatınızı oluşturur.”

— *Gerçeklik algımız değişiyor. Anlatılan hikayeden yazılan hikayeye geçtik. Bu çok uzun bir zaman aldı insan ömrüyle kıyaslarsak ama öte yandan kültür tarihine bakarsak o kadar da uzun bir süreç değil. Bugün yazılan hikayeden bahsetmek durumundayız ama yaşanan dönüşüm sanata da sirayet etmek durumunda. Durumunda mı? Hikaye ya da modern öykü bu değişimden nasıl etkilenecek sizce?*

— Modern anlatı bu değişimden zerrelere kadar etkilenecek. Onun zerreleri kimine göre harflerdir, kimine göre sesler, heceler, kelimeler, cümleler... Yeni düzenlemeyle artık x,q,w harfleri kullanıma girmiştir madem, öyküye de girmesin mi? Bunca görsel malzemeyle her gün burun buruna yaşarken, sürekli anı fotoğraflayıp paylaşıırken, birtakım simgelerle ‘gülüp, ağlar-ken’ kurmaca anlatıların doğası gereği bu yanılsamadan nasibini almaması düşünülemez. Bir de bilhassa ‘her insan kendi çağının çocuğudur’ ve çağının argümanlarını kullanır. Mesele çağının argümanlarını hangi kıstasa vurduğudur. Yani birileri yemek yemeden önce tabağın resmini çekip ‘paylaşıyor’sa bu paylaşımdan yoksulların karnı doymak şöyle dursun, tokların bile iştahı kabarıyorsa bu tuhaf paylaşım biçimi değildir öyküye yansımaları gereken, bunun bir ‘paylaşım’ olmadığıdır.

— *Sizin öykü anlayışınıza baktığımda dil ve anlatım olanakları açısından bir değişimin dönüşümün izlerine rastlamıyorum. Bu bir eleştiri değil. Çünkü biliyorum ki insan anlatmaya kendi gözünün gördüklerinden başlar. Hikayenin kendisi değil anlatma olanakları açısından ele alıyorum konuyu. Bu açıdan bundan sonra öykü anlayışınızın neye evrileceğine dair ne söylersiniz?*

— Bekleyip göreceğiz. Öykümü savunmak istemem. Bir ize rastlamamışsanız sadece saygı duyarım. İnsan ‘anlatmaya’ olduğu kadar hatta daha da önce ‘anlamaya’ kendi gözünün gördüklerinden başlıyor kanımca. Malum kurmaca türler bir çeşit şifreli yapılardır ve her okur verili kodları çözebildiği oranda edebi eserden estetik haz alır. Okur yelpazesi de oldukça geniş, ‘Herkes kendi kabınca dolduruyor’, ne de olsa... Bize düşen yerinde saymak ve gün gün çıtayı yükseltmek... kendi çıtamızı. Tıpkı dünyaya getirdiğimiz çocukların gelişimini izlerken heyecan duyduğumuz ama sadece bir seyirci olmadığımız gibi öykümüzün de evrelerini takip etmeli. Birçok yazar kendini okumuyor zaten. Ama ben okuyorum. Daha ne kadar değişip dönüşecek hayta, merakla bekliyorum.

MİHRİBAN İNAN KARATEPE

ACI

*“Kapıları çalan benim
kapıları birer birer.
Gözünüze görünemem
göze görünmez ölüler.”*
Nazım Hikmet

Tam oradaydı. Ortada.

— Sen görüyor musun, dedi.

— Elbette görmüyorum, dedi, diğeri. Sorduğun soruya da bak... Yirmi yıldır burdayım, bir şey görmedim, sen iki günde ne görmeyeceksin ayol...

Ağız dolusu güldü.

Diğeri, görmeye çalışarak bir daha baktı.

Görüyoruz biz, görüyoruz, dedi bir grup kadın birbirlerine eğilerek, sevinç içinde.

Çok güzel pantolon olur bundan, dedi biri. Double paça, hem de bu sene moda...

Diğeri inanmaz bir halde dudak büktü. Yok canım, dedi, bu acı oldukça dökümlü, kadın işi biraz... Güzel etek olur bundan. Koluna serdi acıyı. Sonra beline doladı. Kendi etrafında yavaşça döndü ve durdu. Acı hakikaten döküm dökümdü. Tek tek ellediler hepsi acıyı. Enini boyunu ölçtüler. İki etek çıkar bu acıdan, dediler. Demeleriyle birlikte dikiş kutusunda makaralar oynadı. İğneler bir hizaya dizildiler. Makasın ağzının suyu aktı, tam ortadan kırı kırı diye ikiye... Acı bölündü.

— Hâlâ göremiyorum ben, dedi.

— Bak, bak sen biraz daha, görürsün belki, dedi, diğeri kıkırdarak.

Hummalı bir çalışmadır başladı. Kadınlardan biri, acıyı birden bire elinden attı. Göremiyorum ben, dedi çılgılık çılgıca, göremiyorum! Kör mü oldum?

Sevinçle nefesini tuttu. *İşte benim gibi göremeyen biri daha!*

İçlerinden en yaşlısı cebinden bir mendil çıkardı, iğnenin battığı yere ufak ufak bastırdı. Gülüştiler. Gülüşü gördü, kadın. Gülüştü. Acıyı aldılar kadının kucağından, dizlerinin üzerine yaydılar. Gör'üştü.

— Hâlâ göremiyorum ben bir şey, dedi, bu sefer kendi kendine...

— Ben odaya geçiyorum, dedi, diğeri... Hastalara mukayyet ol, diyecekti, vazgeçti.

Kendine bir kahve koydu. Elinde kupa, çekmeceleri çekti bıraktı, çekti bıraktı... Anti-depresanların tükenmemiş olduğundan emin oldu. En az içerdekilerin sayısı kadar enjektör olduğundan da... Acemi çaylak bilmez şimdi bu kontrolleri, diye söylendi. Hastaneyi dolduran anti-septik kokusunu içine çekti. Kendi parfümünden başka bir koku da almadı. Saatine baktı. Vakit yaklaşıyordu. Kahvesini yavaş yavaş yudumladı. Birazdan söyleyeceği, “Haydi hanımlar herkes yataklara” ikazının verdiği rahatlıkla ecza dolabını karşısına alarak bir sandalyeye geçip oturdu.

* * *

Göremiyorum ben, dedi, diğeri, göremiyorum...

Kucaklarında tuttukları, parmak uçlarıyla okşadıkları, ellerine alıp baktıkları sonra avuçlarıyla kum atar gibi her gece yatakların altına doldurduklarını bir türlü göremiyorum.

Kadınlar önce, hemşire odasından sızan kahve kokusunu duydular. Tam tamına sekiz toplu iğne saplayıp çıkaracak, üç pili katlayacak kadar geçen bir süre zarfında ayak seslerinin odalarına yöneleceğini biliyorlardı. Daha kapıdan girmeden bir parça mıknaatısı iğnelerin üzerinde gezdirip bir anda hepsini toparlayarak, ipleri sarmaş dolaş olmuş makaraları sarmaksızın dikiş kutusuna doldurarak, kutunun kapağını tak diye kapatarak, boyunlarına asılı mezuraları bembeyaz saçlarıyla birlikte koparmak pahasına hızlıca çekip alarak, ayaklanacaklardı. En son elleriyle çarşaf silker gibi eğilip doğrularak, acıyı el birliğiyle yataklarının altına tepikleyeceklerdi. Üstlerine başlarına bulaşan parçacıkları da silkeleyip yataklarına geçtiklerinde geriye; “açın ağzınızı, çıkarın dillerinizi bakayım” ikazını duymak kalacaktı.

Bir güzellik yapayım dedi, hemşire hanım, bu sefer... Acemi çaylağa da ayıp olmasın. “Güzellik uykusu zamanı geldiıııı...” diyerek girdi odalarına. Hatta gülümsedi. Kadınlar çoktan yataklara geçmiş, ağızlarını bile açmışlardı. Bir tepki beklemiyordu zaten hiçbirinden. Yaylana yaylana, bir yataktan diğerine geççe geççe, dillerinin ucuna pembemsi minik tabletlerden birer tane bıraktı.

— Bakıyorum, bakıyorum hâlâ bir şey göremiyorum, dedi, diğeri...

— Ne diyor yahu bu, dedi içinden. Çok bakma istersen, dedi, endişeli. Ciddiydi. Yoksa böyle olursun... Bir elini ampul takar gibi döndürdü. Hadi ben çıktım...

Kadınlar, dillerinin ucuna konan çiğneme tabletini, dişsiz ağızlarıyla emerek yatıyorlardı. Deliksiz minik düğmeler yavaş yavaş kayboluyordu, her defasında hayret! Gözkapakları şimdiden kapanır gibi olmuştu.

Baktı. Her birine tek tek baktı. Bembeyaz saçlarına, seyrek saçları arasından görünen sarımtırak tenlerine, çizgi çizgi yüzlerine, buruş buruş ellerine... Çok baktı.

Gözkapakları yavaş yavaş inerken, merakına yenik düştü. Eğildi, tek tek yatakların altına da baktı.

Tam ortada durdu. Yere baktı. Oradaydı.

Gözkapakları yavaş yavaş iniyordu.

Kumaş yığınının bir ucundan tutup kaldırdı. Uçları teğellenmiş bir etek geldi eline. Beline tuttu, eğildi, boyuna baktı... Bir sağına bir soluna döndü, döndükçe havalanan pililerine baktı.

Ne güzel olmuş, anneciğim, dedi, ellerine sağlık, ne kadar da güzel...

Göz kapakları yavaş yavaş iniyordu.

Anneciğim, dedi, bu eteğe bir de gömlek çıkar mı?

Gözkapakları tümüyle kapanmış, yüzlerinde bir tebessüm donup kalmıştı.

Tebessümlerine baktı.

Takır tukur sesler geldi sonra... Dikiş kutusunda makaralar hop oturup, hop kalktı.❧

HANDAN ACAR YILDIZ

KADİFE DURAĞI

Bazı parçaları tamamlamayı okuyucunun zihnine bırakan bir öykü dili var *Kadife Durağı*'nin. Okuyucuya güvenen her kitap kadar cesur, dingin ve 'açıklama kaygısız'. Kitabın ilk öyküsünün adı "İki Mor İki Gül". Lirik bir girişle başlıyor öykü. Öykünün ilk paragrafı kendi başına bir öykü olabilir. Aşk ve ölüm... Bu iki olgu hem tekil anlamını koruyup kendi içinde bütünlük hem de ötekine temas ederek kesişen bir alan oluşturuyor. *Kadife Durağı* öykülerinin çoğunda sözünü ettiğim kesişen küme sembolünü anımsamak mümkün. Birden fazla olay örgüsünün kendi çapını çevrelerken başka bir çemberle de kesişme alanı oluşturduğunu görüyoruz. Öyküler, alay okuyucudan intikam alabiliyor finalde. Dikkatin hem kahramana hem de olaya verilmesini zorunlu kılıyor anlatım tarzı. Her cümle dikkatli okunmalı. Yoksa olayı zihninizde tamamlamanız zor. Çünkü Mihriban İnan Karatepe'nin tercihi 'vurgulu' anlatım. Vurgu kaçırıldığında olay da tamamlanmıyor. Karatepe, okuyucu zihnini metni takip sırasında açık tutuyor. Mesela ilk öyküde aşk ve ölüm iç içe geçen iki çember gibi. Bir aşkın vurgusuyla başlayan öykü ölümle tamamlanıyor. Ölen kişi seven de değil, sevilen de değil. Ölmek zorunda olan aşk belki de... Aşkta güvensizlik kaynaklı bir ayrılığın, ölüm kadar soğuk olduğu hissi yaratılıyor. Ayrılık ölüm kadar soğutuyor dudakları.

Aşkla ölümün iç içe geçtiği, aşkın ölüm getirdiği öykülerden bir diğeri "Hayretler İçindeyim" öyküsü. Öykünün adı, niteliği ve niceliğiyle tamamen örtüşüyor. Ayrıca, kitabın en güçlü kurguya sahip öykülerinden biri bu. Üçüncü sayfa haberi diye geçebileceğimiz ya da akşam yemeği yediğimiz esnada televizyonda izlediğimiz, hiç önemsemediğimiz hatta iştahımızı bile kesmeyen herhangi bir olay yaşam zemininin fay hattındaki bir hareketlilik aslında. Sarsıntının o an farkına varmasak da toplum biraz daha 'depresyon'a yaklaşmış oluyor. Ve insanoğlu o sarsıntının her an gerçekleşebileceği ihtimalini aklına bile getirmiyor. Öyle kayıtsız ki istikbâl. Bir insanın herhangi bir zaman diliminde bahsettiği filanca kişi gelip tam da bıçak gibi hayatına oturabilir, oysa. Sevdiklerinin ölümü olabilir. İnsan kendi korkunç akıbetinden hiç farkında olmadan bir başkasına bahseder. Nereden bilsin? Öyle ya? Bir fay çatırdaması olmuştur belki o olay. Ve hayatımızda bir felaket bize doğru yaklaşıyordur. Ve biz failin fail olacağından habersiz öylece konuşuyoruz ortalığa. Kurgusu kadar teması da güçlü bir öykü "Hayretler İçindeyim". Düşündürücü ve sarsıcı. Çok fazla ortaya serilen ve sergilenen mutlu-

luk, saadet fakirlerince değerli bir taş gibi çalınabiliyor. Sonra? Sonra ara ki bulasın.

Karatepe, üst kurmaca tekniğini de kullanıyor zaman zaman öykülerde. Kahramanların isimleri yok. Kadın, adam ve çocuk olarak kişilik kazanıyorlar. Hiç kimse değil. Tam da bu nedenle herkesler. Maddi imkânsızlıklar ve toplumsal ayıplamalar ergen psikolojisi üzerinden değerlendirilmiş. Çocuk ve genç kız kırılganlıkları üzerinde hassasiyetle durmuş Karatepe. Önemle durduğu genç kız kırılganlığı konusunu biraz açmakta yarar var. Kadın olmaktan kaynaklı kırılmaları doğrudan ataerkil yapıya bağlayan klasik ve kolaycı yaklaşımdan uzak duruyor yazar. Böylece gerçek bir sorunun çok fazla dillendirilerek inandırıcılığını kaybetmesinin de önüne geçiyor. Kadın ya da genç kız kırılganlığı üzerinde kadınların etkin faktör olması bazı öykülerde dile getiriliyor. Yetişkin ya da toplumun ifadesiyle yaşını başını almış kadınların özellikle küçük şehirlerde genç kızların özel hâllerine yönelik alaycılığına temas ediliyor. Bu alaycılık aslında çok sinsi bir aşağılamayı da içinde barındırıyor. Kadın bedeninin kadınlarca bile aşağılanması, bunun da şakaya vurularak ört bas edilmeye çalışılması gençlerin psikolojini derinden rahatsız ediyor aslında. Genç ise rahatsız olduğunun farkına varırken, rahatsızlık nedenini bulmaya çalışıyor. Sonucu yaşarken nedeni bulamamak ise kırılganlığa yol açıyor.

“Armut Ağacı” çocukluğa, oyunlara, ömrün bir kısmına istemsiz veda edişi anlatan öykülerden biri. Çocukluk bir kasabaymış ve büyümek zorunda kalan kızlar bir trene istemeden bindirilip o kasabaya gözleri arkada kala kala veda ediyormuş gibi. “*Bırak onları elinden, diyor. Ben tam çeliği çomağa dayamış fırlatmaya hazırlanıyorum. Babam kaldırım kenarında beliriyor. Gözlerinin azarlayan ve ayıplayan bakışlarını fark ediyorum önce. Çeliği çomağı olduğu gibi bırakıyorum. Taş mezara yapışıp kalıyor. Babam bana kürk değil çelik çomak al-sın*” siteminin yapıldığı ‘taşın **mezara** yapışıp kaldığı’ öyküde genç kızlığa ve ardından kadınlığa atılan adımların tedirginliği ifade edilmiş. Artık eskisi gibi davranamamak, her köşeden ayıplayan bakışların çıkması üzerinde durulmuş.

Çağrışım, fotoğraf ve sese yaslı öykülerden biri de “Haktan” isimli öykü. Travmanın öyküdeki anlatıcı üzerinde devam ettiği her satıra yansımış. Travma o kadar büyük ki, anlatıcı olayı açıkça ortaya koymak yerine benzer olaya şahit olmuş ya da yaşamışlar tarafından anlaşılmasını tercih ediyor.

Hayalin hayal olduğunu son cümlede anladığımız sürprizli öyküler de var *Kadife Durağı*’nda. Zaman zaman nesnelerin üzerinden insani duygular aktarılıyor. Mahcup özelemler dile getiriliyor. Yirmi altı kısa öyküden oluşan kitap Hece Yayınları’yla okuyucuya ulaştı. ❧

ZEYNEP HİCRET'LE KIRMIZININ ÇAĞRISI VE ÖYKÜ ÜZERİNE SÖYLEŞİ: “BENİ YAZMAYA İTEN ETKEN HÜZÜNDÜR.”

Konuşan: Zeynep DELAV

— İstanbul’da özellikle Fatih, Balat ve Haliç’te dolaşayım diyor, hem de çoğu kimsenin uğramayı aklından bile geçirmedeği sokaklarda dolaşayım istiyorsanız, Hece Yayınları’ndan çıkan, *Kırmızının Çağrısı*’nı haber vermek isteriz. Önünden geçtiğiniz evlerin içine bakmaya çalışırken ağzınıza tad, yüreğinize de bir bardak demli çay gibi sıcaklık veren bu öykülerin yazarı Zeynep Hicret’le *Kırmızının Çağrısı*’nı konuştuk.-Z. Delav-

— *Zeynep Hicret, ilk kitabınız Kırmızının Çağrısı raflardaki yerini aldı. Biraz ilk kitap heyecanını konuşalım. Nasıl bir duygudur ilk kitap. Neler hissediyorsunuz?*

— Evet, ilk kitap, ilk heyecan. Hepsinden önemlisi, insanlar sorduklarında gönül rahatlığıyla ‘yazarım’ diyebiliyorsun. Kitabının adını söyleyebiliyorsun. Kitap bu açıdan önemli, bir de şu var; dergide yazarken öykülerimi bir bütün halinde göremiyordum ve biraz onlara haksızlık ettiğimi düşündüm. Kitap içinde görünce dedim ki, aslında kayda değer şeyler yazmışım. İlk kitap için hiç de fena değillermiş hani. Kitabın kapağını açarken bir gökkuşağı halkasının içine giriyormuşum gibi hissediyorum. Bu da kişiliğimi, benden bir parçayı yansıtıyor, öykülerim de benim gibi rengârenk olmuşlar. Kitap şimdilik gülümsetiyor beni. İlerde ağlatır mı, yoksa gülümsetmeye devam eder mi, bunu zaman gösterecek elbette.

— *Kırmızının Çağrısı’nda on sekiz öykü var. Öykülerinizdeki kadınlar, erkekler, çocuklar, yaşlılar hayatın içinde her gün rastladığımız, orta sınıf insanlar. Öykülerinizi kurgularken kahramanlarınızı da en baştan kurguluyor musunuz, yoksa rol, sahneye aniden ortaya çıkanın mı oluyor? Bir de öyküler Fatih semti ve civarında geçiyor. Nedir Fatih’in sizdeki öyküsü?*

— Dediğiniz gibi daha çok kaldırım insanlarını, yaşamın içinde aslında çok da göze batmayan, diğerlerine göre silik tipleri yazıyorum. Ama benim gözüme iliştikleri andan itibaren eğer aklımı da kalbimi de kurcalıyorlarsa onları öykülerime davet ediyorum ve onlar benim için artık çok özel oluyorlar. Kahramanlarımın en bariz özelliği hali hazırda yaşayan tipler olmaları. Bugün başınızı çevirdiğinizde görebileceğiniz tipler. Aslında çoğumuzun aşı-

na olduğu, yani başımızda yaşayıp gidenleri yazıyorum. Onların yaşamlarını, duygularını yazarak kayıt altına alıyorum. Bu acılarla, bu hüznlerle sessizce yaşarken kimse onları fark etmiyor. Kayda değer görülmediklerinden kimse onların hayatlarını filme almayacak, acıları haber değeri taşımayacak... Ben de, neden bir öyküleri olmasın, diyorum. Gerçekte hepimize ilham olacak hayatlar yaşıyorlar bence. Rollere gelince; öykünün kendi içinde gerektirdiği kurguya sadık kalarak paylaşıyorum onları. Kafamda yazdığım taslak kâğıt üstünde de fazla değişime uğramıyor, yani rolleri asla gelişi güzel dağıtıp işi şansa bırakmıyorum. Mekan seçimine gelince. Bir kere Fatih'te yaşıyorum, bunun etkisi büyük. Sonra en iyi hakim olduğum yer, sokaklarını, insanların en iyi bildiğim yer Fatih. Aslında daha çok Haliç ve Fener var bu kitapta. Ömrümün bütün merhaleleri sur içinde geçti. Buralarda dolaştım, çoğu kahramanıma buralarda rastladım. Bir de Haliç'in çocukluğum üzerinde çok fazla etkisi var. Bu yüzden olsa gerek sur içini göz ardı edemiyorum.

— *Gelelim Kumarbazın Kızı'na. Kitabın en can alıcı, en sarsıcı öykülerinden biri Kumarbazın Kızı. Özelde bu öykü ve genelde yazma serüveninizle ilgili olarak, yazmanızı neler sağlıyor, sizi tetikleyen unsurlar neler? İçinizdeki yazma koşulları ağır mı?*

— Kumarbazın Kızı kitabın en hüznü öykülerinden biri, sonu itibariyle kuşkusuz. Belki öyle bir sonu olmasaydı okuyanları bu kadar hüznlendirir miydi bilmiyorum. Ya da böyle bir sonu olmasaydı ben bu öyküyü yazar mıydım, onu da bilmiyorum. Beni yazmaya iten unsur da bu oldu zaten. Kızın intiharı, komşuları olarak hepimizi çok sarstı. Her öykünün kendi koşulu, kendi sesi vardır. Bu kimi zaman bir çeşmeden damlayan su gibi belleğime ağır ağır damlar, kimi zaman da bardaktan dökülürcesine birden çoğalır. Kumarbazın Kızı birden çoğalan, dökülen, çok kısa sürede kotardığım bir öyküydü. Sanırım bu yazma koşulu dediğiniz şey, daha çok yazarın o öyküyle olan etkileniş biçimini içeriyor. Hâkeza ağırlığı da o etkiye göre değişiyor.

— *Kitapta ironik öyküler de var (Karım Haklıydı, İştahsız Oğlan, Kiralık İntihar, Yıkıklar ve Deliler); eğlenceli öyküler de var (Patlıcan Oturtma, Yaşlı Arelyus, Düşen Bir Aktı Yalnızlıktan); sarsıcı öyküler de var (Kumarbazın Kızı, Kırmızının Çağrısı ve Yağmurlar Yüzünden). Hayatın her rengini, her sesini barındıran bir kitap aslında Kırmızının Çağrısı. Şunu sormak istiyorum: Öykülerinizin hemen hepsine sinmiş gizli bir hüzn var. Bu hüzn yazdıkça artan mı, yoksa dağılan bir hüzn mü?*

— Aslında yazdıklarımız ne tam bize ait ne de bizden ayrı şeyler. Kendimizi ne kadar soyutlayabiliriz ki yazdıklarımızdan. Bir şekilde en baskın karakterimiz öykünün genel havasına yansıyor. Hüzn benim de kişiliğime sinmiş bir şey. Dilime, gülüşüme, bakışlarıma sinmiş, öykülerime de sinmesi çok doğal. Artan mı, dağılan mı, dersiniz, sanki dağılan gibi duruyor ama bir bakıyorsunuz aslında ar-

tan bir duygu oluvermiş. Bir öykümde de söyledim bunu. Hüzün yaratılıştan bize verilen, onunla yaşamasını öğrendiğimiz bir duygu. Artık hüzünden ayrı olmayız. Ne kadar güllüp eğlensek de gülüşlerimizden atamayız onu. Hepsini bir yana biz hüznün peygamberinin ümmetiyiz. Şairin de dediği gibi: *Hüznün ki en çok yakışandır bize*. Ben de öykülerimde hüznü ajite etmeden, arabeskleştirmeden işlemeye ve kahramanlarıma yakıştırmaya özen gösterdim, hepsi bu.

— *Son olarak yazma ve okuma eylemini nasıl değerlendirdiğinizi sormak istiyorum. Yazmak sizce sıkıntılı bir durum mu? Nasıl bir iz bırakıyor sizde yazmak ve okumak? Mesela hangi yazarları okursunuz? Özellikle takip ettiğiniz yazarlar var mı?*

— Okumak işin en kolay kısmı gibi durur ama okumanın da yazmanın da kendince sıkıntılı yanları vardır. Bir kitabı alır okursun. Mesela aklıma *Malina* geliyor şimdi, *Otuzuncu Yaş*, geliyor, *Ağustos Işığı* geliyor. Okurken çok güzel hissedersin ama okuyup bitirdikten sonra dersin ki, tamam, bunlar işi biliyor da ben bu işin neresindeyim, ne yapıyorum. Okumanın sıkıntılı yanı, bu iyi örnekler karşısında kendi yazı serüvenine karşı duyduğunuz iştah azalması. Onun haricinde okumak en güzel, en rahatlatıcı şey. Yazmak ise arada sırada sıkıntılı oluyor. Özellikle bazı kahramanların ketumluğu beni çok sinirlendiriyor, yani mesela iki senedir bir hikaye yazacağım hâlâ yazamadım, sürekli dönüp duruyor kafamda ama bir türlü harflere dökülmüyor. Yazmanın sıkıntılı yanı işte bu sancı. Bıraktığı izlerden kastınız yazdıktan sonraki durum ise evet yazıyorum ve rahatlıyorum, benden çıkmış gibi, kurtulmuş gibi oluyorum. Fakat asıl izi bence şimdi yakalıyorum. Kitaptan sonra öyküleri tekrar gözden geçirince meğer ne çok iz bırakmışlar bende. Ya da asıl izi yazma eylemi değil de -çünkü çoğunun çıkış noktasını, o kıvranımları unuttum bile- kahramanlar mı bırakıyor acaba diye düşünüyorum. Şimdi bazı kahramanlarım vefat etti mesela. Patlıcan oturmadaki o kıl yumağı kolları olan baba öldü. Evet, bende iz daha çok kahramanlarımın bıraktığı izler. O hüznü, buruk izler. Vazgeçemediğim yazarlardan ziyade vazgeçemediğim kitaplar var. Benim için kitap yazardan önce geliyor, yazara göre kitap nadiren seçiyorum. Çoğu kez yazar adlarını unuturum ama kitap adlarını unutmam istisnalar olsa da. Sevdiğim kitaplar o kadar çok ki, o yüzden şöyle yapalım, masamın üstünde şu sıralar yeniden okumakta olduğum kitapları söyleyeyim size: *Ödeşmeler*, *Yokuşa Akan Sular*, *Alemdağ'da Var Bir Yılan*, *Dublinliler*, *Ağustos Işığı*, *Son İstanbul*. Okuyucu olarak kitaptan kitaba atlayan biriyim. Bu yüzden elimin altındaki kitaplar sürekli değişiyor ama şimdilik bunları okuyorum.

— *Söyleşi için teşekkür ediyorum...*

— Ben teşekkür ederim efendim.

ZEYNEP HİCRET

FİYONKLU BİR ÖPÜCÜK

Bu çocuk benimle kafa buluyor. Sadece kafa bulsa neyse, bir de tipsizliğiyle bana caka satıyor. Kendini bir şey sanıyor. Kulağında telefon. Beni görünce biriyle konuşuyormuş gibi yapıyor. Şöyle yaparım sana, böyle yaparım seni, diyor. Ne laflar ne laflar. Bu mafya ağzını birinden öğrenmiş elbet. Ömrümde duymadığım laflar. Konuşurken yan gözle beni kesiyor. Elini kolunu sallıyor. Omuzlarını dikleştiriyor. Toza toprağa tekme savuruyor. Pek bir tıfıllı canım.

İnadına gözümü almıyorum üstünden. Gelsin, ne bakıyorsun, ayı mı oynuyor, desin. Ama pek bir mesut canım. Birilerinin bakması hoşuna gider tabii. Boş tribüne mi oynasın. Biraz ilerlese kafasını çevirip bakıyor hâlâ ona bakıyor muyum diye. Pipet kadar boynu var zaten. Daha fazla bakmaya devam ederse boynu kopacak. Bir de bu yaşta sinir sahibi olmuş. Sanki küçük bir mafya beyi kerata. İki sefer yanımdan geçti, üçüncüde dayanamadım çağırdım.

“Ne oldu, kime kızılıyorsun böyle,” dedim.

“Bizimkilere kızılıyorum,” dedi.

“Kim sizinkiler.”

“Annemler. Yer bulmaya çalışıyorum onlara.”

İşte orası biraz zor, baksana ipini koparan buraya gelmiş. Envaiçeşit insan var. Kendi yersizlerimiz yetmezmiş gibi bir de elin yersizlerine yer açıyoruz. Saçmalıklarına katlanıyoruz. Katlanmayıp nâpıcağsın. Din kardeşleriniz onlar sizin, diyorlar ya. Hangi dinin kardeşiyiz ben çözemedim onu. Teravihe gidiyorum, kadın önümde mini etekle, taytla namaza duruyor. Bir eğiliyor Allah selamet versin. Hadi fıkıh bilmiyorsun, edep de mi bilmiyorsun kardeşim. Boynu yandan görünüyor, kolları yarıya kadar açılmış, saçlar, kulaklar alttan ışıldıyor. Tamam, bizim de böyle çok insanımız var. Caminin içinde kibleyi bulamayanına bile denk geldim ama mini etekle namaz kılanını ilk bunlarda gördüm. Tutup etek veriyor. “Şükran” diyor. Kardeşim teşekkür etmen için vermiyorum ki bunu sana. Giymen için veriyorum. Çocukları salıyorlar üstümüze. Bizim dilencimiz bize yeter. Tutturmuşlar bir “şehid.” Şehitliğe canımız feda. Ama babanızın, abinizin, amcanızın ölümüne benim üzülmemi bekliyorsunuz iyi güzel de siz niye gülüp eğleniyorsunuz. Hiç savaştan çıkmış bir haliniz yok maşallah. Annemin dediği gibi, biz olsak gülmeyi unutturduk. Dağına göre dememişler boşuna. Burası zaten yeterince kozmopolitti, şimdi hepten kozmopolit oldu. Ama fazla pervasızlar. Yarı buçuk düzenimiz, asayişimiz vardı bunların sayesinde uçtu gitti. Parkta çocukların bisikletlerini, scooterlarını, topalarını aşırıyorlar. Geçen birinin içi dolu

pazar arabasını çalmışlar bizim sokaktan. Halam görmüş. Biri erkek üç kişi bir kadının peşine takılmışlar geliyorlar. Öndeki kadının dünyadan haberi yok. Arabayı tika basa yüklemiş, çekiştirip duruyor. Sanki aşiret doyuracak mübarek. Arabayı getirip apartmanın önüne bırakmış, basamakları çıkıp zile basmış. Halam diyor ki, o kısacık anda oldu ne olduysa, benim gözlerim bile hızlarına yetiemedi. Kadın diafondaki sese ‘gözünü sevem bir koşu gel de bana yardım et’ dedi, sonra arkasını bir döndü araba pır. Herifin arabayı kucakladığını görür gibi oldum, diyor Halam, ama ne zaman ortadan toz oldular onu göremedim.

Kaba sabalar canım. Sonra görgüsüzler. Kaldırımlara yayılıyorlar. Bağıra çağıra konuşuyorlar. Paldır küldür yürüyorlar. Ne otobüste ne parkta ne alışveriş yerlerinde usûl erkân bilmiyorlar. Kendi cüsseleri, kabalıkları yetmemiş gibi bir de peşlerinde bir dünya çocuk. Doğurmuşlar da doğurmuşlar. İnsanın tahammül sınırlarını zorluyorlar hakikaten. Bir şu kadar yıl buradayım, bir kez bile top sahasında kadınların, kızların futbol oynadığını görmedim. Bir bağırış, bir çığırış. Sonuçta burası açıkta bir yer. Her taraftan görünüyor. Bütün semt ağzımız açık izledik napıyor bunlar diye. Meslek lisesinden çıkan kızlar S3’lerine sarılarak hemen facede durum güncellemesi yaptılar. Neden daha önce kendi akıllarına gelmemişt ki bu nimeti değerlendirmek!

“Ahmağız kızım biz. El âlem biliyor yaşamasını, yaşamdan zevk almasını. Bak, görgüymüş, millet ne dermiş takıyorlar mı?”

Şimdi de Başkan onlar için burada bir iftar yemeği düzenledi. Kime olursa olsun yedirmek sevaptır, o ayrı. Ona lafımız yok. Aslında her hallerine bir şekilde katlanırız, kimlere katlanmadık dimi ama insan biraz da haddini bilir canım. Tamam, acılarınız var, acılarınıza ortak olacağız ama nihayetinde yabancı bir ülkedesiniz. Öyle kırk yıllık yerliler gibi davranamazsınız. Biraz yol yordam öğrenin. Bak, nerdeyse sahur olacak hâlâ dağılmamışlar. Çocuklarını çimlere sermişler. Bebeklerine Çingene salıncağı kurmuşlar. Altı üstü yarım gün buradaydılar hemen düzenlerini oturtmuşlar. Bıraksan göçebe kabileler gibi yaşar giderler valla. Bizim bacaksız da boşuna sinirlerini yıpratıyor. Güya yer kapacak. Bunlardan yer kapmak öyle kolay mı?

Diyorum ki; “Boş ver abicim sen sizinkileri. Onlar bakarlar başlarının çaresine. Sen git yaşatlarınla takıl. Bak kimi sallanıyor, kimi kayıyor, kimi top oynuyor. Basketbol oynayan bile var. Niye çocukluğunu atlıyorsun.”

“Yok, biz geçtik o çağları,” diyor.

Kaç çağ geçirmişse. Sivri omuzlarında sanki dünyanın yükünü çekiyor mübarek. Tavırları komiğime gidiyor. Biraz eğlenelim bahanesine lafa tutuyorum onu ama ağzı biraz bozuk. Arada öyle şeyler söylüyor ki kızarıp bozarıyorum. Ben renklendikçe o matlaşıyor.

“Aaa asma suratını ama. Hiç sevmem asık suratlıları. Hadi gül biraz.” deyip çenesini avuçluyorum. Yanaklarını gamzelerinden bastırıyorum. Dudakları öne doğru büzülüyor. O dudaklarla bana, “dünya boktan bir yer.” diyor.

“Şşşttt çok ayıp ama.”

“Ben etrafı bir kolaçan edeyim. Bizimkiler belki yer bulmuştur.” diyerek tüyüyor.

Topuklarını yere değdirmekten yürüyor. Nasıl da zayıf Ya Rabbim! İnsanın çıkarıp etinden budundan veresi geliyor. Bir de on iki yaşındaymış. Atıyor bence. Taş çatlasa dokuz yaşındadır. Üstünde iki beden büyük kısa kollu bir tişört var. Ama onda yarım kollu gibi durmuş. Tişörtün boyu neredeyse şortunun hizasında. Bu çelimsizliğiyle bir de kabadayılara özeniyor. Onu öyle arkadan seyrederken başlıyorum daha kaç fırın ekmek yemesi gerektiğini hesaplamaya.

—Şşşttt! Artist! Gelsene bi.

—Artist değilim ben.

—Nesin peki?

—Güçlüyüm ben. Polat Alemdar’ım.

—Amannnn nesi güçlü onun be. Gördüm ben onu. Hiç kası yoktu. Kız gibi elleri var. Öyle kahraman mı olurmuş.

—Tabancası var, dedim sana.

—Daha demedin. Hem olsun tabancası. Benim kahramanlarımın da kılıçları var. Benim kahramanlarım Polat Alemdar’dan bile güçlü.

—Kim ki senin kahramanların? Kılıçları mı var?

—Olmaz mı?

—Olsun. Polat Alemdar kılıçları bile yener.

—Yok ya. Sen Battal gaziye biliyor musun? Battal gazi bir kükredi mi dağ taş yerinden oynar. Ulubatlı’yı biliyor musun? Saad bin Vakkas’ı?

—Polat’ın da adamları var. Memati var. Abdulhey var.

—Ne öyle Memati. Memati diye isim mi olurmuş. Saad bin Vakkas’ın Ebu Mihcen’i var. Ebu Mihcen’in atını bir kükrettiği var ki... düşmanın üzerine öyle bir atılışı var ki... aklın şaşar görsen.

—Polat Alemdar’ın da cipi var. O da çok hızlı gidiyor.

—Olsun. Benim kahramanlarımın da atı var. Hem at daha karizma.

—Cık. İşe yaramaz. Atla her yere giremezsin. Ama ciple düşmanın evine bile girersin. Taş duvarı yıkar geçersin. Senin kahramanların güçsüz. Onlarla savaşa girme bence. Yenilirsin.

* * *

Çok eğlenceli bu ufaklık ya. Deli oldum deli. Yerinde duramıyor. Bir tur daha atayım, diyerek gitti. Bir daha da görünmedi. Kalabalık yüzünden karıştırmış olabilir. Yerlisi yersiz dolmuş buraya. Oturacak yer bulamayanlar yaygılarını çimlere sermişler. Normalde çimlere basmak bile yasak ama bugün özel bir gün. Bu kalabalığa Başkanın verdiği iftar daveti sebep olduğundan bekçilerin düdükleri sus pus. Yasak delicileri yetkisiz bakışlarla seyretmekten başka bir şey yapamıyor zavallılar. Hem yapsalar ne olacak. Taş du-

vara laf işler mi? Aman neyse. Ne halleri varsa görsünler. Biz kalkıyoruz zaten. Ama aklım şu ufaklıkta kaldı. Bir kere daha görmeyi çok istiyorum. Nasıl oldu da adını soramadım. O günden sonra ne zaman oradan geçsem gözlerim hep onu aradı. Sonunda bugün gördüm onu. Bir iş için oradan geçiyordum, baktım tel bacaklı biri dolanıyor ortalarda. Bir koştum peşinden. Çekip bir banka oturttum. Sormak istediğim o kadar şey vardı ki. Hay Allah. Adından mı başlasam, nerden başlasam? Ama karşımda çelimsiz, gözleri katıksız bir çocuk var. Çocukların sevdiği yerden başlamalıyım.

—Kaçıncı sınıfsın sen?

—Yedinci sınıfa geçtim.

—Seviyor musun okulu?

—Okul boş iş ya. Sevmiyorum okulu.

—Niye? Öğretmenler mi kötü, dersler mi sıkıcı?

—Kızlar sıkıcı.

—Neden? Beğenmiyorlar mı seni?

—Gıcık ediyorlar beni. Ben de saçlarımı çekiyorum hepsinin. Geçende yan sınıfın başkanını tavlamaaya çalışan kızın alnına şaplak attım. Alnı kızardı kızın.

—Ama sen kızın güzelliğini bozarsan olmaz ki. Sonra nasıl kendini o çocuğa beğendirecek.

—Zaten güzel değil. Sınıf başkanı başka kızı beğeniyor.

—Senin beğendiğin biri yok mu?

—Eskiden vardı şimdi yok.

—Niye? Kızlar güzel değil mi?

—Sen daha güzelsin.

—Ne?

—Kırpiklerin çok komik.

—Nesi varmış kırpiklerimin.

—Hiç öyle kırpik görmedim.

—Gözümü çıkarıcan, napıyorsun. ❏

—Özür özür.

—Deli şey seni.

—Ödeşlik işte. Sen de bana böölee yapmıştın (yanaklarını içeri çekiyor).

—Ben sevdiğim için yaptım. Genelde sevdiğim çocuklara öyle yaparım.

—Ben çocuk değilim. Ağır abiyim.

—Boş ver sen şimdi ağır abiyi filan. Adın ne senin? Adını söyle bana.

—Senin adın ne? Önce sen söyle.

Çok kurnaz bu çocuk ya. Gözleri fıldır fıldır. Mahalledeki çocuklarla takışmış. Çok dertli benim beyzadem. “Baktım olmuyor, çete kurdum ben de.” diyor. Kurduğu çete -kendisi hariç- iki kişiden oluşuyor. Zavalıcılık, davası için yeterli yandaş bulamamış. Sağ kolum dediği çocuğun lakabı memati, di-

ğzerinin lakabı abdülhey. Çetenin adı ise kurtlar çetesi. Aman ne buluş. Dedim; “Ne bu böyle, taklitçi olmuşsun. Gel sana daha orijinal bir ad bulalım.” İstemedi beyefendi. Böyle iyiymiş. “Ağzım alıştı bir kere.” Yesinler ağzını.

“Ben bir tur atıp geleyim.”

“Otur şimdi, rüzgârlı hoca seni. Ne güzel laflıyoruz burda.” Tınmıyor bile.

“Gelirim az sonra.”

Hâlâ topuklarını yere değdirmeden yürüyor. Giydikleri birkaç beden büyük gelmiş yine. Seviyor bu çocuk büyük olmayı, büyük gibi davranmayı. Arkadan yürüyüşünü seyrediyorum. Hâlâ ağır abi olması için pek çok şeyinin eksik olduğunu düşünüyorum. Cılız kolları gözüme yine parantezler gibi görünüyor. Bu parantezlere bakıp arkasından kıkır kıkır gülüyorum. Kafamda onu cümle içinde resmediyorum; aç parantez sıska gövde kapa parantez. Hah hah haaa...

* * *

O gittikten sonra börtü böceği fotoğrafladım. Biraz etrafı seyrettim. Bir telefon görüşmesi yaptım. Hâlâ gelmedi. Sanırım bir yerlere takılıp kaldı. Daha fazla beklemek istemedim. Tam banktan kalkıp dönüyordum ki arkamdan biri, gidecek misin, dedi. Baktım o. Kafayı fıskiyeli havuzda ıslatmış. Omuzlarından aşağı sular damlıyor. Tişörtü kaburgalarına yapışmış. “Ne yaptın sen?” dedim. “Yanıyorum da. Serinleyeyim az.” dedi.

“Ne serinlemesi, pis sulara girmişsin. Bekçi yok muydu orda. Her yerin ıslanmış.”

“Şeker değiliz endişelenme. Kurur şimdi.”

Ne endişeleneceğim. Çok derdimeydi. Haylaz çocuklar. Fıskiyeli havuza girmeyin diye o kadar bağırıyor bekçi yine bir yolunu bulup giriyorlar. Ne desen kâr etmiyor bunlara. Ben de artık bir şey demedim. Çantamı omzuma astım. O da tişörtünü çıkarmakla uğraşıyordu. Çıkardı, suyunu sıktı. Ben de onu seyrediyorum. Çevredeki kadınlar, çocuklar da ona bakıyor. Bir deri beri kemik Allah’ım. Annem görse bunu ‘karakoncolos’ derdi. Bense ‘Afrikalı’ derdim sarışın olmasaydı.

“Hiç yemek yemiyor musun sen be. Şuna bak, kemiklerin sayılıyor. Çocuk dediğin biraz tombik olur. Yanakların bile sıkılmıyor senin.”

Eğilmiş, yanaklarını sıkımaya çalışıyordum. Elime kemikten başka bir şey gelmedi. Ben de yanaklarını, bütün çocuklara yaptığım gibi, iki yanından bastırdım. Dudakları öne doğru büzüldü ve bir fiyonk gibi düğümlendi. Hiç sesi çıkmıyordu. Ama gözlerinden belliydi kızdığı. Onun kızgınlığı bana kemik geliyordu. Bu yaşta nerden öğrenmiş böyle kızmayı. Kıkırdayıp duruyordum. İkinci güneşi yüzünün sağ yanına vuruyor, ayva tüyleri altın gibi parlıyordu. Güzel bir fotoğraf karesiydi. Elindeki tişörtü havaya kaldırıp bir iki salladı. Salladıkça sağ yanağında kısa gölgeler oluşuyordu. Gölgelerin derinleştiği bir esnada Converse’lerinin ucunda yükseldi ve dişlerimin üzerine bir fiyonk kondurdu. Çevredeki kadınlar çığırıştı, çocuklar donup kaldı. ❧

ZEYNEP DELAV

KIRMIZININ ÇAĞRISI

“Şimdi bir salon tasvir etmeli” diyor ya Zeynep Hicret, Yaşlı Arelyus isimli öyküsünde. İşte onun gibi şimdi bir öykü kitabı tasvir etmeli, kapak resminden başlayan ve ilerledikçe kapağın aslında neler demek istediğini izah eden bir tasvir.

İçinde on sekiz öykü bulunan *Kırmızının Çağrısı*, kapağındaki gelincik çiçekleriyle karşılıyor bizi. Dallarıyla boynunu bükmeye meyilli ama esen rüzgâra da dirayetli duruşuyla öykülerin kokusunu ele verir gibi. Ortalarında ki siyahlık ise kırmızının nasıl ivedilikle bizi çağırdığının belirtisi olsa gerek zira kırmızı ateşin, yanmanın, halden hale geçmenin rengidir. Demirin, kendisi olmadan önceki rengi, ekmeğin nimet olmak için tabi tutulan en büyük derisidir. İçimize düşüreceği kütlelerce hüznü kapakla açık ediyor aslında.

Öykülerini *Heceöykü* dergisinden tanıdığımız Zeynep Hicret, *Kırmızının Çağrısı*, Patlıcan Oturtma, Antikacılar Çarşısı, *Kırmızının Çağrısı*, Ağaçtaki Adam, Kar Yağıyor, Kumarbazın Kızı, Yağmurlar Yüzünden Kiralık İntihar, Ölüm Rengi, Düşen Bir Aktı Yalnızlıktan, İştahsız Oğlan, Karım Haklıydı, Menekşe Bahçeleri, Kanepe, Beyaz Alçı, Yıkıklar ve Deliler, Yaşlı Arelyus, Renkli ile bizleri tamı tamına on sekiz ayrı dünyaya misafir ediyor diyebiliriz.

Sobalı evlerin çoğunlukta olduğu, dışardan perdelerini çekip ışıkları yannınca mutlu mu, kırgın mı olduklarını bilemediğimiz öykülerin camlarından bakma anı kadar değil, evlerden içeri girecek kadar kısa değil, minder üstüne oturarak her bir öykü kahramanının yüzüne bakmamızı sağlıyor.

Varoluşçu terapinin en önemli isimlerinden Victor Emil Frankl, başyapıtı gibi olan *İnsanın Anlam Arayışı* eserinde; “Bir insanın acı çekmesi, boş bir odadaki gazın davranışına benzer. Boş bir odaya belli bir miktarda gaz verildiği zaman, oda ne kadar büyük olursa olsun, gaz odanın tamamına yayılır. Ne kadar küçük ya da büyük olursa olsun, acı da insanın ruhuna ve bilincine tamamen yayılır. Dolayısıyla insanın çektiği acının büyüklüğü kesinlikle görecelidir.” der. İşte Zeynep Hicret, *Kırmızının Çağrısı*’nda, hayatlar karşısında kişilerin gösterdiği büyük küçük fark etmeyen “görece” sine vurgu yapıyor.

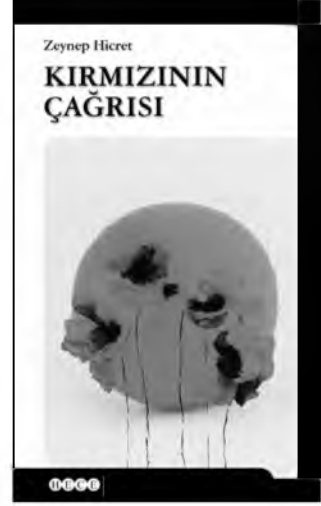
Şehir hayatından bezmiş modern insanın feryadını anlatan Ağaçtaki Adam öyküsünün yanı sıra, Karım Haklıydı, İştahsız Oğlan, Kiralık İntihar, Yıkıklar ve Deliler gibi, eğlenceli öyküler de var.

Patlıcan Oturtma, Yaşlı Arelyus, Düşen Bir Aktı Yalnızlıktan gibi sarsıcı öyküler de var. Kumbazın Kızı, Kırmızının Çağrısı ve Yağmurlar Yüzünden gibi hüznün yağmur gibi yüzümüze çiselenildiği öyküler de.

Zeynep Hicret, öykülerinde ki sıkıntıyı belki yer bulup sığdırabiliyor ama hüznü asla! Kar Yağıyor öyküsünde olduğu gibi hüznün “pervazlardan sızıyor, kapı altlarından giriyor.”

“Komşular tuzunun kuru olduğunu söylerler. ‘Bekara karı boşamak kolay’ derler. Kendileri çoluk çocuğun rızkını her hafta arkalarında Pazar arabası, Çarşamba’dan buraya nefes nefese taşırlar. Hele de yazsa mevsim, kan ter içinde düşerler avlulara. Oflamalar, Allah kahretsinler, çare etmez. Burada yaşam yüzünü yenileyemez. Oysa iki yokuş aşağıda yepyeni bir yaşamın olduğunu, çocukların top peşinde koştuğunu, kadınların çimlerde oturup elişlerine daldığını, bebeklerine salıncaklar kurup ninniler söylediğini bilirler. Mangal başlarında atletli babalar karton salları. Balıklar kovalarını doldurma telaşıyla peş peşe savururlar oltalarını Haliç’e.” diye devam eder Zeynep Hicret, Kar Yağıyor öyküsünde. Mukayese ettiği karakterlerle kimi zaman hayatı yaşayanları anlatır, kimi zaman -mış gibi yapanların ağızlarından hiç geçmeyen tatsızlığı, ama evlerin tuğlaları çoğu kere bulamaç haldedir, bir türlü tam anlamıyla rahat edemezler.

Kırmızının Çağrısı, sonbaharın son demlerinde, sizi ısıtmaya mı yoksa yakmaya mı geldiğini anca kapağını kaldırıp okumaya başlayınca açık ediyor. Avucunuzda bir yığın gelincik oluyor, hayat gibi. ❧

BİRAZ SONBAHAR BİRAZ HÜZÜN

Fikri ÖZÇELİKÇİ

Ebabil Yayınları

Üstüne güz yapraklarının düştüğü bu esere başlamadan önce “gidişler ve kalışlara dair öyküler” okuyacağımız konusunda bilgilendiriliyoruz. Bu gidiş ve kalışların aşka dair olduğunu öyküleri okudukça fark ediyoruz. Kitapta yer alan öykülerin çoğunluğu kıvrık bir aşk hikâyesini işliyor.

Hüzün, Özçelikçi’nin öykülerinin temel özelliğini oluşturuyor. Adından da anlaşıldığı üzere sonbahara yakışan bir keder, kitaptaki hikâyelerin tamamının giydiği ortak bir elbise gibi. Şiirsel ifadelerin sebebi hüznün kitabı işgal etmiş olması sanki. Devrik cümleler ve imgelerle anlatım, kahramanların hüznünü, içinde durduğu yalnızlığı ve çoğunlukla umutsuzluğu anlatmanın yolu olarak kullanılmış.

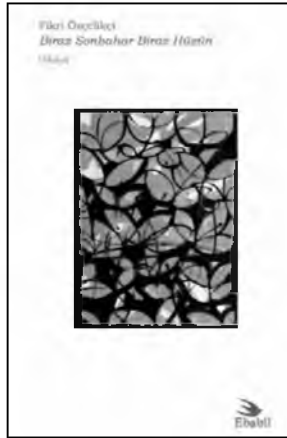
Kahraman anlatıcıların hüznüne eşlik eden ve hüznün kardeşi sayabileceğimiz yalnızlıkları ise diğer bir özellikler. *Yalnızdı şimdi, çok yalnız... Bir ölü kadar yalnızdı. Kıyıya vuran ve sonra da kıyının dudaklarında kaybolan hırçın bir dalga kadar yalnızdı.* (s.47) cümlelerinde de görüldüğü gibi yalnızlık, kahramanların sadece hâlleri ile değil kendilerini tarif etme biçimleriyle de karşımıza çıkıyor. Bu cümlelerin içinden alındığı *Biraz Sonbahar, Biraz Hüzün* isimli öykü adeta bir yalnızlık manzumesi. Sekiz sayfadan oluşan bu öyküde on yedi kez *yalnızlık* kelimesi kullanılmış. Büyük şehirde tek başına yaşayan bir memurun hissiyatını dile getiren öykünün kahramanının *kara bulutlar kaplamıştır kalbini* (s.45) ve *sessiz sakin, içine kapanık bir yapısı vardır* (s.48). Aynı kahramanın dinî hassasiyetlerinin varlığın-

dan da haberdar ediliriz. Ancak o, bir caminin avlusunda oturup minaresine bakar ama içine girecek güce sahip değildir. Öykünün genelinden bunu da yalnız ve yabancı hâline bağlamak mümkündür. Benzer bir biçimde *Araf Yolcusu* isimli öykü de kahramanın yalnızlığı belirleyici bir etkiye sahiptir. Bu hâl kendini o kadar belli eder ki evini ve ailesini terk eden adamın içinde bulunduğu duygu durumu aktarılırken tutunamayanın yalnızlığını hissederiz. Ancak bu öyküde de diğerlerinde de kurğunun gücü ile yalnızlık çevresinde ortaya konulan bu psikolojik durumun *ontolojik sebepleri* üzerinde bir sorgulamaya yer verilmediğini görüyoruz. *Işığı Düşüyordu Şehrin Kör Sokaklarına* isimli öyküde evini terk

eden aynı adam konu edilir. Bir gün, aslında eşi ile hayatı beraber omuzlarken eşinin kendisinden farklı bir hedefe kilitlenmediğini, kurdukları yuvanın saadetinden başka bir şey için uğraşmadıklarını aniden anlayan kahraman yine de yalnızlığının ve yabancılaşmanın getirdiği uzaklaşma isteğine karşı koyamayacaktır. *Bunu fark etmek, yepyeni ve onun hayatını alt üst edecek bir bilgiydi. Şaşırды. Bo-*

caladı. Ne yapсын bilemedi. Sonra derin derin düşüncelere daldı. (s.41) İşte bu derin derin düşüncelerin ne olduğu, kahramanı evini terk etme noktasına getiren çatışmanın içeriği, sorgulamalarının niteliği hakkında okuyucu bilgilendirilmez. Yazar sanki ondan sadece bu hâle şahit olmasını istemektedir.

Şiirsel, sade bir dile ve acıkı bir anlatıma sahip olan Özçelikçi, kahramanlarının ortak sıkıntılı hâlini çeşitli biçimlerde dile getirir. *İçimde bir sıkıntı... Tarife sığmıyor... Yaşadığım şehir bana yetmiyor şimdi.* (s.55), *Beyaza çalan bulut mavisi köpekleriyle sakin dalgaların kıyıya sürüklediği içinde incisi bulunmayan bir istiridyenin yitip gitmiş kabuğundan ne farkım var şimdi?* (s.59) gibi ifadelerle bir sıkıntı-

yı okumanın sıkıcılığından tariflerin orijinalliği ile sıyrılırsınız.

Şehir ve sokaklar, öykülerin ortak mekânını oluşturuyor dersek abartmış olmayız. Yazar sık sık şehir hakkında ya da kahramanın içinden geçtiği sokaklarda gördükleri hakkın da öykünün temasına katkıda bulunacak biçimde bahseder. *Bazı evlerinse duvar boyalarının altından sıvası çıkmış, çatlak camları onarılmamıştı. Bu evlerde, eskimiş tüllere vuran cıltz sarı ışıkların sönmesiyle birlikte, içinde yaşayan insanların hayatları da sönecek gibiydi sanki.* (s.34) Yukarıda bahsettiğimiz yalnızlığın şehrin kalabalığından ayrıldığını görüyoruz. *İşte yine akşam, şehir sarsak adımlarla inine çekilen bir hayvan gibi heybetli ve yorgun. Bir kalbin daha benim yüzümden acı çekeceğini seziyorum sanki. İlerleyip تنها sokaklarda yitip gitme isteğimin başka bir anlamı yok çünkü.* (s.70) cümlelerinde de görüldüğü üzere kahraman, kendini anlatabilmek için şehri ve sokakları bir metafor olarak kullanır. Neredeyse öykülerin hepsinde şehir ve sokaklar kendine yer bulmuştur.

Yazar tarafından gecikmiş bir ilk kitap olduğu belirtilen *Biraz Sonbahar Biraz Hüznün* seksen sayfadan ve on üç öyküden oluşuyor. Yazarın öyküleri daha önce *İkinci Yazıları*, *Albatros*, *Edebiyat Ortamı* ve *HECE-ÖYKÜ* yayımlanmış.

HATİCE BİLDİRİCİ

KURMACANIN BÜYÜLÜ SURETİ

Abdullah HARMANCI

Profil Yayınları

Kurmacanın Büyülü Sureti, ilk öyküsünü 1995'te yayımlamış ve şu an dört öykü kitabı olan bir öykücü ve aynı zamanda akademisyen Abdullah Harmancı'nın öykü üzerine yazdığı yazılardan, soruşturmalara verdiği cevaplardan ve eleştiri, inceleme çalışmalarından oluşuyor. Harmancı'nın yayımlanan ilk öyküsünün üze-

rinden on sekiz sene geçmiş; on sekiz senelik birikim ve deneyim söz konusu.

Kitabı yazar bölümlere ayırmamış olsa da biz dört başlık altında okuyabiliriz. Birinci başlık, öykü ve öykücülük üzerine yazdığı yazılardan, öykü soruşturmalarına verdiği cevaplardan müteşekkil. İkinci okuyacağımız başlık, öykü inceleme ve eleştirileri. Üçüncü başlık, dergilerde yayımlanan öyküler ve öykücüler üzerine yazdıkları. Dördüncü başlık ise yakın zamanda okuduğu öyküler için yazdığı yazılar ve aldığı notlarla öykü merkezli denemelerinden oluşuyor.

Harmancı'nın tabiriyle edebiyat, "Her gece yapılan, her sabah yıkılan bir kum kalesi." (s.9) Böyle düşünen bir insan, neden her gece bu kumdan kaleyi inşa etmek için uğraşır? Aynı sıkıntıları, sancıları, çalkantıları tekrar tekrar yaşamak için gönüllü olur? Her yazarın kendince yazma nedeni vardır. Kimi elinden başka bir iş gelmediği için yazıyordur, kimi söyleyecek sözü olduğunu düşündüğü için. *Heceöykü* 53'ün dosya konusu da yazmak üzerine idi: "Niçin öykü yazıyorlar?" Harmancı bu dosyaya verdiği cevapta şöyle diyor: "Her nesilden her yetenekte insan çıkıyor. Allah, bir nesil içerisindeki bütün insanları farklı maharetle donatıyor. Yazmaya, okumaya yatkın olmak da işte bu yeteneklerden biri. ...Sonradan anladım ki, herkesin yatkın olduğu bir alan var ve benimki de bu..." İnsan yazıya gönül vermişse, sabah yıkılacağını bildiği kaleler için gecelerini feda etmekten çekinmiyor. Harmancı'nın "kumdan kale" demesinin bir başka nedeni de yazarın yazdıklarından ve yazma gerekçelerinden emin olamaması, yazma süresince geçirdiği vaktin kayıp olarak görülmesi. İçinde gelgitlerle boğuşan biridir yazar. Söylemek istediği çok şey vardır ama bunu belli bir estetik zemin içinde söylemek durumundadır. Kendince bir biçim vermek gerekmektedir. Yapmak istediği şeyi daha önce başkası yapmış olabilir. Ayrıca özgün olmak gibi bir isteği vardır... İş yazmak olunca şunu rahatlıkla söyleyebiliriz sanırım: Yazar, dıştan da içten de kendini acıtan, yarasını kanatan kimsedir.

Kurmacanın Büyülü Sureti'nde Harmancı, öykü üzerine yazdığı denemelerinde, gerek kendi öykü yazma sertiveni, gerekse öykücülük üzerine yazdığı yazılarda okura önemli ipuçları veriyor. Özellikle öykü yazarlar için kendinden yola çıkarak söylediği sözler, öyküde mesafe kat etmek isteyenler için yol işaretleri olarak okunabilir. "Öyküde Tatmin", "Öyküyü Öykü Yapan Şey", "Öykücüler İçin Yazşasın Google..." gibi metinlerde tablet bilgi diyebileceğimiz, laf kalabalığı yapmadan öykü için elzem meseleleri ele alıyor. Öykücünün nelere dikkat etmesi ve bakması gerektiğini, belki de deneme yanılma yoluyla öğrenilebileceklerini birkaç sayfada elde edebiliyor: "Öykücünün Öyküciye Söyledikleri"nde, "Tam

da yapmaya çalıştığım ama bir türlü yapamadığım şeyi, adını henüz koyamadığım o garip anlatım makamını (kıvamı mı demeli?) yakalamıştı da ondan..." diyen bir öykücünün öyküde ne yapmak istediğini, öyküsüne nasıl baktığını... "Öyküde Tatmin"de başarısız sanat eseriyle başarılı sanat eseri arasındaki ayrımın ne olması gerektiğini... "Öyküyü Öykü Yapan Şey"de "metni imar eden kuvvetin"

ne olduğunu ve "onu var kılan marifeti ayan beyan sergilemeden, cümleleri arasında eritmeyi başarmış hikâye," olduğunu... "Öykücünün Korkuları"ndaysa On iki maddede öykücünün "Yazma heyecanını kaybetmekten" "derinliksiz metinler yazmaya" kadar varan korkularını... görüyor, kurmacanın görünmeyen yüzünü birlikte keşfe çıkıyoruz.

Harmancı'nın öykü yazması eleştiri/inceleme yazarken işini kolaylaştırıyor. Metinler rahat okunuyor. Kavramsal bilgilerle okurun kafası doldurulmuyor. İfadeler net ve anlaşılır. Ayrıca kendinden örnekler vermesi, yer yer kendini de eleştirmesi, yazmaya çalışıp da başaramadığı öykülerini örneklemesi yapmak istediği şeyi daha anlamlı kılıyor. Okura kar-

şı samimi davranıyor. Bu tutum eleştiri/inceleme metinlerinde de kendini belli ediyor. Usta öykücülerle genç kalemleri aynı çatı altında buluşturuyor. İnceleme metinlerinde daha çok usta kalemler dikkati çekiyor: Mustafa Kutlu, Rasim Özdenören, Tomris Uyar, Necati Mert, Necip Tosun, Cihan Aktaş, Selçuk Orhan ve Nermin Tenekeci.

"Dergilerde Öyküler" kitapta ele aldığımız üçüncü başlık. Harmancı, bir süre dergilerdeki öyküleri takip etmiş ve okuduğu öyküler hakkında da düşüncelerini yazmış. Bu önemli bir çalışma; bir öykünün yayımlanmasının hemen ardından, sıcaklığına ele alınması okuru cezbeden yanı. Harmancı, yaptığı işi sorgulamaktan da geri durmuyor.

"Yazmak bir 'anlam'a, bir davaya, bir acıya karşılık geliyor mu?" derken son zamanlarda dünyada meydana gelen olayların insanı bir iç burukluğuna, 'kara düşüncelere' sevk ettiğini dile getiriyor. Yazar, sorumluluk ve ödev bilinciyle bu soruları bir kenara bırakarak yaptığı işe veriyor kendini. "Bütün bu sorular bir kenarda bekleşedursun, ben yazımızın başlığı muvacehesinde, son ayların dergilerinde okuduğum öy-

küler hakkında birkaç cümle olsun yazmak istiyorum." (s.160) Harmancı, dergileri takip ederken herhangi bir ayrımcılık yapmıyor. Hemen hemen bütün dergiler onun sayfalarında kendine yer bulabiliyor. Yazar kayırmacılığı da, dergi kayırmacılığı da yok. Ele aldığı dergilerin çokluğu, birkaç sayfada üç dört öykücü hakkında fikir beyan etmek durumunda olması sıkı bir incelemeyi gerektiriyor; o nedenle bir paragrafa sıkıştırılan tespitler bile sadra şifa olabilecek mahiyette. Öte yandan dergilerdeki farklılıklar, ustalarla genç öykücülerin yan yana işlenmesi okura mukayese imkânı da veriyor. "Dergilerde Öyküler" yedi ayrı başlıkta birçok dergi ve yazarı sayfalarında buluşturuyor.

“Öykü Notları ve Öykü Günlüğü” yazarın son dönemde yazdığı incelemeler ve öykü merkezli denemelerinden oluşuyor. “Öykü Notları”nda dikkat çeken önemli başlık: “Genç Öykücülere Muhtıra.” Harmancı, genç öykücülerle yazışma sırasında yaşadıklarını, verdiği cevapların gençler tarafından nasıl algılandığını, ortaya çıkan gerilimi “muhtıra”da dile getiriyor. Kendisinin ilk öyküsünün yayımı sırasındaki heyecanlı bekleyişini buna örnek veriyor ve genç öykücülere bu minval üzere önemli tavsiyelerde bulunuyor. O tavsiyelerin başında sebat geliyor. Yazar, gençlere edebi tür belirleme konusunda acele etmemelerini ama yazdıkları alanda da ısrarcı olmalarını, yoğun okuma ve yoğun yazma çalışmaları yapmalarını salık veriyor. Öyküyü besleyen kaynaklara da değinen Harmancı, genç öykücülere edebiyat dışı metinlerin öyküye ne kazandıracığını şu cümlelerle açıklıyor: “İnsanlığa ne söyleyeceksin?” diye soran yazar, yine soruyla kendisi cevap veriyor. “Yalnızım, terk edildim, bunalıyorum, acı çekiyorum mu?” (s.228) Yazar, öyküde meselenin önemine dikkat çekerken, öykücülerin insanlığa dair kafa yormalarının, yaşadıkları çağın sorunları üzerine düşünmelerinin önemine vurgu yapıyor.

Kurmacanın Büyülü Sureti özü itibarıyla öykü etrafında şekillenmiş bir kitap; okura deneme, inceleme ve eleştiriyi bir arada okuma imkânı veriyor. “Edebiyat tarihinde kullanılacak araç gereçlerin sayısı sınırlı ise de gösterilecek numaralar sınırsızdır.”(s.15) diyor. 📖

MEHMET KAHRAMAN

EVĐEN EVE GEZEN ÖLÜM

Sadık YALSIZUÇANLAR

Granada Yayınları

Evden Eve Gezen Ölüm, Sadık Yalsızuçanlar’ın yeni öykü kitabı. Kitap, yazar veya yayınevi tarafından iki bölüme ayrılmamış ol-

sa da iki bölümden oluşuyor. İlk bölümde dört öykü var. Kitaba ismini veren öykü de bu bölümde. İkinci bölüm *40 Gözaltı Öyküsü* başlığını taşıyor. Bu bölümde yazar, tematik bir bütünlük halinde gözaltında yaşananları kısa kısa öyküleştiriyor. Adından da anlaşılacağı gibi bu bölümde, 40 adet kısa kısa gözaltı öyküsü var.

Kitap için arka kapak yazısında Enis Barut, yazar için şöyle diyor: “Bu öykülerde, kalemini, şimşek hızıyla günümüzün dibine vuran bir ustura gibi kullanıyor.” Kitabı bitirdikten sonra benim aklıma usturadan çok bıçak geldi. Özellikle gözaltı öykülerini okuduğumda bunu derinden hissettim.

İlk öykü, *Ölüm Ölüm Hezen Ölüm*, ölüm haberleri üzerinden kurgulanmış. Ardı ardına ölüm haberleri veriliyor. Kahraman: “En çok Filistinliler ölüyor. Filistin’de her gün birkaç kişi öldürülüyor. Çocuklar ve kadınlar ölüyor. Ölümü bir haber olarak seyrediyorum.” diyor. *Ölüm Meleği*’nin suretini merak ediyor kahraman. Canın bedenden nasıl ayrıldığını anlamaya çalışıyor. Öykü, bir Sadık Yalsızuçanlar öyküsü. Kurgu, dil, olay örgüsü bakımından sorunsuz. Kahraman finalde ölenleri duyabildiğini söylüyor çünkü ölümler haber olmaktadır.

İkinci öykü kitaba ismini de veren, *Evden Eve Gezen Ölüm*. Aradan geçen zamana rağmen üzerindeki sis perdesi hâlâ aralanamayan Başbağlar katliamının öyküsü. Ölümün Başbağlar’ın sokaklarında nasıl kol gezdiğini, evlerde, odalarda nasıl dolaştığını ürperecek okuyorsunuz. Final; “Başbağlar’dan geriye yanmış insanlarla hayvanların kömür cesetleri ve yanık kokusu kaldı.”

Diğer iki öykü, Yangın ve Köstebek de yine kurguları ve diliyle dikkat çeken öyküler. Hatta yazar, Köstebek öyküsüyle bir anlamda okuyucuyu 40 Göz Altı Öyküsü’ne hazırlıyor. Zira devletin karanlık tarafını ironik bir dille anlatıyor yazar.

40 Göz Altı Öyküsü’nün giriş yazısında, bazı kişilerden dinlediği olayları tekrar kurduğunu ve ortaya inanılması güç bir manzara çık-

tığımı söylüyor yazar. “Bu metinler bir göndermeler derlemesi. Bir hikâye işte alt tarafı... Burada anlatılan olay, kişi, zaman ve mekânların hayalî bir yerde, bir kâbus olarak yaşandığını belirteceğim. Siz, onları gerçeğin ta kendisiymiş gibi okuyabilirsiniz. Ama yine de belirtmeden geçmiyorum, sizce burada geçen kişi ve olayları gerçeğe bir ilgi olabilir mi?” Yazının girişi yazısı böyle bitiyor. Ama daha bu yazının son cümlesini okuduğunuzda, cümlede gizlenmiş ironi insani olarak sizi rahatsız ediyor.

40 Göz Altı Öyküsü’nde yazar, gözüaltına alınanların yaşadıklarını bazen kendi ağızlarından bazen de anne, baba, kardeş gibi yakınlarının ağzından anlatıyor. Siyah camlı minibüsler, gece vakti apar topar evden, çocuklarının gözleri önünde hakaretler ve darplarla almalar, tacizler, işkenceler, tecavüzler... Yargısız infazlar... Devleti arkasına almış kişilerin insan onurunu hiçe sayarak yaptığı muameleler... At izinin it izine karıştığı bir dönemde, ortalık toz dumanken, yaşama hakkını bile hiçe sayarak,

devlet adına hukuku hiçe sayarak yapılanları anlatıyor yazar.

38. öyküde, devlet görevlileri tarafından ailesi katledilen bir adamın öyküsünü okuyoruz. Sağ kalan büyük oğlu: “Annemi babamı öldürdünüz” deyince adamlar: “Onları biz öldürmedik, teröristler öldürdü” diyor. Sonra gözüaltına alınan adam güvenlik güçlerini öldüren bir terörist muamelesi görüyor.

Kitabı bitirdikten sonra aklıma çok zor bir soru takıldı: Bu işkenceleri yapanlar şimdi neredeler? Neler yapıyorlar? Buhar olup uçmadılar herhalde. Buralarda bir yer-deler. Belki de yeni bir maskeyle hemen yanı başımızda hayatlarına devam ediyorlar.

Benim asıl merak ettiğim, bu adamlar, hatta kadınlar -bir öyküde işkenceci bir kadından da söz ediliyor- akşam evlerine gittiklerinde, eşlerinin, çocuklarının yüzüne nasıl bakıyorlar? Bir yerde yazar bunun cevabını da vermiş. İşkence ettiği birine şöyle diyor adam; “Ben insan değilim.”

AKİF HASAN KAYA

